

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การประเมินศักยภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสนเพื่อสร้างความมั่นคง
ทางเศรษฐกิจ โดยผ่านการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว

(The Evaluation of Chiang-Saen Economic Potential :

Toward Economic Security Through Border-Trading and Tourism)

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. ญาดา ประภาพันธ์ และคณะ

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2549 – 2550

ISBN 978-974-06-0112-8

(สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย)

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันและบุคคลหลายท่านที่มีส่วนทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงได้ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สถาบันวิจัยและพัฒนาฯ ตลอดจนสภาวิจัยแห่งชาติ เป็นสถาบันที่สนับสนุนงบประมาณให้แก่โครงการ หากปราศจากการสนับสนุนดังกล่าว งานวิจัยนี้อาจสำเร็จได้

ศาสตราจารย์กิตติคุณแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และรองศาสตราจารย์กิม ไชยแสนสุข อธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุณาเป็นที่ปรึกษาและให้คำแนะนำที่มีคุณค่าตลอดระยะเวลาของการวิจัย ผู้วิจัยจึงขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

ในระยะเวลาสองปีของการวิจัย ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจากผู้บริหารอำเภอ เชียงแสนทุกระดับ รวมทั้ง เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ทุกแห่ง ตลอดจนชาวชุมชนเชียงแสน ซึ่งมีทั้งข้าราชการ ผู้ประกอบการ NGOs คริวเรือน ท่านเหล่านี้ได้เสียสละเวลาในการให้ข้อมูลประสานงาน ตลอดจนเป็นผู้นำทางในการลงพื้นที่และเข้าร่วมประชุมกับโครงการอย่างต่อเนื่อง นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสะท้อนทัศนคติด้านต่างๆ ที่มีต่ออำเภอเชียงแสนให้ทีมวิจัยทราบ อันเป็นข้อมูลที่สำคัญยิ่งในการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาเชียงแสน ทีมวิจัยจึงใคร่ขอบคุณทุกท่านด้วยความจริงใจ

ความร่วมมือของทีมวิจัย ซึ่งมี ดร.ชุกกลัน อุณวิจิตร นักวิจัยท้องถิ่นผู้ทำให้การดำเนินงานมีความราบรื่น อาจารย์ณัฐภูมิ ปงเมฆ อาจารย์ธัญญารัตน์ ทองพาศน์ และ ดร.ริชาร์ด ลินซ์ เป็นกำลังสำคัญในการทำงานวิจัยนี้ นอกจากนี้ คุณสุทัศน์ โพธิ์กัน และคุณเกศรา วงศ์คม เป็นผู้ประสานงานท้องถิ่นที่ดีเยี่ยม ตลอดจน คุณสุเทพ ล้อสีทอง และผู้นำท้องถิ่นหลายท่านที่ให้ความร่วมมือแก่โครงการล้วนทำให้นักวิจัยสัมผัสถึงพลังที่ซ่อนเร้นของเชียงแสนได้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอขอบคุณทุกท่านแม้มิได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้

ส่วนทีมสนับสนุนที่ทำงานอย่างเข้มแข็ง คือ อาจารย์จิตงาม วัฒนพันธุ์ คุณณัชชญา โม้ฟู คุณอังณา สุขกล้า คุณจุฑารัตน์ รื่นภาคเพ็ชร และคุณสชา คงคาหลวง จึงขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้

ความดีใดๆ ของงานวิจัยนี้ ขอมอบให้คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ตลอดจนหน่วยราชการต่างๆ ที่คณะนักวิจัยได้ใช้ข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงการต่างประเทศ คณะนักวิจัยหวังว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจทุกท่าน

ญาดา ประภาพันธ์

หัวหน้าโครงการวิจัย

บทคัดย่อ

อำเภอเชียงแสนซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงรายเป็นท้องถิ่นที่มีความงดงามทางกายภาพ พื้นที่ทอดตัวขนานไปกับแม่น้ำโขง โดยมีเพื่อนบ้าน คือ ประเทศลาวและเมียนมาร์เป็นเพื่อนบ้านใกล้เคียงทั้งยังติดต่อกับประเทศจีนได้ทางแม่น้ำโขง เมื่อพิจารณาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและคนในชุมชนแล้ว เชียงแสนจึงน่าจะมีศักยภาพทางการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว แต่ตามสภาพที่เป็นจริง ขณะนี้กลับปรากฏปัญหาต่างๆ ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งสองอย่าง งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรค เพื่อประเมินศักยภาพและสร้างยุทธศาสตร์เพื่อให้ท้องถิ่นนี้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ)
2. เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจชุมชน การค้าชายแดน และการท่องเที่ยวอันนำไปสู่แนวทางการประสานสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการค้าชายแดนอำเภอเชียงแสน
4. เพื่อสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของเชียงแสน โดยผ่านกระบวนการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว

โดยกำหนดระยะเวลาของการศึกษาคือ 2 ปี ระหว่าง 2549 และ 2550 พื้นที่ที่ทำการศึกษาที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยให้ความสำคัญบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ

วิธีการศึกษา

เป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ร่วมกับ Location Quotient ทั้งนี้ข้อมูลปฐมภูมิได้จากการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้าด้วยแบบสอบถามกับครัวเรือน 100 ตัวอย่าง นักท่องเที่ยวไทย 100 ตัวอย่าง นักท่องเที่ยวต่างชาติ 26 ตัวอย่าง สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารราชการและข้าราชการ ผู้นำท้องถิ่น พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ประกอบการ NGOs กลุ่มอาชีพ จำนวน 30 ตัวอย่าง และกลุ่มสนทนา (Focus Group) จำนวน 30 ตัวอย่าง ส่วนข้อมูลทุติยภูมิได้จากข้อมูลและเอกสารตีพิมพ์และยังไม่ตีพิมพ์ของราชการและหน่วยงานเอกชน

ผลการศึกษาพบว่าข้อได้เปรียบ ข้อเสียเปรียบ โอกาสและอุปสรรค (SWOT) ของเชียงใหม่คือ

จุดแข็ง

1. มีภูมิประเทศติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย มีสภาพภูมิอากาศที่ดี
2. เป็นเมืองที่สงบ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีความเป็นมิตรของคนท้องถิ่น
3. มีความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมและมีประวัติศาสตร์อันทรงคุณค่า
4. มีท่าเรือน้ำลึกเป็นประตูสู่การค้าและการท่องเที่ยวนานาชาติ
5. เป็นแหล่งดินชุ่มน้ำโลก

จุดอ่อน

1. ห่างไกลจากศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การคมนาคมไม่เป็นระเบียบ ที่จอดรถไม่เพียงพอ
2. ความร่วมมือและมีการประสานงานของชุมชนยังไม่เพียงพอ ปัญหาความยากจนและปัญหาจากแรงงานต่างด้าว
3. ขาดจิตสำนึกในการรักษาและการสืบสานวัฒนธรรมของตนเอง และขาดการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. ปัญหาความพร้อมด้านกิจการสาธารณูปโภค ระบบเครือข่ายการขนส่งการเดินทางติดต่อกายในตัวเมือง แหล่งท่องเที่ยว เส้นทางคมนาคม ที่พัก ที่จอดรถสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ขาดข้อมูลสารสนเทศ
5. การขาดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย รวมทั้งสถานที่สำหรับซื้อของที่ระลึก

โอกาส

จากความโดดเด่นของสภาพภูมิประเทศที่สามารถเชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้มีโอกาสในการสร้างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวและการค้าชายแดน

อุปสรรค

1. ปัญหาด้านกฎหมายและระเบียบการค้าระหว่างประเทศ การค้าเสรีและความรู้ความเข้าใจในเรื่องการทำการค้า
2. ปัญหาด้านความร่วมมือและการประสานงานจากการทำงานเป็นทีมของภาครัฐและเอกชนในชุมชน
3. ปัญหาด้านการขาดงบประมาณและการส่งเสริมการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมทั้งการจัดทำแผนนโยบายจากระดับบนสู่ระดับล่าง
4. ปัญหาการใช้แม่น้ำร่วมกันระหว่างประเทศในกลุ่มแม่น้ำโขง อาทิเช่น ปัญหาการสร้างเขื่อนของจีน การระเบิดแก่งหินและความไม่แน่นอนของระดับน้ำของแม่น้ำโขง

จากการวิเคราะห์ Location Quotient พบว่าศักยภาพของเชียงใหม่จะเป็นด้านบริการ เช่น การค้า การโรงแรม แทนที่เป็นการเกษตรกรรมดังที่คาด

ผลของการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลคือ ยุทธศาสตร์ 5 ประการดังนี้

1. มุ่งพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เพื่อก้าวสู่เป็นเมืองมรดกโลก และขยายแหล่งท่องเที่ยวใหม่ให้มีความหลากหลาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจ
2. มุ่งพัฒนาวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น อนุรักษ์สืบทอดองค์ความรู้เดิมที่สืบทอดมาให้คงอยู่ เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเชียงใหม่ รวมทั้งมุ่งพัฒนาประชากรของเมืองเชียงใหม่อย่างต่อเนื่อง
3. มุ่งพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงามเป็นที่ประทับใจแก่นักท่องเที่ยว และควบคุมมลภาวะของเมืองเชียงใหม่ให้อยู่ในสภาพที่เป็นเมืองสะอาดและธรรมชาติเขียวขจี (Clean City & Green City)
4. มุ่งพัฒนาการค้าชายแดนให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ท่าเรืออย่างคุ้มค่า รวมทั้งการพัฒนาระบบ Logistics และกระจายผลประโยชน์ทางการค้าให้ชาวเชียงใหม่อย่างยุติธรรม
5. มุ่งพัฒนาให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมนาโนไบโอเทคโนโลยี เพื่อนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ด้านอาหาร สุขภาพและความงามที่คุณภาพสูง เพื่อการส่งออกทั่วโลก

การที่เชียงใหม่จะประสบผลสำเร็จตามยุทธศาสตร์มากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารและชุมชน ตลอดจนการบริหารจัดการที่ดีพร้อมกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

Evaluation of Chiang-Saen's Economic Potential: Toward Economic Security through Border-Trading and Tourism

Abstract

This study investigated Chiang-Saen district, which is located in Chiang Rai Province, Northeast Thailand. The purpose of the study was to develop recommendations for strategies to ensure Chiang-Saen's economic security and sustainable development. This purpose was achieved through evaluating Chiang-Saen's economic potential particularly in the Golden Triangle area, investigating the connections linking Chiang-Saen's economy, border-trading, tourism activities and cooperation with neighboring countries, and investigating the obstacles for trade and tourism promotion and the impact of trade and tourism on Chiang-Saen's community. The primary data were collected through face-to-face interviews, in-depth interviews, focus groups and observations. Secondary data was obtained from both published and unpublished government and non-government documents. The data was analyzed and synthesized through SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats) and Location Quotient methodologies. The findings of the study are detailed. The strategies for ensuring Chiang-Saen's economic security and sustainable development, derived from the study's findings, are as follows: develop Chiang-Saen to be a World Heritage site and tourism center; develop and promote community traditions such that cultural and indigenous knowledge can form the basis of community identity; develop and preserve the natural environment and scenery, and discover new tourist sites to attract visitors; develop a modern and efficient border-trading system to keep pace with globalization; develop Chiang-Saen as a Nanotech and Biotech industry center in order to become a world class hub of health and beauty.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(ก)
บทคัดย่อ	(ข)
ภาษาไทย	(ข)
ภาษาอังกฤษ	(i)
สารบัญ	(จ)
สารบัญตาราง	(ฉ)
บทที่ 1	
บทนำ	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ขอบเขตของ โครงการวิจัย	7
กรอบแนวคิดของ โครงการวิจัย	7
วิธีดำเนินการวิจัย	9
ประโยชน์ของงานวิจัยและหน่วยงานที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	12
นิยามศัพท์	12
บทที่ 2	
แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	15
แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน	15
ทฤษฎีฐานเศรษฐกิจ	17
ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ	19
แนวคิดเศรษฐศาสตร์การท่องเที่ยว	21
ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม	23
วรรณกรรมเชิงประจักษ์ของไทยที่เกี่ยวข้องกับการค้าและการท่องเที่ยว	27
1. วรรณกรรมด้านการค้าระหว่างประเทศ	27
2. วรรณกรรมด้านการท่องเที่ยว	29
บทที่ 3	
ประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน	34
ประวัติศาสตร์และตำนานเมืองเชียงแสน	34
สภาพภูมิศาสตร์ของเชียงแสน	36
สภาพเศรษฐกิจ	38
วัฒนธรรมเชียงแสนและแหล่งท่องเที่ยว	41
ความเปลี่ยนแปลงของเชียงแสน	43

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
บทที่ 4	ระเบียบวิธีวิจัย	63
	แหล่งที่มาของข้อมูล	63
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	64
	เครื่องมือในการวิจัย	65
	การวิเคราะห์และประมวลผล	67
	การถ่ายทอดเทคโนโลยี	68
	หมายเหตุท้ายบท	68
บทที่ 5	ผลการศึกษา	76
	ผลการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ	76
	ผลการสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มตัวอย่าง	76
	ผลการสัมภาษณ์เชิงลึก	90
	ผลการสนทนากลุ่ม	96
	ผลการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว (ชาวไทย)	101
	ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว	101
	พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว	102
	ปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวมาเยือนเชียงใหม่	106
	ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในประเด็นความมั่นคง	
	ทางเศรษฐกิจของชุมชน และของประเทศ	108
	ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่างชาติ	111
	ศักยภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงใหม่	112
	1. สภาพเศรษฐกิจของอำเภอเชียงใหม่	112
	2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของอำเภอเชียงใหม่	114
3. ความเชื่อมโยงของปัจจัยที่ก่อให้เกิดในการเปลี่ยนแปลงของอำเภอเชียงใหม่	116	
4. ปัญหาของอำเภอเชียงใหม่	120	
5. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ที่สำคัญของอำเภอเชียงใหม่	121	
วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของอำเภอเชียงใหม่	124	
บทที่ 6	สรุปและข้อเสนอแนะ	130

สารบัญ (ต่อ)

บรรณานุกรม	140
ภาคผนวก	144
แบบสัมภาษณ์(ประชาชน)	145
แบบสัมภาษณ์ (นักท่องเที่ยว)	153
Tourism Questionnaire Chaingsean	157
รายงานนักวิจัยต่างชาติ	160
ประมวลภาพโครงการการประเมินศักยภาพทางเศรษฐกิจ ของอำเภอเชียงแสน ที่ปรึกษาและคณะวิจัย	165
ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย	167
	168

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
4.1	ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเชียงรายปี 2546-2549	70
4.2	ผลิตภัณฑ์มวลรวมอำเภอเชียงแสนปี 2546-2549	72
4.3	ค่า LQ ของอำเภอเชียงแสนตามสาขากิจกรรมการผลิต	74
5.1	ระดับการศึกษาของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง	77
5.2	อาชีพของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง	78
5.3	กลุ่มตัวอย่างที่ทำธุรกิจส่วนตัวเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	78
5.4	รายได้จากการท่องเที่ยวของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง	79
5.5	รายได้เฉลี่ยต่อปีของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง (นับรายได้รวมทุกอาชีพ)	79
5.6	ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักกับระดับรายได้เฉลี่ยต่อปีของ ประชาชนกลุ่มตัวอย่าง(นับรายได้เฉพาะอาชีพหลัก)	80
5.7	รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนแยกตามหมวดการใช้จ่ายเฉลี่ยต่อ ครัวเรือน	81
5.8	หนี้สินของครัวเรือน	82
5.9	แหล่งเงินกู้ของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง	83
5.10	การใช้ประโยชน์จากที่ดินของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง	84
5.11	ความเข้าใจต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง	86
5.12	ทัศนคติของประชาชนต่อการพัฒนาของอำเภอเชียงแสน	88
5.13	ปัญหาที่ต้องการให้ดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วนของประชาชนกลุ่ม ตัวอย่าง	90
5.14	ระดับรายได้ของนักท่องเที่ยว	102
5.15	การท่องเที่ยวด้วย Package Tour ของนักท่องเที่ยว	103
5.16	จำนวนครั้งที่เดินทางมาท่องเที่ยวอำเภอเชียงแสนในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา ของนักท่องเที่ยว	104
5.17	ระยะเวลาที่พำนักในอำเภอเชียงแสนของนักท่องเที่ยว	104
5.18	ที่พักของนักท่องเที่ยว	105
5.19	จำนวนเพื่อนร่วมเดินทางของนักท่องเที่ยว	105
5.20	วัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสนครั้งนี้ของ นักท่องเที่ยว	106

สารบัญตาราง (ต่อ)

		หน้า
ตารางที่		
5.21	แรงจูงใจที่ทำให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน	107
5.22	การใช้จ่ายเฉลี่ยในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว	108
5.23	พฤติกรรมและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างกับความ มั่นคงทางเศรษฐกิจ	110

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

นับจากเหตุการณ์ ระเบิดตึกเวิลด์เทรดในสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ.2001 เป็นต้นมา โลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด ความมั่นคงปลอดภัยของชีวิตลดลง ความหวาดระแวงมีมากขึ้น การก่อการร้ายกลายเป็นภัยคุกคามที่หลายประเทศต้องประสบ ส่งผลให้ผู้นำหลายประเทศต่างหันมาร่วมมือกันและประเทศต่างๆ พากันให้ความสนใจเรื่องความมั่นคง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้นทุกขณะ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่น่าจะกล่าวได้ว่ามีความสุขสงบมาเป็นเวลาหลายทศวรรษ นับจากหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม ภัยความรุนแรงในสามจังหวัดภาคใต้ทำให้สังคมไทยต้องยอมรับว่าความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีน้อยลง สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้รัฐบาลไทยต้องหันไปทุ่มเทเอาใจใส่กับบริเวณดังกล่าวอย่างมาก และเป็นที่ยอมรับกันว่าถ้าขาดความมั่นคงทางการเมือง ย่อมจะทำให้ฐานะเศรษฐกิจและสังคมขาดความมั่นคงและยั่งยืนด้วยเช่นกัน

ดังนั้นในสถานการณ์ปัจจุบัน ความมั่นคงและความยั่งยืน จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ถูกหยิบยกขึ้นมาในการกำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศไทยเป็นลำดับต้นๆ สถานการณ์และปัญหาต่างๆ หลากรูปแบบทั้งจากภายในและภายนอกประเทศเข้ามาท้าทายผู้บริหารประเทศอย่างต่อเนื่องและส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของประเทศไทย ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เป็นที่ปรากฏชัดว่า ผู้บริหารไม่อาจวางใจในประเด็นความมั่นคงทางการเมืองได้อย่างเต็มที่ กล่าวได้ว่าแม้สถานการณ์ความไม่มั่นคงทางการเมืองระหว่างประเทศโดยรวม อาจลดความรุนแรงในภาพกว้าง คือการรุกรานอย่างเปิดเผยมีน้อยลงกว่ายุคหลังสงครามเย็น แต่สถานการณ์ที่เป็นภัยร้ายแรงและต่อๆ ภาวะกินระบบต่างๆ ของประเทศจนสั่นคลอนลงไปเรื่อยๆ กลับเป็นภัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งซึ่งจะเห็นว่าเป็นภัยที่ก่อความสูญเสียอย่างมหาศาล การขาดความมั่นคงในประเด็นดังกล่าวนี้ ย่อมขัดขวางความอยู่ดีมีสุขของประชาชน ซึ่งจะกลายเป็นภัยที่ใหญ่หลวงของประเทศในอนาคต ดังนั้นแนวทางการพัฒนาและการบริหารประเทศให้อยู่รอดในสถานการณ์เช่นนี้ จำเป็นจะต้องสร้างความแข็งแกร่งภายในและเตรียมความพร้อมของประเทศเพื่อรองรับกับเหตุการณ์ในอนาคต การศึกษาของนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ (สมภพ มานะรังสรรค์, 2528, Krongkaew and Zin, 2003) ต่างชี้ว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและแนวทางการพัฒนาประเทศของไทย สร้างความไม่เท่าเทียมกันในสังคมและความ

แตกต่างของคนในสังคมไทยมีแนวโน้มมากขึ้น ทั้งความไม่เท่าเทียมกันในการศึกษาระหว่างคนในชนบทกับคนในเมือง ความไม่เท่าเทียมกันในระบบสาธารณสุข อีกทั้งปัญหาการกระจายรายได้ คือ ผู้ที่มีรายได้สูงยังคงมีรายได้สูงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่คนยากจนและผู้ด้อยโอกาสกลับมีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่ต่ำลงไปเรื่อยๆ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน โดยคำนึงถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545–2549) จึงเป็นหลักการสำคัญที่ควรยึดถือ

ปัจจุบันการรุกรานด้วยกำลังอาวุธจากประเทศที่มีการพัฒนาสูงกว่า ลดความสำคัญลง แต่การรุกรานในรูปเศรษฐกิจกลับทวีความรุนแรงมากขึ้น ประเทศที่มีอิทธิพลในเวทีเศรษฐกิจโลกต่างร่วมกันตั้งกฎเกณฑ์ให้ประเทศเล็กกว่าเดินตาม ทั้งประเด็นการค้าเสรี หรือการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ แต่ภายใต้ปรัชญาของการค้าเสรีนั้นในทางปฏิบัติยังคงมีลักษณะที่ประเทศใหญ่เอาเปรียบประเทศเล็ก ซึ่งนับวันจะส่งผลให้ประเทศเล็กๆ หรือประเทศในภูมิภาคเดียวกันต้องหันมาร่วมมือกันเพิ่มขึ้น

การสร้างความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศ เช่น การตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน การสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับจีน เป็นการแสดงความพยายามสร้างอำนาจต่อรองร่วมกัน อนึ่งการที่ประเทศไทยมีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้าน 4 ประเทศ คือ เมียนมาร์ ลาว กัมพูชา และมาเลเซีย ตลอดจนการติดต่อของประเทศไทยกับประเทศจีน โดยผ่านแม่น้ำโขง ทำให้ช่องทางการค้าระหว่างประเทศทำได้สะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าชายแดน มีการเปิดด่านถาวรระหว่างประเทศในจุดต่างๆ ของชายแดนไทย การค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเพื่อนบ้านเหล่านี้น่าจะมีการขยายตัวออกไป แต่คำถามที่เกิดขึ้นคือ การค้าระหว่างประเทศนั้น ไทยจะได้รับประโยชน์มากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบท แม้ด้านหนึ่งของการค้าและการรวมตัวทางการค้าจะส่งผลดีอยู่มาก เช่น การเพิ่มอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจของกลุ่มจะช่วยเพิ่มรายได้ให้กับประชากร แต่ผลกระทบด้านลบก็มีไม่น้อย นอกจากนั้นการขยายตัวของการค้าระหว่างประเทศหรือการค้าชายแดนแม้จะช่วยเพิ่มพูนมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็อาจเป็นช่องทางที่นำมาซึ่งความไม่มีเสถียรภาพและความไม่มั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองให้แก่ประเทศได้

อนึ่งการที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกขององค์การการค้าระหว่างประเทศ (World Trade Organization; WTO) ย่อมส่งผลให้เกิดการผ่อนคลายการไหลเข้าและออกของสินค้าและบริการ รวมถึงผู้คนจากประเทศหนึ่งไปสู่ประเทศหนึ่ง ซึ่งน่าจะมีผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งด้านการค้าอุตสาหกรรม ตลอดจนความเป็นอยู่ของประชาชนด้วยอย่างแน่นอน

แม้โดยทฤษฎีแล้วการค้าเสรีระหว่างประเทศหรือการค้าชายแดนจะสร้างรายได้ให้แก่ประเทศที่ทำกิจกรรมดังกล่าวได้มากก็ตาม

นอกจากการค้าระหว่างประเทศแล้วอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีตลาดมูลค่ามหาศาลซึ่งจะช่วยทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างความมั่นคงให้แก่ท้องถิ่นและชุมชนได้หากมีการพัฒนาอย่างถูกต้อง แต่การขยายตัวของการท่องเที่ยวอาจมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติของประเทศหรือชุมชนผู้เป็นเจ้าของ โดยอาจมีผลด้านบวกหรือด้านลบต่อการพัฒนาประเทศได้ ผลกระทบทางด้านบวกอาจมีหลายประการ เช่น มีธุรกิจใหม่ ตลอดจนการจ้างงานใหม่เพิ่มขึ้น หรืออาจก่อให้เกิดความความเข้าใจหรือการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศ โดยการสร้างความตระหนักต่อวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของแต่ละประเทศ แต่อีกด้านหนึ่งอาจพบว่าผลที่คาดหวังจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเช่นการจ้างงานเพิ่มมักไม่เป็นไปตามที่หวังไว้ นอกจากนั้นมักปรากฏการทำลายสภาวะแวดล้อม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของเจ้าบ้าน ตลอดจนการแข่งขันแย่งทรัพยากรของชุมชนคั้งนั้นบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคมซึ่งเป็นผู้จะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาจึงต้องมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการสร้างอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมที่ยั่งยืนต่อไป

อำเภอเชียงแสนซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดเชียงราย มีสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างมาก อนึ่งสภาพภูมิศาสตร์ที่สามารถติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างสะดวกถึงสามประเทศ คือ ลาว เมียนมาร์ และจีน โดยผ่านแม่น้ำโขง ทำให้การค้าชายและการท่องเที่ยวระหว่างกันมีความสะดวกอย่างยิ่ง จะเห็นได้ว่าการค้าชายโดยผ่านท่าเรือในอำเภอเชียงแสน มีมูลค่าของสินค้าที่ผ่านด่านศุลกากรเพิ่มขึ้น เช่นในปี พ.ศ.2548 มูลค่าสินค้าออก 5,238.65 ล้านบาท และมูลค่าสินค้าเข้า 1,277.46 ล้านบาท เมื่อเทียบกับ พ.ศ. 2547 ซึ่งสินค้าส่งออกมีมูลค่า 3,782.72 ล้านบาทและสินค้าเข้ามีมูลค่า 1,334.97 ล้านบาท(สำนักงานอำเภอเชียงแสน, 2549)

อย่างไรก็ตามแม้อำเภอเชียงแสนจะมีความเหมาะสมทั้งการท่องเที่ยวและการค้าชาย แต่จากการศึกษาลับพบว่า ผลประโยชน์จากกิจกรรมดังกล่าวมิได้ตกกับประชาชนในท้องถิ่นเท่าที่ควร นั่นคือมูลค่าการค้าที่เกิดขึ้นนั้นมักเกิดจากสินค้าที่มีต้นกำเนิดจากที่อื่น เพียงแต่อาศัยเชียงแสนเป็นช่องทางผ่าน อาศัยโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ที่จัดสร้างโดยงบประมาณของเชียงแสน ในขณะที่เดียวกันแม้เชียงแสนจะมีภูมิทัศน์ที่งดงามทั้งมีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่เก่าแก่น่าสนใจ ทั้งยังคงเคยเป็นเมืองหลวงเก่าแก่แห่งหนึ่งของอาณาจักรล้านนา และมีตำนานที่น่าสนใจ

อย่างมากมายแต่กลับปรากฏว่า การท่องเที่ยวของเชียงแสนกลับไม่คึกคักเท่าที่ควร นักท่องเที่ยวมักมาเยี่ยมชมในเวลาสั้นๆ ไม่พักอยู่นาน มักอาศัยเชียงแสนเป็นทางผ่านไปประเทศลาวหรือสถานที่อื่นๆ ในประเทศไทยเช่น เชียงใหม่ หรือแวะมาเยือนเพียงสองสามชั่วโมงแล้ว จากไปโดยมิได้มีการใช้เวลากับสถานที่ต่างๆ หรือใช้จ่ายที่เชียงแสนเท่าที่ควร

ปัญหาสำคัญของการท่องเที่ยวของเชียงแสนที่พบจากการศึกษามีหลายประการคือ ขาดความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ขาดข้อมูลการตลาด ตลอดจนขาดการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว ขาดเครือข่ายการคมนาคมที่ดี ขาดความเป็นสากลและความหลากหลายด้านอาหาร ขาดความหลากหลายและความน่าสนใจของผลิตภัณฑ์รวมทั้งขาดสถานที่เป็นศูนย์รวมสินค้าท้องถิ่น ไม่มีกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและเพียงพอตลอดทั้งปี ตลอดจนมีปัญหาขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ ในการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว และแม้ประชาชนในอำเภอเชียงแสนมักจะมีจิตใจที่ดีเป็นมิตรกับคนต่างถิ่น แต่ความเข้าใจเรื่องบริการการท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอ นอกจากนั้นปัญหาด้านการบริหารจัดการที่พัก ความสะอาดต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว ความซื่อสัตย์ ตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมของประชากรในชุมชน ฯลฯ ล้วนเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องปรับปรุง

ขณะเดียวกันด้านการค้าชายแดนที่ปรากฏว่าเชียงแสนเป็นเพียงทางผ่านของสินค้าเพื่อส่งออกที่ทำเรือเชียงแสน เพื่อไปสู่ที่อื่น โดยไม่เกิดมูลค่าเพิ่มแก่ท้องถิ่นเท่าที่ควร เพราะเป็นสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดจากที่อื่น หนึ่งข้อขัดข้องทางการค้าระหว่างประเทศที่จัดการ โดยรัฐบาลกลางกลับส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงกับชาวเชียงแสน เช่นกรณี FTA ไทย-จีน ที่ส่งผลให้มีการหลังไหลของสินค้านำเข้าจากประเทศจีนเข้ามายังประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าเกษตรกรรม (สำนักข่าวประชาไท, 29 ม.ค.2549) ส่งผลต่อการล้มละลายของเกษตรกรในอำเภอเชียงแสน เช่นเดียวกับเกษตรกรในอีกหลายๆ พื้นที่ในประเทศไทย เช่นกรณีของผู้ทำไร่กระเทียม รวมทั้งมีการหลังไหลของแรงงานต่างด้าวทั้งที่ถูกและผิดกฎหมายเข้ามา ซึ่งหากสถานการณ์คงเป็นเช่นนี้อาจทำให้เกษตรกรต้องละทิ้งท้องถิ่นหรือทิ้งอาชีพเกษตรกรรมไป นอกจากปัญหาภายในท้องถิ่นแล้วยังปรากฏว่า มีปัจจัยจากภายนอกประเทศที่จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์และวิถีชีวิตของชาวเชียงแสน นั่นคือนับจากการสร้างเขื่อนใหญ่ของจีนปรากฏว่าระดับน้ำในแม่น้ำโขงลดลงมาก ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการขนส่งทางน้ำทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศ นอกจากนั้นยังปรากฏว่าเป็นเวลากว่าสองปีแล้วที่ชาวเชียงแสนไม่ได้เห็นปลาบึก ซึ่งปกติดูวางไข่จะมีปลาว่ายน้ำขึ้นมาและไปวางไข่ เช่น ขึ้นไปแถบอำเภอเชียงของ แต่ไม่มีผู้ใดพบเห็นระยะหลัง อีกทั้งสัตว์น้ำอื่นๆ ก็มีจำนวนลดลงมากเช่นกัน ปรากฏการณ์เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและเศรษฐกิจของชุมชน อาจเป็นไปได้ว่าการท่องเที่ยวและการค้า ทำให้มีเรือเข้ามามากขึ้นทั้งเสียงเครื่องยนต์และคลื่นทำความรบกวนแก่

สัตว์น้ำต่างๆ ดังนั้นทั้งภาครัฐและประชาชนต้องให้ความสำคัญในประเด็นเหล่านี้ด้วย เพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนรุ่นต่อไปในอนาคต และเพื่อให้สอดคล้องกับการเรียกร้องของประชาคมโลกเพื่อการพัฒนาและสิ่งแวดล้อมที่ได้เรียกร้องให้ทุกประเทศคำนึงการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ละเลยความต้องการของคนรุ่นต่อไป (Serageldin, 1993)

ประเทศไทยก็เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ที่ให้ความสำคัญกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นสาขาเศรษฐกิจที่หารายได้ให้แก่ประเทศเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันก็พยายามปลูกจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วย โดยรัฐบาลไทยมีนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2549) ซึ่งเป็นแผนที่ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พยายามปรับโครงสร้างการพัฒนาประเทศให้เข้าสู่ดุลยภาพ โดยเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาในเชิงปริมาณสู่การพัฒนาในเชิงคุณภาพ ควบคู่ไปกับการสร้างความเป็นธรรมในสังคม มีการกระจายผลประโยชน์อย่างทั่วถึง สามารถแก้ปัญหาความยากจน และการกระจายรายได้ รวมทั้งเพิ่มศักยภาพและโอกาสในการพึ่งตนเองและยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ในประเทศ ทั้งยังให้ความสำคัญในการพัฒนาชุมชนในชนบทซึ่งถือเป็นระดับรากหญ้าของประเทศให้เจริญเติบโต มีการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นสาขาธุรกิจที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศและชุมชน เนื่องจากสามารถเชื่อมโยงกับสาขาการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ ได้มาก

โดยที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการค้าระหว่างประเทศกับเพื่อนบ้าน หรือการค้าชายแดนเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้เกิดการเพิ่มพูนมูลค่าทางเศรษฐกิจตลอดจนการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศได้ จึงเป็นกิจกรรมที่รัฐบาลและชุมชนควรให้การสนับสนุน ทั้งนี้ควรดำเนินการ โดยแต่ละประเทศได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม และกิจกรรมดังกล่าวควรก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคงและยั่งยืนได้ในอนาคต และเนื่องจากประเทศไทยมีพื้นที่ชายแดนที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ทางการค้าและการท่องเที่ยวของประเทศหลายจุดทั้งภาคเหนือ ภาคใต้ หรือแม้ภาคอีสาน เช่น ทางภาคเหนือที่อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณสามเหลี่ยมทองคำเป็นบริเวณที่น่าศึกษาอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลที่สามเหลี่ยมทองคำซึ่งถือเป็นประตูสำคัญของการค้าระหว่างไทยและจีน ตลอดจนการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ มีอาณาเขตติดต่อกับ 2 ประเทศ คือประเทศเมียนมาร์ โดยมีแม่น้ำรวกกันพรมแดน และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงกันพรมแดน เป็นจุดที่ชายแดนของสามประเทศมาบรรจบกัน อีกทั้งปัจจุบันมีการใช้เส้นทางแม่น้ำโขงเดินทางติดต่อค้าขายกับจีนตอนใต้ (มณฑลยูนนาน) ซึ่งส่งผลให้ตลาดการค้าระหว่างประเทศของไทยขยายตัวมากขึ้น กล่าวได้ว่าประเทศจีนเป็นตลาดการค้าที่

น่าสนใจเพราะเป็นตลาดที่มีอุปสงค์มหาศาล หากผู้ผลิตสามารถตอบสนองต่อตลาดนี้ได้ดีก็จะสามารถสร้างรายได้ให้แก่คนและประเทศได้ไม่น้อย หนึ่งในบริเวณสามเหลี่ยมทองคำยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงราย ได้มีการกว้านซื้อที่ดินของต่างชาติ เพื่อเชื่อมโยงการลงทุนการค้าในบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ รวมทั้งการสร้างเมืองขนาดใหญ่ที่เป็นทั้งเมืองการค้า เมืองอุตสาหกรรม และแหล่งบันเทิงบริเวณเมืองต้นฝิ่ง ฝั่งตรงข้ามกับอำเภอเชียงแสน ผลกระทบจากการกว้านซื้อที่ดินดังกล่าวนี้ ควรมีการดำเนินการวิจัยเชิงลึก โดยเฉพาะเกี่ยวกับความมั่นคงของเมืองเชียงแสน โดยตรงเนื่องจากมีแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และธรรมชาติที่ควรแก่การอนุรักษ์ อย่างไรก็ตามในขณะที่เชียงแสน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำบลเวียงและบริเวณสามเหลี่ยมทองคำมีศักยภาพทางการค้าและการท่องเที่ยวแต่ก็ปรากฏเสมอว่า เป็นประตูของอาชญากรรม ยาเสพติด และการหลบหนีเข้ามาของคนต่างด้าว อาทิ แรงงานพม่า ลาว ชาวจีนที่เข้ามาลักลอบขนนักท่องเที่ยวและกลับอยู่อาศัยเป็นเวลานานๆ โดยอาศัยเครือข่ายชาวจีนด้วยกัน รวมทั้งชาวเกาหลีเหนือที่ลักลอบเข้ามา ซึ่งล้วนเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศและชุมชนทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง ดังนั้นเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปตามยุทธศาสตร์ชาติ และเตรียมความพร้อมของประเทศในเชิงรุกและเชิงรับควบคู่กันไป การประเมินศักยภาพของเศรษฐกิจในพื้นที่อำเภอเชียงแสน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ (คือตำบลเวียง) จึงมีความสำคัญต่อแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นให้มีความมั่นคงและยั่งยืน ทั้งนี้โดยต้องคำนึงถึงความเชื่อมโยงและการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เอกชน ประชาชน ในท้องถิ่นตลอดจนประเทศเพื่อนบ้านอันเป็นปัจจัยสำคัญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ)
2. เพื่อศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจชุมชน การค้าชายแดน และการท่องเที่ยว อันนำไปสู่แนวทางการประสานสัมพันธ์ของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการค้าชายแดน อำเภอเชียงแสน
4. เพื่อสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของเชียงแสน โดยผ่านกระบวนการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว

ขอบเขตของโครงการวิจัย

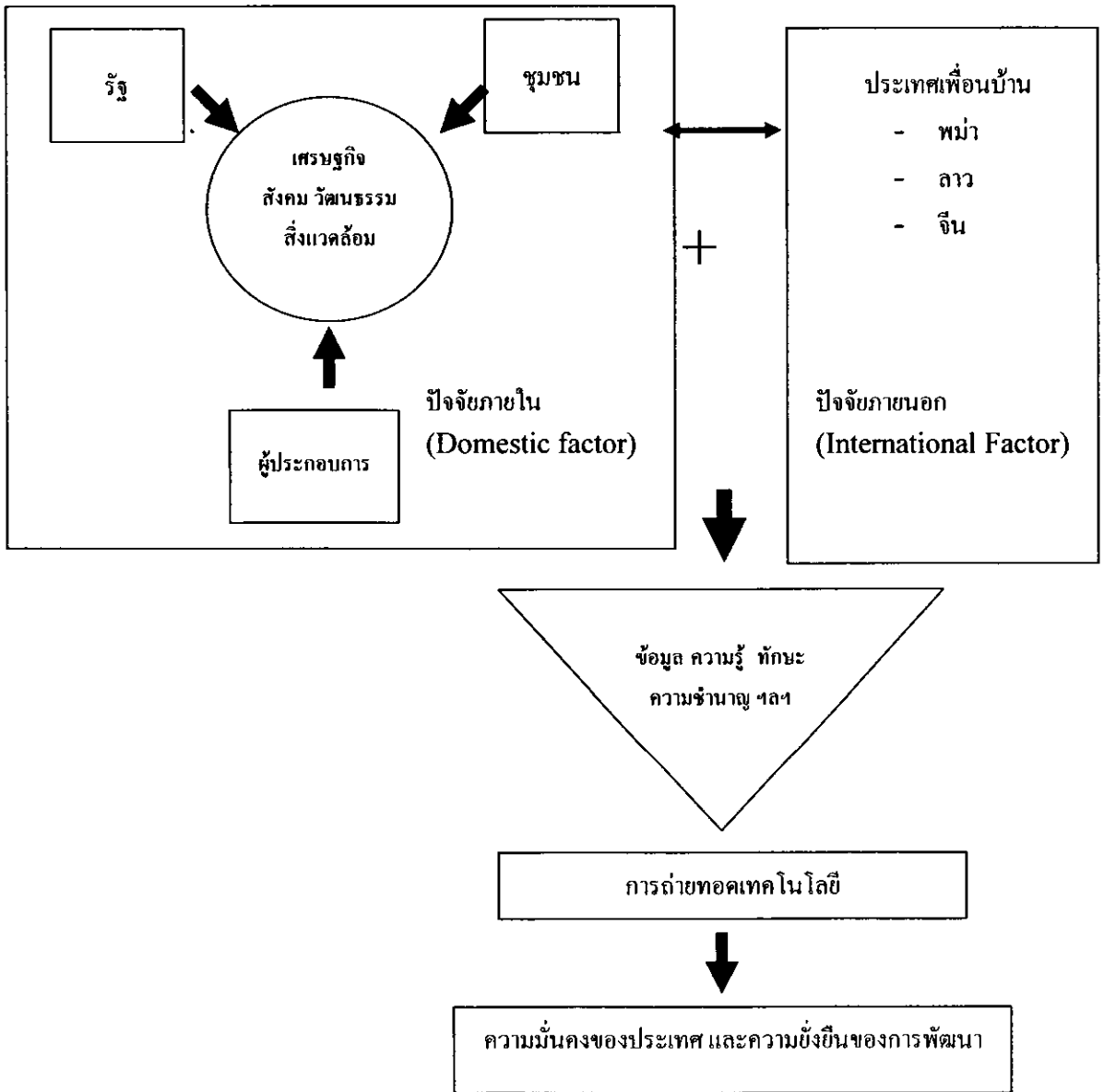
การวิจัยนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied research) และกำหนดพื้นที่ศึกษาคืออำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยให้ความสำคัญบริเวณสามเหลี่ยมทองคำเป็นหลัก ในการศึกษาใช้ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) และทุติยภูมิ (secondary data) จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีฐานเศรษฐกิจ (Location Quotient) ร่วมกับการวิเคราะห์ จุดอ่อนและจุดแข็งตลอดจนโอกาสและอุปสรรค (SWOT) เพื่อประเมินศักยภาพทางเศรษฐกิจของเชียงแสน ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความเชื่อมโยงในการศึกษาของโครงการย่อยอื่นๆ ในชุดโครงการด้วยหลังจากนั้น จึงถ่ายทอดเทคโนโลยีต่อกลุ่มเป้าหมาย ใช้เวลาในการวิจัย 2 ปี คือ ระหว่างเดือน ตุลาคม 2548-กันยายน 2550

กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

การวิจัยนี้มีกรอบแนวคิดดังนี้

1. ทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของสามเหลี่ยมทองคำ (ด้าบลเวียง)
2. ความเชื่อมโยงของการค้าระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวและการพัฒนา
3. บทบาทและผลกระทบของการท่องเที่ยวและการค้าระหว่างประเทศที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นทั้งในทางบวกและในทางลบ
4. แนวทางการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยยังคงรักษาความยั่งยืนทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมด้วย

กรอบแนวคิดดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนและมั่นคง
ของพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ กรอบแนวคิดของโครงการวิจัยมีดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยนี้เป็นงานวิจัยประยุกต์ โดยการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยข้อมูลปฐมภูมินั้นใช้แบบสอบถามร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม (focus group) รวมทั้งการสังเกตการณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อนำมาประเมินศักยภาพทางเศรษฐกิจ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้ได้แก่ ประชาชน นักธุรกิจ องค์กร NGO เจ้าหน้าที่รัฐบาลในพื้นที่ พระสงฆ์ นักท่องเที่ยวรวมถึงประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านที่อาศัยใกล้บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน การวิเคราะห์ใช้สถิติขั้นพื้นฐานร่วมกับหลักการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ ด้วยทฤษฎีฐานเศรษฐกิจ คือ การวิเคราะห์ความสามารถในการผลิตของท้องถิ่น (Location Quotient:LQ) รวมถึงการวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง ตลอดจนโอกาสและอุปสรรค (SWOT) ของท้องถิ่น และการเข้าไปฟังตัวของทีมนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยท้องถิ่นเพื่อสังเกตการณ์ การวิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 ระยะคือระยะที่ 1 เป็นระยะของการศึกษาศักยภาพทางเศรษฐกิจ และมีการถ่ายทอดเทคโนโลยี ส่วนระยะที่ 2 เป็นการติดตามผลการถ่ายทอดเทคโนโลยี ตลอดจนการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมทั้งจากการใช้แบบสัมภาษณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม จากนั้นทำการประเมินผลการศึกษาและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้วยการสัมมนาและการแจกเอกสารตลอดจนการเผยแพร่ โดยขั้นตอนการวิจัยมีดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลพื้นที่ทั่วไป ได้แก่ ตำรา เอกสาร ของส่วนกลางและท้องถิ่น เช่น รายงานประจำปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย และแผนพัฒนาตำบล นโยบายต่างๆ ของรัฐบาล สถิติจากสำนักงานพาณิชย์และด่านศุลกากรจังหวัดเชียงรายตลอดจนผลงานวิจัยต่างๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ ดำเนินการ โดยกำหนดการเก็บข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1 เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่

2.1.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) (ภาคผนวก ก.)

2.1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview)

2.1.3 การสนทนากลุ่ม (Focus group)

2.1.4 การสังเกตและจดบันทึก โดยนักวิจัยที่เข้าไปอยู่ร่วมกับ ชุมชน ทั้งจากส่วนกลาง และนักวิจัยท้องถิ่น รวมทั้งการประเมินของนักวิจัยชาวต่างประเทศ (ภาคผนวก ค.)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือหัวหน้าครัวเรือน เจ้าหน้าที่รัฐบาล ทั้งระดับบริหารจนถึงระดับปฏิบัติการ ผู้นำท้องถิ่นและปราชญ์ชาวบ้าน ตลอดจนพระสงฆ์ ประชาชนในท้องถิ่น (ทั้งผู้ที่อยู่ในอำเภอเชียงแสนและผู้ที่เกี่ยวข้อง) หน่วยธุรกิจและนักท่องเที่ยว ทั้งนี้โดยแบ่งเป็นการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้าโดยอาศัยแบบสอบถาม การจัดสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังต่อไปนี้

การสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้าโดยใช้แบบสอบถามมีสองกลุ่มคือกลุ่มครัวเรือนและกลุ่มนักท่องเที่ยว

2.2.1 ในปีที่ 1 การเก็บกลุ่มตัวอย่างครัวเรือน (เฉพาะหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทน) ในเขตอำเภอเวียงทั้งหมด 100 ตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ และสัมภาษณ์ซ้ำในปีที่สอง

2.2.2 นักท่องเที่ยวชาวไทย 100 ตัวอย่างและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 26 ตัวอย่างเป็นการสุ่มแบบบังเอิญ

ส่วนการสนทนากลุ่ม (30 ตัวอย่าง) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (30 ตัวอย่าง) นั้นเป็นการทำด้วยวิธีเจาะจงโดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ

2.2.3 เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ส่วนบริหาร เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ อบต. เจ้าหน้าที่ด้านความมั่นคงชายแดน องค์กรบริหารท้องถิ่น เป็นต้น

2.2.4 พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน

2.2.5 หน่วยธุรกิจต่างๆ ทั้งธุรกิจการท่องเที่ยว การค้าส่ง ค้าปลีก แผงลอย เป็นต้น โดยมีทั้งหน่วยธุรกิจในพื้นที่และผู้ที่ทำธุรกิจต่างถิ่นแต่มีความสัมพันธ์และความเข้าใจในพื้นที่

2.2.6 ตัวแทนองค์กรที่ไม่ใช่รัฐบาล (NGOs)

2.2.7 นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ

2.3 การสร้างแบบสอบถาม คณะผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามขึ้นโดยอาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ตามปัญหาวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย และขอบเขตของการวิจัย ซึ่งมีทั้งคำถามปลายปิด (Close-ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) โดยปรึกษา และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญและมีการทดสอบแบบสอบถามกับตัวอย่างใน 3 หมู่บ้านๆ ละ 10 ราย แล้วจึงนำมาแก้ไข

2.4 การเก็บข้อมูล ในการเก็บข้อมูลใช้วิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบจากกลุ่มครัวเรือนและนักท่องเที่ยวตัวอย่าง ร่วมกับการเจาะจงกลุ่มตัวอย่างเช่น พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้น โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครัวเรือนสุ่มจากทะเบียนราษฎร

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการประมวลผล ซึ่งมีวิธีการดังนี้

- 3.1 ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามทุกฉบับ
- 3.2 ลงรหัส (Coding) ในแบบสอบถามทุกชุด
- 3.3 คีย์ข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์
- 3.4 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
- 3.5 บันทึกข้อมูลลงในตาราง
- 3.6 ประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS
- 3.7 ตรวจสอบความถูกต้อง
- 3.9 แปลผลแต่ละตาราง

ขั้นที่ 4 การนำเสนอผลวิจัยและถ่ายทอดเทคโนโลยี

เป็นการนำเสนอผลการวิจัยในรูปของตาราง ประกอบคำอธิบายและวิเคราะห์ผลจากข้อมูลทั้งทุติยภูมิและปฐมภูมิจากการศึกษา นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลของระยะที่หนึ่งเสนอต่อชุมชนเชิงสนด้วยการจัดสัมมนา โดยมีวิทยากรถ่ายทอดความรู้ตลอดจนดำเนินการระดมสมองของชุมชนอีกรอบ

ระยะที่ 2 การถ่ายทอดเทคโนโลยีและติดตามผล

ในระยะที่สองทำการเก็บข้อมูลซ้ำบางส่วนแล้วดำเนินการประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งระยะที่ 1 และ 2 ทำการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนของพื้นที่ และประเมินศักยภาพของท้องถิ่นและสร้างยุทธศาสตร์ เมื่อได้ผลการศึกษาแล้ว ดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากองค์ความรู้ที่ได้ด้วยการจัดสัมมนาและเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในสาขานั้น มาร่วมในการถ่ายทอด ทั้งนี้เน้นยุทธศาสตร์เชิงรุกและเชิงรับให้แก่กลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยผ่านแผ่นพับ เอกสารวิจัย และการสัมมนาย่อย

ประโยชน์ของการวิจัย และหน่วยงานที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.1 ทราบถึงศักยภาพ ทางเศรษฐกิจของชุมชน ตลอดจนความเชื่อมโยงของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และกิจการระหว่างประเทศ อันนำไปสู่การทำสร้างยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยผ่านการท่องเที่ยวและการค้าชายแดน

1.2 กำหนดแนวทางเพิ่มศักยภาพของเศรษฐกิจชุมชนของสามเหลี่ยมทองคำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการท่องเที่ยวและการค้าชายแดน

1.3 ทำให้สามารถนำเสนอแนวทางการพัฒนาแบบบูรณาการต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ โดยการประสานความร่วมมือของประชาชน (รวมทั้งภาคต่างๆ ในสังคม คือ ภาครัฐบาล) รวมทั้ง เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ตลอดจนประเทศเพื่อนบ้าน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาดังกล่าว

1.4 เป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่ชายแดนบริเวณอื่นของประเทศไทยในอนาคต เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืน

2. หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะเศรษฐศาสตร์

2.2 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

2.3 ภาครัฐบาลทั้งระดับประเทศและท้องถิ่น อาทิเช่น กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงคมนาคม กระทรวงการต่างประเทศ

2.4 องค์กรบริหารของท้องถิ่นทุกระดับตั้งแต่ระดับ จังหวัดถึงระดับหมู่บ้าน

2.5 เอกชน ที่ดำเนินงานด้านการให้บริการ เช่น บริษัทท่องเที่ยว โรงแรมและร้านอาหาร

2.6 สถานศึกษาและประชาชนในพื้นที่

นิยามศัพท์

นักท่องเที่ยว (Tourists) หมายถึง บุคคลที่อยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง อันมิใช่ถิ่นที่อยู่ของตนเอง ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลทางธุรกิจหรือเพื่อการพักผ่อน ซึ่งรวมถึงผู้มาเยือนด้วย

ผู้มาเยือน (Excursionists) หมายถึง บุคคลที่อยู่ในพื้นที่อันมิใช่ถิ่นที่อยู่ของตนเอง เป็นการชั่วคราวน้อยกว่า 24 ชั่วโมง

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Industrial Tourism) หมายถึง ธุรกิจที่ประกอบกิจการเพื่อเป็นการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยตรง อันประกอบด้วย ธุรกิจด้านที่พักแรม ธุรกิจภัตตาคาร ร้านอาหาร และเครื่องดื่ม ธุรกิจบริการนำเที่ยว ธุรกิจด้านการคมนาคม ธุรกิจด้านความบันเทิง ธุรกิจด้านการกีฬาและนันทนาการ ธุรกิจการให้บริการทางวัฒนธรรม ลานแสดง ศูนย์แสดงศิลปวัฒนธรรม โบราณวัตถุ และธุรกิจบริการอื่นๆ เพื่อการท่องเที่ยว

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในด้านการประกอบอาชีพและรายได้จากการประกอบอาชีพของประชาชนในท้องถิ่น ที่เป็นผลมาจากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตของชุมชนและสภาวะแวดล้อม

ผลกระทบด้านการผลิตจากการท่องเที่ยว หมายถึง การเปลี่ยนแปลงการผลิตที่เพิ่มขึ้น/ลดลง ของหน่วยกิจกรรมในระบบเศรษฐกิจ อันเป็นผลกระทบจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงการผลิตทั้งทางตรงและทางอ้อม

ผลกระทบด้านมูลค่าเพิ่มจากการท่องเที่ยว หมายถึง มูลค่าที่เพิ่มขึ้นของหน่วยกิจกรรมในระบบเศรษฐกิจ ที่ได้รับผลกระทบจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงการผลิตทั้งทางตรงและทางอ้อม ประกอบด้วย กำไรของผู้ประกอบการ ภาษีทางอ้อม มูลค่าการจ้างงาน และค่าขนส่งสินค้าและบริการ

ผลกระทบด้านการจ้างงานจากการท่องเที่ยว หมายถึง การเปลี่ยนแปลงการจ้างแรงงานของหน่วยกิจกรรมในระบบเศรษฐกิจที่เกิดจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นการเปลี่ยนแปลงการผลิตทั้งทางตรงและทางอ้อม

การพัฒนาเศรษฐกิจ หมายถึง การกระทำในระยะยาวที่ส่งผลให้มาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศสูงขึ้น รวมถึงการเพิ่มขึ้นของรายได้ของประชาชน และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

การค้าชายแดน หมายถึง การค้าที่เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ ของประชาชนหรือผู้ประกอบการที่มีภูมิลำเนาอยู่ระหว่างอำเภอเชียงแสนกับประชาชนที่อยู่ติดพรมแดนคือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและสหภาพพม่า ที่ได้ทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างทั้งสองฝ่าย โดยมีมูลค่าครั้งละไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวัน เช่นสินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าเกษตรบางชนิด และสินค้าที่หาได้ตามธรรมชาติ เช่น ของป่าและซากสัตว์ เป็นต้น แต่ในการศึกษานี้ให้รวมถึงการค้ากับประเทศจีนด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Peoples participation) หมายถึง การที่เปิดโอกาสอย่างเสรีให้ประชาชนในท้องถิ่นของบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ ของอำเภอเชียงแสน ได้เข้ามามีส่วนร่วม

วางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมดูแลรักษา ร่วมบริจาคร่วมประเมินผลและร่วมได้รับผลประโยชน์ เป็นต้น ในกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกัน

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) หมายถึง การที่จะให้ความรู้ การเข้าใจ และพัฒนาให้ประชาชนในท้องถิ่นนี้ ได้มีการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองด้วยการเข้ารับการฝึกอบรม การประชุม สัมมนา การพูดคุย การเสวนา รวมทั้งการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้ตนเองมีความรอบรู้ ทันต่อสถานการณ์ เรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรม สังคมเศรษฐกิจ การเมือง ความมั่นคงของประเทศบริเวณชายแดน และความสำคัญของความเป็นคนไทย ที่เป็นสยามเมืองยิ้ม

การประเมินศักยภาพ หมายถึง การรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวลผลว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงไร เพื่อตีค่าหรือประเมินความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านการบริหาร และด้านความเข้มแข็งทางสังคมและวัฒนธรรมทางชุมชน

ในวิจัยเรื่องนี้มีคำศัพท์ที่ใช้แทนกันได้คือ

- 1) พม่า หรือ เมียนมาร์ หรือ สหภาพพม่า
- 2) ลาว หรือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)
- 3) จีน หรือ สาธารณรัฐประชาชนจีน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้ต้องการประเมินศักยภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนทางเศรษฐกิจ โดยไม่ทำลายสังคม วัฒนธรรม และประเพณี ที่ชุมชนยึดถือ ทั้งนี้โดยอาศัยการท่องเที่ยวและการค้าระหว่างประเทศ (การค้าชายแดน) เป็นกลไกที่สำคัญ ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐานตลอดจนงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่นำมาใช้ในการศึกษานี้ประกอบด้วยแนวคิดด้านเศรษฐกิจชุมชน แนวคิดด้านการค้าระหว่างประเทศ การท่องเที่ยวและความมั่นคง โดยยึดหลักการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้มีความมั่นคงและยั่งยืน ให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดี และมีความสุข จะเห็นได้ว่าการยึดเหนี่ยวของชุมชนนั้นแม้จะมีใช้ด้วยสายใยทางเศรษฐกิจอย่างเคียวแต่ความมั่งคั่งและมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยไม่ไปทำลายสายใยส่วนอื่นๆ เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา และสังคมโดยรวม เป็นสิ่งที่ทุกคน ทั้งผู้บริหารและประชาชนในท้องถิ่นต้องการ

การท่องเที่ยวและการค้าระหว่างประเทศเป็นกลไกที่สำคัญประการหนึ่ง ที่จะช่วยให้การพัฒนาเศรษฐกิจประสบผลสำเร็จได้ โดยก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนและประเทศ แต่การเพิ่มพูนมูลค่าดังกล่าวไม่ควรจะทำให้เกิดผลด้านลบแก่ท้องถิ่นจนเกินขอบเขต ดังนั้นการบริหารจัดการกลไกทั้งสองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยคงไว้ซึ่งความเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและความมั่นคงของท้องถิ่นและประเทศที่ทำธุรกรรมดังกล่าว จึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน การค้าระหว่างประเทศ เศรษฐศาสตร์การท่องเที่ยว และแนวคิดเรื่องความมั่นคงของชาติจึงเป็นองค์ความรู้สำคัญและเป็นกรอบในการวิเคราะห์ของงานวิจัยนี้

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน

ชุมชนเป็นหน่วยเศรษฐกิจขนาดเล็กที่มีความสำคัญในฐานะเป็นฟันเฟืองของการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ จึงมีนักวิชาการที่ให้แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่หลากหลาย เช่น ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ ทฤษฎีทวิลักษณ์ เป็นต้น โดยทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ให้ภาพการปรับตัวของส่วนต่างๆ ในระบบเสมือนลูกโซ่ คือเมื่อมีส่วนประกอบใดเปลี่ยนแปลงไปจะมีผลสะท้อนไปยังส่วนอื่นๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปรับตัวเพื่อให้เกิดดุลยภาพและการดำรงอยู่ได้ของสังคม แต่ไม่ได้อธิบายภาพของความเหลื่อมล้ำและแตกต่างของสังคม ในขณะที่ทฤษฎีทวิลักษณ์ ทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชน และแนวคิดเศรษฐกิจ

วัฒนธรรม จะชี้สภาพความเป็นไปของชุมชนได้ชัดเจนกว่าและผู้วิจัยเห็นว่ามีความสอดคล้องกับเศรษฐกิจไทยมากกว่าแนวคิดอื่น อย่างไรก็ตามก็ดีที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนหลายท่านดูเหมือนจะเชื่อว่าชุมชนจะดำรงอยู่ได้ด้วยภูมิคุ้มกันที่มีอยู่โดยไม่ต้องปรับตัว ในขณะที่มีนักคิดหลายท่านค่อนข้างจะเชื่อว่าชุมชนจะดำรงอยู่ได้แต่ต้องมีการปรับตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกจึงจะสามารถคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

ทฤษฎีทวีลักษณ์ ทฤษฎีนี้เป็นผลงานของ J.H.Boeke (1948) ในหนังสือ The Interest of the Voiceless Far East (อ้างในฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2544) ซึ่งให้เห็นว่า สภาพเศรษฐกิจของประเทศเอเชียตะวันออก มีลักษณะของการปะทะกันของสองระบบคือระบบทุนนิยมและระบบเลี้ยงชีพ ที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก สภาวะเช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงชั่วคราว แต่เป็นภาวะที่เกิดขึ้นควบคู่กันไปตลอดเวลา การพัฒนาด้านทุนนิยมไม่อาจทำให้ระบบเลี้ยงชีพแบบดั้งเดิมเข้าผนวกรวมเป็นระบบเดียวได้อย่างกลมกลืนและเสมอภาค แต่กลับจะทำให้ระบบเศรษฐกิจเลี้ยงชีพเพิ่มการบริโภคนิยม เกิดหนี้สินของประชาชนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และจะทำให้ระยะห่างของสองระบบขยายตัวเพิ่มมากขึ้น

แนวความคิดพื้นฐานของเศรษฐกิจชุมชน อธิบายว่าชุมชนเป็นตัวของตัวเองและมีพลวัตของตัวเอง มีความสามารถที่จะอยู่รอดด้วยตัวเองได้ พัฒนาได้ตามเส้นทางของตนเองได้ เพราะครอบครัวเป็นหน่วยผลิต ปัจจัยการผลิตเป็นของครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงาน ที่เป็นสมาชิกภายในครอบครัว การผลิตมีขนาดเล็กและสามารถเลี้ยงตัวเองได้โดยมีความพอเพียงในตัวเอง

แนวความคิดเศรษฐกิจวัฒนธรรม เป็นแนวคิดของนายแพทย์ ประเวศ วะสี ซึ่งได้เสนอในบทความในหนังสือพิมพ์หมอชาวบ้าน (อ้างใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2544) อธิบายว่าเศรษฐกิจวัฒนธรรมเป็นเศรษฐกิจที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้มแข็งของตัวเอง กล่าวคือ เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง ยั่งยืน มีความเป็นอิสระ มีภูมิคุ้มกัน จากระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ทั้งนี้การดำรงอยู่ของเศรษฐกิจชุมชนจะคู่ไปกับวัฒนธรรม โดยเศรษฐกิจวัฒนธรรมเป็นความสัมพันธ์ของครอบครัวและชุมชนที่เชื่อมโยงกันอย่างสมดุล คือ การผลิตจะอาศัยแรงงานภายในครอบครัวเป็นหลัก การจ้างงานมีโอกาสดังเกิดขึ้นน้อย

ทฤษฎีเหล่านี้ช่วยอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและพฤติกรรมของคนในชุมชนชนบทได้พอสมควร แต่มิได้หมายความว่าทุกทฤษฎีจะสะท้อนภาพของชุมชนได้ทุกชุมชน การทำความเข้าใจพฤติกรรมของชุมชนจะทำให้การพัฒนาตามยุทธศาสตร์ประสบผลสัมฤทธิ์ และผลประโยชน์ตกแก่ประชาชนอย่างแท้จริงได้มากขึ้น

ทฤษฎีฐานเศรษฐกิจ (Economic Base Theory) เป็นอีกทฤษฎีหนึ่งในสาขาเศรษฐศาสตร์การพัฒนา ซึ่งจะช่วยในการประเมินศักยภาพทางเศรษฐกิจของพื้นที่ได้ โดยพิจารณาจากกิจกรรมพื้นฐานทางเศรษฐกิจท้องถิ่นนั้น (Florida State University, 2005) โดยอธิบายว่า

ในระบบเศรษฐกิจที่แท้จริงนั้นไม่ว่าจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่ต่างมีความซับซ้อนมากกว่าภาพที่ปรากฏ ดังนั้นทฤษฎีฐานเศรษฐกิจจึงมีวิธีการหลากหลายสำหรับการกำหนดว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทใดเป็นกิจกรรมพื้นฐานในระบบเศรษฐกิจหนึ่งๆ ทั้งนี้ส่วนใหญ่มักใช้การจ้างงาน (employment) เป็นดัชนีวัดว่ากิจกรรมใดเป็นกิจกรรมพื้นฐานหรือไม่ แต่ในหลายกรณีรายได้ของประชากรอาจถูกใช้เป็นดัชนีชี้ลักษณะของกิจกรรมที่ท้องถิ่นมีความชำนาญได้เช่นกัน วิธีการที่ใช้เพื่อแยกการจ้างงานที่เป็นพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจนั้นๆ กับงานที่มีใช้พื้นฐาน เช่น

1. วิธีการสำรวจ (Survey Method)
2. วิธีการตั้งข้อสมมติฐาน (Assumption Method)
3. วิธีวัดด้วยอัตราส่วนความชำนาญของพื้นที่ (Location Quotient)

ทั้งนี้ ทฤษฎีและวิธีการต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วจะช่วยบ่งชี้ศักยภาพทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นนั้นๆ

เนื่องจากงานวิจัยนี้จะนำเทคนิคที่สามของทฤษฎีฐานเศรษฐกิจ คืออัตราส่วนความชำนาญในท้องถิ่น (ซึ่งต่อไปนี้จะแทนด้วย LQ) มาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อชี้ศักยภาพการผลิตที่แท้จริงของท้องถิ่น โดยเปรียบเทียบศักยภาพการผลิตของอำเภอเชียงแสนกับศักยภาพระดับจังหวัด ซึ่งสาระของ LQ โดยสังเขปมีดังนี้

ใช้ LQ เพื่อกำหนดว่าการจ้างงานหรือรายได้ในพื้นที่นั้นๆ มาจากกิจกรรมพื้นฐานของชุมชนหรือไม่นั้น LQ เป็นการเปรียบเทียบสัดส่วนของการจ้างงาน(หรือรายได้)ในกิจกรรม หรืออุตสาหกรรม ทางเศรษฐกิจ ของท้องถิ่นเปรียบเทียบกับ การจ้างงาน (รายได้) ในอุตสาหกรรมหรือกิจกรรมประเภทเดียวกันของระบบเศรษฐกิจที่มีขนาดใหญ่กว่า (เช่นระดับประเทศ รัฐหรือเทียบระดับอำเภอกับจังหวัด เป็นต้น) ซึ่งท้องถิ่นที่กำลังศึกษานั้นเป็นส่วนหนึ่งอยู่ด้วย และสัดส่วนทั้งสองจะนำมาเปรียบเทียบกันในลักษณะของอัตราส่วน โดยผลการคำนวณที่ได้คือสิ่งที่เรียกว่าอัตราส่วนความชำนาญของพื้นที่ (LQ) ซึ่งแสดงได้ดังนี้

$$LQ_i = \frac{e_i/e}{E_i/E}$$

โดยที่ LQ คือ สัดส่วนความชำนาญของพื้นที่ของอุตสาหกรรม (i) ที่กำลังพิจารณาในท้องถิ่น

i คือ ประเภทของอุตสาหกรรมในท้องถิ่นที่กำลังพิจารณา

c_i คือ การจ้างงาน (รายได้ มูลค่า) ในอุตสาหกรรม i ของท้องถิ่น

c คือ การจ้างงาน (หรือมูลค่า/รายได้) ทั้งหมดของท้องถิ่น

E_i คือ การจ้างงาน (หรือรายได้) ในอุตสาหกรรม i ของระบบเศรษฐกิจอ้างอิง ซึ่งมีขนาดใหญ่กว่า (เช่น ระดับประเทศหรือระดับรัฐ หรือจังหวัด)

E คือ การจ้างงาน (รายได้) ทั้งหมดในระบบเศรษฐกิจอ้างอิง

ถ้าค่าอัตราส่วนความชำนาญท้องถิ่น (LQ) เท่ากับ 1 แสดงว่า สัดส่วนของการจ้างงานในประเภทอุตสาหกรรมที่กำลังพิจารณาอยู่ที่จะเหมือนกันทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ทฤษฎีฐานเศรษฐกิจจะอธิบายว่า ผลผลิตของสินค้าและ/หรือบริการจากอุตสาหกรรมที่กำลังศึกษานั้นอยู่ในระดับแค่เพียงพอที่จะเลี้ยงตัวเองหรือเพียงพอสำหรับความต้องการภายในท้องถิ่นนั่นเอง และเนื่องจากไม่มีการส่งสินค้านั้นออกนอกพื้นที่ (exported) ดังนั้นอุตสาหกรรมนี้จึงมิใช่อุตสาหกรรมพื้นฐานของท้องถิ่นนั้น

ในกรณีที่ค่าอัตราส่วนความชำนาญของท้องถิ่น (LQ) น้อยกว่า 1 แสดงว่าสัดส่วนของการจ้างงานของอุตสาหกรรมที่กำลังพิจารณาของท้องถิ่นมีขนาดเล็กกว่าสัดส่วนการจ้างงานของอุตสาหกรรมประเภทนั้นในระดับประเทศ หรือในระบบเศรษฐกิจที่ใหญ่กว่า ทฤษฎีฐานเศรษฐกิจอธิบายว่าผลผลิตของอุตสาหกรรมดังกล่าวไม่เพียงพอแม้แต่จะเลี้ยงท้องถิ่นหรือกล่าวได้ว่าความต้องการ (Demand) ของท้องถิ่นต่อสินค้าและบริการของอุตสาหกรรมนั้นมีมากกว่าปริมาณสินค้าและบริการของอุตสาหกรรม (Supply) ที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือที่ท้องถิ่นผลิตได้ ดังนั้นท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องนำเข้าสินค้าและ/หรือบริการของอุตสาหกรรมดังกล่าวเข้ามาจากท้องถิ่นอื่นๆ (imported) จำนวนการจ้างงานทั้งหมดของอุตสาหกรรมนี้ในท้องถิ่นจึงมิใช่การจ้างงานในกิจกรรมพื้นฐาน (non-basic) และ แสดงว่าท้องถิ่นขาดความชำนาญในอุตสาหกรรมดังกล่าว

ในกรณีที่ค่าอัตราส่วนความชำนาญของท้องถิ่น (LQ) มากกว่า 1 ย่อมหมายความว่าท้องถิ่นดังกล่าวมีความชำนาญในอุตสาหกรรมที่กำลังพิจารณาหรือกล่าวได้ว่าการจ้างงานหรือรายได้ของท้องถิ่นกระจุกตัวอยู่ในอุตสาหกรรมดังกล่าวมากกว่าการกระจุกตัวของการจ้างงาน (รายได้) ในอุตสาหกรรมดังกล่าวของประเทศ ดังนั้น ผลผลิตของสินค้าหรือบริการในอุตสาหกรรมดังกล่าวสามารถตอบสนองความต้องการภายในท้องถิ่นได้อย่างเพียงพอ และยังมีส่วนเกินของสินค้าหรือบริการดังกล่าวที่สามารถส่งออกไปสนองความต้องการจากภายนอกได้อีกด้วย กล่าวได้ว่าสัดส่วนความชำนาญในอุตสาหกรรมดังกล่าวของท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่กว่าสัดส่วนความชำนาญของ

ประเทศถือว่าเป็นการจ้างงานพื้นฐาน (basic employment) หรือถือได้ว่าเป็น ความชำนาญเฉพาะทาง (specialization) ของท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามการใช้ LQ อาจไม่มีความละเอียดเท่ากับวิธีการสำรวจ แต่จะเสียค่าใช้จ่ายและเวลาน้อยกว่าวิธีอื่น จึงมักเป็นวิธีที่นิยมใช้เพราะ LQ มักคำนวณได้จากข้อมูลทุติยภูมิซึ่งมีอยู่แล้วเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามวิธีคิดชนิดดังกล่าวจากทฤษฎีนี้อาจเป็นเพียงการชี้ศักยภาพของท้องถิ่นได้พอประมาณเท่านั้นหากข้อมูลที่มีอยู่ไม่สมบูรณ์เพียงพอ

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ

แนวความคิดทางการค้าระหว่างประเทศของนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์ยุคแรกเช่น Adam Smith, Ricardo และแนวคิดของ Heckscher-Ohlin รวมทั้ง Hymer-Resnick (อ้างใน Prapanpun, 1990) ซึ่งอธิบายถึงกระบวนการทางการค้า ที่ทำให้ภูมิภาคหรือประเทศต้องผลิตสินค้าที่ตนมีความชำนาญเฉพาะอย่าง (Specialization) เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันไว้ ในปัจจุบันการค้าระหว่างภูมิภาคมีขอบเขตที่กว้างขึ้น เช่น การค้าระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเดียวกัน หรือต่างภูมิภาค การค้าในภูมิภาคยุโรป เขตการค้าเสรีของกลุ่มอาเซียนหรือกลุ่ม NAFTA เป็นต้น การรวมกลุ่มทำให้มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและการค้าเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกันองค์การระดับโลกเช่น WTO พยายามสร้างกฎเกณฑ์เพื่อให้เกิดการค้าเสรีมากขึ้น ปรากฏการณ์ของการค้าเสรีเหล่านี้เสมือนจะทำให้ประเทศเล็กๆ ที่เข้าไปรวมกลุ่มได้ประโยชน์มากขึ้น แต่ข้อเท็จจริงคือหลายประเทศกลับประสบกับความเสียเปรียบ ข้อตกลงทางการค้าต่างๆ เช่น FTA, WTO ล้วนมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชากรในแต่ละประเทศและท้องถิ่น ทำให้ต้องเกิดการปรับตัวเพื่อความคงอยู่และความสามารถในการแข่งขัน

แนวคิดของการค้าบนพื้นฐานความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของ Ricardo ซึ่งเสนอว่าระบบเศรษฐกิจสมมติที่มี 2 ประเทศ แต่ละประเทศมีปัจจัยสำคัญเพียงอย่างเดียวและจะผลิตสินค้าที่ตนชำนาญที่สุดหรือชำนาญโดยเปรียบเทียบเท่านั้น เพื่อนำมาค้าขายหรือแลกเปลี่ยนกัน และเชื่อว่าการที่ต่างฝ่ายต่างผลิตสินค้าและบริการด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งยอมทำให้ได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้โดยมีข้อกำหนดที่สำคัญคือ ในระบบการค้าดังกล่าว ต้องมีรากฐานอยู่บนการค้าเสรี (Free Trade) เท่านั้น

ทฤษฎีดังกล่าวถูกขยายโดย Heckscher และ Ohlin (H-O) โดยทฤษฎีของ H-O สมมติให้มีการค้าเสรีของสองประเทศโดยต่างมีปัจจัยการผลิตสองประเภทคือ แรงงานกับทุน สาเหตุแห่งการแลกเปลี่ยนคือความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) โดยแต่ละประเทศจะผลิตสินค้าที่ตนมีความเชี่ยวชาญการผลิตโดยใช้ปัจจัยการผลิตที่ตนมีมาก Stolper-Samuelson (1941) นำ

ทฤษฎีของ H-O มาพัฒนาเพื่ออธิบายผลของการค้าระหว่างประเทศต่อการกระจายรายได้ โดยอธิบายว่า เมื่อมีการค้าเสรี ปัจจัยการผลิตที่มีมากในแต่ละประเทศจะได้รับผลตอบแทนสูง เมื่อเทียบกับผลตอบแทนของปัจจัยที่มีน้อย เนื่องจากปัจจัยมีมากจะถูกนำมาใช้อย่างเข้มข้น

ทฤษฎีดังกล่าวมีจุดอ่อนอยู่หลายประการ เช่น ตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่าปัจจัยการผลิตไม่มีการเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ แต่ความเป็นจริง ปัจจัยการผลิตมีการเคลื่อนย้ายได้ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในระหว่างภูมิภาค เช่น การอพยพของแรงงานเข้าสู่เมืองใหญ่ หรือระหว่างประเทศ ซึ่งตามทฤษฎีการเติบโตของกลุ่มนีโอคลาสสิก เห็นว่าการเคลื่อนย้ายของปัจจัยการผลิตเช่น ทนและแรงงานเป็นไปเพื่อแสวงหาผลตอบแทนที่สูงที่สุดหรือกล่าวได้ว่า เป็นการตอบสนองความแตกต่างของผลตอบแทนจากปัจจัยการผลิตในระบบแข่งขันเสรี โดยแรงงานและทุนจะไหลไปยังภูมิภาคที่มีค่าจ้างแรงงานและผลตอบแทนของการลงทุนสูงสุด ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น การอพยพของแรงงานหรือทุนจากต่างประเทศ ทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

อย่างไรก็ดีนักเศรษฐศาสตร์อีกหลายกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดที่เชื่อว่าการค้าเสรีจะนำประโยชน์ให้แก่ประเทศคู่ค้าโดยเท่าเทียมกัน เช่น Prebish, ChichiLinsky (อ้างใน Praparpun, 1990) ซึ่งต่างเชื่อว่าในห่วงโซ่ของการค้าระหว่างประเทศนั้น ประเทศเล็กหรือประเทศด้อยพัฒนาจะเสียเปรียบประเทศใหญ่หรือประเทศที่มีระดับการพัฒนาสูงกว่า

แนวคิดการค้าระหว่างประเทศดังกล่าวนี้ทำให้เห็นภาพของการแลกเปลี่ยนและการค้าระหว่างประเทศ ที่สามารถนำมาใช้วิเคราะห์การค้าบริเวณสามเหลี่ยมทองคำซึ่งเป็นเขตชายแดนสำคัญอย่างยิ่งแห่งหนึ่งของประเทศไทย ที่มีธุรกรรมการค้าชาย แลกเปลี่ยน และการเดินทางของคน ไทย ลาว และพม่า เป็นประจำ ในอนาคตเมื่อการก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกมีความสมบูรณ์ การเดินทางและการขนส่งสินค้าตลอดจนการเดินทางระหว่างไทย-จีน จะมีจำนวนมากยิ่งขึ้นไป ประกอบกับแนวทางการค้าระหว่างประเทศจะมีความเสรีมากขึ้น ดังนั้นการศึกษาแนวคิดการค้าระหว่างประเทศ ก็เป็นอีกหนทางหนึ่งเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับพื้นที่ในการพัฒนาเพื่อรองรับแรงกระแทกจากการค้าเสรี ซึ่งจะทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ อันจะมีผลกระทบไม่เพียงด้านเศรษฐกิจ แต่สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นที่ได้รับแรงกระแทกนั้นด้วย การเตรียมความพร้อมของชุมชนในสามเหลี่ยมทองคำ จะส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในพื้นที่ได้

แนวคิดเศรษฐศาสตร์การท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายของครัวเรือนตามงบประมาณที่มีอยู่ และเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรของสังคมอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อให้เกิดความสูญเสียของสังคมน้อยที่สุด การขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวมักจะส่งผลกระทบต่อรายได้ การจ้างงานของชุมชนและของประเทศ รวมทั้ง รายได้ของรัฐ การผลิต การค้า การชำระเงินระหว่างประเทศ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนในชุมชน อย่างไรก็ตามแม้การท่องเที่ยวจะมีผลดีต่อการสร้างมูลค่าเศรษฐกิจให้แก่ท้องถิ่นแต่ก็อาจมีผลเสียได้เช่นกัน อาทิ ผลของการก่อให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ คุณภาพของสิ่งแวดล้อมเลวลง และแม้กระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เพื่อเป็นการแลกกับผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว สิ่งสำคัญที่ประเทศเจ้าบ้านหรือประชาชนในท้องถิ่นจะต้องระมัดระวังคือการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดจากการท่องเที่ยวนั้นจะทำได้เหมาะสมเพียงไร โดยมีให้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกระทบต่อวิถีชีวิตและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของฝ่ายเจ้าบ้านในทางลบ

นักเศรษฐศาสตร์มักจะอธิบายถึงการท่องเที่ยวในประเด็นของอุปสงค์ (Demand of Tourism) และอุปทาน (Supply of Tourism) ของการท่องเที่ยว โดยทำการประมาณจำนวนนักท่องเที่ยวของประเทศหรือท้องถิ่น และศึกษาถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดจากกิจกรรมนี้ ซึ่งผลจากการคาดคะเนดังกล่าวอาจช่วยในการวางแผนนโยบายของรัฐบาลกลางและท้องถิ่นได้ เศรษฐศาสตร์การท่องเที่ยวมักจะกล่าวถึงประเด็น 3 ประเด็น ประเด็นที่ 1 คือ ความต้องการ (Demand) ในการท่องเที่ยว ซึ่งอธิบายถึงอุปสงค์การท่องเที่ยวส่วนบุคคล การตัดสินใจ งบประมาณ เส้นความพอใจเท่ากัน ผลจากการทดแทนกันของการบริโภคสินค้าและการท่องเที่ยว ผลการทดแทนกันของแหล่งท่องเที่ยวสองแหล่ง ปัจจัยที่ส่งผลต่ออุปสงค์การท่องเที่ยว และเทคนิคการพยากรณ์นักท่องเที่ยว ส่วนประเด็นที่ 2 คือด้านอุปทาน (Supply) จะกล่าวถึงกิจกรรมที่สนับสนุนการท่องเที่ยว ได้แก่ สถานที่ การคมนาคม ที่พัก สินค้าที่ระลึก อาหาร การนำเที่ยว เป็นต้น โดยอธิบายถึงลักษณะตลาด ต้นทุน การตั้งราคาสินค้า และประเด็นที่ 3 เป็นการพิจารณาผลกระทบระดับมหภาคในระบบเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ และการจ้างงาน เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรในพื้นที่นั้นๆ ทั้งทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นทรัพยากรด้านภูมิศาสตร์ (ที่ตั้ง ภูมิทัศน์ แม่น้ำลำคลอง พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ถนน ฯลฯ) ทรัพยากรด้านการผลิต (เช่นที่ดิน น้ำ พลังงาน) ประวัติศาสตร์ (ความเป็นมา โบราณสถาน และโบราณวัตถุ) และวัฒนธรรม และประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ร้านอาหาร ที่พัก

การคมนาคมสื่อสาร ตลอดจนทรัพยากรบุคคล ดังนั้น การท่องเที่ยวจึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์ และก่อให้เกิดกิจกรรมในระบบเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวอีกหลายประเภท รวมเรียกว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ได้แก่ ที่พักอาศัย การคมนาคม ธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม การขายสินค้าและของที่ระลึก การให้บริการนำเที่ยว กิจกรรมการนันทนาการและเพื่อความบันเทิงต่างๆ กิจกรรมเพื่อสุขภาพ และ บริการอื่นๆ กล่าวได้ว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวทั้งที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกิดตามธรรมชาตินั้น เป็นทรัพยากรที่ทำให้บุคคลที่ได้พบเห็นเกิดความรู้สึกพึงพอใจในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั้นประกอบด้วย ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ได้กล่าวมาแล้วและตัวนักท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลากหลายประเภทที่มีอาชีพระดับรายได้และความพึงพอใจต่างๆ กัน

ผลกระทบของการท่องเที่ยว

นักวิชาการที่ศึกษาในประเด็นของผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยอมรับว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญหรือส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมหลายด้าน ทั้งความเติบโตทางเศรษฐกิจ การใช้ทรัพยากร การกระจายรายได้ ตลอดจนส่งผลถึงความมั่นคงทางสังคมของท้องถิ่นด้วย การศึกษาของ M. Thea Sinclair and Mike Stabler (1997) พบว่าการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของท้องถิ่นในประเด็นของการพัฒนาเศรษฐกิจคือทำให้มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้เป็นการประกอบการเพื่อการท่องเที่ยวมากขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของพื้นที่ได้และการท่องเที่ยวจะทำให้มีการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะทำให้เกิดการจ้างงานแก่คนในท้องถิ่นและรายได้เพิ่มขึ้น

งานวิจัยของ Wall Matheson (1982) และ Redman Eadington (1991) ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับท้องถิ่นชี้ให้เห็นความสำคัญของรายได้จากการท่องเที่ยวที่เกิดแก่ท้องถิ่นแต่ละขณะเดียวกันก็เกิดความสูญเสียในด้านอื่นๆ ของท้องถิ่นเนื่องมาจากการท่องเที่ยวด้วย

มีผู้ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีผลต่อการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว (The Distribution of Tourism-Generation Income) เช่น

Bull (1955) เห็นว่าผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อการกระจายรายได้หรือการจ้างแรงงานจะมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับทำเลและประเภทของการท่องเที่ยว นั่นคือ การใช้จ่ายของ

นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้าไปในพื้นที่เพื่อใช้ทรัพยากรและบริการของหน่วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ย่อมก่อให้เกิดการผลิตในหน่วยกิจกรรมต่างๆ ของระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น โดยอธิบายถึงความสัมพันธ์ของมูลค่าของปัจจัยการผลิตต่างๆ หรือทรัพยากรที่ใช้ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว อาทิเช่น แรงงานและการจ้างงาน (ซึ่งใช้เป็นตัวประมาณการแทนรายได้ครัวเรือนได้) ทั้งนี้โดยเปรียบเทียบความแตกต่างของจำนวนและราคาของปัจจัยการผลิตในแต่ละพื้นที่ เช่น พื้นที่ที่มีค่าจ้างแรงงานสูงและพื้นที่ที่มีค่าจ้างแรงงานต่ำ การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีแรงงานราคาถูกอยู่มาก จะทำให้มีการจ้างแรงงานจำนวนมาก ซึ่งท้องถิ่นเหล่านี้มักเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งซื้อสินค้า (Shopping) ซึ่งมักเป็นพื้นที่ที่มีค่าจ้างแรงงานสูง ผลกระทบของการใช้จ่ายจากการท่องเที่ยวต่อการจ้างงานจะน้อยกว่าพื้นที่ที่มีการผลิตสินค้าและบริการโดยใช้แรงงานมาก (Labor intensive) เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องมาจากความสามารถในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการผลิตขั้นสูงเพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ต้องการแรงงานที่มีฝีมือเฉพาะด้าน และอาจใช้ทุนมากขึ้น ดังนั้นจะไม่ใช้เทคนิคการผลิตที่ใช้แรงงานหนาแน่น

กล่าวได้ว่าถ้ากิจกรรมการท่องเที่ยวโดยตรง และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเกิดในท้องถิ่นที่มีค่าแรงราคาถูกจำนวนมาก จะทำให้กิจกรรมเหล่านั้นใช้แรงงานมาก (Labor Intensive) ทำให้มีการจ้างงานมากและแรงงานจะมีรายได้เพิ่มขึ้น

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม

เนื่องจากการศึกษานี้ให้ความสำคัญต่อความเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืนของท้องถิ่น ดังนั้นความเข้าใจเรื่องความมั่นคงจึงเป็นสิ่งสำคัญ ในการกำหนดความหมายของมั่นคงนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจุบันนั้น เรื่องความมั่นคงของชาติเฉพาะด้านการทหารเพียงอย่างเดียว เป็นความหมายที่แคบ ดังนั้นคำว่าความมั่นคงจึงไม่ควรจำกัดอยู่แต่เฉพาะเรื่องความมั่นคงทางทหารเท่านั้น แต่ต้องรวมด้านอื่นๆ ด้วย เช่น เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมด้วย

การให้ความหมายของคำว่าความมั่นคงนั้น ใน The American Heritage (R) Talking Dictionary (<http://www.google.co.th/search?hl>, 2006, 15 Jun) อธิบายว่า ความมั่นคงหมายถึง

1. การปราศจากความเสี่ยงภัย อันตรายต่างๆ และการมีความปลอดภัย
2. การมีเสรีจากความกังวล ความสงสัย ความเกรงกลัว และความตื่นตระหนก
3. มีระดับประกันความแน่นอน

ส่วนพจนานุกรมไทย (<http://lexitron.nectec.or.th/home.php>, 2006, 15 Jun) ได้ให้ความหมายของคำว่าความมั่นคงไว้ว่า หมายถึง ความดำรงอยู่ของชาติหรือประเทศอย่างถาวรมี

เปลี่ยนแปลงได้โดยง่าย มีความทนทานต่อการสั่นคลอนจากภัยต่างๆ ทุกประการที่อาจจะเกิดขึ้นต่อชาติได้

ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) (<http://www.nsc.go.th/index.php?> 2006, 15 Jun) ได้ให้คำจำกัดความ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หมายถึง การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง มีอัตราการส่งออกสูง ประชาชนมีรายได้ต่อหัวสูง

ส่วนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เห็นว่าความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หมายถึง การที่มนุษย์มีเศรษฐกิจเพียงพอในการดำเนินชีวิต โดยการนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวันให้สมดุลกับธรรมชาติ มีความเป็นอยู่สงบ มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และมีหลักประกันในการทำงาน มีการออม การไม่มีหนี้สิน หรือการมีหนี้สินที่สามารถชำระคืนภายในระยะเวลาที่กำหนด มีการลงทุนร่วมกัน ซึ่งพิจารณาจากการประกอบอาชีพและมีรายได้ รายได้เฉลี่ยของคนในครัวเรือน การเก็บออมของครัวเรือน แหล่งอาหารธรรมชาติภายในชุมชน โดยตัวชี้วัดสำคัญเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่ (สศช.) กำหนดไว้คือ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาทต่อปี (www.nesdb.go.th 2006, 15 Jun)

ความมั่นคงทางทหาร

แม้ความหมายของคำว่าความมั่นคงของชาติตามความเข้าใจแบบเดิมๆ ซึ่งอาจมีความหมายแคบ ๆ เพียงด้านการทหารอาจไม่เพียงพอในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามความมั่นคงยังจำเป็นต้องรวมเอาความมั่นคงทางทหารไว้ด้วย ความหมายของความมั่นคงทางทหารนั้น สภาพความมั่นคงแห่งชาติได้ให้ความหมายไว้ 2 ด้านคือ ด้านการป้องกันประเทศ และด้านต่างประเทศ ดังนี้ (<http://www.nsc.go.th/index.php?> 2006, 15 Jun)

ก) ด้านการป้องกันประเทศ

1. พัฒนาและเสริมสร้างกำลังป้องกันประเทศให้มีโครงสร้างกำลัง กองทัพที่เหมาะสม มีความพร้อมรบ มีขีดความสามารถที่จะทำการรบได้อย่างต่อเนื่อง และมีความทันสมัย
2. ใช้ระบบการผนึกกำลัง ในการป้องกันประเทศ การรักษาความสงบ เรียบร้อยภายใน และคุ้มครองผลประโยชน์ของชาติ
3. ส่งเสริมให้กองทัพมีบทบาทในการช่วยพัฒนาประเทศ และเสริมสร้างความสามัคคีของคนในชาติ รวมทั้งสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วม และสนับสนุน ภารกิจของกองทัพในการรักษาความมั่นคงของชาติ

4. พัฒนาความร่วมมือทางทหารกับมิตรประเทศ และเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางทหารกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างใกล้ชิดในทุกระดับ บนพื้นฐานของการรักษาความมั่นคงปลอดภัยร่วมกัน รวมทั้งป้องกันมิให้กลุ่มต่อต้านรัฐบาล ประเทศเพื่อนบ้าน ใช้ประโยชน์จากดินแดนไทยในการต่อต้านรัฐบาลของตน

5. สนับสนุนและให้ความร่วมมือกับองค์การสหประชาชาติ ในการปฏิบัติการรักษาดำรงกำลังรักษาสันติภาพ และสนับสนุนให้ความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์การระหว่างประเทศ ในการแก้ไขปัญหาการก่อการร้ายสากล

ข) ด้านต่างประเทศ

1. ดำเนินความสัมพันธ์กับนานาประเทศ อย่างมีเอกภาพด้วยการประสานงานระหว่างส่วนราชการอย่างใกล้ชิด บนพื้นฐานของการดำรงรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศโดยให้กระทบต่อผลประโยชน์ชาติน้อยที่สุด สนับสนุนและให้ความร่วมมือกับองค์การสหประชาชาติ

2. ขจัดสาเหตุของความหวาดระแวงกับประเทศเพื่อนบ้าน เสริมสร้าง ความไว้วางใจระหว่างกันด้วยการพัฒนาความสัมพันธ์ทุกด้าน โดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระดับประชาชน แก้ไขปัญหาที่ค้างค้ำ และปัญหาขัดแย้งที่อาจจะมีขึ้นด้วยการใช้กลไกร่วมในระดับต่างๆ รวมทั้งสนับสนุนความปรองดองในประเทศเพื่อนบ้าน

3. เสริมสร้างความร่วมมือในกลุ่มประเทศอาเซียนให้มีเอกภาพ มีความผูกพันใกล้ชิดบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันและทัดเทียมกัน เพื่อแก้ไขปัญหาร่วมที่เป็นปัญหาข้ามชาติ และให้เป็นอำนาจต่อรองที่เข้มแข็งในการรักษา ผลประโยชน์ของประเทศสมาชิกในองค์การระหว่างประเทศและในเวทีการเมือง และเศรษฐกิจโลก

4. ดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคอื่นๆ และประเทศกำลังพัฒนา อย่างมีเอกภาพและมีเป้าหมายที่ชัดเจน พร้อมกับเพิ่มบทบาทของไทยในเวทีพหุภาคีทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ

5. พัฒนาและส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศที่มีพลังอำนาจแห่งชาติสูง ในเชิงสร้างสรรค์ ทั้งในรูปทวิภาคี และพหุภาคี เพื่อเอื้ออำนวยต่อเสถียรภาพ ความมั่นคง และการพัฒนาทั้งของไทยและภูมิภาค

สุกรี หลังปุเต๊ะ (<http://www.nsc.go.th/index.php?> 2006, 15 Jun) เห็นว่า ความมั่นคงทางการทหารมีความหมายที่แน่นอน 3 ประการแต่ความมั่นคงของมนุษย์มีรูปแบบ ไม่แน่นอนคือ

1. ความมั่นคงทางทหาร เป็นการวางกรอบนโยบายในการปกป้องดูแลรัฐในองค์รวม ในขณะที่ความมั่นคงของมนุษย์เริ่มจากหน่วยย่อยของสังคมมากกว่าองค์รวมของประเทศ โดยอยู่บนพื้นฐานของเป้าหมายเพื่อการกินดีอยู่ดี ปลอดภัย และยั่งยืนของสังคม

2. ความมั่นคงทางทหารมีรูปแบบที่แน่นอน เป็นระบบที่ใช้กำลังเพื่อเอาชนะศัตรู แต่ความมั่นคงของมนุษย์ไม่มีรูปแบบที่ตายตัว มีองค์ประกอบมากมาย เช่น สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อม ที่เป็นพื้นฐานที่มีบทบาทต่อความมั่นคงของมนุษย์

3. ความมั่นคงแบบดั้งเดิมมองภาพของประเทศต่างๆ ในลักษณะผู้แข่งขัน ในรูปแบบที่เป็น "Zero-sum" โดยจะต้องมีผู้ชนะและผู้แพ้ เสมอ ในขณะที่ความมั่นคงของมนุษย์มีการเน้นศักยภาพของหน่วยย่อยและความร่วมมือของชุมชน ที่จะนำมาซึ่งผลได้อย่างสมบูรณ์และเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

ความมั่นคงทางสังคม

ประจวบ ไชยสาส์น (<http://www.nsc.go.th/index.php?> 2006, 15 Jun) ได้ให้ความหมายของความมั่นคงทางสังคมไว้ว่า ความมั่นคงทางสังคมหมายถึง คุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ที่ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงมีระบบสาธารณสุขที่ดี ปลอดภัย ไร้เจ็บ และมีความอยู่ดีกินดี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (www.nesdb.go.th, 2006, 15 Jun) เห็นว่าความมั่นคงทางสังคมนั้นมีความหมายที่กว้าง คือ ครอบคลุมถึงเรื่อง ศาสนา ความเชื่อ ที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม โดยแยกพิจารณาออกเป็น 2 ส่วนคือ ความมั่นคงทางสังคมส่วนบุคคล และความมั่นคงทางสังคมส่วนรวม กล่าวคือ

ความมั่นคงทางสังคมหมายถึง ความมั่นคงของบุคคล และส่วนรวมที่จะต้องอาศัยในสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งประกอบด้วย ระบบการศึกษา สิ่งแวดล้อม ศาสนา ที่อยู่อาศัย ระบบสาธารณสุขปลอดภัยครบถ้วนตามความจำเป็นพื้นฐาน ปลอดภัยจากมลพิษ ครวเรือนต้องมีน้ำดื่มสะอาด บริโภค และปลอดภัยจากการคุกคามของบุคคลอื่นในสังคมด้วย กล่าวโดยสรุปคือ ความมั่นคงทางสังคมนั้นคือความอยู่ดีมีสุขของประชาชน

จากคำจำกัดความของพจนานุกรมไทยและอเมริกันอาจกล่าวโดยรวมได้ว่า ความมั่นคงของชาติ หมายถึง สภาวะการณ์ของชาติอันประกอบไปด้วย กลุ่มคน หรือประชาชน ที่มีวัฒนธรรม ประเพณี แหล่งกำเนิด ประวัติศาสตร์ ภาษา เดียวกันหรือร่วมกัน มีความปลอดภัยในดินแดนด้านภูมิศาสตร์ การปกครองภายใต้อำนาจรัฐที่มีอำนาจอธิปไตยในการปกครองดินแดนดังกล่าวด้วยตนเอง อยู่ในสภาพที่มีความปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวงไม่ว่าจะเป็น ความเสี่ยง ความเกรงกลัว

ความกังวล และความสงสัย มีปมอดกัยจากแรงกดดันต่างๆ ซึ่งจะเป็นหลักประกันให้การทำหน้าที่ของแต่ละส่วนภายในชาติดำเนินไปได้อย่างอิสระ

วรรณกรรมเชิงประจักษ์ของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการค้าและการท่องเที่ยว

1. วรรณกรรมด้านการค้าระหว่างประเทศ

ประเด็นของการค้าระหว่างประเทศมีผู้ศึกษาไว้หลากหลายทั้งในประเด็นของผลกระทบจากการค้าที่มีต่อความเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ ตลอดจนประโยชน์จากการทำการค้าระหว่างประเทศในประเด็นอื่นๆ นักวิชาการหลายคนต่างเห็นประโยชน์ของการส่งออกสินค้าและบริการ ในฐานะเป็นตัวจักรสำคัญของการพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตามการการค้าระหว่างประเทศจะถูกลงในด้านบวกคือ เป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเพิ่มพูนความมั่งคั่งให้ประเทศ แต่ผลด้านลบ เช่นการนำสินค้าเข้าทำให้เงินตราไหลออกนอกประเทศ หรือบางครั้งเป็นการแข่งขันกับผู้ผลิตในประเทศ ทั้งยังอาจนำสิ่งผิดกฎหมายแฝงเข้ามาได้ รวมทั้งอาจเป็นการลดความกินคืออยู่ดีของคนในประเทศผู้ส่งออกหากทรัพยากรส่งออกมีจำนวนจำกัด แต่ผลโดยรวมจะเป็นอย่างไรนั้นย่อมแล้วแต่กรณี

ภราดร คงทอง (2546) ศึกษาถึงการค้าระหว่างประเทศกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยเป็นการศึกษาในเชิงพลวัตชี้ให้เห็นความสำคัญของการค้าระหว่างประเทศกับการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจไทยทั้งในระยะยาวและระยะสั้น ขณะเดียวกันยังศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วย การศึกษาพบว่า การค้าระหว่างประเทศส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความเจริญเติบโตของประเทศได้แก่ อัตราการสะสมทุนคงที่ในประเทศ อัตราการเติบโตของการส่งออกและอัตราการเติบโตของการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการค้าระหว่างประเทศเป็นช่องทางให้เศรษฐกิจของประเทศมีการขยายตัว แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้เศรษฐกิจของไทยต้องพึ่งพาต่างประเทศมากตามไปด้วย

นันทวุฒิ อักษรแก้ว (2546) ศึกษาถึงการผลิตและความสามารถในการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมของไทย โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการ คือเพื่อศึกษาความสามารถในการทดแทนกันของปัจจัยทุนและแรงงานของภาคอุตสาหกรรม ศึกษาการประหยัดต่อขนาดและความสามารถในการส่งออกของอุตสาหกรรม และหาความสัมพันธ์ระหว่างค่าดัชนีความได้เปรียบ โดยเปรียบเทียบ นันทวุฒิ พบว่า ปัจจัยแรงงานและทุนมีความสามารถในการทดแทนกันได้น้อย ส่วนประเด็นของความสามารถในการประหยัดต่อขนาดนั้นพบว่าอุตสาหกรรมของไทยมีการประหยัดต่อขนาด แต่ค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบของการส่งออกไม่มีความสัมพันธ์กับการประหยัดต่อขนาด นอกจากนั้น งานวิจัยนี้ยังพบว่าอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบภายในประเทศมี

แนวโน้มมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่เลวลง นั้นหมายความว่าประเทศไทยกำลังสูญเสียความสามารถในการแข่งขันในสินค้าอุตสาหกรรมที่แต่เดิมไทยเคยได้เปรียบ ผู้วิจัยเสนอให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น การใช้มาตรการทางภาษี เพื่อช่วยพยุงให้อุตสาหกรรมเหล่านี้มีความเข้มแข็งมากขึ้น การศึกษานี้เป็นการชี้ว่า วิธีการผลิตในอุตสาหกรรมต่างๆ ไม่มีความยืดหยุ่น ดังนั้นอุตสาหกรรมหรือบริการใดที่ต้องใช้แรงงาน ก็ยังคงต้องใช้เทคนิคการผลิตเดิม แต่การศึกษามีได้ก้าวไปสู่การปรับปรุงคุณภาพปัจจัยการผลิต

เกษรา หลิมพานิช (2539) ศึกษาการค้าของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน คือมาเลเซีย ลาว เวียดนาม และกัมพูชา โดยเปรียบเทียบศักยภาพของแต่ละประเทศกับประเทศไทย เพื่อนำไปสู่แนวทางขยายการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน พบว่าโดยภาพรวมประเทศไทยได้เปรียบการค้ากับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เวียดนาม พม่า กัมพูชา และมาเลเซียในสินค้าข้าว และยางพารา แต่เสียเปรียบมาเลเซียในสินค้านมและครีม และได้เปรียบทุกประเทศในเสื้อผ้าสำเร็จรูปยกเว้นประเทศมาเลเซีย เป็นต้น เกษราให้ความเห็นว่าหากประเทศไทยสามารถประสานเศรษฐกิจการค้าของไทยกับประเทศเพื่อนบ้านได้จะทำให้ภูมิภาคนี้กลายเป็นกลุ่มเศรษฐกิจที่ยิ่งใหญ่ คือเป็นทั้งตลาดภายในที่เข้มแข็งและเป็นแหล่งผลิตที่ทรงพลังและจะทำให้กลุ่มประเทศเหล่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับตลาดโลกได้

งานวิทยานิพนธ์ของ Prapapun (1990) ชี้ว่าการค้าระหว่างประเทศและอุตสาหกรรมแม้จะส่งผลดีต่อการจ้างงาน และรายได้ของประเทศไทยโดยภาพรวม แต่นโยบายการค้าและอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็นการผลิตทดแทน การนำเข้าหรือผลิตเพื่อส่งออก มิใช่หนทางที่จะทำให้เกิดการกระจายรายได้อย่างยุติธรรม トラบาใดที่ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจและขาดความเป็นอิสระทางการเมือง งานวิจัยชี้ว่าการศึกษานี้เป็นตัวจักรสำคัญต่อความเติบโตของประเทศและการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการค้าและอุตสาหกรรม

จากงานวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการค้าระหว่างประเทศ เป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชาติ การค้าระหว่างประเทศคือการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ รวมทั้งทรัพยากรระหว่างประเทศ ซึ่งการแลกเปลี่ยนอาจก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงาน การเคลื่อนย้ายของเงินทุน ตลอดจนวัฒนธรรมและความคิดจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง การเคลื่อนไหวดังกล่าวอาจจะส่งผลต่อทั้งประเทศที่เป็นผู้รับและประเทศที่เป็นผู้ส่งทั้งด้านบวกและลบได้ กล่าวได้ว่า การค้าระหว่างประเทศมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ แต่การค้าเพียงอย่างเดียวมิใช่กลไกที่จะสร้างความเท่าเทียมในสังคมได้

2. วรรณกรรมด้านการท่องเที่ยว

โดยที่การท่องเที่ยวเป็นธุรกรรมสาขาบริการที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจสาขาอื่นเป็นลูกโซ่ ก่อให้เกิดการจ้างงานและการมีรายได้เพิ่มของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังมีผลกระทบที่สำคัญคือมีส่วนทำให้เกิดความเติบโตอย่างยั่งยืนให้แก่ประเทศและชุมชนได้ หากมีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างถูกต้อง ในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์นั้นให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นบริการการส่งออกที่สำคัญของประเทศ

มีผู้ศึกษาและเขียนถึงบทบาทของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไว้เช่น วุฒิเทพ อินทปัญญา และจำลอง อติกุล (2528) ซึ่งเป็นนักวิจัยรุ่นแรกๆ ที่ทำการวิจัยเรื่องผลทางด้านเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (Input-Output Table) วิเคราะห์ผลทางตรงและทางอ้อมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวพบว่า การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวหนึ่งล้านบาท จะส่งผลกระทบโดยรวมทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อรายได้ประชาชาติกว่าสองเท่าตัว และผลกระทบจากการใช้จ่ายต่อรายได้ประชาชาติของนักท่องเที่ยวชาวไทยจะมากกว่าชาวต่างประเทศเล็กน้อย แต่การใช้จ่ายของชาวต่างประเทศจะส่งผลกระทบต่อการทำงานได้มากกว่าการใช้จ่ายในระดับเดียวกันของชาวไทย

ศรัณยา กิจสำนอง (2531) ศึกษาความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต ในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 7 โดยสำรวจทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปจังหวัดภูเก็ต และวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเดินทางไปยังจังหวัดภูเก็ต เพื่อคาดคะเนปริมาณการท่องเที่ยวในช่วงเวลาต่างๆ พบว่า รายได้ประชาชาติ อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ จำนวนนักท่องเที่ยวในปีที่ผ่านมา และนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยว มีผลต่อความต้องการเข้ามาท่องเที่ยวและพบว่า ทัศนคติของประชาชนต่อการท่องเที่ยวมีทั้งด้านบวกและลบ คือ การท่องเที่ยวทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่ม มีงานทำมากขึ้น ตลอดจนมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ในชุมชน แต่การขยายการท่องเที่ยวก็มีผลทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น อาหารไม่พอ เกิดความแออัดมลภาวะต่างๆ นำไปสู่การทำลายสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ผู้ศึกษาเสนอให้มีการใช้มาตรการแก้ไขปัญหาการทำลายทรัพยากรชายฝั่ง โดยดำเนินการควบคู่ไปกับการเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว อาทิเช่นการให้ข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว สร้างจิตสำนึกที่ดีแก่ประชาชนให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ

ศรีสุรางค์ สุนทรกุล (2536) ศึกษาผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (I-O) พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้โครงสร้างการผลิตเปลี่ยนแปลง คือ สัดส่วนของผลิตภัณฑ์

ในภาคเกษตรลดลง เมื่อเทียบกับภาคบริการ โดยเฉพาะสาขาที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวโดยตรง ได้แก่คมนาคมขนส่ง สาขาการเงินการธนาคาร และสาขาการก่อสร้างซึ่งมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นและขยายตัวในอัตราสูงขึ้นด้วย ผู้ศึกษาเสนอแนะว่า รัฐบาลควรส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวภายในประเทศเพิ่ม เพราะก่อให้เกิดการเพิ่มของรายได้เป็นทวีคูณในแหล่งท่องเที่ยว และคนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่ม แต่ไม่ควรจะทิ้งภาคการเกษตร เพราะคนส่วนใหญ่ของประเทศไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรม

พรเพ็ญ สานต์สุทธิกุล (2542) ศึกษาถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวต่อระบบเศรษฐกิจ โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ขนาด 58 สาขา กิจกรรมการผลิตและข้อมูลการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวปี พ.ศ.2539 ผลการศึกษาพบว่า รายจ่ายของนักท่องเที่ยวกระตุ้นให้เกิดการผลิตเพิ่มขึ้นในสาขาที่นักท่องเที่ยวมีความต้องการ โดยนักท่องเที่ยวมีการใช้จ่ายใน 4 สาขาหลัก ได้แก่ สาขาบริการร้อยละ 41.50 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด สาขาอุตสาหกรรมร้อยละ 36.90 สาขาคมนาคมและการขนส่ง ร้อยละ 16.90 และสาขาธนาคาร ประกันภัย และอสังหาริมทรัพย์ร้อยละ 1.40 และจากการใช้จ่ายใน 4 สาขาหลักดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อสาขาอื่นๆ ที่สำคัญ ได้แก่ สาขาการเกษตรเหมืองแร่และข่อยหิน สาขาการก่อสร้าง และ โรงแรม

ณัฐวุฒิ ปงเมฆ (2547) ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นของประเทศไทยกรณีศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจังหวัดเชียงรายกับจังหวัดชลบุรี ผู้ศึกษาได้สร้างตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตที่มีสาขากิจกรรมขนาด 16 สาขา กิจกรรมการผลิตของจังหวัดดังกล่าว โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของประเทศไทยปี 2541 เป็นฐาน ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของทั้งสองจังหวัด โดยการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อการผลิตและการจ้างงานของทั้งสองจังหวัดคือมีรายได้และการจ้างงานเพิ่มขึ้น โดยจังหวัดชลบุรีนั้นปรากฏว่ากิจกรรมภาคอุตสาหกรรมได้รับผลกระทบมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ขณะที่จังหวัดเชียงรายกลับพบว่าภาคเกษตรกรรมกลับได้รับผลกระทบมากกว่ากิจกรรมอื่น

ญาดา ประภาพันธุ์และคณะ (2547-2549) ศึกษาผลกระทบเชิงเศรษฐกิจของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณเหนือเขื่อนภูมิพลได้ คาดว่าหากมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะถูกกระทบมากที่สุด คือการประมง ปศุสัตว์และกสิกรรม และค่าใช้จ่ายของการท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบในกิจกรรมอื่น เช่นบ้านพัก มัคคุเทศก์ การคมนาคมขนส่ง และค่าส่งค้าปลีกแต่เป็นสัดส่วนที่น้อยกว่า อย่างไรก็ตามผู้วิจัยคาดว่า ผลกระทบด้านบวกอาจไม่ตกในชุมชนเท่าที่ควรเพราะชุมชนบ้านนามีการนำสินค้าเข้าเพื่อการอุปโภคบริโภคมาก ส่วนผลด้านลบคืออาจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์ เช่น คราบน้ำมันและเสียงตลอดจนกลิ่นของเรือนำ

เที่ยวจะรบกวนสัตว์น้ำซึ่งเป็นการทำลายอาชีพการประมงของชุมชน ผู้ศึกษาเห็นว่าการท่องเที่ยวจะมีผลดีต่อชุมชนได้ต่อเมื่อชุมชนต้องปรับตัวหลายประเด็นทั้งการผลิต การคมนาคม ตลอดจนทรัพยากรมนุษย์ ฯลฯ

จากวรรณกรรมที่กล่าวมาแล้วจะพบว่าในการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ มักให้ภาพเชิงบวกโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มของรายได้และการจ้างงาน แต่ในข้อเท็จจริงแม้เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็ตาม ปรากฏว่ามีผลลบต่อประเทศเจ้าบ้านและชุมชนไม่น้อย ผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นมักเป็นผลด้านการทำลายสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ดังจดหมายจากองค์กรที่ไม่ใช่รัฐ (NGO) เขียนถึงผู้ประสานงานโครงการการท่องเที่ยวของ UNDP เกี่ยวกับกรณีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทยก่อให้เกิดการทำลายชนบทและธรรมชาติ ซึ่งเป็นการกระทำเพื่อจัดหาความสะดวกสบายและสาธารณูปโภคต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว ภายใต้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เป็นโครงการขนาดใหญ่ ก่อให้เกิดการตัดไม้ทำลายป่าอย่างมากภายในอุทยานธรรมชาติทั่วประเทศ และการทำลายสภาพแวดล้อมและธรรมชาติในหลายกรณี ซึ่งโครงการเหล่านี้ถูกขัดขวางโดยชุมชนในท้องถิ่น ผู้ร้องเรียนเห็นว่า เงินทุนที่ทำโครงการท่องเที่ยวเหล่านี้เป็นเงินที่มาจากธนาคาร โลกในโครงการการลงทุนทางสังคมของธนาคาร โลก (World Bank's Social Investment Project) และเงินทุนจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเงินจำนวนนี้ธนาคารโลกจัดสรรให้โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะแก้ปัญหาการว่างงานและการสูญเสียรายได้ของประชาชนไทยที่เกิดจากวิกฤตทางการเงินใน ค.ศ.1997 ธนาคารโลกให้เงินจำนวนหลายร้อยล้านบาทแก่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (TAT) โดยมีการกำหนดให้โครงการต่างๆ เหล่านี้ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายในปี ค.ศ. 2000 เงื่อนไขดังกล่าวทำให้โครงการต่างๆ ต้องทำอย่างรีบเร่งเพื่อใช้เงินให้ทันตามกำหนด ดังนั้นโครงการที่จัดทำจึงขาดการจัดการอย่างรอบคอบ และส่งผลให้เกิดการทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้คนไม่น้อย

Ounvijit, C. (2004) ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนชาวเขาจังหวัดเชียงราย โดยชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย ทั้งผลกระทบทางด้านบวกและทางด้านลบ ผู้วิจัยพบว่าจังหวัดเชียงรายมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มจาก 4,771.50 ล้านบาทในปี 1991 เป็น 8,551.67 ล้านบาท ในปี 2002 ในกรณีบ้านผาเตือ คอยแม่สลอง คนในชุมชนร้อยละ 75 ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวมีรายได้ต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นจากการขายของที่ระลึก ทำให้ชุมชนมีการพัฒนาในหลายพื้นที่ที่การท่องเที่ยวเข้าไปถึง เหล่านี้เป็นผลทางด้านบวก ส่วนผลทางด้านลบพบว่าการท่องเที่ยวส่งผลให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป ชาวเขาเปลี่ยนอาชีพมาเป็นคนขายของ แสวงหาสินค้าที่นักท่องเที่ยวต้องการเพื่อนำมาขาย โดยไม่ได้คำนึงถึงที่มา ไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์จากป่าหรือผลิตภัณฑ์ที่มาจากประเทศพม่า รวมทั้ง มีการถางป่าเพื่อเป็นที่พัก เป็นลานกิจกรรม และลานจอดรถ

ประชาชนในท้องถิ่นกลับต้องบริโภคสินค้าที่มีราคาแพงขึ้น กล่าวได้ว่ากลุ่มนักธุรกิจจะได้ประโยชน์มากกว่าที่ประชาชนทั่วไปจะได้รับ ชุกกลัน เห็นว่าการท่องเที่ยวควรเป็นแนวทางที่ยั่งยืน ทั้งนี้การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนจะต้องคำนึงถึงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และระบบนิเวศน์ อีกทั้งบทบาทขององค์กรรัฐในการส่งเสริมการท่องเที่ยวควรเน้นให้มีแนวทางไปสู่การใช้ความรู้อย่างมากขึ้น การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนควรมีความสมดุลของการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติ รวมทั้งคำนึงถึงการดำรงอยู่ของสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

Kaosa-ard, M. and others (1998) ศึกษาความเป็นมาของการพัฒนาการท่องเที่ยวและนโยบายการท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยกล่าวถึงอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย และให้ความเห็นว่า ในอดีตที่ผ่านมาการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวของไทยมีลักษณะตัดสินใจมาจากเบื้องบน (Top down) คือมาจากรัฐบาลแทนการตัดสินใจโดยชุมชน ผู้ศึกษากล่าวว่า การท่องเที่ยวของไทยมีการเติบโตที่รวดเร็ว เช่นในปี 1992 คนไทยมีการเดินทางท่องเที่ยวประมาณ 35.9 ล้านเที่ยว และคาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ผู้วิจัยชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลไทยมองภาพการท่องเที่ยวที่ผิดพลาด โดยมีนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ขาดความสมดุล คือ การให้ความสำคัญแต่ด้านอุปสงค์ คือพยายามชักจูงหรือส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น แต่ขณะเดียวกันละเลยในด้านอุปทาน คือ ขาดการมองศักยภาพ หรือสมรรถนะของภาคอุตสาหกรรม การเกิดวิกฤตทางเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1997 มีผลทำให้รัฐพยายามเร่งให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมากขึ้น เพราะความต้องการเงินตราต่างประเทศแต่ละเลยผลกระทบด้านอื่น ผู้ศึกษาเห็นว่า รัฐบาลควรตระหนักและยอมรับถึงขีดจำกัดของสถานะแวดล้อมที่เป็นอยู่ของประเทศ ซึ่งความเข้าใจดังกล่าวจะก่อให้เกิดประโยชน์กับกิจกรรมการท่องเที่ยวตลอดจนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ตลอดจนคนในท้องถิ่นและย่อมจะส่งผลให้เกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในประเทศไทย

Rattanasuwangchai, N. (1998) ได้ศึกษาถึงการท่องเที่ยวในชนบทของประเทศไทยและกล่าวถึงทั้งผลด้านบวกและผลด้านลบจากการท่องเที่ยวโดยศึกษาโครงการต่างๆ ที่จัดทำโดยรัฐบาลและเอกชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในชนบท ซึ่งมีโครงการที่ได้รับความนิยมสำเร็จหลายโครงการ ผู้ศึกษาได้เน้นความสำคัญอย่างมากต่อการวางแผนในการดำเนินงานอย่างเหมาะสม รวมทั้งให้ความสำคัญกับการประเมินผลที่เป็นจริง (Realistic) รวมทั้งให้ความสำคัญแก่ การพัฒนาด้านสาธารณูปโภค การมีส่วนร่วมของคนท้องถิ่น การให้ความรู้แก่คนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ผู้ศึกษาพบว่า มีกรณีตัวอย่างของการท่องเที่ยวในชนบทที่ประสบความสำเร็จ เช่นกรณีของโครงการ Village-Based Asian Development Bank (ADB) ซึ่งทำการศึกษาการท่องเที่ยวที่ให้ประโยชน์แก่คนในชนบทและยังคงรักษาวัฒนธรรมไว้ได้ พบว่าการวางแผนที่ดีและตั้งอยู่บนพื้นฐานความ

เป็นไปได้ ตลอดจนการจัดการที่ดี รวมทั้งการร่วมมือของคนท้องถิ่น มีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม มีการตลาดที่ดี เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวชนบทมีความยั่งยืน และก่อให้เกิดผลกระทบด้านบวกต่อผู้คนในชนบท

จากทฤษฎีแนวความคิดตลอดจนวรรณกรรมต่างๆ ทั้งด้านการค้าระหว่างประเทศและการท่องเที่ยวชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมทั้งสองอย่างอาจนำมาซึ่งประโยชน์และโทษต่อชุมชนได้ หากการดำเนินงานทำอย่างมีประสิทธิภาพและมีความระมัดระวังแล้ว กิจกรรมทั้งสองอย่างจะนำมาซึ่งการเพิ่มของรายได้และการจ้างงาน หรือกล่าวได้ว่านำความเป็นอยู่ที่ดีมาสู่ประเทศหรือชุมชน แต่หากการดำเนินงานเป็นไปได้โดยขาดความระมัดระวังและไม่ตระหนักถึงโทษที่อาจเกิดจากกิจกรรมดังกล่าว ไม่มีการเตรียมทางหนีทีไล่อย่างรอบคอบแล้วกิจกรรมทั้งสองอย่างอาจให้โทษมากกว่าคุณ เช่น การทำลายสิ่งแวดล้อม การเสียบุคลากรค่า การทำลายการผลิตหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ลดความมั่นคงของประเทศ ตลอดจนทำลายวัฒนธรรมและประเพณีอันดีของประเทศ ตลอดจนวิถีชีวิตอันงดงามของชุมชนได้

บทที่ 3

ประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน

เชียงแสนเป็นอำเภอเล็กๆ ที่มีความสงบและสวยงาม ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง จังหวัดเชียงราย เชียงแสนมีพื้นที่ 554 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวจังหวัดเชียงรายประมาณ 60 กิโลเมตร เป็นท้องถิ่นที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่งทั้งเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชน อีกทั้งยังคงเป็นเมืองหลวงเก่าของอาณาจักรล้านนาด้วย

ปัจจุบันเชียงแสนถือเป็นเมืองหน้าด่านทางเศรษฐกิจที่สำคัญทั้งการค้าและการท่องเที่ยวของประเทศไทยและของภาคเหนือ ดังนั้นความเป็นมาตลอดจนสภาพปัจจุบันของท้องถิ่นจึงมีความน่าสนใจอย่างยิ่ง

ประวัติศาสตร์และตำนานเมืองเชียงแสน

เชียงแสนเป็นเมืองที่เก่าแก่มาแห่งหนึ่งของประเทศ และเป็นศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองของอาณาจักรแห่งแรกของล้านนา เดิมชื่อเวียงหิรัญนครเงินยาง จากตำนานหลายฉบับ (ศิริพร, 2549, Chaingrai nct, 2007) ประมวลได้ว่า ประมาณพุทธศตวรรษที่ 17 พระเจ้าสิงหนวัติ กุมารโอรสองค์ที่สองของพระเจ้าทวารวดีได้อพยพจากนครไทยเทศ ซึ่งอยู่ทางตอนเหนือลงมาตามลำน้ำโขงและตั้งบ้านเมืองขึ้น ชื่อเมืองนาคพันธุสิงหนวัตนคร และทรงรวบรวมดินแดนให้อยู่ภายใต้การปกครองโดยปราบปรามพวกขอมให้อยู่ใ้อำนาจได้สำเร็จ จากนั้นมีกษัตริย์ครองเมืองโยนกนาคพันธุอีกหลายองค์จบจนกระทั่งถึงรัชกาลพระเจ้ามหาชัยชนะ ได้เกิดภัยพิบัติขึ้น ทำให้เมืองถล่มถล่มกลายเป็นหนองน้ำ ตำนานบางส่วนกล่าวว่าปู่เจ้าลาวจกหรือลาวจกราช ได้ลงมาจากยอดเขาและสถาปนาตนเป็นกษัตริย์ปกครองแคว้นไชยวรรณเชียงราย หรือแคว้นโยนก และต่อมาได้สร้างเมืองหิรัญนครเงินยางขึ้นและขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวาง โดยมีการสร้างเมืองเชียงราย เมืองเชียงของ และแผ่อำนาจออกไป กษัตริย์ในราชวงศ์นี้สืบราชสมบัติต่อมาอีกหลายองค์จนถึงรัชกาลพระเจ้ามังราย ซึ่งมีอำนาจมากทรงรวบรวมบ้านเมืองในแคว้นโยนกให้เป็นปึกแผ่นและทรงเสด็จไปประทับที่เมืองเชียงราย ต่อมาทรงตีแคว้นหริภุญไชยได้จึงทรงสถาปนาอาณาจักรล้านนาขึ้นและตั้งเชียงใหม่เป็นราชธานีใน พ.ศ. 1839

สำหรับเชียงแสนนั้นปรากฏว่าพระเจ้าแสนภูซึ่งเป็นพระราชนัดดาของพระเจ้ามังราย ทรงสร้างเมืองตามบริเวณรอยซากเมืองเก่าริมฝั่งแม่น้ำโขงเมื่อ พ.ศ. 1871 และทรงขนานนามเมืองว่าหิรัญนครชัยบุรีศรีช้างแสน เชื่อกันว่าซากเมืองเก่าคือเมืองหิรัญนครเงินยางของปู่เจ้าลาวจกนั่นเอง เมื่อพระเจ้าแสนภูได้ขึ้นครองราชย์แล้ว ทรงย้ายจากเชียงใหม่มาประทับที่เมืองเชียงแสนจน

สวรรคต กล่าวกันว่ากรณีที่พระเจ้าแสนภูทรงสร้างเมืองเชียงแสนและทรงประทับโดยตลอด จนสิ้นพระชนม์นั้น เพราะทรงเห็นว่าเชียงแสนเป็นหน้าด่านป้องกันข้าศึกที่มาจากทิศเหนือ และควบคุมหัวเมืองของอาณาจักรล้านนาตอนบน จึงได้ถือได้ว่าเป็นความเหมาะสมด้านยุทธศาสตร์ ดังนั้นสมัยล้านนาตอนต้น ศูนย์กลางของราชอาณาจักรรวมถึงศาสนาและศิลปกรรม จึงอยู่ที่เมืองเชียงแสน แต่ในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 19 พระเจ้าผายู กษัตริย์ราชวงศ์มังรายลำดับที่เจ็ดเสด็จกลับไปประทับที่เชียงใหม่และอาจเป็นด้วยเหตุนี้เอง ทำให้ใน พ.ศ. 2224 พม่าจึงเข้ามาปกครองล้านนาได้ และแบ่งล้านนาออกเป็นสองส่วนเพื่อป้องกันการรวมตัวเป็นกบฏ โดยแยกเมืองเชียงแสนออกจากเชียงใหม่ ให้ขึ้นตรงกับกรุงอังวะและถือเป็นมณฑลหนึ่งของพม่ามีเมืองล้านนาที่ขึ้นกับเชียงแสนเช่นเมืองกาย เมืองไร เมืองเสน เมืองเหลว เมืองพยาก เมืองเชียงราย เมืองหลวงภูคา เมืองแพร์ เมืองน่าน เมืองลำปาง เมืองสาค เมืองเชียงของ และเมืองเทิง เมืองนอกจากนี้ให้ขึ้นตรงกับเชียงใหม่ เมืองเชียงแสนจึงถือได้ว่าเป็นเมืองสำคัญและเป็นฐานที่มั่นของพม่าจน ในพ.ศ. 2347 ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกแห่งราชวงศ์จักรี กองทัพไทยคือกรมหลวงเทพหริรักษ์กับพระยายมราชร่วมกับพระยาภาววิละผู้ครองนครเชียงใหม่ยกทัพตีเชียงแสนได้สำเร็จกวาดต้อนผู้คนกว่า 20,000 ครอบครัวลงมา โดยครัวเรือนส่วนหนึ่งให้แยกย้ายกันอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ ของล้านนา เช่น เชียงใหม่ ลำปาง น่าน และเวียงจันทน์ อีกส่วนส่งไปยังกรุงเทพฯ แล้วส่งไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลเสาไห้ จังหวัดสระบุรี และที่ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี และปล่อยให้เชียงแสนเป็นเมืองร้าง จนถึงรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงแต่งตั้งให้เจ้าอินทวิไชย บุตรเจ้าบุญมาผู้ปกครองเมืองลำพูนเป็นพระยาราชนครินทร์ ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองเชียงแสน นำราษฎรชาวลำพูนและเชียงใหม่ไปตั้งถิ่นฐานและฟื้นฟูเมืองเชียงแสนขึ้นใหม่ ประมาณ พ.ศ. 2442 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้พระยาเดชดำรงขึ้น ไปดูแล มีการย้ายศูนย์การปกครอง คือย้ายที่ทำการเมืองเชียงแสน ไปอยู่ที่ตำบลกาสา (หรืออำเภอแม่จันในปัจจุบัน) ต่อมา มีการเปลี่ยนชื่ออำเภอเชียงแสนเป็นอำเภอแม่จัน เมื่อ พ.ศ. 2470 เนื่องจากทางราชการเห็นว่าอำเภอดังติดกับลำน้ำจัน พร้อมกันนั้นตั้งตำบลขึ้นเป็นอำเภอให้ขึ้นกับจังหวัดเชียงราย และยุบเมืองเชียงแสนเป็นกิ่งอำเภอเชียงแสนหลวง ต่อมาใน พ.ศ. 2501 กิ่งอำเภอดังกล่าวได้กลับมาเป็นอำเภอเชียงแสน ขึ้นกับจังหวัดเชียงรายจนถึงปัจจุบันนี้

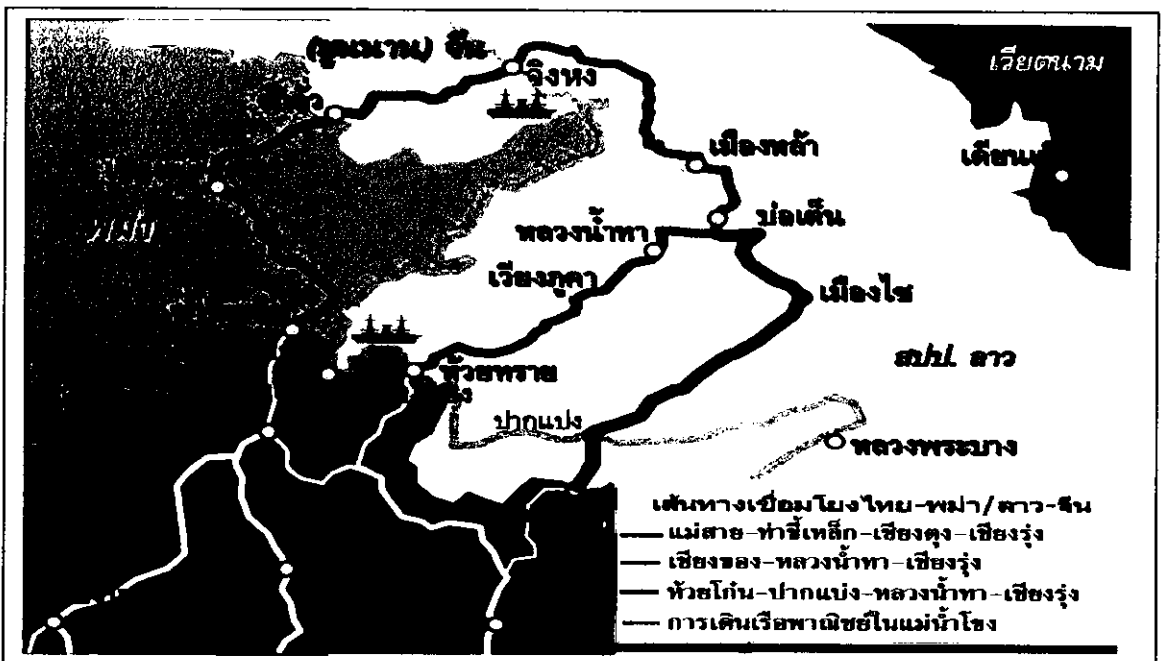
นอกจากประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจอย่างยิ่งแล้วเชียงแสนยังมีตำนานต่างๆ ที่น่าตื่นใจอีกมาก อาทิตำนานหนองลุ่ม ตำนานเชียงเมียง รวมทั้งสภาพภูมิทัศน์ที่งดงามตลอดจนสิ่งก่อสร้างทั้งกำแพงเมือง โบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ในอดีตมีความน่าศึกษาอีกมากมาย

สภาพภูมิศาสตร์ของเชียงแสน

ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของตัวจังหวัดเชียงราย มีพื้นที่รวม 554 ตารางกิโลเมตร มีขนาดเล็กกว่าสิงคโปร์ไม่มากนัก ระยะทางจากกรุงเทพฯ ถึงตัวอำเภอประมาณ 845 กิโลเมตร และระยะทางจากอำเภอถึงตัวจังหวัดประมาณ 60 กิโลเมตร และจากสนามบินประมาณ 50 กิโลเมตร อาณาเขตของเชียงแสนคือ

- ทางทิศเหนือ ติดกับท่าขี้เหล็กของประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งประเทศไทย มีแม่น้ำรวกกันเขตแดน และติดกับเมืองต้นฝิ่ง แขวงบ่อแก้ว ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีแม่น้ำโขงกั้นพรมแดน
- ทิศใต้ จรดกึ่งอำเภอคอยหลวง
- ทิศตะวันออก จรดอำเภอเชียงของ
- ทิศตะวันตก จรดอำเภอแม่จันและอำเภอแม่สายจังหวัดเชียงราย

ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบสูงผสมกับที่ราบลุ่ม มีป่าไม้ในทุกตำบล คือไม้เต็ง รั้ง ประดู่ ไม้สัก ไม้ไผ่ มีป่าไม้ประมาณ 30% ของพื้นที่ (166 ตารางกิโลเมตร) มีที่ราบลุ่มตอนกลาง มีแม่น้ำสำคัญคือ แม่น้ำโขง แม่น้ำกก แม่น้ำคำ และแม่น้ำรวก มีที่ราบลุ่มประมาณ 50% พื้นที่ภูเขาประมาณ 33% และพื้นที่หนองบัว 12 % ลักษณะตัวอำเภอทอดไปตามลำน้ำโขง จากทิศเหนือจรดใต้ มีพื้นที่ติดกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมระยะทาง 40 กิโลเมตร และติดกับสหภาพพม่า รวม 17 กิโลเมตร (อำเภอเชียงแสน, ม.ป.ป.) มีพื้นที่เพาะปลูก 137,737 ไร่ ปลูกข้าว 66,300 ไร่ พืชไร่ 49,620 ไร่ นอกจากนั้นปลูกผลไม้ เลี้ยงสัตว์ และทำการประมง

กล่าวได้ว่าทรัพยากรที่สำคัญอย่างหนึ่งของเชียงแสนคือ แม่น้ำ ซึ่งสายที่สำคัญคือแม่น้ำโขง แม่น้ำรวกและแม่น้ำคำ

แม่น้ำโขงซึ่งเป็นแม่น้ำนานาชาติ มีต้นน้ำจากประเทศทิเบตไหลผ่านประเทศต่างๆ และเป็นเส้นกั้นเขตแดนระหว่างไทย-ลาว-พม่า

แม่น้ำรวก มีต้นน้ำจากสภาพพม่าและเป็นแม่น้ำแบ่งเขตแดนระหว่างไทย-พม่า ไหลลงสู่แม่น้ำโขง ที่บ้านสบรวก หมู่ที่ 7 ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน

แม่น้ำคำ ไหลลงมาจากอำเภอแม่ฟ้าหลวงลงสู่แม่น้ำโขงที่บ้านสบคำ ตำบลเวียง อำเภอเชียงแสน

ภูมิอากาศ เป็นลักษณะมรสุมเมืองร้อน แต่มีอากาศเย็นถึงเย็นจัดในฤดูหนาวระหว่างเดือนธันวาคม-มกราคม ฤดูฝนมีฝนตกชุก ฤดูร้อนอุณหภูมิไม่สูงมากนัก กล่าวได้ว่ามีอากาศเย็นสบาย

การปกครอง มี 6 ตำบล 70 หมู่บ้าน มี องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) 6 แห่ง และเทศบาล 1 แห่ง คือ อบต.เวียง อบต.ป่าสัก อบต. ศรีดอนมูล อบต. โยนก อบต.บ้านแซว อบต.แม่เงิน

ประชากร รวม 54,664 คน เพศชาย 27,120 คน และเพศหญิง 27,544 คน

การศึกษา มีโรงเรียน 34 โรง มัธยม 3 โรง มหาวิทยาลัยหนึ่งแห่ง สถาบันฝึกอาชีพ 2 แห่ง

ทางด้านศาสนาและวัฒนธรรม มีวัด 24 แห่ง วัดร้าง 114 แห่ง สำนักสงฆ์ 33 แห่ง และโบสถ์ 1 แห่ง

รายได้ต่อหัว 18,034 บาท ต่อคนต่อปี

สภาพเศรษฐกิจ

การเกษตร อาชีพหลักของหลักของอำเภอเชียงแสนคือ การทำเกษตรกรรม โดยประชากร 77% เป็นผู้ที่ทำอาชีพด้านนี้ ประเภทของการทำงานด้านเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวนผัก เพาะปลูกพืชไร่ เช่น ไร่ข้าวโพด ไร่ยาสูบ (และมีอาชีพรองคือ การทำสวนผลไม้ การค้าชายแดน และรับจ้างนอกฤดูกาล มีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนไม่มากนักกระจายไปตามตำบลต่างๆ)

การประกอบการด้านบริการ มีสถานบริการการเงินคือ ธนาคาร 4 แห่ง โรงแรมชั้นนำ 4 แห่ง โรงแรมชั้นสอง 3 แห่ง เกสต์เฮาส์ และ โฮมสเตย์ มีสถานีน้ำมันเชื้อเพลิงขนาดใหญ่

ด้านพาณิชยกรรม มีตลาด 20 แห่ง มีศูนย์การค้าชายแดนสามเหลี่ยมทองคำ ขนาด 59 คูหา สินค้าที่เป็นรายได้หลักของชุมชนคือผลิตผลทางการเกษตร และหัตถกรรมพื้นบ้าน ผ้าทอเชียงแสน เครื่องปั้นดินเผาและผ้าทอพื้นเมือง มีตลาดสดตั้งอยู่ใกล้ที่ว่าการอำเภอ ซึ่งชาวลาวเคยเป็นลูกค้าสำคัญของตลาดนี้

การอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเกษตร เช่น โรงบ่มใบยาสูบ 7 โรง (ซึ่งอุตสาหกรรมประเภทนี้ลดจำนวนลงทุกที เนื่องจากแรงกดดันต่างๆ จากนายทุน) โรงสีข้าวขนาดกลางและขนาดเล็ก 65 โรง โรงงานอุตสาหกรรมน้ำดื่ม 5 โรง โรงงานทำกระเทียมดอง 1 โรง ขณะนี้มีอุตสาหกรรมครัวเรือนและการรวมกลุ่มประกอบอาชีพทำอุตสาหกรรมพื้นบ้านมากขึ้น เช่น สิ่งทอ (ไหม) เครื่องเงิน เฟอร์นิเจอร์ไม้ไผ่ ทำตุ๊ก

นวดแผนไทยและรถตุ๊กๆรับนักท่องเที่ยว

ทุ่งนาและการเลี้ยงสัตว์ปล่อยตามธรรมชาติ

ผลิตภัณฑ์ของเชียงใหม่

1) **ผลิตภัณฑ์พื้นฐาน** ประกอบด้วยสินค้าประเภทอาหาร ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ทางเกษตร และผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป เช่น กระเทียมดอง และอาหารพื้นเมือง หมูขยอ แหนม สินค้าที่มีใช้อาหารมักจะเป็นสินค้าหัตถกรรม ผลิตภัณฑ์ที่เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน

2) ผลิตภัณฑ์ตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)

2.1) **ผลิตผลทางการเกษตร** เช่น ส้มสีทอง ผลผลิตประมาณปีละ 10,000 ตัน ผลิตระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ที่หมู่บ้านสันด้นเปา ตำบลแม่เงิน ซึ่งอยู่ห่างจากที่ตั้งอำเภอเชียงใหม่ประมาณ 30 กิโลเมตร แต่ปัจจุบันอาจมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากโรคระบาด

ถั่วฝักยาว มีผลผลิต 1,387 ตัน ต่อปี ระยะเวลาผลิตระหว่างเดือนพฤษภาคม-เดือนมิถุนายน ที่หมู่บ้านป่าดิ่ง ตำบลบ้านแซว ซึ่งอยู่ห่างจากที่ทำการอำเภอประมาณ 17 กิโลเมตร

ลำไยพันธุ์อู๊ดอ ผลิตได้ 2,664 ตันต่อปี ช่วงการผลิตระหว่างเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม ผลิตได้ที่ตำบลบ้านแซว

ไข่ไก่ จากกลุ่มเลี้ยงสัตว์และผลิตอาหารตำบลโขนก วันละ 50,000 ฟอง ผลิตที่หมู่บ้านคองงาม บ้านสันธาตุ อำเภอโขนก

ปลานิล ปลาไน เป็นผลผลิตของกลุ่มเลี้ยงสัตว์ตำบลโขนก ผลิตได้ประมาณวันละ 800 กิโลกรัม

ข้าวกล้องเป็นข้าวสารหอมมะลิ สีด้วยมือ ผลิตได้ 400-2,500 กิโลกรัมต่อเดือน หรือตามคำสั่งซื้อให้สีด้วยเครื่องจักรจะผลิตได้ตามความต้องการ

2.2) ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป

สมุนไพรสามรส เป็นเครื่องคิมสมุนไพรแปรรูปจาก ข่า ตะไคร้ และใบเตย ผลิตได้ตลอดปี หมู่บ้านคองจำปี ตำบลป่าสัก ซึ่งมีระยะห่างจากศูนย์กลางอำเภอ 12 กิโลเมตร ในหมู่บ้านยังมีการถนอมอาหารจากข้าวกล้อง ขนมหินเมือง ปลาขยอ น้ำพริกเผา ก๋วยเตี๋ยว เป็นการแปรรูปจากกล้วยน้ำว้า

จากการสำรวจและการจัดประชุมกลุ่มแม่บ้านและกลุ่มอาชีพของ โครงการย่อยที่สามพบว่า มีอาชีพและผลิตภัณฑ์อีกหลายประเภท เช่นอาหารแปรรูปจากเนื้อสัตว์และผลไม้ เช่น หมูทุบ หมูขยอ ปักผ้าด้วยมือ ไม้กวาด ดุง เครื่องจักสาน ฯลฯ กระจายอยู่ในตำบลต่างๆ

ด้านบริการ มีสถาบันการเงิน โรงแรมและสถานที่พักผ่อนอื่นอยู่มาก ตลาด และ ศูนย์การค้าชายแดน ซึ่งสามารถรองรับทั้งการท่องเที่ยวและการค้าชายแดนได้ ทั้งยังมี ศิลปวัฒนธรรม สถานที่ท่องเที่ยวแหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณีที่น่าสนใจ เช่น ดานก้วย สลาก พิธีสืบชะตาเมือง ดานสลากชาวห้าแม่เทียนพรรษา ป้าเวณีปีใหม่เมือง ลอยกระทง ประเพณี การบวช ฯลฯ ตลอดจนตำนานอันน่าสนใจซึ่งเป็นสินค้าทางท่องเที่ยวที่ดีเยี่ยม โดยมีต้องลงทุนด้านการก่อสร้างมากมาย เพียงแต่บูรณะให้คงงาม มีความสะอาดตา น่าดึงดูดใจ มีการประชาสัมพันธ์ เพิ่ม และค่าที่พักควรตั้งอย่างมีเหตุผล บริการต่างๆ ในเชียงใหม่จะมีการเพิ่มพูนมูลค่าได้อย่างดี

การคมนาคมขนส่งเชียงใหม่ มีทั้งทางบก ทางอากาศ และทางน้ำ นั่นคือ

ทางอากาศ มีเที่ยวบินไป-กลับ กรุงเทพฯ-เชียงใหม่ วันละหลายเที่ยว และมีรถ TAXI รับส่ง จากสนามบินไปตามสถานที่ต่างๆ (ขณะนี้ทางท่าอากาศยานกำลังประสานงานกับจังหวัด เพื่อให้มี รถประจำทางเข้ามารับผู้โดยสารในสนามบิน)

ทางบก มีรถโดยสารหลายประเภท ทั้งรถปรับอากาศ รถธรรมดา จากจังหวัดต่างๆ มาสู่ เชียงรายและเชียงใหม่โดยตรง มีถนนหลายสายที่เชื่อมโยงอำเภอและจังหวัดต่างๆ ได้ มีรถโดยสาร ไปกรุงเทพฯ วันละ 4 เที่ยว เชียงใหม่วันละ 6 เที่ยว ภายในอำเภอมีรถเล็กวิ่งระหว่างเชียงใหม่ แม่สาย-สามเหลี่ยมทองคำ เป็นต้น และมีบริการให้เช่ารถจักรยานยนต์และรถจักรยานอีกด้วย นอกจากนี้ มีรถเชื่อมต่อระหว่างอำเภอ เช่น แม่สาย-เชียงใหม่-เชียงของ แต่มีจำนวนค่อนข้างน้อย

ทางน้ำ ในปัจจุบันการติดต่อกับประเทศจีน ลาวและพม่า สามารถใช้แม่น้ำโขงได้ตลอดทั้งปี แต่ในอนาคตอาจมีปัญหาเนื่องจากการสร้างเขื่อนของจีนอาจส่งผลกระทบต่อระดับน้ำ

อย่างไรก็ดีจากการศึกษาพบว่า ปัญหาของการคมนาคมเชียงใหม่คือ ขาดการเชื่อมโยงที่ สะดวก เช่น การเดินทางจากท่าอากาศยานเชียงใหม่มาเชียงใหม่ไม่มีรถสาธารณะอื่นที่เข้ามารับ ผู้โดยสารในสนามบินนอกจาก TAXI ซึ่งมีราคาสูง คือ ประมาณ 700-800 บาท นอกจากนั้นความ เชื่อมโยงในตัวเมืองเชียงใหม่ไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ไม่พอเพียง ดังนั้นผู้มาเยือนจะต้องเสีย ค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูง แม้ขณะนี้จะมีรถสามล้อเครื่อง รถจักรยานยนต์ และรถยนต์โดยสารเล็ก แต่ยังมีข้อจำกัด เช่น เวลาของการเดินทางไม่แน่นอนและระยะเวลาการเดินทางค่อนข้างสั้น เช่น รถ เล็กระหว่างเชียงใหม่-แม่สาย จะหยุดเดินรถประมาณ 14.00 น.

ด้านการสาธารณสุข มีโรงพยาบาลชุมชน 1 แห่ง สถานีอนามัย 12 แห่ง สถานพยาบาลและ สุขภาพชุมชน 4 แห่ง คลินิก 1 แห่ง ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วถือว่าไม่พอเพียงกับการเป็นเมือง ท่องเที่ยว

วัฒนธรรมเชียงใหม่และแหล่งท่องเที่ยว

จากผู้เฒ่าเล่าขานตำนานเมืองเชียงใหม่ โดยกลุ่มรักษ์เชียงใหม่ (2549, น.80-84) กล่าวถึงธรรมเนียมประเพณีของชาวเชียงใหม่ในปัจจุบันซึ่งมีการผสมผสานกันระหว่างวัฒนธรรมของกลุ่มคนหลายเชื้อชาติที่อพยพเข้ามาอยู่ กล่าวได้ว่าประเพณีมีอยู่หลากหลาย อาทิเช่น

ประเพณีสงกรานต์ เดือน 7 เหนือ เดือน 5 ใต้ หรือเดือนเมษายน เรียกอีกอย่างว่า ป่าเวณีปีใหม่เมือง เป็นประเพณีที่แสดงถึงการเริ่มศักราชใหม่ ถือเป็นประเพณีสำคัญของล้านนา

ประเพณีสงฆ์พระธาตุเจดีย์หลวง ในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือนเจ็ดเหนือ หรือ เดือนเมษายน มีการอบรมสมโภชรักษาศีล ฟังเทศน์ ทำบุญตักบาตร และสงฆ์พระธาตุ

ประเพณีสงฆ์พระธาตุจอมกิติ ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนเจ็ดเหนือ หรือเดือนเมษายน มักเริ่มในช่วงบ่าย มีการอบรมสมโภชรักษาศีลปฏิบัติธรรม รุ่งเช้ามีการทำบุญตักบาตร และสงฆ์พระธาตุ

ประเพณีอบรมสมโภชพระธาตุปูเข้า (เชียงใหม่) บ้านสบรวก แรม 8 ค่ำ เดือนเจ็ดเหนือ หรือเดือนเมษายน

ประเพณีอบรมสมโภชวัดพระเจ้าล้านทอง ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 เหนือ หรือเดือนกรกฎาคม ในอดีตมีพิธีสมโภชกลางคืนขึ้น 14 ค่ำก่อน ปัจจุบันทำในวันขึ้น 15 ค่ำวันเดียว

ประเพณีถวายเทียนเข้าพรรษา เดือน 10 เหนือ หรือ เดือน กรกฎาคม/สิงหาคม

ประเพณีผู้ขวัญควาย เดือน 11 เหนือ หรือเดือน 9 ใต้ หรือเดือนสิงหาคม เป็นการขอมมาและทำขวัญควาย ทำหลังดำนาเสร็จ

ประเพณีทำบุญเปรตผี (เปรต-ตะ-ผี) เพื่ออุทิศให้กับญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ในเดือน 12 เหนือ (เดือน 10 ใต้) หรือเดือนกันยายน

ประเพณีตานสลากภัต หรือ กั้นก๋วยสลาก เดือน เกียงเหนือ เดือน 11 ใต้ หรือเดือนตุลาคม

ประเพณีลอยกระทง เดือนยี่เหนือ เดือน 12 ใต้ หรือเดือนพฤศจิกายน เป็นงานรื่นเริงใหญ่ของท้องถิ่น

นอกจากประเพณีต่างๆ ดังตัวอย่างข้างต้นแล้ว เชียงไมยังมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาและประวัติศาสตร์อย่างมากมาย เช่น วัดเจดีย์หลวง วัดพระเจ้าล้านทอง วัดพระธาตุจอมกิติ วัดป่าสัก ซึ่งแต่ละที่ล้วนทรงคุณค่าทางศิลปะและศาสนา

การมีโบราณสถาน โบราณวัตถุและวัดจำนวนมากบ่งบอกถึงความเจริญในอดีตกาล เจดีย์และพระพุทธรูปที่งดงามตามสถานที่ต่างๆ แสดงถึงความสามารถของช่างฝีมือชาวเชียงใหม่ในอดีตกาลได้เป็นอย่างดี และที่สำคัญเชื่อกันว่าในลำน้ำโขงนั้นยังมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่มากมายนับถือคือ “พระเจ้าล้านต้อ” แต่สาเหตุที่ไม่มีการนำขึ้นมาขึ้นมานั้นชาวเชียงใหม่บางท่านกล่าวว่ามีเหตุผลทาง

การเมืองแต่บางท่านก็กล่าวว่าเคยมีความพยายามอัญเชิญขึ้นมาแต่ไม่สำเร็จ (ผู้เฒ่าเล่าขาน,2549) เชียงแสนยังมีตำนานที่น่าสนใจอีกหลายเรื่องเช่น เวียงหนองล่อง ซึ่งอยู่ในตำบลโยนก เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ที่ปัจจุบันมีนกมาอาศัยอยู่อย่างมากมายในบางฤดูกาล และมีทัศนียภาพที่งดงามยามเย็น หรือคอยเชียงเมียงซึ่งมีตำนานคล้ายเรื่องศรีธรรมาโศภิต ตลอดจนตำนานของวัดต่างๆ อีกมาก

กล่าวได้ว่าเชียงแสนมีทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวจำนวนมาก และมีความหลากหลาย เป็นสถานที่ที่คนเมืองซึ่งเผชิญกับมลภาวะ ความเร่งร้อน ควรอย่างยิ่งที่จะเข้าไปพักผ่อน เพราะนอกจากเชียงแสนมีทัศนียภาพที่งดงามตามริมฝั่งโขง โดยธรรมชาติและ ประวัติศาสตร์และตำนาน ของสถานที่ต่างๆ ล้วนน่าประทับใจ เป็นแหล่งให้ความรู้แก่ผู้ไม่รู้และให้ความรื่นรมย์อีกทั้งสถานที่ท่องเที่ยวที่ค้นพบใหม่ๆ ในตำบลต่างๆ เช่น น้ำตกที่สวยงามในอำเภแม่เงิน

ตัวอย่างของแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ และธรรมชาติในชุมชน เชียงแสน คือ

1. ทะเลสาบเชียงแสน (หนองบงกาย)
2. โครงการหลวงคอยสะ โงะ
3. วัดพระธาตุผาเงา
4. น้ำตกแม่แอบ
5. น้ำตกวังธารทอง
6. โบราณสถานต่าง ๆ
7. พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงแสน
8. สามเหลี่ยมทองคำ
9. วัดเจดีย์หลวง
10. วัดพระธาตุจอมกิตติ
11. หมู่บ้านหม่อนไหม โยนก
12. หนองบัวหลวง
13. น้ำพุร้อนห้วยหมากเหลี่ยม
14. วัดบ้านสันธาตุ
15. น้ำตกโป่งพระบาท
16. วัดมหาศรี โยนก
17. วัดพระและโบราณสถาน โยนก
18. แหล่งน้ำสาธารณะ โยนก

19. ไร่สวนผลไม้แม่แอบ

20. น้ำตกกรุง ๑๗๙

อย่างไรก็ตามเชียงแสนยังมีปัญหาที่ต้องการแก้ไขอยู่หลายประการที่สำคัญคือ ปัญหาความยากจน แต่การพิจารณาประเด็นนี้อาจจะต้องระมัดระวังเพราะจากการสัมภาษณ์ ข้าราชการ ผู้นำชาวบ้านและการสังเกตโดยนักวิจัยพบว่าชาวเชียงแสนมีลักษณะความพออยู่พอกิน นั่นคือผลิตผลจำนวนไม่น้อยทำให้สำหรับบริโภคเท่านั้น ดังนั้นการประเมินเพื่อดูรายได้ด้านตัวเงินอย่างเดียวจึงอาจผิดพลาดได้ อย่างไรก็ตามการสำรวจของ ศูนย์ต่อสู้ความยากจนอำเภอเชียงแสน (ศจ.) พบว่าปัญหาส่วนใหญ่คือ ปัญหาที่ดินทำกินเช่น (การขาดที่ดินทำกิน ปัญหาที่ดินทำกินไม่พอ และที่ดินขาดเอกสารสิทธิ์) ปัญหาหนี้สินและปัญหาที่อยู่อาศัย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่ามีผู้ประสงค์จะรับความช่วยเหลือเป็นจำนวนน้อย จากการสอบถามเจ้าหน้าที่พบสาเหตุคือ มีเงื่อนไขในการช่วยเหลือมากและยุ่งยากซับซ้อน ในการแก้ปัญหาความยากจนนั้น เจ้าหน้าที่ (เกศรา วงศ์คม สัมภาษณ์วันที่ 10 เม.ย. 2550) พบว่ามีอุปสรรคสำคัญเช่น ไม่อาจจัดหาที่ดินให้แก่ผู้มีปัญหาได้พอเพียง ผู้ลงทะเบียนไม่ให้ความร่วมมือในแนวทางแก้ปัญหาที่ ศจ.กำหนด เช่น การส่งเสริมอาชีพด้านเกษตร การฝึกอบรม ไม่ยอมลดละเลิกอบายมุขต่าง ๆ เพื่อลดรายจ่ายครัวเรือน ไม่ยอมทำตามเงื่อนไข เช่น ทำบัญชีรายรับรายจ่ายครัวเรือน ไม่ทำอาชีพเสริม ไม่ยอมลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เป็นต้น

จากแผนปฏิบัติการแก้ไขปัญหาดังกล่าวและความยากจน ของ ศจ.อำเภอเชียงแสน (2549-51) มีความพยายามเพิ่มศักยภาพของหมู่บ้านด้วยการสร้างโครงการ SML เช่น สร้างโครงการทำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพอัดเม็ด สร้างโรงสีข้าวชุมชน โครงการปลูกพืชสมุนไพร นอกจากนี้มีการให้การพัฒนาฝีมือและองค์ความรู้ เช่นพัฒนาฝีมือด้านอาหาร ฝีมือช่าง การนวดแผนไทย การผลิตและจำหน่ายสมุนไพร ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากทำให้จริงจังก็น่าจะต่อยอดเป็นอาชีพหลักที่ทำรายได้ให้แก่ชุมชนได้ไม่ยากนัก เพราะชุมชนจะมีพื้นฐานอยู่พอสมควรแล้ว

สำหรับโครงการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบล (OTOP) พบว่า ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2549 มีผู้ผลิตและผู้ประกอบการ OTOP จำนวน 86 รายทั้งนี้ มีการจัดศูนย์แสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในชุมชน หรือแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการทำบัญชีรายรับและรายจ่าย ของกลุ่มอย่างเป็นระบบ

ความเปลี่ยนแปลงของเชียงแสน

แม้เชียงแสนจะเป็นเมืองชายแดนที่ดูสงบเงียบ แต่ความเปลี่ยนแปลงก็เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง ในบางช่วงก็รวดเร็วบางช่วงก็ค่อยเป็นค่อยไป จากการสำรวจด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม ตลอดจนการฟังคำบอกเล่าจากประชาชน และการสังเกตพบว่า ใน

ระยะสองสามปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจของเชียงแสนทรุดโทรมลง ผู้จำหน่ายสินค้า เช่นการค้าปลีกลงใน ตลาดต่างๆ กล่าวว่ายอดจำหน่ายตกลงกว่า 50% (สัมภาษณ์คุณเศรษฐคุณท์ น้ามนั เจ้าของสโตร์ในตลาดสดข้างอำเภอ วันที่ 9 สค.50) ส่วนผู้ค้าปลีกลงริมฝั่งโขงบางรายยังมีความหวังว่าเมื่อพันธุ์ ผืนและเมื่อผลไม้จากประเทศจีนเข้ามาจะมีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติยังเข้ามามากขึ้น บริเวณ สามเหลี่ยมทองคำนั้นแม้จะเป็นฤดูฝนแต่พบว่ามีชาวต่างชาติเข้ามาบ้าง แต่เป็นการเข้ามาในลักษณะ มาเยือนเพียงชั่วคราวเพื่อจะไปยังจุดอื่นต่อไป ทำให้สินค้าขายได้ไม่มากนัก จากการเดินสำรวจของ ทีมวิจัยพบว่า มีร้านค้าปิดไปหลายคูหา และที่ยังคงเปิดอยู่ก็เป็นสินค้าประเภทรูปแบบเดียวกันคือ ส่วนใหญ่เป็นเสื้อผ้า ซึ่งเป็นสินค้ามาจากรุงเทพฯ เชียงใหม่ เมียนมาร์ และจีน เสียส่วนใหญ่ หนึ่ง ปัญหาที่ผู้ค้าปลีกลงค้าส่งรายย่อยในเขตตำบลเวียงประสบคือ ขณะนี้มีธุรกิจใหม่เกิดขึ้นคือมีรถสอง แถวมารับคนลาวจากท่าเรือเชียงแสนเข้าไปในตัวเมืองเชียงราย เพื่อพาไปจับจ่ายใช้สอยในร้านค้า ส่งขนาดใหญ่คือ Macro (แมคโคร) ส่งผลให้ชาวลาวยุคก่อนเคยเป็นลูกค้ากลุ่มสำคัญของผู้ประกอบการ ในตลาดอำเภอเชียงแสนหายไป ทำให้ผู้ขายสินค้าต้องประสบภาวะยอดขายลดลงมาก นั้นย่อม หมายถึงรายได้ลดลงมากเช่นกัน และส่งผลกระทบต่อเป็นทอดๆ ไปยังเศรษฐกิจโดยทั่วไปของเชียง แสนด้วย ในอีกประมาณสามเดือนข้างหน้าห้างโลตัสที่อำเภอแม่จันจะเปิดอีก ซึ่งหมายความว่ามิใช่ แต่ชาวลาวจะเข้าไปซื้อของได้สะดวกขึ้น แต่คนพื้นเมืองเชียงแสนก็อาจร่วมขบวนด้วย ดังนั้นภาวะ ชบเซาของการค้าขายแดนของเชียงแสนจึงเป็นอนาคตที่น่าจะคาดเดาได้หากไม่มีการแก้ไขโดยเร็ว

1. เศรษฐกิจเชียงแสน

ศิริพร (2549) กล่าวถึงความทรงจำของเธอสมัยเยาว์วัย เกี่ยวกับแม่น้ำโขงหรือที่คนโบราณ เรียก “แม่น้ำของ” ว่าแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายใหญ่ ไหลแรง ในฤดูร้อนปริมาณน้ำจะลดลง เธอกล่าว ว่าเคยเดินเล่นเก็บกวาดหินตามริมฝั่งน้ำซึ่งปัจจุบันดูจะ ไม่มีใครมีโอกาสลงไปเดินได้แล้ว เพราะ ชายฝั่งไม่มีเหลือให้เดินด้วยทำเป็นทางคอนกรีตเกือบหมดและยามเย็นมีการขายอาหารเต็มไปหมด ทั้งยังทิ้งขยะจากร้านอาหาร ไว้ให้เห็น เช่นกระดาษเช็ดปาก ถุงพลาสติก ฯลฯ เธอกล่าวว่าสมัยยังเด็ก มีกิจกรรมเกิดขึ้นที่ชายฝั่งน้ำมากมาย เด็กๆ เล่นปาก้อนหินลงในน้ำอย่างสนุกสนาน ชาวบ้านเอาผ้า มาซัก บางคนเอาผักมาล้างเพื่อทำผักกาดดอง บ้างก็หาปลาด้วยการตกเบ็ด บ้างก็ยกยอ เธอเคยคิดว่า น้ำแรงมากปลาคงไม่ติดเบ็ดหรือยอคงไว้กึ่งปลา แต่เธอพบว่าแท้จริงแล้วคนเหล่านั้นกลับได้กึ่งได้ ปลามากพอควรทีเดียว เธอเคยลงเล่นน้ำโขงซึ่งเย็นจับใจ ภาพเหล่านี้แม้บางภาพผู้ทำวิจัยยังได้เห็น อยู่แต่ความหมายเปลี่ยนไปมาก ความบริสุทธิ์ของธรรมชาติดังที่ ศิริพร พรรณาไว้ไม่อาจเห็นได้อีก แล้ว ผู้วิจัยพบว่าตลอดระยะเวลาสองปีในการวิจัย ชายฝั่งน้ำหน้าอำเภอเชียงแสนมีเรือเล็ก (หางยาว) จอดระเกะระกะ และในปีที่ 2 ของการวิจัยคือ เดือนกรกฎาคม ผู้วิจัยพบว่า มีเรือท่องเที่ยวลำใหญ่ซึ่ง จอดเป็นเวลาหลายเดือนแล้วยังคงจอดอยู่ที่ท่าซึ่งมิใช่ท่าของการท่าเรือ จากคำบอกเล่าของชาวบ้าน

เรือดังกล่าวเป็นเรือท่องเที่ยวที่นำจะมีหุ้นส่วนระหว่างคนไทยและคนจีน ผู้วิจัยพยายามเดินผ่านหลายครั้งพบว่ามีคนงานอยู่ในนั้นหลายคนทั้งหญิงและชาย (มีลักษณะเหมือนเอาเรือมาจอดเป็นบ้านในน้ำ) ถัดไปทางขวาของอำเภอมีท่าเรือใหญ่สำหรับจอดรับส่งสินค้าและมีแนวโน้มว่าจะมีการสร้างท่าเรืออีกแห่งในเชียงแสน ผู้วิจัยไปอีกครั้งเมื่อ 21-24 สิงหาคม 2550 พบว่า มีเรือลักษณะเป็นภัตตาคารเข้ามาจอดต่อจากเรือท่องเที่ยวของจีน ซึ่งปรากฏว่าเป็นเรือของประเทศลาว ถ้าปล่อยให้เป็นอย่างนี้โดยไม่แก้ไข ไม่ซ้าริมแม่น้ำโขงของเชียงแสนจะขาดระเบียบและความสวยงาม ต่างคนต่างเสียค่าท่าแล้วจอดได้ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า อาจไม่คุ้มกับความสูญเสียของชุมชนเชียงแสนเพราะคนในท้องถิ่นเกือบไม่มีส่วนได้อะไรจากกิจการเหล่านี้ เรือเป็นของคนถิ่นอื่นหรือของต่างประเทศ เนื่องจากการใช้เรือสัญชาติไทยในน่านน้ำโขงมักมีปัญหาดังนั้นจึงไม่มีเรือไทยบริการ

ในด้านนิเวศน์นั้น ผู้วิจัยได้สนทนากับผู้ทำการประมงแบบพื้นบ้าน คือ ผู้ทำประมงด้วยการยกขอซึ่งมีขนาดเล็กๆ หลายคนต่างตอบว่าปัจจุบันนี้ได้กุ้งปลาน้อยกว่าเดิมมาก ยามเย็นซึ่งเคยมีกุ้งปลาาก็เปลี่ยนไปต้องรอนมิดค้ำกว่าเดิม เพราะเรือที่แล่นผ่านไปมามากขึ้น ก่อให้เกิดทั้งลูกคลื่นและเสียงส่งผลให้กุ้งปลาหายไปมาก ต้องรอนกว่าเรือจะน้อยลง แม่น้ำโขงจึงจะไม่ถูกรบกวน ปลา กุ้งก็จะมามากขึ้น อย่างไรก็ตามจากการสนทนากับคุณครูประสิทธิ์ จำเริญ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2550 (ครูอพยพมาจากเชียงของนานมาแล้ว) กล่าวว่านับตั้งแต่จีนสร้างเขื่อนใหญ่หลายเขื่อน สภาพของแม่น้ำโขงเปลี่ยนแปลงไป คือระดับน้ำลดลงมาก จำนวนสัตว์น้ำนอกจากจะลดลงแล้ว สัตว์น้ำบางประเภทซึ่งเคยมีในลำน้ำโขงก็หายไปด้วย คุณครูกล่าวว่า ปลาบึกซึ่งปกติจะมีในน้ำโขงมากและเมื่อถึงฤดูวางไข่จะพากันว่ายผ่านอำเภอเชียงแสนขึ้นไปวางไข่ที่อำเภอเชียงของ บัดนี้ 2-3 ปีแล้วที่ไม่มีใครพบปลาบึกในลำน้ำโขงบริเวณเชียงแสน จะเห็นได้ว่าโลกเจริญขึ้นการแก่งแย่งทรัพยากรก็มากขึ้น ประเทศจีนซึ่งอยู่ต้นน้ำสามารถควบคุมน้ำซึ่งมีต้นกำเนิดจากประเทศทิเบตเอาไว้ได้และมีอำนาจในการคุมชะตาชีวิตและเศรษฐกิจของประเทศที่อยู่ตอนใต้ของแม่น้ำ ผู้วิจัยเคยร่วมประชุมนานาชาติในเรื่องเกี่ยวกับน้ำ และมีเรื่องราวของแม่น้ำโขงอยู่ด้วย ได้ถามผู้เสนอผลงานจากประเทศจีนเกี่ยวกับเรื่องเขื่อน เธอกกล่าวว่า เพราะประเทศจีนมีภัยพิบัติจากน้ำมาก จึงต้องสร้างเขื่อนเพื่อลดความเสียหาย แต่ผู้วิจัยกลับมองว่าแท้จริงเงินเพิ่งหลุดจากสังคมนิยมและกระโดดเข้าสู่ทุนนิยมอย่างสุดโต่ง จึงพยายามอย่างยิ่งที่จะสร้างความมั่งคั่งด้วยการทำอุตสาหกรรม พลังงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง ดังนั้นแม้เขื่อนอาจช่วยลดภัยพิบัติได้ แต่ความต้องการแท้จริงคือพลังงานไฟหรือไม้อ การแสวงหาความร่ำรวยของประเทศหนึ่งที่อยู่บนความเดือดร้อนของประเทศเพื่อนบ้านเป็นสิ่งที่ควรทำหรือไม่ นับจากจีนสร้างเขื่อนนอกจากระดับน้ำโขงจะลดลงแล้ว ความไม่แน่นอนก็เกิดขึ้นด้วย บางครั้งในหน้าแล้งการเดินเรือเกือบทำไม่ได้เลยถ้าไม่มีการปล่อยน้ำจากประเทศจีน นอกจากนั้นแม้กระแสน้ำยังไหลแรง แต่ผู้เฒ่าผู้แก่ของเชียงแสนต่างบอกว่าแม่น้ำโขงมีความขุ่นขึ้นอย่างมาก

ความใสของน้ำแทบไม่เห็นอีกแล้ว สายโลหิตของชาวเชียงแสนได้เปลี่ยนไปแล้ว และวิถีชีวิตของชาวเชียงแสนคงต้องเปลี่ยนไปในไม่ช้า ศิริพร (2549) กล่าวว่า 30 ปี ผ่านไป ภาพชีวิตในแม่น้ำโขงเปลี่ยนไป ไม่มีแสงไฟจากเรือหาปลายามคืนเดือนมืด ไม่มีภาพกิจกรรม ไม่มีเด็กๆ เล่นน้ำ ไม่มีภาพสาวน้อยอาบน้ำในดอนเย็นของฤดูร้อน ไม่มีคันไคร้ เธอกกล่าวว่า “ทุกภาพทุกสิ่งหายจากฝั่งโขงไปกับกาลเวลา”

เศรษฐกิจของเชียงแสนมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด การเปิดการค้าเสรีกับจีนซึ่งมีความคาดหวังกันว่า ประเทศไทยน่าจะได้รับผลประโยชน์ แต่ในความเป็นจริงดูจะเป็นสิ่งตรงกันข้าม ผลที่ได้รับเป็นเพียงช่วงระยะเวลาสั้นๆ เท่านั้น เชียงแสนเป็นชุมชนหนึ่งที่ต้องเผชิญกับความเป็นจริงดังกล่าว จากข้อเท็จจริงที่เชียงแสนอยู่ไม่ห่างจากมณฑลยูนนานซึ่งอยู่ในประเทศจีนตอนใต้ ดังนั้น โอกาสของการเป็นหน้าด่านของการค้าขายระหว่างจีนและไทยจึงมีมาก แต่ปัจจุบันชาวชุมชนเชียงแสนประจักษ์แล้วว่า ตนไม่ได้รับผลตอบแทนอย่างยุติธรรมจากการค้ากับประเทศจีนที่ขยายตัวอย่างมหาศาล ผลประโยชน์จากการทำ FTA ระหว่างไทย-จีนใน ค.ศ. 2003 นั้น ดูเหมือนจะเข้าไปเพียงระยะสั้นเท่านั้น ก่อนหน้าที่จะมีพ่อค้าใหญ่ที่มีเงินทุนมากมาย เข้ามาทำธุรกิจการค้าชายแดนนั้น ชาวบ้านในอำเภอและชาวจีนทำธุรกิจกันโดยตรง ชาวบ้านบางคนมีรายได้วันละหมื่นบาท แต่ปัจจุบันแม้แต่จะหาได้ เพียงสองสามร้อยบาทก็ค่อนข้างยาก (โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝนที่ผู้ศึกษาสังเกตเห็น) มีคนในท้องถิ่นเพียงสองสามรายที่ยังทำธุรกิจดังกล่าวอยู่ แต่คนในท้องถิ่นส่วนใหญ่นับพัน ปราศจากงาน ปราศจากธุรกิจได้แต่มองนายทุนรายใหญ่กอบโกยเงินนับพันล้านไป (สัมภาษณ์ผู้ทำการค้าบริเวณฝั่งโขงและเจ้าของตลาดสดข้างอำเภอเวียง, พฤศจิกายน 2549)

ในฐานะที่เชียงแสนเป็นประตูเมืองของการค้าจีน-ไทย ปรากฏว่าใน ค.ศ. 2005 มีสินค้าผ่านท่าเรือเชียงแสนกว่า 5 พันล้านบาท ในปีนั้นยังปรากฏว่าประเทศไทยมีความได้เปรียบดุลการค้ากับประเทศจีนถึง 2.6 พันล้านบาท ตามสถิติของศุลกากร อำเภอเชียงแสน อย่างไรก็ตามประโยชน์จากมูลค่าการค้าที่มหาศาลเกือบมิได้ตกอยู่กับคนในชุมชนเลย สินค้าที่ส่งออก ณ ท่าเรือเชียงแสนมักมิได้มีแหล่งกำเนิดจากเชียงแสน (สัมภาษณ์ศุลกากรอำเภอเชียงแสน, ชาวบ้าน และ Sukin, 2006) และสินค้าที่มาจากประเทศจีนส่วนใหญ่ก็มิได้ขายในบริเวณนี้ทันที บางส่วนที่ส่งเข้ากรุงเทพฯ แล้วจึงกลับมาขายที่เชียงแสนอีกทีก็มีปรากฏ ตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน (Sukin, Monday 20, 2006) กล่าวว่า เดิมในต้นทศวรรษที่ 1990 นั้น เชียงแสนเป็นเพียงเมืองที่สงบเงียบ แต่แล้ววันหนึ่งมีเรือใหญ่มาจากประเทศจีนและกลาสีเรือเชิญคนในท้องถิ่นขึ้นไปรับประทานอาหารเย็นบนเรือ นั่นเป็นครั้งแรกที่ชาวบ้านเห็นผลไม้จีน (คือ แอปเปิลและลูกแพร์) เป็นครั้งแรก

ในราว ค.ศ. 1995 ปรากฏเรือจีนลำใหญ่บรรทุกทุกแอปเปิล และลูกแพร์เข้ามายังท่าเรือเชียงแสน หลังจากนั้นคนในหมู่บ้านเริ่มกลายเป็นพ่อค้า แม่ค้าคนกลางและขายผลไม้จีนให้กับพ่อค้าต่าง

ถิ่นที่เข้ามาพร้อมกับบรรพบุรุษทุกคนใหญ่ พ่อค้าเหล่านี้ชำระค่าผลไม้ด้วยเงินสดและยังจ้างคนในท้องถิ่นขนถ่ายสินค้าขึ้นรถบรรทุก ผลตอบแทนที่คนในชุมชนได้รับสูงมาก ปรากฏว่าชาวบ้านบางคนมีรายได้ถึงวันละ 10,000 บาท ชาวบ้านหลายต่อหลายคนทำงานจนถึงเที่ยงคืน มีจักรยานยนต์นับร้อยคันจอดเรียงรายอยู่เต็มท่าเรือ แม้คนขายแรงงานหรือเป็นกลุ่มกรรมกรยังมีรายได้ถึงวันละ 500 บาท ตามคำบอกเล่าของศรีนวล (อ้างใน Sukin, K. 2006) อย่างไรก็ตามแนวโน้มเริ่มเปลี่ยนไปในปี ค.ศ. 1997 ซึ่งเป็นปีที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทยอย่างรุนแรง ธุรกิจในอำเภอเชียงแสนเริ่มชะลอตัวลง เมื่อพ่อค้าผลไม้จากกรุงเทพฯ และจากมณฑลยูนนาน ไม่มีความจำเป็นต้องใช้คนในท้องถิ่นเป็นคนกลางอีกต่อไป เหลือนักธุรกิจท้องถิ่นเพียง 4 คน ที่มีห้องเก็บผลไม้อย่างดีเท่านั้นที่ยังคงดำเนินธุรกิจต่อไปได้ และพ่อค้าจากกรุงเทพฯ ไม่จ่ายเงินสดอีกต่อไปแล้ว แต่ใช้ระบบเครดิตในการซื้อผลไม้แทน อีกทั้งยังสั่งซื้อผ่านโทรศัพท์มือถือโดยไม่มีการติดต่อผ่านคนกลางท้องถิ่นอีกต่อไป ทั้งคนในท้องถิ่นอย่างไม่แยแส

ในวันที่ 1 เดือนตุลาคม ค.ศ. 2003 เป็นวันที่ข้อตกลง FTA ไทย-จีน เริ่มมีผลทางการปฏิบัติ สินค้าไทย-จีน จะไม่ถูกเก็บภาษีอีกต่อไป จากการศึกษายของ Thai Research Fund หรือ TRF (อ้างใน Sukin, K. 2006) พบว่าพ่อค้าในท้องถิ่นจำนวนหนึ่งต้องแปรสภาพเป็นเพียงพ่อค้าแผงลอยรวม 24 ร้าน ตั้งเรียงรายตามริมชายฝั่งแม่น้ำโขงในเดือนมกราคมในปีถัดมาคือ ค.ศ. 2004

หลังจากการใช้ FTA ได้สองปี ธุรกิจของผู้ประกอบการท้องถิ่นหลายคนต่างค่อยๆ หายไป และคนเหล่านี้ตกในสภาวะมีหนี้สินอย่างหนัก เป็นหนี้กับธนาคารออมสิน ธนาคารการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร คนในท้องถิ่นได้รับผลกระทบจากการไหลเข้ามาของสินค้าราคาถูกจากประเทศจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าเกษตร ซึ่งเข้ามาตีตลาดสินค้าของไทย ชาและกระเทียมซึ่งเป็นสินค้านำเข้าจากประเทศจีนที่มีมูลค่ามากลำดับต้นๆ ซึ่งสินค้าเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรชาวเชียงรายและเชียงแสนมาก ในเชียงรายมีครัวเรือนปลูกชาถึง 20,000 ครัวเรือน และสำหรับกระเทียมนั้น (นิภาวรรณ วิชัย, 2006) ชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรไร่กระเทียมได้รับผลกระทบเพราะกระเทียมจากประเทศจีนมีราคาต่ำกว่ามาก ดังนั้นผู้บริโภครักก็มักพร้อมใจกันใช้กระเทียมจากประเทศจีนมากขึ้น ผู้ปลูกกระเทียมในเชียงแสนก็ต้องลดหรือเลิกการเพาะปลูกกระเทียม ซึ่งในขณะนั้นรัฐบาลกลับแนะนำให้ชาวไร่ลดการปลูกทดแทนการให้ซื้อแนะนำอื่นๆ

กล่าวได้ว่า สำหรับคนเชียงแสนแล้วการทำ FTA มีแต่จะทำให้พวกเขาเสียประโยชน์ และจากการศึกษาของ TRF (อ้างใน Sukin, 2006) พบว่าความยากลำบากทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นที่เชียงแสนจาก FTA ทำให้คนไทยหลายคนต้องขายที่ดิน บางคนสร้างบ้านให้เช่าหรือขายให้กับคนจีน ซึ่งตรงกับการสำรวจและสัมภาษณ์ของทีมวิจัยที่ตลาดเช้าเชียงแสน (ใกล้อำเภอ) ครั้งหนึ่งสังเกตเห็นชายจีนมาพร้อมกับลูกน้องทำทางเป็นผู้มีอิทธิพล เดินมาทวงหนี้ร้านขายของเล็กๆ ที่ตั้งอยู่บริเวณ

นั้น ซึ่งอาจเป็นชาวจีนด้วยกันที่มาเช่าร้านและจากคำบอกเล่าของชาวบ้านแถบนั้นกล่าวว่า ห้องแถวต่าง ๆ ใกล้เคียงกลายเป็นของคนจีนเสียมากแล้ว ส่วนคนไทยถอยร่นออกไปอยู่อาศัยไกลออกไปจากตัวอำเภอมากขึ้น (สัมภาษณ์แม่ค้าและหญิงเจ้าของตลาดสด เดือนกรกฎาคม 2007)

ในด้านสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจาก FTA นั้น เป็นที่เด่นชัดว่าปัญหาขยะกลายเป็นภาระหนักปริมาณของถุงพลาสติกจากการขยายตัวทางการค้ามีจำนวนมาก แต่มีใช้เฉพาะขยะที่เกิดจากการค้าขายกับจีนเท่านั้น แต่เกิดจากคนในท้องถิ่นเองด้วย จากการสังเกตของทีมนักวิจัยปรากฏการณ์ความละเอียดเรื่องขยะที่เชียงแสนมีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขงบริเวณหน้าอำเภอซึ่งมีร้านอาหารตั้งเรียงรายนั้น เศษพลาสติก กระดาษทิชชู และบางครั้งเป็นเศษอาหารที่เกิดจากแม่ค้าพ่อค้ามิได้มีการจัดเก็บอย่างระมัดระวังตลอดจนความมั่งง่ายของผู้บริโภคที่โยนทิ้งลงไปที่ชายฝั่งน้ำเห็นจนชินตา

ชาวเชียงแสนมีความรู้สึกกับ FTA ในทางลบและ มักเห็นว่าพวกตนไม่ได้มีการเตรียมตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงที่เกิดจากข้อตกลงดังกล่าว พวกเขา รู้สึกเสมือนว่าพวกตนเป็นเพียง “ยามเฝ้าประตูการค้าที่เกือบไม่ได้รับผลประโยชน์จากการขยายตัวของการค้าเลย” (Sukin, 2006)

โดยสรุปจะเห็นว่าการค้าขายแดนระหว่างไทยและจีน โดยมี FTA เป็นกลไกควบคุมนั้นผู้ที่ได้รับประโยชน์มีเพียงผู้ประกอบการรายใหญ่ๆ น้อยราย แต่ชาวชุมชนเชียงแสนซึ่งเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กต่างสูญเสียธุรกิจที่เคยทำรายได้ให้ตนเอง อย่างมีนัยสำคัญ ไม่เพียงแต่ชาวเชียงแสนจะไม่ได้รับผลตอบแทนอย่างยุติธรรมจากการเป็นเมืองหน้าด่านการค้าขายแดนกับจีน แต่ดูเหมือนว่าเชียงแสนกำลังจะสูญเสียทุนสังคมที่ตนมีไปโดยไม่ช้า หากสถานการณ์ยังคงเป็นเช่นนี้ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปมีผลกระทบทุกขนาดใหญ่มรดกของมากมายต่างวิ่งใกล้กับบริเวณโบราณสถาน โบราณวัตถุอย่างน่าใจหาย เรือที่วิ่งมากขึ้นทำลายความสงบของริมฝั่งน้ำที่กุ่ม หอย ปู ปลาเคยอาศัย ขณะที่การส่งสินค้าเกิดขึ้นต่อหน้าต่อตาของคนเชียงแสน แต่เจ้าของท้องถิ่นกลับไขว่คว้าอะไรไว้ไม่ได้ อีกทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวซึ่งเชียงแสนน่าจะมีศักยภาพก็อาจถูกทำลายโดยกิจกรรมการค้าที่ผู้อื่น (ที่เป็นคนต่างถิ่น/ต่างดาว) เป็นผู้ได้รับประโยชน์

2. ความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน

เนื่องจากเชียงแสนเป็นเมืองชายแดนที่มีอาณาเขตใกล้ชิดกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศเพื่อนบ้าน จะส่งผลกระทบต่อประเทศไทย และอาจมีผลกระทบต่อเชียงแสนด้วย จากการทำยุทธศาสตร์หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ (สมเกียรติ

โอสถสภา, ม.ป.ป.)ซึ่งครอบคลุมไทย ลาว เวียดนาม เวียดนาม กัมพูชา และจีนได้นั้น จุดมุ่งหมายสำคัญของยุทธศาสตร์ดังกล่าวคือ

1. การสร้างสันติภาพ ความเข้าใจ และความเป็นมิตรระหว่างประเทศในภูมิภาคระหว่างประเทศในกลุ่มนี้กับประเทศนอกกลุ่ม
2. สร้างความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และความมั่นคงระหว่างกัน เพื่อก่อให้เกิดสันติภาพ ความเป็นกลาง และการพัฒนาตามนโยบายของอาเซียน
3. สร้างดุลยภาพความสัมพันธ์ใหม่ในภูมิภาค เพื่อให้เกิดความรู้สึกมั่นคงแนใจในเอกราชอธิปไตยของแต่ละประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีขนาดเล็ก การสร้างดุลยภาพใหม่จะช่วยแก้ไขปัญหาคอขวดขัดแย้งระหว่างประเทศ การแก้ไขปัญหายาเสพติด การหลบหนีเข้าเมือง โสเภณีข้ามชาติ การแข่งขันกันโดยไม่จำเป็น
4. เพื่อการพัฒนายกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในภูมิภาคให้มีโอกาสใช้ทรัพยากร โอกาส และความสามารถที่มีอยู่ ช่วยให้เกิดการพัฒนาบทบาทของธุรกิจต่างๆ คือ “เครื่องมือ” เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

จุดมุ่งหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นถึง ความพยายามในอันที่จะลดความขัดแย้ง มุ่งแก้ไขปัญหาคอขวด ปัญหา ยาเสพติดและ โสเภณี การเอาใจเอียงเอียงระหว่างกัน และยังคงต้องการให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมระหว่างประชาชนในภูมิภาคด้วย

แม้ยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะเป็นไปเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง แต่การแข่งขันในเชิงเศรษฐกิจยังคงเกิดขึ้น และการลักลอบเข้าเมืองไทยโดยประชาชนของประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้ ยังคงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลกระทบของสถานการณ์ดังกล่าวอาจกระทบถึงเชียงแสน ไม่มากก็น้อย ดังนั้นผู้บริหารตลอดจนชาวเชียงแสนจึงควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดแข็งและจุดอ่อนของประเทศเหล่านั้น เพื่อประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจติดต่อกับประเทศใกล้เคียงและเพื่อการปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ดังนั้นในบทนี้ผู้วิจัยจึงนำเสนอสาระสำคัญบางประการของประเทศไทย ลาว และจีนตอนใต้ ซึ่งเป็นประเทศที่มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับเชียงแสนมากแล้วไว้ด้วย

กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงการต่างประเทศได้ประมวลภาพและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่สัมพันธ์กับประเทศไทยโดยสังเขป ดังนี้

2.1 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว The Lao People's Democratic Republic

ข้อมูลทั่วไป

พื้นที่: 236,800 ตารางกิโลเมตร (ประมาณครึ่งหนึ่งของประเทศไทย)

เมืองหลวง: นครหลวงเวียงจันทน์

ประชากร: 5.6 ล้านคน (ปี 2548) ประกอบด้วยลาวลุ่มร้อยละ 68 ลาวเทิงร้อยละ 22 ลาวสูงร้อยละ 9 รวมประมาณ 68 ชนเผ่า

ศาสนา: ร้อยละ 75 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 16-17 นับถือผี ที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์ ประมาณ 100,000 คน) และอิสลาม (ประมาณ 300 คน)

ภาษา: ภาษาลาวเป็นภาษาราชการ

รูปแบบการปกครอง: ระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์โดยพรรคการเมืองเดียว คือ พรรคประชาชนปฏิวัติลาวซึ่งเป็นองค์กรที่มีอำนาจสูงสุดตั้งแต่ลาวเริ่มปกครองในระบอบสังคมนิยม เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2518

การแบ่งเขตการปกครอง: แบ่งเป็น 16 แขวง และ 1 เขตปกครองพิเศษ (นครหลวงเวียงจันทน์) แขวงที่สำคัญได้แก่ เวียงจันทน์ สหวัณนะเขต หลวงพระบาง จำปาสัก คำม่วน

ระบบเศรษฐกิจ: เริ่มปฏิรูปจากระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมสู่ระบบเศรษฐกิจเสรีการตลาดตามนโยบาย “จินตนาการใหม่” เมื่อปี 2529

ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP): 3.05 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (ปี 2548)

ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว (GDP per capita): 491 ดอลลาร์สหรัฐ (ปี 2548)

อัตราการเพิ่มของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP Growth): ร้อยละ 7.5 (ปี 2549)

ตลาดส่งออกที่สำคัญ: ไทย เวียดนาม ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น เยอรมนี สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา เนเธอร์แลนด์ เยอรมนี

แหล่งนำเข้าที่สำคัญ: ไทย จีน เวียดนาม สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย เยอรมนี

การค้าระหว่างประเทศสปป.ลาวกับไทย

ความสัมพันธ์ทางการค้า สปป.ลาว เป็นประเทศที่ขาดดุลการค้า ขาดดุลบัญชีเดินสะพัด ต่อเนื่องมานาน อาศัยการช่วยเหลือจากต่างประเทศเป็นหลัก และมีขาดดุลการค้ากับประเทศไทยมาโดยตลอด ดังนั้น รัฐบาลสปป.ลาวในปัจจุบัน จึงมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมการค้ากับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน และเวียดนามมากขึ้น เพื่อลดการพึ่งพิงสินค้าจากไทยให้น้อยลง

จากการวิเคราะห์ของการทรวงพาณิชย์อ้างกล่าวได้ว่าการค้าของลาว จีนและเวียดนาม ขยายตัวได้เร็วเพราะนักธุรกิจจีนและเวียดนามมีความเป็นอยู่ที่ลำบากมาก่อน การเข้ามาทำธุรกิจ ใน สปป.ลาว จึงเป็นเหมือนกับการได้พื้นที่ไม่แออัด และสินค้าของจีนและเวียดนามมีราคาถูก เข้ามา แทรกตลาดในลาวได้อย่างรวดเร็ว และขยายตัวในอัตราที่สูง หลังจากทีลาว ได้ลงนามในสัญญาลด ภาษีระหว่างกัน 50% กับทั้งสองประเทศดังกล่าว ระหว่างปี 2544-2545 นอกจากนี้รัฐบาลลาวยังได้ ผ่อนปรนให้กับคนจีนและคนเวียดนามในการเข้ามาทำการค้าในลาว ตามเมืองสำคัญต่างๆ มากขึ้น ขณะที่นักธุรกิจไทย มักมองว่าตลาดลาวเป็นตลาดเล็ก และกลัวความยากลำบากในการทำธุรกิจใน สปป.ลาว ดังนั้น ถึงแม้สินค้าไทยจะยังครองตลาดส่วนใหญ่ของลาวอยู่ก็ตาม แต่สัดส่วนการครอง ตลาดได้ลดลงจากประมาณร้อยละ 80 (เมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา) เป็นประมาณร้อยละ 60 ในปัจจุบัน ประเภทของสินค้านำเข้าและส่งออกของลาวได้แก่

สินค้านำเข้าจากไทย ได้แก่ น้ำมันสำเร็จรูป รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ ผ้าผืน เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรและส่วนประกอบของเครื่องจักร ยานพาหนะอื่น ๆ และส่วนประกอบ เครื่องสำอาง สบู่ และผลิตภัณฑ์รักษาผิว เครื่องดื่ม เตอบไมโครเวฟ และ เครื่องใช้ไฟฟ้าที่ให้ความร้อน ผลิตภัณฑ์ข้าวสาลีและอาหารสำเร็จรูปอื่น ๆ ผลิตภัณฑ์ยาง น้ำตาลทราย ผลิตภัณฑ์พลาสติก เมล็ดพลาสติก และอื่นๆ ในปี 2548 สปป.ลาวนำสินค้าเข้าจากไทย ประมาณ 30,980.4 ล้านบาท หรือประมาณ 775.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 32.98

สินค้าที่ส่งออกจากลาวมาไทย ได้แก่ ไม้ซุง ไม้แปรรูปและผลิตภัณฑ์ เชื้อเพลิงอื่น ๆ สินแร่ โลหะอื่น ๆ เศษโลหะและผลิตภัณฑ์พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช ถ่านหิน ผัก ผลไม้และของปรุงแต่งที่ทำจากผักผลไม้ เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ เสื้อผ้าสำเร็จรูป แร่และผลิตภัณฑ์จากแร่ ด้าย และเส้นใย ในปี 2548 สปป.ลาวส่งสินค้ามายังประเทศไทย ประมาณ 9,126.5 ล้านบาท หรือ ประมาณ 224.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นจากปี 2547 มาร้อยละ 96.50

ศูนย์กลางการค้าที่สำคัญใน สปป.ลาวจะเป็นเมืองใหญ่ๆ ได้แก่ กรุงเวียงจันทน์ จำปาสัก หลวงพระบาง และสะหวันนะเขต เนื่องจากเป็นเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่มากและเป็นเมืองสำคัญ ด้านเศรษฐกิจของลาว

ปัญหาและอุปสรรคในการค้าขายหรือลงทุนใน สปป.ลาว (กรมการค้าต่างประเทศ, 2007)

แม้ สปป.ลาวจะอนุญาตให้นักลงทุนต่างชาติทำการลงทุนได้ในหลายกิจการก็ตามแต่ ธุรกิจการท่องเที่ยวยังคงสงวนไว้ให้เฉพาะนักลงทุนที่มีสัญชาติลาว เช่นเดียวกับธุรกิจค้าปลีก ในการดำเนินการลงทุนใด ๆ ต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและประเพณีวัฒนธรรมของลาวด้วย

อุปสรรคที่สำคัญ คือ ความไม่พร้อมด้านปัจจัยพื้นฐาน ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการลงทุน ตลอดจนข้อมูลต่างๆ ที่ให้ผู้จะเข้าไปลงทุนได้มีข้อมูลในการเข้าไปลงทุนและเตรียมพร้อม กับ ปัญหา อุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้การดำเนินธุรกิจประสบความสำเร็จ กล่าวได้ว่าปัญหา การลงทุนที่เกิดขึ้นหลัก ๆ มีดังนี้

1) ระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานยังไม่เพียงพอ เช่น น้ำประปามีราคาสูงมาก และการ สื่อสารโทรคมนาคมต่างๆ ไม่ทั่วถึง ทำให้เป็นอุปสรรคต้นทุนการดำเนินธุรกิจ

2) สภาพเส้นทางคมนาคมขนส่งภายในประเทศยังไม่ดี ทำให้การขนส่งสินค้าต้อง ใช้เวลานาน และสินค้าได้รับความเสียหายและแตกหักง่าย ระบบขนส่งสินค้ายังไม่ดีพอและขาด แคลนรถขนส่งที่มีมาตรฐานทำให้การขนส่งสินค้าไม่ทั่วถึง

3) นโยบายของรัฐบาลกับนโยบายของแต่ละแขวง ยังไม่สอดคล้องกัน

4) คุณภาพแรงงานต่ำ ไม่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน ประกอบกับแรงงานมักจะ ลาหยุดพร้อมกันในช่วงเทศกาลสำคัญๆ ทำให้การผลิตและการทำงานไม่ต่อเนื่อง

จากสถิติการค้าในปี 2544 ไทยส่งสินค้าออกไปขายให้ลาว มีมูลค่า 18,248.8 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2543 อยู่ที่ 18.6 สินค้าที่ไทยส่งออกไปขายให้ลาวมากที่สุด ได้แก่ รถจักรยานยนต์และ ส่วนประกอบ รองลงมา ได้แก่ น้ำมันสำเร็จรูป ผ้าฝ้าย เครื่องใช้ไฟฟ้า ผลิตภัณฑ์เหล็กและเหล็กกล้า ผลิตภัณฑ์เซรามิก ข้าว ผลิตภัณฑ์ ยาง เคมีภัณฑ์ผลิตภัณฑ์เกษตรกรรม ช็อกโกแลต และ อาหาร สำเร็จรูป ซึ่งประเทศคู่แข่งที่สำคัญของสินค้าไทยในตลาดลาว ได้แก่ ประเทศ ญี่ปุ่น เวียดนาม จีน สิงคโปร์ เป็นต้น

จุดแข็งและจุดอ่อน (SWOT) ในการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศไทยและ สปป.ลาว

จากการศึกษาของกระทรวงพาณิชย์ (2007) พบว่า

จุดแข็งของไทยในการค้ากับ สปป.ลาว คือ

1) สินค้าคุณภาพระดับกลางขึ้นไปของไทย มีราคาต่ำกว่าคู่แข่ง อย่างสิงคโปร์ และมาเลเซีย และการให้เครดิตของพ่อค้าไทย มีระยะเวลาานกว่าประเทศคู่แข่ง รวมทั้งการซื้อขายสินค้า ระหว่างไทยและลาวสามารถชำระกันด้วยเงินบาท

2) สินค้าไทยมีคุณภาพดี รูปแบบสวยงามตรงตามความต้องการ ของตลาดลาว เนื่องจาก สินค้าไทยถูกส่งเข้าไปขายในตลาดลาวมาเป็นเวลานาน ทำให้สินค้าไทยติดตลาดลาวมากกว่าคู่แข่ง

3) ผู้ส่งออกของไทยสามารถจัดส่งสินค้าให้กับลาวได้รวดเร็ว และ สินค้าได้รับความเสียหายน้อยมากในขณะขนส่ง

4) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย สินค้าไทยสามารถเข้าสู่ลาวได้ตาม แนวชายแดน ไทยเกือบทั้งประเทศ และยังอาศัยผู้นำเข้ารายใหญ่ๆของลาว เป็นผู้กระจายสินค้าไปยังผู้ค้าส่งและผู้ค้าปลีกตามตลาดต่างๆ ของลาว ส่งผลให้ สินค้าไทยกระจายเข้าสู่ตลาดลาวได้ทั่วถึง

5) ด้านการค้าผ่านแดน สินค้าไทยได้อาศัยผู้นำเข้า-ส่งออกของลาว เป็นผู้กระจาย สินค้าเข้าสู่ชายแดนเวียตนามและจีนตอนใต้ได้อีกช่องทางหนึ่ง

6) ด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับลาว การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ได้ช่วยเหลือด้านวิชาการ ทั้งการร่วมทุนในการสร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้า เพื่อให้ลาวเห็นว่าไทยไม่ได้เข้าไป กอบโกยผลประโยชน์จากลาวฝ่ายเดียว นอกจากนี้คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) ของไทยได้จัดตั้งตัวแทนสำนักงาน BOI ขึ้นในลาวเพื่ออำนวยความสะดวก ให้แก่นักลงทุนของไทย

7) ไทยเข้าไปร่วมพัฒนาด้านคมนาคมขนส่งในลาว เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าไทยเข้าสู่ตลาดต่างๆ ของลาว เช่น การก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขง การก่อสร้างทางรถไฟ เป็นต้น ทำให้การขนส่งสินค้าจาก ไทยเข้าไปสู่ตลาดลาวสามารถทำได้สะดวกมากขึ้น (แต่การทำงานของฝ่ายไทยมักช้า)

จุดอ่อนของไทย

1) สินค้าไทยระดับล่างมีราคาสูงกว่าสินค้าจากจีน และ เวียดนาม เนื่องจากการจัดเก็บอัตราภาษีนำเข้าวัตถุดิบ และเครื่องจักรของกรมศุลกากรไทยมีอัตราสูงทำให้ต้นทุนในการผลิตเพิ่มสูงขึ้น สินค้าไทยในระดับล่างจึงไม่สามารถแข่งขันด้านราคากับคู่แข่งได้

2) มีการลักลอบการค้าตามแนวชายแดนไทย-ลาวมาก ทำให้สินค้าไทยที่ลักลอบเข้าไปในลาวมีราคาถูกกว่าสินค้าที่นำเข้าโดยถูกวิธี ทำให้สินค้าไทย เข้าไปแข่งขันกันเองในตลาดลาว

3) สินค้าไทยจะถูกปลอมแปลงและเลียนแบบจากประเทศคู่แข่ง เช่น เวียดนาม ซึ่งจะมีคุณภาพสินค้าที่ต่ำกว่าทำให้ผู้บริโภคลาวเข้าใจผิดคิดว่าเป็นสินค้าไทย นอกจากนี้ยังมีผู้ส่งออกไทยบาง รายนำสินค้าหมดอายุเข้าไป จำหน่ายในลาวทำให้สินค้าไทยเสียชื่อเสียง

4) ความสัมพันธ์ด้านการปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์ระหว่าง ลาว-เวียดนาม ที่มีความแน่นแฟ้น ทำให้รัฐบาลลาว มักจะพิจารณาอนุมัติโครงการจากเวียดนามก่อนเสมอ และปัจจุบันรัฐบาล ลาวหลีกเลี่ยงการเป็นตลาดที่จำหน่ายสินค้าไทยแต่เพียงผู้เดียว

5) รัฐบาลจีนได้เข้ามาพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งทางภาคเหนือ ของลาวส่งผลให้ในอนาคตการค้าระหว่างจีนกับลาว สามารถทำได้โดยสะดวก อาจทำให้ส่วนแบ่งตลาดสินค้าไทยลดลงได้

โอกาสของไทย

1) ลาวเป็นประเทศที่มีศักยภาพในการผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคในประเทศและเพื่อการส่งออกในอนาคต เนื่องจากวัตถุดิบภายในประเทศตลอดจนพื้นที่เพาะปลูกของลาวยังมีอยู่มาก ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีการพัฒนาขึ้นมาใช้เท่าที่ควร ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรยังไม่เพียงพอกับความต้องการบริโภคภายในประเทศ ดังนั้นจึงเป็นโอกาสของนักลงทุนไทยจึงมีโอกาที่จะเข้าไปลงทุนในด้านการเกษตรรวมทั้งการปลูกพืชสมุนไพรและการปศุสัตว์ในลาว

2) ลาวมีศักยภาพด้านการผลิตพลังงานไฟฟ้า โดยมีโครงการผลิต พลังงานไฟฟ้า 23 โครงการ ณ สิ้นปี 2538 และยังมีโครงการที่มีความเป็นไปได้ในการลงทุนอีกหลายโครงการ ซึ่งเป็นโอกาส ที่ดีของนักลงทุนไทยที่จะเข้าไปร่วมลงทุนในโครงการผลิตพลังงานไฟฟ้าดังกล่าว หากสามารถดำเนินการได้รวดเร็วกว่าประเทศอื่น เช่น จีน

3) นักลงทุนไทยมีโอกาสเข้าไปลงทุนในด้านอุตสาหกรรมเบา เช่น อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องใช้ในครัวเรือน โดยเป็นการลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และขนาดกลาง เนื่องจากตลาดลาวเป็นตลาดขนาดเล็กที่ยังไม่อิ่มตัว ซึ่งยังมีโอกาสขยายตลาดอีกมาก

4) ลาวมีพรมแดนติดต่อกับ 5 ประเทศในกลุ่มอาเซียน ได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่งในลาวหลายเส้นทาง เพื่อการรองรับการขยายตัวด้านการค้าในภูมิภาคนี้ จึงเป็นโอกาสของนักธุรกิจไทยที่จะเข้าไปลงทุน ด้านเส้นทางคมนาคมในลาว

เพื่อนบ้านอีกประเทศที่นักธุรกิจผู้บริหารและชุมชนเชิงแสนควรทำความรู้จักในประเด็นของเศรษฐกิจการค้าและการท่องเที่ยว เพื่อแสวงหาทางร่วมมือหรือเป็นเครือข่าย คือประเทศเมียนมาร์ การศึกษาของกระทรวงพาณิชย์โดยกลุ่มภูมิภาค 3 สำนักส่งเสริมการค้าชายแดนและมาตรการพิเศษทางการค้ากรมการค้าต่างประเทศ (พ.ศ. 2550) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเทศเมียนมาร์ไว้ดังนี้

2.2 ประเทศเมียนมาร์ (Myanmar)

เมืองหลวง: กรุงย่างกุ้ง (Yangon)

มีพื้นที่: 657,740 ตารางกิโลเมตร (ประมาณ 1.3 เท่าของไทย)

ทิศเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือติดกับจีน

ทิศตะวันออกเฉียงใต้ติดกับลาว

ทิศตะวันตกติดกับอินเดีย และบังกลาเทศ

ทิศใต้ติดกับทะเลอันดามันและอ่าวเบงกอล

ประชากร: ในพ.ศ. 2547 มีจำนวน 50.2 ล้านคน มีเผ่าพันธุ์ 135 เผ่าพันธุ์ ประกอบด้วย เชื้อชาติหลักๆ 8 กลุ่ม คือพม่า (ร้อยละ 68) ไทยใหญ่ (ร้อยละ 8) กะเหรี่ยง (ร้อยละ 7) ยะไข่ (ร้อยละ 4) จีน (ร้อยละ 3) มอญ (ร้อยละ 2) อินเดีย (ร้อยละ 2)

รูปแบบการปกครอง: เป็นแบบสังคมนิยมแบบพม่า ปกครองโดยรัฐบาลทหารภายใต้สภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (State Peace and Development Council – SPDC) โดยมีประธาน SPDC เป็นประมุขประเทศ และมีนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้ารัฐบาล

เขตการปกครอง: แบ่งการปกครองเป็น 7 รัฐ (state) สำหรับเขตที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อย และ 7 ภาค (division) สำหรับเขตที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายพม่า

GDP: ใน พ.ศ. 2547 8.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ

GDP: ในพ.ศ. 2548 มีความเติบโตร้อยละ -1.3

GDP per capita: 99 ดอลลาร์สหรัฐ (2546)

การค้าระหว่างประเทศ: ในช่วงปี 2548 มีมูลค่ารวม 4.5 พันล้าน ดอลลาร์สหรัฐ (มูลค่าสินค้าและบริการนำเข้าประมาณ 2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ และมูลค่าการส่งออกประมาณ 2.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ)

สินค้าส่งออก: ก๊าซธรรมชาติ สิ่งทอ ไม้ซุง สินค้าประมง ข้าว ยาง อัญมณี และแร่ธาตุ

สินค้านำเข้า: เครื่องจักรกล ยาสีเคราะห์ น้ำมันดิบ ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม และเหล็ก

เศรษฐกิจ

รัฐบาลพม่าพยายามเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจจากระบบวางแผนส่วนกลาง (centrally-planned economy) เป็นระบบตลาด และเปิดประเทศเพื่อรองรับและส่งเสริมการลงทุนจากภายนอก ส่งเสริมการส่งออก การท่องเที่ยว และขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับภูมิภาค ทั้งนี้ประเทศไทยเป็นประเทศคู่ค้าอันดับ 1 ของพม่า โดยในปี 2548 มีมูลค่าการค้ารวม จำนวน 100,316.5 ล้านบาท (เพิ่มขึ้นจากปี 2547 ร้อยละ 27.2) โดยไทยนำเข้าจากพม่าเป็นมูลค่า 71,915.9 ล้านบาท และส่งออกไปพม่าเป็นมูลค่า 28,400.6 ล้านบาท ทำให้ไทยขาดดุลการค้า 43,515.3 ล้านบาท (ส่วนหนึ่งมาจากค่าใช้จ่ายในการซื้อก๊าซธรรมชาติจากพม่า) สินค้าส่งออกที่สำคัญของไทย ได้แก่ ไขมันและน้ำมันจากพืชและสัตว์ เคมีภัณฑ์ เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์ และเม็ดพลาสติก สำหรับสินค้าที่ไทยนำเข้าจากพม่า ได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ ไม้ซุง ไม้แปรรูป สินแร่โลหะอื่น ๆ และเศษโลหะ เหล็กและเหล็กกล้า และถ่านหิน

อนึ่งด้านการค้าชายแดนไทย-พม่านั้น ปรากฏว่าในปี 2548 มีมูลค่าการค้ารวม 88,614.3 ล้านบาท (เพิ่มขึ้นจาก 67,668 ล้านบาทในปี 2547 คิดเป็นร้อยละ 30.95) ไทยส่งออก 23,046.53 ล้าน

บาท และนำเข้า 65,567.79 ล้านบาท โดยไทยเสียเปรียบดุลการค้า 42,521.26 ล้านบาท (เนื่องจากไทยต้องชำระค่าภาษีธรรมชาติแก่พม่า) จะเห็นว่าไทยขาดดุลการค้าเกือบ 3 เท่าตัวหรือเกือบ 300%

ข้อได้เปรียบเสียเปรียบ (SWOT) ในการค้าระหว่างไทยและพม่า

ข้อได้เปรียบหรือจุดแข็งของไทย

1) การชำระค่าสินค้าระหว่างไทยและพม่า จะเป็นการให้เครดิตซึ่งกันและกัน ซึ่งผู้ส่งออกของไทยมักจะทำให้เครดิตนานกว่าประเทศคู่แข่ง รวมทั้งการซื้อขายสินค้าระหว่างไทยกับพม่า จะทำกันแบบง่ายๆ โดยใช้สกุลเงินบาทและเงินจ๊าด

2) สินค้าที่นำเข้าจากชายแดนไทยมีราคาต่ำกว่าคู่แข่งและสินค้าไม่ได้รับความเสียหาย ในขณะที่ขนส่ง

3) คุณภาพของสินค้าอุปโภคบริโภคของไทย เป็นที่นิยมของชาวพม่า เนื่องจากได้รับอิทธิพลของการค้าชายแดนที่มีมาเป็นเวลานาน ทำให้ชาวพม่าแถบชายแดนนิยมบริโภคสินค้าไทยมากกว่าของประเทศคู่แข่ง

4) การบริการขนส่งสินค้าไทย สามารถจัดส่งได้รวดเร็ว และสามารถระบุสถานที่รับสินค้าได้

5) ไทยสามารถค้าขายตามแนวชายแดนไทย-พม่า ทำให้การกระจายสินค้าเข้าสู่เมืองต่างๆ ของพม่าเข้าไปได้ทั่วถึงทุกพื้นที่ในแถบชายแดนไทย-พม่า

6) ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการพัฒนาระบบธนาคารและฝึกอบรมด้านการจัดระบบเอกสารให้แก่พม่า เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับผู้ส่งออกของไทยในเรื่องการเปิด L/C

ข้อเสียเปรียบหรือจุดอ่อนของไทย

1) การขนส่งสินค้าจากไทยไปพม่าโดยการค้าปกติจะเป็นทางเรือ แต่มีต้นทุนการขนส่งสินค้าสูง เนื่องจากเรือสินค้าจะต้องอ้อมแหลมมลายู และขนถ่ายสินค้าที่สิงคโปร์ ทำให้ต้นทุนของสินค้าไทยแพงกว่าคู่แข่ง เช่น สิงคโปร์ และมาเลเซีย

2) การซื้อขายสินค้าของไทยกับพม่า จะอาศัยความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทำให้ไม่มีหลักค้าประกัน ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาข้อโต้แย้งระหว่างพ่อค้าไทยและพ่อค้าพม่า ในเรื่องการส่งสินค้าและการชำระเงินได้

3) ประเทศคู่แข่งจะเข้ามาจ้างบริษัทของไทยผลิตสินค้า เพื่อส่งออกไปจำหน่ายในประเทศพม่า ทำให้สินค้าจากไทยที่มีคุณภาพเดียวกันเข้าไปแข่งขันกันเองในตลาดพม่า

4) ผู้ผลิตสินค้าไทยยังไม่ให้ความสนใจตลาดพม่าอย่างจริงจัง โดยผู้ผลิตสินค้ายังคงปล่อยให้หน้าหน้าเป็นผู้ส่งสินค้าของตนเข้าไปจำหน่ายในพม่า หากสินค้าที่นำเข้าไปจำหน่ายเป็นสินค้าที่หมดอายุหรือไร้คุณภาพ ทำให้สินค้าไทยเสียชื่อเสียง และไม่ได้รับการยอมรับในตลาดพม่าในระยะยาว

5) เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารระดับท้องถิ่นของทั้งสองประเทศ จะทำให้ความสัมพันธ์ในระดับท้องถิ่นของทั้งสองประเทศขาดความต่อเนื่อง เมื่อเกิดปัญหาตามแนวชายแดนของไทย-พม่า จะไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นนั้นๆ ของพม่า

6) ความสัมพันธ์และนโยบายระหว่างประเทศของรัฐบาลไทย และรัฐบาลพม่ายังมีน้อยมาก ทำให้รัฐบาลพม่าประกาศปิด-เปิดด้านการค้าบ่อยครั้ง ซึ่งกระทบกระเทือนต่อการค้าชายแดนของไทย

โอกาสของนักลงทุนไทยในการขยายการค้าและการลงทุนในเมียนมาร์

โอกาสของนักลงทุนไทยในประเทศพม่านั้นยังมีหลายช่องทาง มีสินค้าไทยหลายประเภทที่มีศักยภาพในการขยายตลาดในพม่า เช่น

สินค้าอุปโภคบริโภค เป็นสินค้าประเภทหนึ่งที่ไทยมีโอกาสส่งออก เนื่องจากพม่าไม่สามารถผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคได้เพียงพอกับความต้องการบริโภค

สินค้าวัตถุดิบและอะไหล่สำหรับอุตสาหกรรม สินค้าประเภททุน เนื่องจากพม่าต้องการพัฒนาอุตสาหกรรม ระบบสาธารณูปโภค และเส้นทางคมนาคมขนส่งอีกมาก

นอกจากนั้นการเข้าไปลงทุนด้านการประมง (เนื่องจากพม่ายังมีความอุดมสมบูรณ์ทางทะเลอยู่มาก) การทำเหมืองแร่ อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ (พม่ามีพื้นที่ป่าไม้ ประมาณร้อยละ 42.30 ของพื้นที่ทั้งหมด อีกทั้งรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการส่งออกไม้แปรรูป และผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปหรือกึ่งสำเร็จรูป) อุตสาหกรรมเกษตร (แม้พม่าจะสามารถผลิตสินค้าเกษตรได้เป็นจำนวนมาก แต่ไม่มีเทคโนโลยีและเงินลงทุนในการสร้างอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร) ธุรกิจก่อสร้างและวัสดุก่อสร้างและธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว (พม่ามีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นการลงทุนในธุรกิจโรงแรมและอาหารน่าจะมีศักยภาพสูง)

กล่าวได้ว่าจุดอ่อนจุดแข็ง โอกาสและอุปสรรคของเศรษฐกิจในการค้าของฝ่ายพม่าโดยรวม

จุดแข็ง (Strength) พม่ามีตลาดขนาดใหญ่ ประชากรหนาแน่น ประมาณ 45.57 ล้านคน มีอาณาเขตติดกับจีน อินเดีย บังคลาเทศ ลาว และไทย ทำให้พม่าเป็นประเทศที่อยู่ท่ามกลาง

ของกลุ่มประเทศอาเซียน และเอเชียใต้ ทำให้มีความได้เปรียบในการติดต่อทำการค้า การส่งออก และนำเข้า รวมทั้งการส่งสินค้าผ่านแดนไปยังประเทศต่างๆ นอกจากนี้พม่ายังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เหมาะแก่การเป็นฐานการผลิตด้านอุตสาหกรรม

จุดอ่อน (Weakness) แรงงานส่วนใหญ่ของพม่าเป็นแรงงานไร้ฝีมือ รวมทั้งพม่าขาดผู้ที่มีความรู้ในด้านการทำธุรกิจต่างประเทศ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ประกอบกับกฎระเบียบทางการค้า ที่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย ราชการมีการคอร์รัปชันสูง และพม่ายังมีอัตราเงินเฟ้อภายในประเทศสูง

โอกาส (Opportunity) การพัฒนาตลาดของพม่าในอนาคต อาจจะพัฒนามากขึ้นจากการเข้าเป็นสมาชิกอาเซียน และขนาดตลาดพม่ามีขนาดใหญ่ใกล้เคียงกับตลาดของไทย ซึ่งไทยสามารถใช้พม่าเป็นประตูระบายสินค้าของไทยสู่ประเทศที่สาม รวมทั้งใช้พม่าเป็นฐานในการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกในอนาคต

อุปสรรค (Threats) อุปสรรคของการพัฒนาตลาดพม่า คือ พม่ายังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลที่ถูกต้อง และทันสมัย ทำให้ขาดข้อมูลด้านการตลาด รวมทั้งการเงินของพม่าขาดเสถียรภาพ ประกอบกับข้อจำกัดด้านการค้าชายแดนของพม่ายังมีอยู่มาก และระบบการเมืองของพม่าไม่มีเสถียรภาพกฎระเบียบต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่เป็นอุปสรรคต่อการส่งออกของประเทศไทยอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อจำกัดเกี่ยวกับสินค้าอุปโภคบริโภค โดยอ้างว่าเพื่อลดการขาดดุลการค้าบ้าง เพื่อสงวนเงินตราต่างประเทศบ้าง (ที่มาของข้อมูล กระทรวงพาณิชย์ หน่วยงานต่างๆ)

ข้อได้เปรียบ-เสียเปรียบ ตลอดจนจุดอ่อนจุดแข็ง ปัญหาและอุปสรรคของเมียนมาร์และไทยนั้นจะช่วยให้ผู้บริหารนักธุรกิจตลอดจนชุมชนเชียงแสนได้ตระหนักถึงศักยภาพทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศและจะได้ปรับตัวเพื่อแสวงหาโอกาสในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่นเชียงแสนได้ในอนาคต

ในการศึกษานี้ประเทศเพื่อนบ้านอีกประเทศที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยและชุมชนเชียงแสนค่อนข้างมากคือประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

2.3 สาธารณรัฐประชาชนจีน The People's Republic of China

ที่ตั้ง: ประเทศจีนตั้งอยู่ด้านตะวันออกของทวีปเอเชีย มีพรมแดนติดต่อกับประเทศต่างๆ โดยรอบ 15 ประเทศ คือ เกาหลีเหนือ รัสเซีย มองโกเลีย คาซัคสถาน เคนีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน อัฟกานิสถาน ปากีสถาน อินเดีย เนปาล สิกขิม ภูฏาน พม่า ลาว และเวียดนาม ขณะที่ทิศตะวันออกและทิศใต้จดทะเลเหลือง ทะเลจีนตะวันออก และทะเลจีนใต้ ทางตะวันตกส่วนใหญ่เป็นเทือกเขา

ทะเลทราย และที่ราบสูง และค่อยๆ ลาดลงทางทิศตะวันออก

พื้นที่: ทั้งหมด 9.6 ล้านตารางกิโลเมตร มีเส้นพรมแดนทางบกยาวกว่า 2 หมื่นกิโลเมตร

การเมืองการปกครอง: เป็นแบบสังคมนิยมแบบจีน โดยการปกครองส่วนกลางแบ่งออกเป็น 23 มณฑล (รวมถึงไต้หวัน) 5 เขตปกครองตนเอง (มองโกเลีย หนิงเซีย่ ชินเจียง กวางสี และทิเบต) 4 มหานครที่ขึ้นต่อส่วนกลาง (ปักกิ่ง เซี่ยงไฮ้ เทียนจิน และฉงชิ่ง) และ 2 เขตบริหารพิเศษ(ฮ่องกง และมาเก๊า)ทั้งนี้พรรคคอมมิวนิสต์จะเป็นผู้กำหนดนโยบายทุกด้านให้รัฐบาลไปปฏิบัติ

เมืองหลวง: กรุงปักกิ่ง (ภาษาราชการจีนเรียกว่า “เป่ย์จิง”)

ประชากร: 1,311 ล้านคน มีชนชาติต่างๆ อยู่รวมกัน 56 ชนชาติ โดยเป็นชาว “ฮั่น” ร้อยละ 93.3 ที่เหลือเป็นชนกลุ่มน้อย ที่สำคัญได้แก่ ชนเผ่าจ้วง หุย อูยгур์ หยี ทิเบต แม้ว แมนจู มองโกล ไตหรือไท เกาซัน

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจไทย-จีน

กล่าวได้ว่าการค้าขายของไทย-จีนที่สำคัญจะอยู่ทางจีนตอนใต้คือมณฑลยูนนาน ประเทศทั้งสองมีการค้าขายและลงทุนระหว่างกันทั้งระดับรัฐบาลและเอกชน โดยมีความตกลงระหว่างสองประเทศหลายกรณี ทั้งภาครัฐบาลและเอกชนเช่น

การค้าไทยจีน

ปริมาณการค้าผ่านแดนไทย-จีนตอนใต้ ในปี 2548 ปรากฏว่าไทยมีมูลค่าการค้าขายแดนกับจีนรวม 5,268.67 ล้านบาทและในปี 2549 มูลค่าการค้าขายแดนไทย-จีนรวม 2,108.07 ล้านบาท เป็นการส่งออก 1,755.39 ล้านบาท และนำเข้า 352.68 ล้านบาท

สินค้านำเข้าตามบริเวณชายแดนได้แก่ สินค้าเกษตรกรรม 199.32 ล้านบาท ไม้ ไม้แปรรูปและผลิตภัณฑ์ 52.29 ล้านบาท สินค้าอุปโภคบริโภค 46 ล้านบาท เครื่องจักรใช้ไฟฟ้าอุปกรณ์และส่วนประกอบ 0.47 ล้านบาท สินค้าประมงและปศุสัตว์ 0.43 ล้านบาท ทั้งนี้ ไทยเป็นฝ่ายเกินดุลการค้าขายแดนกับจีนตอนใต้มาโดยตลอดยกเว้นปี 2540 ในปี 2548 ไทยได้ดุลการค้า 3,153.03 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อน 867.89 ล้านบาท และในปี 2549 (ม.ค.-มิ.ย.) ไทยได้ดุลการค้า 1,402.71 ล้านบาท แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นตัวเลขทางการ แต่ในทางปฏิบัตินั้นการค้าขายแดนมีสินค้าเข้าออกที่มีการลักลอบเข้ามาด้วย

จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในการค้าระหว่างไทยและจีน

โอกาสของไทย

1. จากความสัมพันธ์อันดีระหว่าง ไทย-จีน ตลอด 32 ปี นับแต่ไทย-จีน เปิดความสัมพันธ์ในปี 2518 ทำให้การติดต่อค้าขายทำได้สะดวก

2. ประเทศทั้งสองมีสังคม ประเพณี ความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน
 3. ประเทศจีนแรงงานมากและค่าแรงงานไม่สูง
 4. ประเทศจีนมีทรัพยากรธรรมชาติมาก
 5. เป็นตลาดใหญ่ที่มีผู้บริโภคมาก ถึง 1,260 ล้านคน โอกาสทางการขายสินค้าและบริการของไทยน่าจะดีมากพอควร
 6. จีนเป็นประเทศเดียวที่สามารถยื่นหัตถ์ต่อความผันผวนทางเศรษฐกิจในแถบอาเซียน และเอเชียตะวันออก เงินหยวนมีความมั่นคง สร้างความมั่นใจ ในการลงทุนในจีนคาดว่าปี 2541 จีนจะเป็นประเทศที่ต่างชาติสนใจเข้ามาลงทุนมาก เป็นอันดับสอง รองจากสหรัฐอเมริกา
 7. คาดว่าศตวรรษที่ 21 จีนจะเป็นประเทศที่มีความสำคัญ และมีอำนาจทางเศรษฐกิจประเทศหนึ่งของโลก"
- คู่แข่งที่สำคัญของไทย ในตลาดมณฑลยูนนาน ได้แก่ สินค้าและบริการจากมณฑลอื่นๆ ของจีน ได้แก่ หวัน มาเลเซีย อินโดนีเซีย เกาหลีใต้ ฮองกง เวียดนาม สิงคโปร์ และสหรัฐฯ

ข้อได้เปรียบของไทยในด้านราคาและคุณภาพคือ

- 1) ด้านราคา สินค้าไทยที่มีคุณภาพระดับดีจะมีราคาต่ำกว่าสินค้าจาก ประเทศคู่แข่ง เช่น สินค้ากลุ่มเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น
- 2) ด้านลักษณะสินค้า สินค้าไทยมีคุณภาพดีเป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะ สินค้าเกษตรประเภท ข้าวหอมมะลิ ผลไม้ และยางพารา ประกอบกับ การที่ไทยและยูนนาน มีโครงสร้างทางอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน ทำให้มีความต้องการสินค้าแตกต่างกัน จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้การค้าระหว่างกันเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสียเปรียบของไทยเมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งอื่น คือ

- 1) สินค้าไทยทั่วไปมีราคาสูง เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าจากประเทศกลุ่มสังคมนิยม เช่น เวียดนาม อีกทั้งค่าใช้จ่ายในการขนส่งยังค่อนข้างสูง และสินค้าที่นำไปจำหน่ายในประเทศจีนนั้น ต้องมีการทำฉลากเป็นภาษาจีน ซึ่งทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ดังนั้นหากการสั่งซื้อมีปริมาณไม่มากพอ ผู้ส่งออก ไทยมักจะไม่รับดำเนินการได้
- 2) ในขณะที่สินค้าไทยบางประเภทยังมีคุณภาพต่ำกว่าสินค้าจากประเทศคู่แข่งที่เป็นเจ้าของเทคโนโลยี เช่น เกาหลีใต้ ไต้หวันและสิงคโปร์ เช่น สินค้ากลุ่มเครื่องจักร และอุปกรณ์ต่างๆ นอกจากนั้น การที่ไทยและจีนมีระบบการปกครองที่แตกต่างกัน และคู่แข่งบางราย เช่น ฮองกง และไต้หวัน มีความใกล้ชิด และความสัมพันธ์กับจีนมากกว่าอาจเป็นข้อด้อยของไทย

ปัญหาและอุปสรรคของไทยในการค้าขายกับประเทศจีน

นอกจากกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ยังไม่แน่นอน และมีการกำหนดมาตรการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการที่มีใช้ภายใน ซึ่งมีลักษณะเป็นการปกป้อง กิจกรรมเศรษฐกิจในประเทศของจีนแล้ว การขนส่งทางอากาศ เป็นช่องทางที่สะดวกที่สุด และใช้เวลาเพียง 2 ชั่วโมง แต่ค่าขนส่งสูงมาก ส่วนทางแม่น้ำโขง จากท่าเรือเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ผ่านพม่าและสปป.ลาว ไปจีน (ท่าเรือ Simao, Jinghong, Menghan, Guanlei) ใช้ระยะเวลาจากจีนมาไทย 1 วัน แต่เที่ยวกลับจากไทยไปจีนใช้เวลา 2 วัน ทั้งนี้หากไม่มีสินค้าจากจีนลงมา จะไม่มีเรือขนส่งค่าขึ้น ไปจีน นอกจากนั้นปัญหาสำคัญ คือ มีความไม่แน่นอนของระดับน้ำ ส่วนการขนส่งทางบกนั้นในอนาคตจะมีถนนจากจังหวัดเชียงรายเชื่อมจีน โดยผ่านพม่าและลาวตลอดจนเส้นทางอื่นๆ อีก กระทรวงพาณิชย์พบว่าปัญหาที่สำคัญที่ผู้ส่งออกไทยพบในการค้าขายกับมณฑลยูนนานมักจะอยู่ในประเด็นต่อไปนี้

1. ปัญหาการคืนภาษีอากรล่าช้าของไทย ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงและขาดเงินทุนหมุนเวียน โดยเฉพาะผู้ส่งออกขนาดเล็กและขนาดกลาง
2. ปัญหาด้านค่าใช้จ่ายในการขนส่งของไทยมีราคาสูง ทำให้ต้นทุนสินค้าโดยรวมเพิ่มขึ้น ส่งผลให้อำนาจการแข่งขันในตลาดยูนนานลดลง
3. ปัญหาด้านนโยบายการค้าและกีดกันการนำเข้าของรัฐบาลจีน ที่มีออกมาตราการที่ไม่ใช่ภาษี อาทิ มาตรฐานสินค้า ชนิดสารตกค้าง ปริมาณสารตกค้าง การออกใบรับรองคุณภาพและ ขบวนการผลิต ฯลฯ
4. ปัญหาด้านการจัดเก็บภาษีนำเข้าวัตถุดิบ เครื่องจักรและชิ้นส่วนของไทยมีอัตราสูง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น
5. ปัญหาระบบการเงินและการค้าที่ยังไม่เป็นสากลของประเทศจีน ทำให้มีความเสี่ยงสูงในการทำธุรกิจ
6. ปัญหาการขาดข้อมูลการตลาดที่สำคัญของจีนตอนใต้ ทำให้การวางแผนการตลาด เป็นไปได้ยาก และมีความเสี่ยงสูง
7. ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ด้านภาษาจีน และค่าจ้างแรงงานของไทยค่อนข้างสูง
8. ปัญหาด้านขั้นตอนและระเบียบการนำเข้าและส่งออกของไทยซับซ้อน ทำให้การส่งออกล่าช้าและขาดความคล่องตัว มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย และมีผู้เชี่ยวชาญ หรือชำนาญด้านกฎหมายน้อย
9. ปัญหาการแข่งขันในตลาดจีนตอนใต้เพิ่มมากขึ้น มีการลอกเลียนแบบหรือปลอมแปลงสินค้ามาก

10. ปัญหาเส้นทางคมนาคมขนส่งในจีนตอนใต้ไม่สะดวก ทำให้ต้นทุนค่าขนส่งสินค้าเพิ่มขึ้น

11. ปัญหาอื่นๆ เช่นปัญหาการคอร์รัปชันที่แพร่หลายในประเทศจีน ปัญหาด้านการสื่อสารระหว่างกัน เป็นต้น

แม้จะมีปัญหาและอุปสรรคบ้างแต่โอกาสทางการค้าของไทยจีนยังมีอยู่ไม่น้อย เนื่องจากการที่จีนเข้าเป็นสมาชิก WTO เมื่อเดือนธันวาคม 2544 และมีพันธะต้องปฏิบัติตามโดยลดข้อกีดกันทางการค้าทั้งในรูปภาษีและไม่ใช่ภาษี รวมทั้งต้องลดการอุดหนุนสินค้าเกษตร เนื่องจากไทยและจีนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันอาจทำให้โอกาสในการค้าการลงทุนของไทยในประเทศจีนค่อนข้างดี นอกจากนั้นจีนเป็นตลาดใหญ่มีผู้บริโภคมาก มีแรงงานและค่าจ้างไม่สูงตลอดจนมีทรัพยากรมาก โอกาสขยายช่องทางดำเนินงานเป็นเครือข่ายกับจีนได้ คือธุรกิจท่องเที่ยว เนื่องจากจีนตกลงเปิดตลาดการค้าบริการสาขาการท่องเที่ยว กิจการ โรงแรม และภัตตาคาร โดยในปี 2548 จีนอนุญาตให้ผู้ถือหุ้นต่างประเทศเป็นถือหุ้นรายใหญ่ได้ เฉพาะบริษัทร่วมทุน แต่ไม่อนุญาตให้บุคคลธรรมดาเข้าไปประกอบธุรกิจการโรงแรมและภัตตาคาร และอนุญาตให้เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ในบริษัทท่องเที่ยวและผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยว

ข้อได้เปรียบและเสียเปรียบตลอดจนข้อมูลทั่วไปของประเทศเหล่านี้เป็นสิ่งที่ประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารชาวชุมชนเชียงแสน จะต้องนำมาพิจารณาในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของตน เพื่อให้มีความเจริญเติบโตอย่างมั่นคงในกระแสของการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้โดยศึกษาข้อเท็จจริงต่างๆ ทั้งภายในชุมชนภายในประเทศและประเทศคู่ค้าในด้านต่างๆ ให้ต้องแท้

ในบทต่อไปคือ บทที่ 4 และ บทที่ 5 จะเป็นวิธีการศึกษาและผลการศึกษาของงานวิจัยนี้ เพื่อประเมินศักยภาพทางเศรษฐกิจและการสร้างยุทธศาสตร์ให้อำเภอเชียงแสน ซึ่งท้ายที่สุดจะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมั่นคงในด้านต่างๆ ของเชียงแสนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทที่ 4

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยประยุกต์ (Applied research) โดยมุ่งศึกษาศักยภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำบลเวียง ซึ่งทางภูมิศาสตร์คือพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ เพื่อสร้างยุทธศาสตร์ความมั่นคงและยั่งยืนทางเศรษฐกิจให้อำเภอเชียงแสน ทั้งนี้การศึกษาแบ่งเป็น 2 ระยะคือ

ระยะที่หนึ่ง ระหว่างเดือนตุลาคม 2548 ถึงกันยายน 2549 รวมเป็นเวลา 12 เดือน ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากแบบสอบถาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ถึงศักยภาพทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวและการค้าชายแดน โดยศึกษาถึงจุดอ่อนจุดแข็ง (SWOT) รวมถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ต่อเศรษฐกิจ ตลอดจนมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและเกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของท้องถิ่น

ระยะที่สอง ระหว่างเดือนตุลาคม 2549 ถึงกันยายน 2550 รวมเป็นเวลา 12 เดือน ซึ่งในระยะที่สองนี้เป็นการติดตามผลศึกษาการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวและการค้าชายแดน ด้วยการสัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์ในท้องที่ต่างๆ ของเชียงแสนอีกรอบ เพื่อนำไปสู่การวางแผนเชิงกลยุทธ์ ในการพัฒนาอำเภอเชียงแสน ทั้งนี้ทำการถ่ายทอดเทคโนโลยีด้วยการประชุมสัมมนาและเผยแพร่ด้วยเอกสารและเว็บไซต์สู่สาธารณะ

แหล่งที่มาของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยมีสองประเภทคือ

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ 1) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มตัวอย่าง (ครัวเรือน) ในอำเภอเชียงแสน 2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง 3) ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้นำและปราชญ์ท้องถิ่น ตลอดจนนักธุรกิจในพื้นที่และนักธุรกิจจากท้องถิ่นอื่นที่ทำธุรกิจเกี่ยวข้องกับเชียงแสน และ 4) ข้อมูลการสนทนากลุ่ม ซึ่งเก็บข้อมูลดังกล่าวทำทั้งในปีที่หนึ่งและในปีที่สอง ทั้งนี้ทำการเก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์ข้าราชการในพื้นที่ สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ส่วนการสังเกตการณ์และการเข้ามีส่วนร่วมในชุมชนทำอย่างต่อเนื่องทั้งสองปี โดยทีมนักวิจัยท้องถิ่นและหัวหน้าทีมในบางกรณี ทั้งนี้ได้ให้นักวิจัยชาวต่างประเทศเข้าร่วมประเมินสภาพการท่องเที่ยวของเชียงแสนด้วย

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่

- 1) ข้อมูลสถิติด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และองค์การบริหารของท้องถิ่นส่วนต่าง ๆ จากสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงพาณิชย์และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คสช.)
- 2) ข้อมูลสถิติการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงราย จากสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจังหวัดเชียงรายและองค์การอื่นที่เกี่ยวข้อง
- 3) ข้อมูลประวัติศาสตร์ของอำเภอเชียงแสน จากสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ ของส่วนราชการเช่น กรมศิลปากร และจากเว็บไซต์ ตลอดจนเอกสารที่มีได้ตีพิมพ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากร

กลุ่มประชากรในการศึกษาแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

ประชากรสองกลุ่มแรกซึ่งสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามโดยวิธีเผชิญหน้า คือ

- 1) ประชาชนอำเภอเชียงแสน โดยใช้ครัวเรือนในตำบลเวียง เป็นหลัก
- 2) นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติที่เข้ามาเยือนในอำเภอเชียงแสน และนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเยือนจังหวัดเชียงรายแต่ที่มีได้เข้ามาเยือนเชียงแสนและประชากรอีกสองกลุ่มคือ
- 3) กลุ่มประชากรที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีทั้งประชากรที่อยู่ใน ตำบลเวียง และตำบลอื่นๆ ในอำเภอเชียงแสนเช่น เจ้าอาวาสวัดพระธาตุมหาเจดีย์ (เจ้าคณะอำเภอ) นายอำเภอ นายด่านศุลกากรเชียงแสน ผู้แทนตำรวจน้ำ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้บริหารพิพิธภัณฑ์พื้นเมืองเชียงแสน และ เจ้าของเรือนำเที่ยว และบริหารส่วนตำบล (อบต.) ฯลฯ
- 4) กลุ่มประชากรที่ร่วมในการสนทนากลุ่ม เช่น นายอำเภอ นายกเทศบาล กำนัน นายด่านศุลกากรเชียงแสน ผู้แทนตำรวจน้ำ ผู้แทนเจ้าคณะอำเภอ ตัวแทนชมรมรักษ์เชียงแสน ชมรมเชียงแสนเมืองน่าอยู่ นักรูรึก ผู้แทนวิทยุชุมชน และ อบต. เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในแต่ละกลุ่ม โดยใช้สูตรสถิติ ดังนี้

- 1) การกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชาชนอำเภอเชียงแสน ใช้สูตรของ Taro Yamane โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อน 5 %
$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$
 ทำให้ได้จำนวนตัวอย่าง 100 ตัวอย่าง
ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2} = \frac{47,166}{1 + (47,166)(0.05)^2} = 100 \text{ คน}$$

โดยที่

N คือ จำนวนประชากร 47,166 คน

n คือ ขนาดตัวอย่าง (คน)

c คือ ขนาดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (ในการศึกษานี้กำหนดให้มีค่า 0.05)

ทั้งนี้โดยสุ่มตัวอย่างจากทะเบียนราษฎร์ของตำบลเวียงเป็นหลัก

2) การกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน ใช้สูตรสถิติซึ่งคำนวณได้กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั้งหมด 90 ตัวอย่าง แต่การวิจัยนี้ทำการเก็บข้อมูลทั้งหมด 100 ตัวอย่าง โดยสุ่มสถิติเป็นดังนี้

$$n = \frac{pq}{ze^2} = \frac{(0.9)(0.10)}{(0.10)(0.10)^2} = 90 \text{ คน}$$

โดยที่

p คือ ความน่าจะเป็นของประชากร

q คือ ความน่าจะเป็นของกลุ่มตัวอย่าง

c คือ ขนาดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (ในการศึกษานี้กำหนดให้มีค่า 0.10)

z คือ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ (ในการศึกษานี้กำหนดให้มีค่า 0.10)

3) กลุ่มตัวอย่างของสัมภรณ์เชิงลึก ประชาชนจำนวน 30 ราย

4) กลุ่มตัวอย่างในการสนทนากลุ่มจำนวน 30 ราย

5) กลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งเป็นการเก็บเพิ่มคือไม่มีในแผนเดิม โดยกำหนดไว้ 30

ตัวอย่างแต่เก็บได้เพียง 26 ตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ

เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามขึ้น โดยอาศัยกรอบแนวคิด สมมติฐาน และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ตามปัญหาวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย และขอบเขตของการวิจัย ซึ่งมีทั้งคำถามปลายปิด (Close-ended Question) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) และตรวจสอบ

ความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญและมีการทดสอบแบบสอบถามกับตัวอย่างใน 3 หมู่บ้านๆ ละ 5 ราย แล้วจึงนำมาแก้ไข และผลิตแบบสัมภาษณ์ โดยรายละเอียดขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามเป็นดังนี้

องค์ประกอบของแบบสอบถาม

ในชุดคำถามจะมีประเด็นทั้งที่คล้ายกันและแตกต่างกันเพื่อประเมินข้อมูลเบื้องต้นและความเข้าใจของผู้ตอบในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. แบบสอบถามประชาชน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ข้อมูลทางเศรษฐกิจ

ตอนที่ 3 การค้าชายแดน และการท่องเที่ยว

ตอนที่ 4 สภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม

ตอนที่ 5 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

2. แบบสอบถามนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทาง

ตอนที่ 3 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการค้าชายแดน

3. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วย

3.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

3.2 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และการค้าชายแดน

3.3 การค้าและการท่องเที่ยวเสรี

3.4 จุดแข็ง จุดอ่อน ของอำเภอเชียงแสน

4. คำถาม Focus group เป็นการสร้างประเด็นปัญหาต่าง ๆ โดยผู้นำกลุ่มคือ หัวหน้า

โครงการและนักวิจัยในทีมเป็นผู้ป้อนประเด็นให้กลุ่มผู้ตอบ อภิปราย และถกเถียงกัน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสนทนาสามารถชี้จุดอ่อนและจุดแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมของเชียงแสนด้วยตนเอง

การสุ่มตัวอย่างประชากรและนักท่งเที่ยว

ขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างประชาชนหรือครัวเรือนนั้นใช้วิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) โดยทำการคัดรายชื่อประชาชนจากทะเบียนราษฎร์ในแต่ละหมู่บ้าน ของตำบลเวียง อำเภอเชียงแสนเป็น Sampling Frame

ส่วนการเก็บข้อมูลนักท่งเที่ยวใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ โดยกำหนดให้สัมภาษณ์นักท่งเที่ยวชาวไทย 1 คนจากทุกๆ 5 คน โดยการสัมภาษณ์คนที่ 5 ที่พนักงานเก็บข้อมูลพบ ทั้งนี้ในกรณีที่เป็นนักท่งเที่ยวแบบหมู่คณะสามารถเก็บได้ไม่เกิน 2 ราย ส่วนการสัมภาษณ์นักท่งเที่ยวชาวต่างชาติทำโดยหัวหน้าโครงการ โดยใช้วิธีสุ่มแบบบังเอิญกับผู้เข้ามาเยือนในจังหวัดเชียงราย เช่นที่สนามบิน แหล่งท่งเที่ยวต่างๆ และสถานที่พักในเชียงแสน

ในส่วนการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น เลือกแบบเจาะจง คือเลือกกลุ่มที่เป็นผู้นำและผู้ที่มีบทบาทการบริหารท้องถิ่นของอำเภอเชียงแสน นั่นคือผู้บริหารที่เป็นส่วนราชการระดับ จังหวัด อำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน นักธุรกิจ กลุ่มศาสนา และกลุ่มและองค์กรเอกชน (NGOs) นักโฆษณาประชาสัมพันธ์ ตลอดจนองค์กรท่งเที่ยวของจังหวัดเชียงราย เป็นต้น โดยคาดว่าบุคคลกลุ่มนี้จะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญในการพัฒนาในท้องถิ่น

การวิเคราะห์และประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล การประมวลผลมีขั้นตอนดังนี้

1) การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลปฐมภูมิ มีขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามทุกฉบับ
2. ลงรหัส (Coding) ในแบบสอบถามทุกชุด
3. บันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์
4. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
5. บันทึกข้อมูลลงในตาราง
6. ประมวลผลข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS
7. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ ได้แก่

ค่าสถิติพื้นฐาน โดยอาศัยโปรแกรม SPSS เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ข้อมูล

8. แปลผลแต่ละตาราง

2) การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดหรืออุปสรรค (SWOT) ตามแนวคิดการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ โดยใช้ข้อมูลหัตถ์ภูมิและปฐมภูมิที่ทำการสำรวจ

3) การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่เชิงปริมาณใช้โดยวิธี (Location Quotient) ดังอธิบายไว้ในหมายเหตุท้ายบท

การถ่ายทอดเทคโนโลยี

ขั้นตอนการถ่ายทอดเทคโนโลยีในปีที่หนึ่ง ได้ดำเนินการหลังจากที่ได้ประมวลผลข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล โดยพิจารณาจุดแข็ง จุดอ่อนของพื้นที่ เพื่อให้การถ่ายทอดเทคโนโลยีตรงกับศักยภาพของพื้นที่ มีการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในสาขานั้นมาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย โดยให้ความสำคัญทั้งยุทธศาสตร์เชิงรุกและเชิงรับ เมื่อการศึกษาเสร็จสิ้นลงในปีที่สอง ได้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีอีกครั้งโดยการจัดประชุมสัมมนาที่อำเภอเชียงแสนและโดยการเผยแพร่เอกสาร และเว็บไซต์

ในการประเมินผลเชิงปริมาณนั้น ได้นำหลักของการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ด้วยการคำนวณค่า LQ ดังที่ได้กล่าวถึงหลักการในบทที่ 2 แล้ว ในที่นี้จะนำข้อมูลที่เป็นต่างๆ มาใช้เพื่อสร้างดัชนี LQ โดยมีขั้นตอนดังนี้

หมายเหตุท้ายบท: วิธีการประมาณค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมอำเภอเชียงแสน โดยสังเขป

เนื่องจากในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีการจัดทำบัญชีประชาชาติในระดับอำเภอ ซึ่งตารางบัญชีประชาชาติหน่วยย่อยสุดที่มีปัจจุบัน คือบัญชีประชาชาติในระดับจังหวัดเท่านั้น ผู้วิจัยจำเป็นต้องทำการประมาณการตารางผลิตภัณฑ์มวลรวมอำเภอเชียงแสน โดยอาศัยข้อมูล 4 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับครัวเรือน (จปฐ.) ระหว่างปี 2546-2549 2) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน (กชช. 2ค.) ปี 2546 และ 2548 3) ข้อมูลรายงานสถิติเศรษฐกิจจังหวัดเชียงรายระหว่างปี 2545-2549 และ 4) ข้อมูลบัญชีรายได้ประชาชาติระดับจังหวัด ปี 2546-2549 โดยข้อมูลในส่วนที่ 1 และ 2 เป็นข้อมูลจากกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ข้อมูลในส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลจากสำนักงานสถิติจังหวัดเชียงราย และข้อมูลส่วนที่ 4 เป็นข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับครัวเรือน (จปฐ.) ระหว่างปี 2546-2549 ได้แก่ข้อมูล

1. ผลผลิตภาคเกษตรกรรมรวมระดับอำเภอระหว่างปี 2546-2549
2. ผลผลิตภาคอุตสาหกรรมในครัวเรือนระดับอำเภอระหว่างปี 2546-2549
3. รายได้แยกจากการให้บริการระดับอำเภอระหว่างปี 2546-2549

2) ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของชุมชน (กชช. 2ค.) ปี 2546 และ 2548 ได้แก่ข้อมูล รายได้ และรายจ่ายที่เก็บโดยหน่วยงานบริหารชุมชน (อบต.) ระดับอำเภอระหว่างปี 2546 และ 2548

3) ข้อมูลรายงานสถิติเศรษฐกิจจังหวัดเชียงรายระหว่างปี 2545-2549 ได้แก่ข้อมูล

1. สถิติรายได้และรายจ่ายของหน่วยงานราชการในจังหวัดเชียงราย แยกตามสาขา ระดับอำเภอของจังหวัดเชียงราย ระหว่างปี 2545-2549

2. สถิติการให้บริการการเงินของสถาบันการเงิน ระดับอำเภอระหว่างปี 2545-2549

3. สถิติมูลค่าการผลิตของภาคอุตสาหกรรมการผลิต ระดับอำเภอระหว่างปี 2545-2549

4. สถิติมูลค่าการก่อสร้าง ระดับอำเภอระหว่างปี 2545-2549

5. สถิติรายได้จากภาคการขนส่งระดับอำเภอระหว่างปี 2545-2549

6. สถิติจำนวนการใช้ไฟฟ้า ประปา ระดับอำเภอระหว่างปี 2545-2549

7. สถิติมูลค่าการผลิตของเหมืองแร่ และพลังงาน ระดับอำเภอระหว่างปี 2545-2549

8. สถิติรายจ่ายของนักท่องเที่ยว แยกตามรายการปี 2545-549

9. สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าพักในจังหวัดเชียงราย ระดับอำเภอระหว่างปี 2545-2549

4) ข้อมูลบัญชีรายได้ประชาชาติระดับจังหวัด ปี 2546-2549 ได้แก่ข้อมูล รายงานผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติระดับจังหวัดด้านการผลิต

การประมาณการผลิตภัณฑ์มวลรวมอำเภอเชียงแสน โดยมีข้อสมมติฐาน หลักคือ

1. โครงสร้างหน่วยกิจกรรมการผลิตต่างๆ ของอำเภอเชียงแสน เหมือนกับหน่วยกิจกรรมการผลิตของเชียงราย/ประเทศ

2. ผลรวมของมูลค่าผลผลิตในแต่ละสาขากิจกรรมเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย ประกอบด้วยมูลค่าผลผลิตของอำเภอเชียงแสนตามสัดส่วน

3. ในกิจกรรมการผลิตหนึ่งๆ ผลผลิตที่ได้ประกอบด้วยสินค้าสำเร็จรูปจากปัจจัยการผลิต และสินค้าสำเร็จรูปจากปัจจัยการผลิตที่เหลือ (ผลพลอยได้) หรือสินค้าอื่นๆ อันเกิดจากปัจจัยการผลิตเดียวกัน ให้ถือเป็นผลผลิตดังกล่าวเป็นผลผลิตอันเกิดจากกิจกรรมการผลิตเดียวกันซึ่งจะส่งผลให้มีโครงสร้างต้นทุนการผลิตเหมือนกัน

จากนั้นดำเนินการประมาณการผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติอำเภอเชียงแสนดังนี้

1. จัดหมวดหมู่ข้อมูลสถิติจากรายงานตามสาขาบัญชีผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติด้านการผลิต 15 สาขากิจกรรม โดยโครงสร้างสาขากิจกรรมตามบัญชีผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเป็นดังนี้

ตารางที่ 4.1 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเชียงราย ปี 2546 - 2549 แยก 15 สาขา

(หน่วย : พันล้านบาท)

สาขาการผลิต	2546	2547	2548 P	2549 P
1) ภาคเกษตร	10,666	12,453	14,134	15,942
2) การทำเหมืองแร่ และเหมืองหิน	260	302	322	367
3) การผลิตอุตสาหกรรม	1,686	1,949	1,799	1,995
4) การไฟฟ้า ก๊าซ และการประปา	628	735	746	850
5) การก่อสร้าง	1,935	1,777	1,811	1,910
6) การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ในครัวเรือน	7,846	8,308	8,736	9,396
7) โรงแรม และภัตตาคาร	998	1,117	1,159	1,362
8) การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคม	2,133	2,515	2,829	3,174
9) ตัวกลางทางการเงิน	1,463	1,650	1,828	1,980
10) บริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่า และบริการ ทาง ธุรกิจ	2,452	2,509	2,597	2,599
11) การบริหารราชการแผ่นดิน และการป้องกันประเทศ รวมทั้งการประกันสังคมภาคบังคับ	2,448	2,769	3,131	3,325
12) การศึกษา	3,246	3,756	4,390	4,677
13) การบริการด้านสุขภาพ และงานสังคมสงเคราะห์	1,321	1,436	1,807	2,027
14) การบริการชุมชน สังคม และบริการส่วนบุคคลอื่นๆ	301	328	359	386
15) ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล	87	93	98	102
ผลิตภัณฑ์จังหวัด	37,468	41,698	45,744	50,093
มูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อคน (บาท)	30,223	32,802	35,109	38,332
ประชากร (1,000 คน)	1,240	1,271	1,303	1,307

หมายเหตุ : 1. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งประเทศไทย. รายงานบัญชี
ประชาชาติจังหวัดเชียงรายปี 2546 - 2549P . <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=96> . 2007
(July, 15)

2. P หมายถึง ข้อมูลจากการประมาณการ

2. การหามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมระดับอำเภอ ด้วยการคิดตามสัดส่วนมูลค่าการผลิตของสาขา
กิจกรรมนั้นๆ ของอำเภอ ซึ่งแสดงได้ตามสมการดังนี้

สมการหาสัดส่วนผลผลิตรายสาขา

$$aA_{ij} = \frac{Q_{ij}}{\sum_{i=1}^{15} Q_{ij}} \times 100$$

โดยที่

aA_{ij} คือ ร้อยละมูลค่าการผลิตของสาขากิจกรรม i อำเภอ j

Q_{ij} คือ มูลค่าการผลิตของสาขากิจกรรม i ของแต่ละอำเภอ

$\sum_{i=1}^{15} Q_{ij}$ คือ ผลรวมมูลค่าการผลิตของสาขากิจกรรม i ของแต่ละอำเภอ

i คือ สาขากิจกรรมการผลิต i มีทั้งหมด 15 สาขา

j คือ อำเภอ j มีทั้งหมด 16 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ

สมการมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติรายสาขา

$$x_{ij} = \frac{aA_{ij} \times X_i}{100}$$

โดยที่

X_i คือ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขากิจกรรม i ของจังหวัด

ตารางที่ 4.2 ผลิตภัณฑ์มวลรวมอำเภอเชียงใหม่ปี 2546 – 2549 (หน่วย : พันล้านบาท)

สาขากิจกรรมการผลิต	ปี			
	2546 P	2547 P	2548 P	2549 P
ภาคเกษตร	458.59	535.45	607.72	765.17
การทำเหมืองแร่ และเหมืองหิน	-	-	-	-
การผลิตอุตสาหกรรม	76.50	88.42	81.63	90.52
การไฟฟ้า ก๊าซ และการประปา	13.94	16.31	16.55	18.87
การก่อสร้าง	93.45	85.85	87.48	92.24
การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์	389.82	433.55	455.85	466.80
โรงแรม และภัตตาคาร	68.85	77.04	79.91	93.92
การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคม	105.96	124.95	140.54	157.71
ตัวกลางทางการเงิน	87.35	98.49	109.10	118.19
บริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่า และ บริการทางธุรกิจ	108.15	110.67	114.56	114.68
การบริหารราชการแผ่นดิน และการป้องกัน ประเทศ	75.89	85.87	97.07	103.10
การศึกษา	128.34	148.54	173.59	184.96
การบริการด้านสุขภาพ และงานสังคมสงเคราะห์	65.62	71.34	89.78	100.73
การบริการชุมชน สังคม และบริการส่วนบุคคล อื่นๆ	12.57	13.71	14.98	16.10
ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล	4.32	4.62	4.87	5.07
GPP อำเภอเชียงใหม่	1,689.35	1,894.82	2,073.62	2,328.06
GPP จังหวัดเชียงใหม่	37,468	41,698	45,744	50,093

ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ P หมายถึง ประมาณการ

วิธีการวิเคราะห์ Location Quotient

การวิจัยนี้ใช้ผลิตภัณฑ์มวลรวมอำเภอในการวิเคราะห์ โดยอาศัยข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างผลิตภัณฑ์มวลรวมอำเภอเชียงใหม่กับผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดเชียงราย โดยวิธีการวิเคราะห์มีดังนี้

$$LQ_i = \frac{x_i / X_i}{g / G}$$

โดยที่ x_i คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของอำเภอเชียงใหม่หน่วยกิจกรรม i

X_i คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเชียงใหม่หน่วยกิจกรรม i

g คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของอำเภอเชียงใหม่

G คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเชียงใหม่

ในการอ่านผลที่ได้จากการวิเคราะห์ค่า LQ สามารถอธิบายได้ 3 ทางคือ

1. ถ้าค่า $LQ_i > 1$ หมายความว่า หน่วยกิจกรรมการผลิต i ของอำเภอเชียงใหม่มีศักยภาพในการสร้างมูลค่าการผลิตได้ดีกว่าการผลิตของจังหวัดเชียงใหม่ หรือก็คือเป็นหน่วยกิจกรรมที่สร้างรายได้ให้กับอำเภอเชียงใหม่หรือเป็นสินค้าที่มีศักยภาพในการส่งออก
2. ถ้าค่า $LQ_i = 1$ หมายความว่า หน่วยกิจกรรมการผลิต i ของอำเภอเชียงใหม่มีศักยภาพในการผลิต(มีความชำนาญ)ได้เทียบเท่ากับการผลิตของจังหวัดเชียงใหม่หรือเพียงพอแก่การใช้ภายในท้องถิ่น
3. ถ้าค่า $LQ_i < 1$ หมายความว่า หน่วยกิจกรรมการผลิต i ของอำเภอเชียงใหม่มีศักยภาพในการผลิตด้อยกว่าการผลิตของจังหวัดเชียงใหม่ หรือเป็นสินค้าที่ต้องนำเข้ามาจากท้องถิ่นอื่นเพื่อการอุปโภคบริโภค

ผลการคำนวณ

จากการประมาณการผลิตภัณฑ์มวลรวมอำเภอเชียงใหม่ สามารถคำนวณหาศักยภาพหรือกิจกรรมพื้นฐานของสาขากิจกรรมทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงใหม่ ด้วยการใช้ทฤษฎีฐานเศรษฐกิจ (economics base) วิธีการ Location Quotient : LQ ทำให้ได้ค่า LQ ดังนี้

ตารางที่ 4.3 ค่า LQ ของอำเภอเชียงใหม่ ตามสาขากิจกรรมการผลิต

สาขากิจกรรมการผลิต	LQ/ปี			
	2546	2547	2548	2549
ภาคเกษตร	0.95	0.95	0.95	1.03
การทำเหมืองแร่ และเหมืองหิน	-	-	-	-
การผลิตอุตสาหกรรม	1.01	1.00	1.00	0.98
การไฟฟ้า ก๊าซ และการประปา	0.49	0.49	0.49	0.48
การก่อสร้าง	1.07	1.06	1.07	1.04
การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์	1.10	1.15	1.15	1.07
โรงแรม และภัตตาคาร	1.53	1.52	1.52	1.48
การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคม	1.10	1.09	1.10	1.07
ตัวกลางทางการเงิน	1.32	1.31	1.32	1.28
บริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่า และ บริการทางธุรกิจ	0.98	0.97	0.97	0.95
การบริหารราชการแผ่นดิน และการป้องกัน ประเทศ	0.69	0.68	0.68	0.67
การศึกษา	0.88	0.87	0.87	0.85
การบริการด้านสุขภาพ และงานสังคมสงเคราะห์	1.10	1.09	1.10	1.07
การบริการชุมชน สังคม และบริการส่วนบุคคล อื่นๆ	0.93	0.92	0.92	0.90
ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล	1.10	1.09	1.10	1.07

ที่มา: จากการคำนวณ

จากผลการคำนวณค่า LQ ที่ได้พบว่า ในปี 2546 อำเภอเชียงแสน มีความชำนาญในสาขา กิจกรรมการผลิต 1) สาขาโรงแรม และภัตตาคาร 2) ตัวกลางทางการเงิน 3) การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ 4) การขนส่ง 5) การบริการด้านสุขภาพ และงานสังคมสงเคราะห์ 6) ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล 7) การก่อสร้าง และ 8) การผลิตอุตสาหกรรม ตามลำดับ ปี 2547 และปี 2548 สาขา กิจกรรมการผลิตที่อำเภอเชียงแสนมีความชำนาญยังคงเป็นสาขาเดียวกันกับปี 2546 และในปี 2549 สาขา กิจกรรมการผลิตที่อำเภอเชียงแสนมีความชำนาญ ตามลำดับดังนี้ 1) สาขาโรงแรม และภัตตาคาร 2) ตัวกลางทางการเงิน 3) การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ 4) การบริการด้านสุขภาพ และงานสังคมสงเคราะห์ 5) ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล 6) การก่อสร้าง และ 7) ภาคเกษตร

จะพบว่า เมื่อนำผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติอำเภอเชียงแสน เปรียบเทียบกับผลิตภัณฑ์ มวลรวมจังหวัดเชียงราย จะพบว่าอำเภอเชียงแสนมีสาขา กิจกรรมที่มีความชำนาญหรือสร้างรายได้ ให้แก่อำเภอเชียงแสน 8 สาขา กิจกรรม ได้แก่ 1) สาขาโรงแรม และภัตตาคาร 2) ตัวกลางทางการเงิน 3) การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ 4) การบริการด้านสุขภาพ และงานสังคมสงเคราะห์ 5) ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล 6) การก่อสร้าง 7) อุตสาหกรรมการผลิตและ 8) คมนาคม 9) ภาคเกษตรเนื่องจากการผลิตหรือกิจกรรมในสาขาเศรษฐกิจเหล่านี้มี ศักยภาพอยู่แล้วจึงน่าจะเป็นภาคการผลิตที่รัฐบาลหรือส่วนราชการหรือองค์กรเอกชน เช่น หอการค้าสามารถจะให้การสนับสนุนเพื่อให้กิจกรรมเหล่านั้นมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นและจะเป็นภาค การผลิตที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ท้องถิ่น จากการวิเคราะห์ LQ จะพบว่าค่อนข้างสอดคล้องกับ ข้อเท็จจริง เช่นในภาคเกษตรกรรม แม้จะมีผู้ทำอาชีพนี้มากและถือเป็นอาชีพหลักของครัวเรือน ส่วนใหญ่ก็ตามแต่ข้อเท็จจริงคือมูลค่ารวมที่ผลิตออกมากลับน้อย ดังนั้นจึงปรากฏว่าศักยภาพ ทางการผลิตของอำเภอเชียงแสนเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดเชียงรายในบางปีต่ำกว่า 1 และจาก การสอบถามรายได้ของรัฐบาลพบว่าภาษีอากรที่รัฐบาลเก็บได้จากอำเภอเชียงแสนนั้นจะเป็น รายได้จากด้านบริการเช่น โรงแรมและการค้าขายเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจการ โรงแรม เป็นกิจการที่จ่ายภาษีเงินได้มากที่สุด

บทที่ 5

ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ โดยข้อมูลปฐมภูมินั้นแบ่งเป็น

- 1) ข้อมูลของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง (100 ตัวอย่าง)
- 2) ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง (100 ตัวอย่าง) ที่เป็นชาวไทย และนักท่องเที่ยวต่างชาติ (26 ตัวอย่าง) ซึ่งข้อมูลทั้ง 1 และ 2 เป็นข้อมูลที่ได้จากการใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า
- 3) ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (30 ตัวอย่าง) และ
- 4) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (30 ตัวอย่าง)

ผลการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ

ผลการสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาข้อมูลประชาชนกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบสอบถาม จำนวน 100 คน จากตำบลเวียง ซึ่งมีประชากรทั้งสิ้น 3,944 ครัวเรือน โดยกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมา เป็นเพศชาย 69 คน เพศหญิง 31 คน ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างจากหมู่ 1 บ้านสบรวกจำนวน 14 คน หมู่ 2 บ้านเวียงเหนือ จำนวน 23 คน หมู่ 3 บ้านเวียงใต้ จำนวน 31 คน หมู่ 4 บ้านวังลาว จำนวน 4 คน หมู่ 5 บ้านสบคำ (จุดที่เป็นสามเหลี่ยมทองคำ) จำนวน 9 คน หมู่ 6 บ้านจอมกิตติ จำนวน 4 คน หมู่ 7 บ้านเชียงแสนน้อย จำนวน 5 คน หมู่ 8 บ้านห้วยเกียงจำนวน 5 คน และหมู่ 9 บ้านป่าสักทางเวียง จำนวน 5 คน โดยผลการศึกษาแยกเป็น ข้อมูลการศึกษา สภาพครอบครัว และการมีส่วนร่วมต่อการบริหารชุมชน ดังนี้

การศึกษา

ด้านการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 70 ระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 16 และไม่ได้ศึกษาร้อยละ 7 มีผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี 1 ตัวอย่าง กล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ถูกสัมภาษณ์แม้จะอยู่ในตัวอำเภอ แต่ยังมีระดับการศึกษาต่ำมากซึ่งไม่น่าจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาท้องถิ่น ผลการสำรวจนี้เป็นข้อเท็จจริงที่ชี้ให้เห็นว่าท้องถิ่นนี้จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระบบให้มากขึ้น เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้ใหม่ ๆ มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งในการดำเนินธุรกิจต่าง ๆ ด้วย

ตารางที่ 5.1 ระดับการศึกษาของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง

ระดับการศึกษา	ร้อยละ
ไม่ได้ศึกษา	7.0
ประถมศึกษา	70.0
มัธยมศึกษา	16.0
ปวช., ปวส	4.0
ปริญญาตรี	1.0
อื่นๆ (ระบุ)	2.0
รวม	100.0

ที่มา จากการคำนวณ

สภาพครอบครัว

ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดสมรสแล้ว โดยมีสมาชิกของครัวเรือนที่กำลังศึกษาเป็นเพศชายร้อยละ 65.09 เป็นเพศหญิงร้อยละ 34.91 ผู้ที่ไปทำงานต่างถิ่น โดยเป็นเพศชายร้อยละ 54.29 และเป็นเพศหญิงร้อยละ 45.71 นอกจากนี้ยังมีสมาชิกจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้ศึกษาและไม่ได้ทำงาน รวมทั้ง กลุ่มเด็กก่อนวัยเรียนและผู้สูงอายุ โดยเป็นเพศชายร้อยละ 64.62 และเป็นเพศหญิงร้อยละ 35.38

การมีส่วนร่วมต่อการบริหารชุมชน

ร้อยละ 62.00 ของกลุ่มตัวอย่างไม่มีส่วนร่วมต่อการบริหารชุมชน และผู้มีส่วนร่วมในการบริหารชุมชนมีเพียงร้อยละ 38.00 ซึ่งตำแหน่งบริหารชุมชนนี้ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

สภาพเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง

สภาพเศรษฐกิจของประชากรกลุ่มตัวอย่างในด้านอาชีพ รายได้ รายจ่าย การจ้างงาน ด้านการกู้ยืมเงิน และการใช้ประโยชน์จากที่ดิน มีลักษณะดังนี้คือ

อาชีพ

ในประเด็นของอาชีพหลักของกลุ่มตัวอย่างนั้น พบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 46.00 มีอาชีพหลักที่สำคัญ (อาชีพที่ทำเป็นประจำ) คืออาชีพ เกษตรกรรม รองลงมาคือร้อยละ 35 ทำธุรกิจส่วนตัว อาชีพ การค้าขาย (ขายของที่ระลึก) การบริการเรือนันทิเยว และการรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพหลักลำดับที่สาม คิดเป็น ร้อยละ 8 อย่างไรก็ตามพบว่า บางครัวเรือนทำหลายอาชีพ เช่น บางครัวเรือนทำการเกษตรแต่มีอาชีพรอง เช่น รับจ้างทั่วไป เป็นต้น กล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทำอาชีพ

เกษตรกรรม แต่ขณะเดียวกันก็ทำอาชีพรับจ้างทั่วไป (รายวัน) เป็นอาชีพรองที่สำคัญ ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์นี้สอดคล้องกับการพบปะสนทนาและการการสัมภาษณ์เชิงลึก ตลอดจนการสังเกตพื้นที่ และจากข้อมูลทุติยภูมิ

ตารางที่ 5.2 อาชีพของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพ	อาชีพหลัก (จำนวน 100 คน) ร้อยละ
เกษตรกรรม	46.00
ธุรกิจส่วนตัว (ค้าขาย การบริการเรือท่าเทียบ)	35.00
รับจ้างทั่วไป (รายวัน)	8.00
รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ (รวมลูกจ้าง)	5.00
พนักงาน ลูกจ้าง บริษัทเอกชน	2.00
อื่นๆ	4.00
รวม	100

ที่มา : จากการคำนวณ

หมายเหตุ: ในที่นี้อาชีพหลักหมายถึงอาชีพที่ทำเป็นประจำอาจมิใช่อาชีพที่ทำรายได้สูงสุด

ตารางที่ 5.3 กลุ่มตัวอย่างที่ทำธุรกิจส่วนตัวเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ประกอบธุรกิจหรือทำกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว	ครัวเรือน	ร้อยละ
ไม่ทำ	29	65.91
ทำ	15	34.09
รวม	44	100

ที่มา : จากการคำนวณ

กล่าวได้ว่าจากกลุ่มตัวอย่าง 100 คน นั้นมีผู้ที่ทำธุรกิจส่วนตัว 44 ราย โดยในจำนวน 44 ราย นั้นมีเพียง 15 ราย หรือร้อยละ 34.09 เท่านั้นที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงหรือมีรายได้จากการท่องเที่ยว และมีเพียง 12 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 22.73 เท่านั้นที่ทำธุรกิจการค้ากับต่างประเทศ โดยค้าขายกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาว ประเทศจีนและประเทศเมียนมาร์

ตารางที่ 5.4 รายได้จากการท่องเที่ยวของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง

ครัวเรือนที่ทำการติดต่อซื้อขายสินค้ากับต่างประเทศ(เช่น ลาว พม่า จีน เวียดนาม)	ครัวเรือน	ร้อยละ
ไม่มี	32	77.27
มี	12	22.73
รวม	44	100.0

ที่มา : จากการคำนวณ

ระดับรายได้ ครัวเรือนตัวอย่างที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปี ระหว่าง 75,001 ถึง 100,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 20.00 และผู้ที่มีรายได้ระหว่าง 50,001 ถึง 75,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 18 เท่ากับกลุ่มที่มีรายได้มากกว่า 200,000 บาทต่อปี และระหว่าง 25,000 ถึง 50,000 บาท ร้อยละ 11 เป็นอันดับสาม (ตาราง 5.5) ซึ่งปรากฏว่าผู้ที่มีรายได้ในระดับสูงมักเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่ามัธยม อนึ่งการที่ระดับรายได้เฉลี่ยค่อนข้างสูงน่าจะเป็นเพราะตัวอย่างเป็นคนในเมืองหรือในอำเภอซึ่งมีธุรกรรมสาขาบริการมาก เช่น เป็นเจ้าของกิจการหรือทำอาชีพค้าขาย หรือเป็นนักการธนาคาร ดังนั้นรายได้เฉลี่ยทางการศึกษาคงสูงจึ่งสูงกว่ารายได้ของอำเภอโดยรวม

ตารางที่ 5.5 รายได้เฉลี่ยต่อปีของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง (นับรายได้รวมทุกอาชีพ)

รายได้เฉลี่ยต่อปี	ร้อยละ
ต่ำกว่า 25,000 บาท	4.00
25,001 - 50,000 บาท	11.00
50,001 - 75,000 บาท	18.00
75,001 - 100,000 บาท	20.00
100,001 - 125,000 บาท	10.00
125,001 - 150,000 บาท	6.00
150,001 - 175,000 บาท	5.00
175,001 - 200,000 บาท	8.00
มากกว่า 200,000 บาท	18.00
รวม	100.00

ที่มา : จากการคำนวณ

จากการประเมินข้อมูลด้านการประกอบอาชีพหลักของประชาชนกลุ่มตัวอย่างกับรายได้เฉลี่ยต่อปี พบว่าผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่ำ คือ เฉลี่ยต่อปีต่ำกว่า 25,000 บาท ถึง 12 ครัวเรือน และมีรายได้ระหว่าง 25,001 ถึง 50,000 บาท จำนวน 15 ครัวเรือน ขณะที่ส่วนใหญ่ของผู้ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวมีรายได้เฉลี่ยต่อปีมากกว่า 100,000 บาท มีจำนวน 17 ครัวเรือน (ตาราง 5.6)

ตารางที่ 5.6 ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพหลักกับระดับรายได้เฉลี่ยต่อปีของประชาชน
กลุ่มตัวอย่าง (นับรายได้เฉพาะอาชีพหลัก)

อาชีพ	ร้อยละ (จำนวน)				
	ต่ำกว่า 25,000 บาท	25,000 - 50,000 บาท	50,001 - 75,000 บาท	75,001 - 100,000 บาท	มากกว่า 100,000 บาท
เกษตรกรรม	12	15	11	3	5
ธุรกิจส่วนตัว (ค้าขาย การ บริการเรือ่น่าเที่ยว)	2	4	9	3	17
รับจ้างทั่วไป (รายวัน)	-	5	1	-	2
รับราชการ พนักงาน รัฐวิสาหกิจ (รวมลูกจ้าง)	-	-	3	-	2
พนักงาน ลูกจ้าง บริษัทเอกชน	-	-	-	1	1
อื่นๆ (ระบุ)	-	-	-	-	4
รวม	14	24	24	7	31

ที่มา : จากการคำนวณ

จะเห็นได้ว่าตัวอย่างที่อยู่ในกลุ่มรายได้ต่ำส่วนใหญ่ คือเกษตรกร ซึ่งค่อนข้างจะเป็นภาพทั่วไปในสังคมไทย ที่เกษตรกรมักเป็นกลุ่มที่ไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากการพัฒนาได้มากนัก

ระดับรายจ่าย

การใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนตัวอย่างคิดจากค่าใช้จ่ายทั้งหมด 11 หมวด เป็นมูลค่ารวม 10,559.09 บาท เป็นค่าใช้จ่ายในหมวดต่างๆ ดังนี้ คือหมวดอาหารและเครื่องดื่ม 4,012.38 บาท เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ 421.49 บาท ยาสูบ 298.81 บาท เครื่องนุ่งห่มและรองเท้า

591.58 บาท ที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ภายในบ้าน 680.64 บาท ค่ารักษาพยาบาลและค่ายารักษาโรค 254.46 บาท ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล 615.67 บาท ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะและค่าบริการสื่อสาร 1,801.88 บาท การบันเทิง สันทนาการ งานสังคมและการอ่าน 340.30 บาท เพื่อการศึกษา 1,279.11 บาท และค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด 262.77 บาท จะเห็นได้ว่าค่าใช้จ่ายจะกระจุกตัวที่ค่าอาหาร ค่าพาหนะ และค่าบริการสื่อสาร และค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาซึ่งชี้ให้เห็นลักษณะปกติของครัวเรือน หรือชุมชนที่มีรายได้ต่ำ คือแนวโน้มของรายได้ส่วนใหญ่จะเป็นไปเพื่อการบริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าจำเป็น เช่นอาหาร (ตาราง 5.7)

ตารางที่ 5.7 รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนแยกตามหมวดการใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือน

หมวดค่าใช้จ่าย	รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน (บาท)
อาหารและเครื่องดื่ม	4,012.38
เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	421.49
ยาสูบ	298.81
เครื่องนุ่งห่มและรองเท้า	591.58
ที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ในบ้าน	680.64
ค่ารักษาพยาบาลและค่ายารักษาโรค	254.46
ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล	615.67
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะและค่าบริการสื่อสาร	1,801.88
การบันเทิง สันทนาการ งานสังคมและการอ่าน	340.30
การศึกษา	1,279.11
เบ็ดเตล็ด	262.77

ที่มา : จากการคำนวณ

การจ้างงาน

การศึกษาสภาวะการจ้างงานของครัวเรือนตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่าง 100 ราย นั้น มีครัวเรือนที่เป็นนายจ้าง 37 ครัวเรือน (หรือร้อยละ 37) และครัวเรือนอีก 63 ครัวเรือนไม่มีการจ้างงาน (อาจใช้แรงงานในครัวเรือนโดยไม่มีการจ่ายค่าแรง) ทั้งนี้ปรากฏว่า ผู้ที่ทำการจ้างงานนั้น จ้างลูกจ้างในลักษณะจ้างประจำเพียง 1 ราย ส่วนลูกจ้างอีก 3 ราย เป็นลูกจ้างชั่วคราว จะเห็นได้ว่าชุมชนมีการใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ซึ่งตรงกับการสังเกต การสนทนา และทฤษฎีของ

ชุมชนเกษตรในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งมักใช้แรงงานในครอบครัวในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชีพเกษตรกรรม

จะเห็นได้ว่าการจ้างงานส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการจ้างงานที่ไม่ถาวร ซึ่งตรงกับการสนทนาและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัญหาสำคัญอันหนึ่งคือการว่างงาน และทั้ง ๆ ที่คนในท้องถิ่นยังว่างงานแต่การใช้แรงงานต่างกัน โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวก็ยังมีให้เห็น ถึงแม้จากกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์จะพบเพียง 1 ครัวเรือนเท่านั้นที่จ้างงานคนต่างด้าวและ 2 ครัวเรือนที่จ้างงานคนท้องถิ่น แต่จากการสัมภาษณ์พบว่าปัญหาการว่างงานและการจ้างแรงงานต่างด้าว เป็นปัญหาจะค่อนข้างรุนแรงและมีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากแรงงานพม่า ลาว และจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพม่าและจีนจะมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ และจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน จะพบว่ามี การผ่อนคลายเป็นให้แรงงานลาว พม่า เข้ามาทำงานได้มากขึ้น หนึ่งใบบางโครงการย่อยพบว่า การว่างงานมีน้อยเพราะผู้ทำการเกษตรซึ่งอยู่นอกตัวอำเภอมักรู้ดีกว่าตนไม่ว่างงานเพราะมีการทำงานเรื่อยๆ

หนี้สินของครัวเรือน

ในประเด็นของหนี้สิน จากตารางที่ 5.8 พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 53 ครัวเรือน (หรือร้อยละ 53) มีการกู้ยืมเงิน และอีกจำนวน 47 ครัวเรือน (หรือร้อยละ 47) ไม่มีการกู้ยืมเงิน การกู้ยืมนั้นเป็นการกู้ยืมเงินในระบบ (ธนาคารพาณิชย์) อย่างเดียวจำนวน 51 ครัวเรือน และกู้ยืมเงินทั้งในระบบและนอกระบบจำนวน 2 ครัวเรือน ประเด็นนี้สอดคล้องกับข้อมูลด้านรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนซึ่งเห็นได้ว่ารายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ยค่อนข้างสูง ขณะที่รายได้เฉลี่ยค่อนข้างต่ำและหนี้สินเหล่านี้ อาจเกิดจากหลายสาเหตุที่จะได้วิเคราะห์ต่อไป

ตารางที่ 5.8 หนี้สินของครัวเรือน

หนี้สินครัวเรือน	ร้อยละ
มี	53.0
ไม่มี	47.0
รวม(53 ตัวอย่าง)	100.0

ที่มา : จากการคำนวณ

จำนวนครัวเรือนที่เป็นหนี้มีสัดส่วนสูงแม้จะเป็นการกู้ยืมจากสถาบันในระบบค่อนข้างมาก และกู้ยืมนอกระบบเพียงร้อยละ 2 ก็ตาม แต่แสดงให้เห็นได้ว่าชุมชนไม่สามารถยึด

หลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งลักษณะดังกล่าวถือว่าเป็นอันตรายของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากครัวเรือนที่มีหนี้สินไม่สามารถชำระหนี้ได้ อาจนำมาซึ่งการสูญเสียทรัพย์สิน เช่น ถ้ามีที่ดินเอาไปจำนองไว้ก็อาจถูกยึดไปได้ หากพิจารณาตัวอย่างของหลายชุมชนที่สามารถออมเงินและบริหารจัดการเงินได้ดี เช่นชุมชนทางภาคใต้ (ชุมชนไม้เรียง) ซึ่งมีความเข้มแข็งอย่างยิ่งสามารถพึ่งพาตนเองได้ น่าจะทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนมากกว่า (ตาราง 5.9)

ตารางที่ 5.9 แหล่งเงินกู้ของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง (100 คน)

ลักษณะการกู้ยืม	ร้อยละ
เงินกู้ในระบบ	51.00
เงินกู้ในระบบ และ เงินกู้นอกระบบ	2.00
ไม่มีการกู้ยืม	47.00
รวม	100.00

ที่มา : จากการคำนวณ

การใช้ประโยชน์จากที่ดิน

จากกลุ่มตัวอย่าง 100 ครัวเรือน พบว่า มี 6 ครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองเนื่องจากมีที่พักอาศัยภายในที่ดินของบิดา มารดา ซึ่งยังมีได้ทำการแบ่งสรรที่ดินให้แก่บุตร กลุ่มตัวอย่าง 40 ครัวเรือน (42.55%) มีการถือครองที่ดินซึ่งใช้เป็นที่พักอาศัยเพียงอย่างเดียว และ 54 ครัวเรือน (57.45%) มีทั้งที่ดินเพื่อทำการเกษตรและเป็นที่พักอาศัย (ตาราง 5.10) อย่างไรก็ตามมีผู้ถือครองที่ดินโดยไม่มีเอกสารสิทธิ์ถึง 12 ครัวเรือน และที่ เป็น นส. 3 ก. จำนวน 5 ครัวเรือน และเป็นโฉนดจำนวน 77 ครัวเรือน แต่จากข้อมูลของศูนย์ต่อสู่ความยากจนของอำเภอเชียงแสน โดยรวมกลับพบว่าปัญหาการขาดที่ดินทำกินเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของชุมชน อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าแปลกใจว่าทั้งๆ ที่ปัญหาที่ดินทำกินมีมากพอควรตามการสำรวจของ ศตจ. แต่กลับมีผู้ต้องการความช่วยเหลือในเรื่องที่ดินน้อย จากการสัมภาษณ์เชิงลึก เจ้าหน้าที่ผู้ทำงาน โดยตรงด้านการต่อสู่ความยากจน (คุณเกษรา วงศ์คม) พบว่าด้วยเงื่อนไขและความยุ่งยากต่างๆ ทำให้จำนวนผู้ต้องการความช่วยเหลือไม่มากนัก หนึ่งในปัญหาที่ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่พบอีกประการคือไม่สามารถจัดหาที่ดินเพื่อแบ่งสรรให้เพียงพอ ผู้วิจัยเห็นว่าถ้าปัญหานี้เป็นปัญหาที่สำคัญของชุมชนก็ควรได้รับการแก้ไขระเบียบวิธี หรือเงื่อนไขต่างๆ ให้เหมาะสม เนื่องจากการสนทนากับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ (วนอุทยาน) พบว่า ในอำเภอเชียงแสนยังมีปัญหาการสร้างสิ่งปลูกสร้างในเขตป่าสงวนอีกด้วย เช่นเดียวกับที่ผู้วิจัยพบว่ามีผู้ปลูกสร้างที่พักอาศัยทับเขตโบราณสถานหลายแห่ง

ผู้ตอบว่าไม่ใช่ร้อยละ 41 และไม่ทราบร้อยละ 19 ราย อย่างไรก็ตามเห็นได้ว่าส่วนใหญ่คือร้อยละ 83 ยอมรับว่าผลที่เกิดจากการเปิดการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวอย่างเสรีของประเทศไทยจะทำให้มีสิ่งผิดกฎหมายหรือโจรผู้ร้าย ผู้ก่อการร้ายเข้าประเทศได้ง่ายขึ้น

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 68 กล่าวว่า การค้าชายแดนมีผลให้ตนสามารถซื้อสินค้าราคาต่ำกว่าต่างประเทศได้ง่ายขึ้น และร้อยละ 79 เห็นว่าการค้าและการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในเชียงแสนกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้ตนเองมีรายได้เพิ่มขึ้น แต่ในขณะเดียวกันร้อยละ 66 ของกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการท่องเที่ยวส่งผลให้รายจ่ายของตนเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน ตัวอย่างส่วนใหญ่คือร้อยละ 87 มีความเข้าใจดีว่าการซื้อสินค้าจากต่างประเทศนั้นทำให้เงินตรารั่วไหลไปต่างประเทศ มีเพียงส่วนน้อยที่ไม่เข้าใจหรือไม่ทราบ ในประเด็นของการเข้ามาของแรงงานต่างด้าวในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 88 เห็นว่า การเปิดการค้าและการท่องเที่ยว จะทำให้มีแรงงานต่างด้าวเข้ามาในประเทศไทยได้ง่ายขึ้น และร้อยละ 77 ของผู้ถูกสัมภาษณ์เห็นว่า การเข้ามาของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยจะทำให้ผู้ประกอบการไม่ต้องการจ้างแรงงานในพื้นที่ แต่มีร้อยละ 19 ไม่เห็นด้วย (จะเห็นได้ว่าเรื่องนี้เป็นภัยอย่างยิ่งเพราะหากเงื่อนไขการทำธุรกิจเปิดเสรีมากขึ้น ผู้ประกอบการต่างชาติที่เข้ามาทำธุรกิจในประเทศไทยอาจนำคนงานของตนมาเอง เช่นขณะนี้ เรือท่องเที่ยวบางลำ อาศัยความร่วมมือของนายทุนไทยและจีน นั้นมีลูกเรือและคนงานในเรือเป็นคนจีน เข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทย เป็นเวลาหลาย ๆ เดือน โดยใช้เรือเป็นที่พัก ลักษณะนี้มีใช่เป็นภัยเฉพาะความมั่นคงทางเศรษฐกิจด้านการจ้างงานของชุมชนเท่านั้น แต่เป็นประเด็นความมั่นคงทางการเมืองและวัฒนธรรมด้วย) ในประเด็นของความยั่งยืนของการท่องเที่ยวนั้นร้อยละ 92 ของกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่มีการทิ้งขยะอย่าง ไร้ระเบียบ การขีดเขียนตามที่ต่าง ๆ การตัดต้นไม้ การขูดโบราณสถาน แต่เป็นที่น่าแปลกใจว่า ในประเด็นคำถามว่า “ท่านเห็นว่าการที่อำเภอเชียงแสนจะเจริญจำเป็นต้องมีการทำลายสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และ โบราณสถานใช่หรือไม่” กลับมีผู้ตอบว่าใช่ถึงร้อยละ 25 อย่างไรก็ตามมีร้อยละ 72 ตอบว่าไม่ใช่ (จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เฒ่าผู้แก่ ตลอดจนนักวิชาการในท้องถิ่นหลายท่านให้ข้อมูลว่า เชียงแสนถูกขูดค้น โบราณสถานหลายรอบ ทั้งจากชาวบ้านและกรมศิลปากรหลายครั้ง แต่ทุกครั้งมีสิ่งของเป็นจำนวนมากแต่นำไปเก็บไว้ที่ใดไม่ทราบ ซึ่งกรณีดังกล่าว ผู้ศึกษาเห็นว่า โบราณวัตถุของชุมชนแสดงถึงรากฐานของชุมชนควรถูกนำกลับมาไว้ ณ ชุมชน) สรุปได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกินร้อยละ 50 มีความเข้าใจลักษณะการท่องเที่ยวที่จะก่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนของท้องถิ่นได้

ในการวัดความเข้าใจด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัวนั้นพบว่า ครึ่งเรือตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 88 มีความเข้าใจดี คือเข้าใจว่าฐานะทางเศรษฐกิจของตนจะมีความมั่นคง

ได้ หากคนมีที่มาของรายได้มากกว่าหนึ่งแหล่ง และร้อยละ 92 เข้าใจว่ารายได้ของครัวเรือนต้องมากกว่ารายจ่ายจึงจะมีความมั่นคง

ตารางที่ 5.11 ความเข้าใจต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง

ประเด็น	ร้อยละ			
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ	รวม
ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ คือ การเลี้ยงชีพหรือมีรายได้เพียงพอแก่ความจำเป็นพื้นฐานของตนเองและครอบครัว โดยไม่มีหนี้สิน	80	13	7	100
อำเภอเชียงแสนถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ	77	4	19	100
เขตเศรษฐกิจพิเศษคือเขตที่กำหนดเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจเท่านั้นใช่หรือไม่	48	27	25	100
การเปิดเสรีการค้าและการท่องเที่ยว หมายความว่ารัฐบาลไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง	40	41	19	100
การเปิดการค้าชายแดน และการท่องเที่ยวอย่างเสรีของประเทศไทยจะทำให้มีสิ่งผิดกฎหมายหรือโจรผู้ร้าย ผู้ก่อการร้ายเข้าประเทศได้ง่ายขึ้น	83	15	2	100
การค้าชายแดนทำให้ท่านซื้อสินค้านำเข้าจากต่างประเทศได้ในราคาต่ำและสะดวก	68	22	10	100
การค้าชายแดน และการท่องเที่ยวที่อำเภอเชียงแสนกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้ท่านมีรายได้เพิ่มขึ้น	79	17	4	100
การค้าชายแดน และการท่องเที่ยวที่อำเภอเชียงแสนกับกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้ท่านมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น	66	31	3	100
การซื้อสินค้านำเข้าจากต่างประเทศจะทำให้ประเทศไทยเสียเงินให้ต่างประเทศ	87	9	4	100
การเปิดเสรีการค้าและการท่องเที่ยว ทำให้มีแรงงานต่างด้าวเข้าประเทศไทยได้ง่ายขึ้น	88	10	2	100

ตารางที่ 5.11 (ต่อ)

คำถาม	ร้อยละ			
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ	รวม
การมีแรงงานต่างด้าวในประเทศจะทำให้ผู้ประกอบการไม่จ้างแรงงานในพื้นที่	79	19	2	100
การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องไม่มีการทำลายสภาพแวดล้อมเช่น การทิ้งขยะ การขีดเขียน การตัดต้นไม้ และการขูดโบราณสถาน	92	5	3	100
ท่านเห็นว่าการที่อำเภอเชียงแสนจะเจริญ ต้องมีการทำลายสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน	25	72	3	100
ฐานะครอบครัวของท่านจะมั่นคงต้องมีรายรับมากกว่า 1 ทาง	88	11	1	100
รายรับรวมของครอบครัวท่านต้องมากกว่ารายจ่ายจึงจะทำให้ฐานะครอบครัวมีความมั่นคง	92	7	1	100

ที่มา : จากการคำนวณ

ในประเด็นการพัฒนาของอำเภอเชียงแสน ที่ผ่านมานั้น กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และการปกครอง ซึ่งรวมถึงการขยายเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ ตลอดจนการขยายตัวของการค้าและการท่องเที่ยว ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 84 เห็นว่าการคมนาคมเป็นผลมาจากการพัฒนาการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจพื้นที่ของนักวิจัยพบว่า เชียงแสนมีการพัฒนาด้านคมนาคมมากที่สุด โดยถนนและท่าเรือต่างถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำการขนถ่ายสินค้าและผู้โดยสาร แม้ถนนส่วนใหญ่ในเชียงแสนจะยังมีลักษณะคับแคบก็ตาม (อาจเป็นด้วยสภาพบังคับของพื้นที่ ที่มีโบราณสถานตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก)

ตารางที่ 5.12 ทักษะของประชาชนต่อการพัฒนาของอำเภอเชียงใหม่

ผลกระทบของการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวต่อการพัฒนาใน อำเภอเชียงใหม่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	ผลกระทบอันดับ 1 (ร้อยละ)
ด้านการคมนาคม	84
ด้านสาธารณูปโภค สาธารณสุขพื้นฐาน	2
ด้านสุขภาพอนามัย	1
ด้านสังคม	1
ประเพณี วัฒนธรรม	1
ด้านเศรษฐกิจ	3
ด้านการท่องเที่ยว	2
อื่น (ระบุ)	6
รวม	100

ที่มา : จากการคำนวณ

หมายเหตุ: ตัวอย่างแต่ละรายเลือกคำตอบได้มากกว่า 1 ข้อ แต่ผู้วิจัยเลือกมาแสดงเฉพาะปัญหาที่มีผู้เลือกเป็นลำดับหนึ่ง

การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ของอำเภอเชียงใหม่นั้นก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนทั้งในด้านบวกและด้านลบ กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 72 ได้สะท้อนทักษะให้เห็นว่าการพัฒนาหรือความเติบโตของท้องถิ่นส่งผลดีต่อเศรษฐกิจของครัวเรือน แต่มีผู้เห็นว่าส่งผลลบต่อครัวเรือนร้อยละ 15 มีผู้ถูกสัมภาษณ์ร้อยละ 34 เห็นว่าผลจากการขยายตัวของการค้าและการท่องเที่ยวทำให้มีความปลอดภัยมากขึ้น แต่มีผู้เห็นตรงข้ามถึงร้อยละ 23 และมีผู้ไม่ทราบหรือบอกผลการเปลี่ยนแปลงด้านความปลอดภัยไม่ได้ถึงร้อยละ 43 ด้านสุขภาพนั้นกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 30 เห็นว่ามีผลให้สุขภาพดีขึ้นแต่ร้อยละ 23 เห็นว่าส่งผลให้สุขภาพเลวลงและมีผู้ไม่ทราบ ร้อยละ 47 ร้อยละ 49 ของกลุ่มตัวอย่าง เห็นว่าคมนาคมดีขึ้นแต่ผู้ที่เห็นว่าเลวลง มีร้อยละ 23 และไม่ทราบร้อยละ 28 ด้านระบบการสื่อสารกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 43 เห็นว่ามีการปรับปรุงดีขึ้น ร้อยละ 4 เห็นว่าเลวลงและไม่ทราบร้อยละ 53 ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวนั้น ร้อยละ 30 ตอบว่าดีขึ้น แต่ร้อยละ 4 เห็นว่าแย่ลง และไม่ทราบร้อยละ 66 ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านดีขึ้นร้อยละ 38 และเลวลงร้อยละ 2 และไม่ทราบร้อยละ 60 ส่วนด้านการศึกษาดีขึ้นร้อยละ 45 ของกลุ่มตัวอย่างและไม่ทราบร้อยละ 55 ด้านการรับรู้ข่าวสารนั้น มีผู้ตอบร้อยละ 58 เห็นว่าดีขึ้นแต่ร้อยละ 2 เห็นว่าเลวลงและมีผู้ไม่

ทราบร้อยละ 40 ด้านความเท่าเทียมในสังคมนั้นผู้ตอบร้อยละ 35 เห็นว่าดีขึ้น แต่ร้อยละ 12 เห็นว่าความเท่าเทียมลดน้อยลงและไม่ทราบร้อยละ 53 โดยสรุปความเห็นของกลุ่มส่วนใหญ่ค่อนข้างมีทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง

ในประเด็นของปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงของเชียงใหม่ จากการศึกษากลุ่มตัวอย่าง 100 ตัวอย่าง มีผู้ที่เห็นว่ามีปัญหาเกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตประจำวัน ร้อยละ 55 ส่วนปัญหาที่เกิดจากการค้าชายแดนนั้นมีผู้ประสบปัญหา ร้อยละ 45 โดยปัญหาที่สำคัญเกี่ยวกับการค้าชายแดน เป็นปัญหาด้านการคมนาคม ทั้งๆ ที่ จากข้อมูลและการสัมภาษณ์กลุ่ม ได้ความเห็นว่า การคมนาคมเป็นปัจจัยที่ได้รับการปรับปรุงมากที่สุด แต่ก็ยังเป็นประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่ายังเป็นปัญหาสำคัญ ประเด็นที่คนในชุมชนสะท้อนในเรื่องการคมนาคมนี้ตรงกับข้อสังเกตของนักวิจัยและจากการสอบถามนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศตลอดจนผู้ประเมินสภาพเชียงใหม่ที่เป็นชาวต่างประเทศต่างให้ความคิดเห็นเช่นเดียวกันคือ ปัญหาอาจมิใช่การขาดเส้นทางคมนาคมแต่เป็นปัญหาของการขาดเครือข่ายเชื่อมโยงการขนส่งสาธารณะที่มีความพอเพียงและแน่นอนมากกว่า นอกจากนี้ยังพบว่า การประชาสัมพันธ์ตลอดจนระเบียบพิธีศุลกากรนั้นเป็นปัญหาที่สำคัญของการการค้าด้วยเช่นกัน จากข้อมูลนั้น ชุมชนไม่เห็นว่าการปลอดภัยเป็นปัญหามากนักก็มีเพียง 8 ตัวอย่างเท่านั้นที่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ อาจเป็นเพราะเมื่อมองโดยผิวเผินเชียงใหม่เป็นชุมชนที่มีความสงบ คนในชุมชนในชุมชนมีความเป็นมิตร และคนในชุมชนมีความคุ้นเคยกับชุมชนของตนเอง จึงอาจไม่รู้สึกลังเลถึงความไม่ปลอดภัย แต่กระนั้นก็ตามเมื่อสนทนากับชุมชน หรือผู้นำท้องถิ่นจะพบว่ามีความหวาดระแวงเล็กๆ เกี่ยวกับคนต่างถิ่นและคนต่างด้าวที่เข้ามาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพในท้องถิ่นของตนเพราะไม่ทราบที่มาที่ไปซึ่งตรงกับหลักฐานที่เกิดขึ้นเช่น การจับกุมคนต่างด้าว ทั้งชาวพม่าและชาวเกาหลีเหนือตลอดจนการจับสิ่งผิดกฎหมายได้บ่อยครั้ง ส่วนปัญหาเร่งด่วนที่กลุ่มตัวอย่างที่ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวันต้องการให้แก้ไขคือ ปัญหาเรื่องการไม่มีงานทำ ปัญหาด้านคมนาคม สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย และการศึกษา ขณะที่การสื่อสารกลับเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจน้อย (ตารางที่ 5.13)

ตารางที่ 5.13 ปัญหาที่ต้องการให้ดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วนของประชาชนกลุ่มตัวอย่าง

ปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
การคมนาคม	14	25.45
การศึกษา	4	7.27
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	5	9.09
การสื่อสาร	1	1.82
สิ่งแวดล้อม (ขยะและร้านค้าไม่มีระเบียบ)	6	10.91
เศรษฐกิจ (ไม่มีงานทำ)	22	40.00
ระบบสาธารณสุขโรค	3	5.45
รวม	55	100.00

ที่มา : จากการคำนวณ

โดยสรุปครัวเรือนที่ถูกสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ค่อนข้างมีทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงของอำเภอเชียงแสนแม้จะเห็นว่ายังมีปัญหาที่ต้องแก้ไขบางประการเพื่อสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ชุมชน

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 30 ตัวอย่าง ระหว่างวันที่ 24-25 ธันวาคม 2548 ของปีที่ 1 และปีที่สองระหว่างเดือนตุลาคม 2549 ถึงเดือนสิงหาคม 2550 โดยกลุ่มเป้าหมายในปีแรกประกอบด้วย พระสงฆ์ (เจ้าคณะอำเภอ) นายอำเภอ นายด่านศุลกากรเชียงแสน ผู้แทนตำรวจนำกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้บริหารพิพิธภัณฑสถาน เชียงแสน และเจ้าของเรือนำเที่ยว โดยประเด็นคำถามแยกเป็น 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับอำเภอเชียงแสน 2) ทิศทางการพัฒนาที่ผ่านมาของเชียงแสน 3) จุดแข็งและจุดอ่อน 4) ความเข้าใจต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 5) ความเข้าใจต่อการค้าเสรี และ 6) ปัญหาของอำเภอเชียงแสน ในปีที่สองเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยคำถามลักษณะเดียวกันจากผู้นำท้องถิ่น อบต. ทั้งตำบลเวียงและตำบลอื่น รวม 6 ตำบล กลุ่มผู้ประกอบการวิชาชีพครู กลุ่มเจ้าหน้าที่ที่ทำงานเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความยากจน เจ้าหน้าที่ศุลกากร เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยว ผู้ประกอบการค้าในตลาดสด ผู้ประกอบการกิจการร้านอาหาร ผู้ประกอบการค้าในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ รถสองแถว ผู้ประกอบการค้าห้องพัก และที่สำคัญคือกลุ่มกิจกรรม

ทางด้านวัฒนธรรม อาทิผู้นำกลุ่มเชียงแสนเมืองนำอยู่ กลุ่มรักษ์เชียงแสนซึ่งประมวลความรู้และความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ในประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

ความรู้เกี่ยวกับอำเภอเชียงแสน

ผู้ถูกสัมภาษณ์จะตอบคำถามใน ประเด็นต่อไปนี คือ ความรู้ด้านภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี สังคมการเมือง เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และสิ่งผิดกฎหมาย กล่าวได้ว่า ผู้ถูกสัมภาษณ์มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นดังกล่าว เนื่องจากการเข้าไปสนทนาเป็นการเลือกแบบเจาะจง จึงได้ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่างๆ ค่อนข้างมาก ผลจากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า

ด้านภูมิศาสตร์ อำเภอเชียงแสนเป็นอำเภอที่มีอาณาเขตติดต่อกับ 2 ประเทศคือ ประเทศ เมียนมาร์ โดยมีแม่น้ำรวกกันเขตแดนในบริเวณตำบลเวียงและตำบลศรีดอนมูล ส่วนประเทศลาวมีแม่น้ำโขงกันเขตแดน ณ ตำบลเวียง กล่าวได้ว่าทรัพยากรทางภูมิศาสตร์เหมาะแก่การท่องเที่ยว และการค้าชายแดน

วัฒนธรรมประเพณี อำเภอเชียงแสนเป็นเมืองที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทย มีโบราณสถาน โบราณวัตถุจำนวนมากที่ยังคงความสมบูรณ์ รวมทั้งวัฒนธรรมของชนชาติที่อาศัยอยู่ในตำบลต่าง ๆ ของอำเภอ ได้แก่ วัฒนธรรมอาข่า วัฒนธรรมไทลื้อ วัฒนธรรมพม่า และวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งน่าจะสามารรถรื้อฟื้น (เพื่อดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม) และใช้เป็นกลไกในทางสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ)

สังคมและการเมือง เนื่องจากเชียงแสนเป็นอำเภอที่ประกอบด้วยประชาชนที่อพยพมาจากถิ่นอื่นตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และการที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้อำเภอเชียงแสนมีประชาชนหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่ นอกจากนี้ระยะหลังพบว่ามีประชาชนจากจังหวัดอื่น และจากต่างประเทศคือชาวจีนเข้ามาตั้งรกรากอาศัยในอำเภอเชียงแสนมากขึ้นเรื่อยๆ ประชาชนที่อาศัยอยู่เดิมส่วนหนึ่งขายที่ดินทำกินและออกไปอาศัยบริเวณตำบลรอบนอกตัวอำเภอเชียงแสน (ตำบลเวียง) มากขึ้น ปัญหาที่สำคัญขณะนี้คือ การหลบหนีเข้าเมืองของชาวเกาหลีเหนือ เพื่อรอการส่งไปประเทศที่สาม ซึ่งค่อนข้างเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศไทย นอกจากนั้นการที่อำเภอเชียงแสนมีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านสองประเทศ ตลอดจนมีแม่น้ำโขงไหลเลียบบอำเภอจึงเป็นเขตแดนที่สะดวกแก่การเข้ามาของชาวต่างชาติ ทั้งที่เข้ามาโดยถูกต้องตามระเบียบพิธีการตรวจคนเข้าเมืองและที่เข้ามาโดยผิดกฎหมาย และลักษณะภูมิศาสตร์ของเชียงแสนยังสะดวกต่อการลักลอบนำเข้ายาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมายอื่นๆ (การมีคนต่างถิ่นเข้ามาอยู่มากขึ้นเรื่อยๆ จากทำให้แรงยึดเหนี่ยวของชุมชนไม่เหนียวแน่นพอที่จะต่อสู้กับการรุกรานจากภายนอกชุมชน: ญาคา)

เศรษฐกิจ ผู้ถูกสัมภาษณ์ทราบดีว่าอำเภอเชียงแสนมีการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านและประเทศจีน แต่เห็นว่าธุรกิจการค้าตกอยู่กับกลุ่มนายทุนทั้งที่อยู่ในและนอกอำเภอเชียงแสนเพียงไม่กี่ราย นอกจากนั้นอาจกล่าวได้ว่าแม้มูลค่าในการส่งออก ณ ด้านศุลกากร อำเภอเชียงแสนจะมีมาก แต่สินค้าเหล่านั้นมักมีแหล่งกำเนิดจากที่อื่น ดังนั้นเชียงแสนจึงเป็นทางผ่านของสินค้ามากกว่าการเป็นแหล่งผลิต ทำให้มูลค่าเพิ่ม (Value Added) ของอำเภอมีไม่มากนักและผลประโยชน์ทางการค้าขายไม่กระจายอย่างเหมาะสม ผู้นำและปราชญ์ของชุมชนหลายท่านเชื่อว่าแม้จะปรับปรุงสาธารณูปโภคตลอดจนระเบียบวิธีทางการค้าให้ดีขึ้น แต่ผลประโยชน์ก็ยังคงตกกับคนกลุ่มน้อยเป็นส่วนใหญ่ อนึ่งปัจจุบันการค้าขายบริเวณชายแดนเปลี่ยนไปนั่นคือ มีธุรกิจการนำชาวลาวเข้าไปซื้อของในตัวจังหวัดแทนการซื้อสินค้าบริเวณตลาดในตำบลเวียงดงที่เคย และสถานที่ที่เข้าไปซื้อสินค้าคือห้างแมคโครซึ่งชุมชนกล่าวว่า “ข้ามหัวเราไปเลย” ปัญหาเช่นนี้ควรมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน มิฉะนั้นการค้าขายของท้องถิ่นจะมีปัญหาในอนาคตเพราะนับวันห้างร้านของต่างชาติขยายตัวมากขึ้น เช่นห้างเทสโก้โลตัส ซึ่งจะทำให้ร้านค้าย่อยของชุมชนประสบปัญหาการแข่งขันมากขึ้น

การท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวของอำเภอเชียงแสนมีจำนวนมากและหลากหลาย ทั้งด้านประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และศาสนา มีวัดวาอารามมากกว่า 100 วัด และมีวัดที่ยังไม่ได้บูรณะอีกมากแต่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวยังไม่ชัดเจนคือ นักท่องเที่ยวมักรู้จักอำเภอเชียงแสนเฉพาะสามเหลี่ยมทองคำเท่านั้น จึงมุ่งท่องเที่ยวอำเภอเชียงแสนบริเวณสามเหลี่ยมทองคำเป็นหลัก ส่วนใหญ่มักไม่พักค้างคืนหรือที่เข้าพักค้างคืนมักเป็นไปเพื่อการเดินทางต่อไปยังประเทศลาว ดังนั้นแรงจูงใจในการสร้างกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนจึงไม่มีมากนัก แต่ขณะเดียวกัน เมื่อสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวถึงสาเหตุที่ไม่พักค้างคืน หรือพักค้างคืนเพียงระยะสั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะกล่าวว่าเป็นเพราะอำเภอเชียงแสนไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย หรือน่าสนใจ ทั้งขาดการประชาสัมพันธ์อย่างพอเพียงด้วย แสดงให้เห็นว่าหากเชียงแสนสามารถสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลายและน่าสนใจมากขึ้น การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจผ่านการท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นได้อย่างแน่นอน เพราะแม้จะไม่มีสิ่งดึงดูดใจที่สร้างโดยมนุษย์มากนักแต่นักท่องเที่ยวที่ถูกสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ โดยเฉพาะชาวต่างชาติกล่าวว่า จะกลับมาอีก

สิ่งผิดกฎหมาย เดิมนั้นอำเภอเชียงแสนได้ชื่อว่าเป็นแหล่งยาเสพติดของประเทศคือชาวเขาปลูกฝิ่นมาก แต่ในปัจจุบันมีน้อยลงมากเนื่องจากโครงการเศรษฐกิจต่างๆ ตามแนวพระราชดำริ ที่เกิดขึ้นตามแนวชายแดนระหว่างประเทศของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งลดปัญหาดังกล่าวลงไปมาก แต่อย่างไรก็ตามยังมีการนำสินค้าหนีภาษีเข้ามาไม่น้อย นอกจากปัญหาของสิ่งผิดกฎหมายแล้วยังมีการลักลอบเข้ามาของคนและสิ่งของเป็นภัยต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและ

การเมือง อำเภอเชียงแสนยังมีปัญหาเรื่องการลอบเข้ามาของแรงงานต่างด้าว เช่น พม่า ลาว เกาหลีเหนือ และจีน ปัญหาดังกล่าวควมจะผู้ศึกษา เห็นว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชาวเชียงแสนไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาของการแย่งงานและแย่งธุรกิจโดยคนต่างด้าว

ทิศทางการพัฒนาที่ผ่านมาของเชียงแสน

ประมวลได้ว่าผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึกเห็นว่าทิศทางการพัฒนาอำเภอเชียงแสนที่ผ่านมาไม่แน่นอน ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาเท่าที่ควร คือการพัฒนาจะเป็นไปตามแนวนโยบายของรัฐบาลกลางของประเทศเท่านั้น (Top down) ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนในการแสดงออกถึงความต้องการน้อยมาก มีการพัฒนาเฉพาะ โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนเลียบก้าแพงเมือง การสร้างท่าเรือน้ำลึก เป็นต้น โดยมีได้คำนึงถึงศักยภาพของอำเภอเชียงแสน หรือการวางผังเมือง ประมวลความเห็นจากผู้ถูกสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่าการพัฒนาอำเภอเชียงแสน ควรพัฒนาทางด้านการศึกษา การเกษตรกรรม การค้าชายแดน และต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถในด้านต่างๆ ตลอดจนสร้างความตระหนักต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของอำเภอเชียงแสนด้วย

ความเข้าใจต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

กลุ่มตัวอย่างที่ถูกสัมภาษณ์เชิงลึกเห็นว่าอำเภอเชียงแสนมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพราะประชาชนมีความพอเพียงไม่อดอยากมีอยู่มีกิน แต่เศรษฐกิจการลงทุนขึ้นกับนักลงทุนเหล่านี้ นักลงทุนเป็นส่วนใหญ่ที่มาจากต่างถิ่น เข้ามาทำการค้าชายแดนและทำการค้ากับประเทศจีนตลอดจนธุรกิจอื่น ๆ ชาวเชียงแสนเห็นว่า กลุ่มนักลงทุนเหล่านี้ มีหน้าที่ต้องช่วยรักษาสิทธิประโยชน์ทางการค้าของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยหรือปกป้องด้านการค้าของคนเชียงแสนด้วย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่า คำว่า ประชาชนมีความพอเพียงไม่อดอยากนั้น อาจเป็นความรู้สึกของตัวอย่างบางคนแต่ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ประชาชนกลุ่มตัวอย่างข้างต้นชี้ให้เห็นว่าคนในชุมชนเป็นผู้มีหนี้สินพอสมควรจึงอาจมิใช่ความพอเพียง

โดยทั่วไปอาจกล่าวได้ว่า ความเข้าใจเรื่องความมั่นคงของผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกอยู่ในระดับพอใช้ได้ แต่ความเข้าใจลึกซึ้งยังไม่พอเพียง เพราะความมั่นคงทางเศรษฐกิจไม่ใช่แค่พออยู่พอกิน แต่ต้องรู้จักเพิ่มพูนความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้มีความยั่งยืนปราศจากหนี้สินด้วย

ความเข้าใจต่อการค้าเสรี

กลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ความเห็นเกี่ยวกับผลดีและผลเสียของการค้าเสรี โดยเข้าใจว่า การค้าเสรี คือการที่ชุมชนสามารถทำการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านได้เสรี ซึ่งผลดีคือจะทำให้ชาวบ้านหรือ

ผู้ที่ทำการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน ขายสินค้าได้มากขึ้น น่าจะทำให้มีการจ้างงานมากขึ้น มีสินค้าให้เลือกซื้อมากขึ้น จะส่งผลให้มีการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง และทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการพัฒนาขึ้น ส่วนผลเสียคือทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไป มีการเลียนแบบวัฒนธรรมจากต่างประเทศเกิดขึ้น มีปัญหาสิ่งแวดล้อม มีการทำลายโบราณสถานจากการสร้างถนน และมีสิ่งผิดกฎหมายเข้ามาในประเทศ เช่น แรงงานต่างด้าว ยาเสพติด สินค้าหนีภาษี เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความเข้าใจในประเด็นของผลกระทบของการค้าพอประมาณแต่ยังไม่ลึกซึ้งพอที่จะนำมาเป็นฐานความคิดเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนได้

ในการประเมินตนเองของกลุ่มผู้ถูกสัมภาษณ์เชิงลึก โดยให้ประมวลสิ่งที่ผู้ถูกสัมภาษณ์เห็นว่า เป็นจุดอ่อนและจุดแข็ง ที่สำคัญของอำเภอเชียงนั้น ผลการประเมินโดยสรุปคือ

จุดแข็งและจุดอ่อน

จุดแข็งของอำเภอเชียงแสน ที่สำคัญคือ

1) การเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน มีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เก่าแก่มากมาย เป็นท้องถิ่นที่ศาสนาพุทธเคยเจริญรุ่งเรืองมานานและชาวชุมชนยังมีความเข้มแข็งทางด้านศาสนาพุทธมากพอควร

2) ภูมิประเทศ ที่ตั้งของอำเภอเชียงแสน ที่มีความโดดเด่น และมีอาณาเขตติดกับประเทศเพื่อนบ้าน ถึงสองประเทศและยังเดินทางไปมากับประเทศจีนได้สะดวกโดยใช้เส้นทางแม่น้ำโขง

3) มีประเพณี วัฒนธรรมล้านนา รวมถึงวัฒนธรรมของชนเชื้อชาติอื่นๆ ที่หลากหลายน่าสนใจ

จุดอ่อนของอำเภอเชียงแสน

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวถึงจุดอ่อนหรือปัญหาของเชียงแสนหลายประการ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่ผู้วิจัยได้รับทราบจากกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ ซึ่งจุดอ่อนของเชียงแสนที่พบคือ

1) การเปลี่ยนตัวผู้บริหาร (นายอำเภอ) บ่อยครั้ง

2) ผู้ปกครองขาดภาวะความเป็นผู้นำ

3) ประชาชนในพื้นที่มีเงินทุนน้อย

4) การคมนาคมที่ไม่เพียงพอและขาดมาตรฐาน อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางเศรษฐกิจของประเทศ ถนนแคบ รถประจำทางมีน้อย (การเดินรถในท้องถิ่นไม่มีความแน่นอนเท่าที่ควร) ไม่มีที่จอดรถ

5) แรงงานคนต่างด้าวเข้ามาในประเทศได้ง่าย เนื่องจากขาดการควบคุมที่ดี

6) ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ในด้านต่างๆ เช่น กฎหมาย การปกครอง สาธารณสุข เศรษฐกิจ เป็นต้น รวมถึงขาดการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาชุมชน ของคนในท้องถิ่น

7) สาธารณูปโภคยังไม่ดีพอ

ผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้องกับผู้ให้สัมภาษณ์เป็นส่วนใหญ่ แต่มีบางประการที่คนในท้องถิ่นอาจคิดไม่ถึง เนื่องจากเป็นความเคยชิน คือความขาดแคลนด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ห้องน้ำสาธารณะ และความหลากหลายของอาหารซึ่งทั้งสองประเด็นนี้ มีความสำคัญต่อธุรกิจท่องเที่ยวเช่นเดียวกับปัญหาอื่นๆ ที่กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็น

ปัญหาอื่นๆ ของอำเภอเชียงแสน

ในประเด็นปัญหาอื่นๆ (เบ็ดเตล็ด) นั้น ผู้ให้สัมภาษณ์ยังคงกล่าวถึงปัญหาอื่นๆ ของเชียงแสนอีกหลายประเด็นซึ่งเป็นปัญหาที่เห็นได้ทั่วไปในประเทศไทย นั่นคือ

1) การเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร (นายอำเภอ) บ่อยครั้ง ให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาอำเภอเชียงแสน

2) ปัญหาการขาดสถานที่จำหน่ายสินค้าเกษตรและราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ

3) ปัญหาการคมนาคม ถนนแคบ ชำรุด บางแหล่งใกล้กับโบราณสถานซึ่งการเดินทางรถบรรทุกเพื่อขนถ่ายสินค้าอาจทำลายโบราณสถานได้

4) ปัญหาการขาดที่จอดรถ และไม่มีระบบขนส่งนำนักท่องเที่ยวไปท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ อย่างเพียงพอ

5) ไม่มีการกำหนดทิศทางการพัฒนา ของชุมชนรวมทั้งขาดการวางผังเมืองที่ดี ทำให้ประชาชนมีการตั้งร้านค้าอย่างไม่เป็นระเบียบ ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า การวางผังเมืองที่ดีจะช่วยป้องกันผลเสียที่จะเกิดกับโบราณสถานและโบราณวัตถุด้วย

6) ในขณะที่ประชาชนเห็นว่าตนไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการวางแผนของเชียงแสนเท่าที่ควร ในทางตรงกันข้ามฝ่ายผู้บริหารบางท่านก็มีความรู้สึกว่าได้ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร

ทิศทางการพัฒนา ผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกให้ข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาดังนี้

1) อำเภอเชียงแสนเป็นที่ชุ่มน้ำควรพัฒนาโดยเน้นการเกษตรกรรมเป็นหลัก

2) อำเภอเชียงแสนควรพัฒนาตำบลเวียงเป็นแหล่งท่องเที่ยว

3) ควรพัฒนาการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวควบคู่กับการเกษตรกรรม

4) ควรปรับปรุงระบบคมนาคม เช่น ขยายถนน มีระบบรถโดยสารในอำเภอและมีตารางเวลาของรถโดยสารไปยังตัวเมืองหรือจังหวัดอื่น ๆ ที่แน่นอน

5) จัดระบบระเบียบการค้า เช่น การกำหนดที่ตั้งร้านค้า การกำหนดราคาสินค้าที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ตลอดจนให้ความสำคัญด้านคุณภาพสินค้า

ถ้าพิจารณาจากการให้สัมภาษณ์จะเห็นได้ว่าชุมชนเข้าใจปัญหาและทิศทางที่ควรดำเนินการแก้ไขพอสมควร แต่จะเห็นได้ว่ายังเป็นการให้ข้อเสนอแนะที่ดีแต่เป็นด้านกายภาพหรือวัตถุค่อนข้างมากเกือบ ไม่มีผู้ใดกล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพของทรัพยากรบุคคล นอกจากนั้นในบางประเด็นปัญหา เช่น ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำนั้นแสดงถึงการปรับตัวของเกษตรกรเองยังขาดความยืดหยุ่นและไม่เข้าใจตลาดสินค้าเกษตรเพียงพอ

ผลจากการสนทนากลุ่ม (Focus group)

ในการสนทนากลุ่มในวันที่ 17 พฤษภาคม 2549 ณ ที่ทำการอำเภอเชียงแสน โดยกลุ่มผู้ร่วมสนทนากลุ่ม อาทิ นายอำเภอ นายกเทศบาล กำนัน นายด่านศุลกากรเชียงแสน ผู้แทนตำรวจน้ำ ผู้แทนเจ้าคณะอำเภอ ชมรมรักษ์เชียงแสน และนักธุรกิจ จำนวน 30 ราย ในประเด็นของ

- 1) ความเข้าใจความหมายของคำว่า ความมั่นคงของเชียงแสน
- 2) ทิศทางการพัฒนาเชียงแสนจากอดีตถึงปัจจุบัน
- 3) ผลกระทบจากการพัฒนาเชียงแสนที่ผ่านมา
- 4) การค้าชายแดนของอำเภอเชียงแสน
- 5) ด้านการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงแสน และ
- 6) จุดแข็ง จุดอ่อนของอำเภอเชียงแสน

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

ในประเด็น ความมั่นคงของเชียงแสน นั้นกลุ่มเห็นว่า ความมั่นคงของเชียงแสนประกอบไปด้วยความมั่นคงตามแนวชายแดน ความมั่นคงทางการเมือง ซึ่งกล่าวได้ว่าไม่มีหรือมีปัญหาเสถียรน้อย ไม่มีปัญหาแรงงานต่างด้าว (ซึ่งอาจต่างจากรายงานของทางราชการ: ญาติ) ไม่มีปัญหาด้านศีลธรรมและจิตใจของประชาชน แต่ปัญหาที่มีอยู่เช่นการผูกขาดการขนส่งทางเรือของต่างชาติ ไม่มีผู้ประกอบการชาวไทย การเข้ามาของพ่อค้าจีนโดยไม่ผ่านคนกลางไทยแต่อาศัยพ่อค้าชาวจีนด้วยกันเป็นคนกลางแทน กลุ่มยังเห็นว่ารัฐบาลให้ความเสรีแก่นักธุรกิจชาวจีนมากกว่านักธุรกิจที่เป็นชาวไทย ทั้งยังพบว่ามีการย้ายออกไปอยู่ที่อื่นของประชากรไทยทุกหมู่บ้านและในตำบลเวียงมากขึ้นทุกที ส่วนคนจีนมาซื้อที่ดินในอำเภอ มากขึ้น หนึ่งปัญหาที่เกิดจากการทำสนธิสัญญาเรื่องแม่น้ำโขงระหว่างไทยกับลาวในอดีต ทำให้คนไทยมีปัญหาในการใช้ที่ดินกลางแม่น้ำโขงและมี

ผลกระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจการเมือง ซึ่งผู้ศึกษาเห็นได้ว่าเป็นความเข้าใจที่ถูกต้องเพราะ การเข้ามาของพ่อค้าชาวจีนมากขึ้นย่อมหมายถึงการแข่งขันในการประกอบอาชีพจะรุนแรงเพิ่มขึ้น รวมทั้งเกิดผลเสียด้านความมั่นคงทางการเมืองร่วมกับทางเศรษฐกิจ นอกจากนั้นการค้าขายโดย ปล่อยให้การขนส่งสินค้าใช้บริการเรือต่างชาติอย่างเดียวนั้นเป็นการรั่วไหลของเงินตราด้วย ลักษณะ การค้าของไทยและจีนนั้น ไทยน่าจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบหากประเมินถึงทั้งค่าสินค้าและค่าบริการ (การขนส่งทางเรือ)

ประเด็นทิศทางของการพัฒนาเชียงแสนที่ผ่านมา นั้น กลุ่มมีความเห็นว่า การพัฒนา มีการ กระจุกตัวและเป็น ไปอย่างขาดเป้าหมาย ผู้บริหารมักให้ความสำคัญเฉพาะบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ อย่างไรก็ดีการพัฒนาที่เห็นเป็นรูปธรรม เช่น มีการสร้างท่าเรือแห่งที่ 1 และกำลังก่อสร้างแห่งที่ 2 โดยมีการขุดลอกกริมน้ำโขง แต่ไม่มีการกล่าวถึงการสร้างเขื่อนริมตลิ่งและการจัดระเบียบร้านค้า มีการขุดสระแต่ไม่มีการวางท่อน้ำส่งไปยังแหล่งท่องเที่ยว มีการพัฒนาถนนรอบเวียง มีการบูรณะ โบราณสถานของกรมศิลปากร มีการสร้างจุดท่องเที่ยว (พระเจ้าล้านตื้อบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ) นอกจากนั้นมีการจัดตั้งสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานเชียงแสน ซึ่งถือเป็นสถาบันที่จะทำการฝึกฝน อบรมทรัพยากรมนุษย์ซึ่งจะมีประโยชน์ในการค้าและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชียงแสน กล่าว ได้ว่าเชียงแสนมีแหล่งทุนในการพัฒนาจากหลายแหล่งเช่น Asian Development Bank (ADB) สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ งบประมาณจังหวัด CEO (Chief Executives Officer) และปรากฏว่ามีการตั้งคณะกรรมการระดับชุมชนขึ้น

ในที่ประชุมกลุ่มซึ่งมีพระภิกษุเข้าร่วมประชุมด้วยนั้น มีความเห็นว่าวัดเป็นศูนย์กลางที่ สำคัญของชุมชน ดังนั้น พระสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นความคิดที่ดี เพราะประชาชนส่วนใหญ่ในเชียงแสนที่ยังมีความใกล้ชิดกับวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงวัยจะเชื่อฟัง พระและนอกจากนั้น กรมศิลปากรซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญในฐานะผู้ให้การดูแล โบราณสถานและ โบราณวัตถุ ควรเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนให้มากขึ้นด้วย อนึ่ง โครงการพัฒนาที่จัดทำควรเป็น โครงการระยะยาว ไม่ควรเป็นลักษณะทำเมื่อถูกกระตุ้นและหยุดไปในเวลาอันรวดเร็ว ผู้ร่วม สนทนาเห็นว่าจุดแข็งของเชียงแสนที่มีมากควรนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น ควรเน้นความเป็น ราชธานีของเชียงแสนในอดีต โครงการที่ควรจัดให้มี เช่น รถไฟฟ้า หรือ รถรางรอบเวียงและ แหล่ง ท่องเที่ยวที่เป็น โบราณสถาน ที่ประชุมเห็นว่าผลการศึกษาเรื่องนี้ควรนำเสนอให้นักการเมืองด้วย [อย่างไรก็ตามผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่าการทำรถรางหรือรถไฟฟ้ารอบเวียงเป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวังว่าจะ มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการเสื่อมโทรมของโบราณสถานและ โบราณวัตถุ เนื่องจาก แรงสั่นสะเทือนของการก่อสร้าง ควรเน้นการคมนาคมในสถานที่ท่องเที่ยวให้เป็นเอกลักษณ์ของ ชุมชน เช่น รถสามล้อถีบ รถจักรยาน รถม้า หรือเกวียนน่าจะดีกว่า: ญาติฯ]

ผลกระทบของการพัฒนาเชียงแสนที่ผ่านมา การพัฒนาของเชียงแสนได้รับผลกระทบทั้งจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก เนื่องจากการมีอาณาเขตใกล้ชิดกับประเทศเพื่อนบ้าน ถึงสองประเทศ และมีผลกระทบจากประเทศจีนซึ่งกำลังมุ่งขยายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ ส่งผลให้มีความต้องการใช้พลังงานอย่างมากมาย การสร้างเขื่อนของจีนทำให้เกิดปัญหาเรื่องระดับน้ำในแม่น้ำโขง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผลกระทบต่อการเดินทางเรือและระบบนิเวศน์ แม้จะมีเรือสินค้าเข้ามาตลอดปีก็ตามแต่ขึ้นอยู่กับระดับน้ำของจีนด้วย ที่ประชุมเห็นว่าทิศทางการพัฒนาโดยให้ความสำคัญแก่กิจกรรมการค้าและการท่องเที่ยวมีประโยชน์ต่อชุมชนเพราะ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเพิ่มรายได้จะเพิ่มขึ้น รวมทั้งการที่ประชาชนในท้องถิ่นมีโอกาสเลือกในการบริโภคอุปโภคมากขึ้น เช่น มีสินค้าเข้ามาจากประเทศจีน อาทิ ผลไม้และเสื้อผ้าเข้ามา อย่างไรก็ตามก็ดีปรากฏว่า จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น จากการเปิดประตูการค้าและการท่องเที่ยว และด้านการโยกย้ายเข้ามาของคนต่างถิ่น ก่อให้เกิดปัญหาของชุมชนเรื่องที่อยู่อาศัย นอกจากนั้นข้อตกลงเรื่อง Free Trade Area (FTA) กับจีน ส่งผล กระทบต่อเกษตรกรมากเช่นผู้ที่ปลูกหอม-กระเทียมมาก กล่าวได้ว่าไทยเสียเปรียบการค้ากับจีน ที่ประชุมยังเห็นว่าการอพยพเข้ามาของคนจากถิ่นอื่นและการพัฒนาที่ผ่านมา มีผลเสียหลายด้าน ซึ่งอาจเป็นผลกระทบ โดยตรงหรืออ้อมจากแนวทางการพัฒนาดังกล่าว อาทิ ระบายน้ำเพิ่มขึ้น ประเพณีดั้งเดิมหายไป เช่น ประเพณีสงกรานต์และยังมีปัญหาเรื่องความเป็นระเบียบ ขยะ น้ำใช้และความสะอาด เป็นต้น เหล่านี้เป็นปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ในประเด็นของการค้าชายแดนที่อำเภอเชียงแสน ที่ประชุมเห็นว่ามูลค่าการส่งออกของเชียงแสนน่าจะมีมากเพราะ มีด่านศุลกากร 3 ด่าน แต่กลับปรากฏว่าสินค้าส่งออกเหล่านั้นมักมิใช่สินค้าที่มีแหล่งกำเนิดในอำเภอเชียงแสน สินค้าส่งออกส่วนใหญ่ได้แก่ ถั่วเขียว ยางพารา ซึ่งมักผลิตมาจากที่อื่น ดังนั้นประโยชน์ที่เชียงแสนอาจจะได้รับจึงมีแต่ภาคบริการเช่นการขนส่ง หรือการจ้างงานบ้าง ที่ประชุมให้ความเห็นว่า เนื่องจากจีนอาจมีการค้าและการท่องเที่ยวกับไทยมากขึ้น จึงอาจเพิ่มความสะดวกให้มากขึ้นกับนักท่องเที่ยวชาวจีน (ซึ่งกรณีนี้ผู้ศึกษาไม่ผู้จะเห็นด้วยเพราะปกติก็ดูเหมือนว่าคนจีนก็มักจะได้รับความอะลุ่มอล่วยอยู่แล้วและเมื่อเข้ามาแล้วมักไม่ออกไป แต่กลับทำการประกอบอาชีพอย่างผิดกฎหมาย) นอกจากนั้นกลุ่มผู้ร่วมสนทนายังเห็นว่า นโยบายภาครัฐมีความไม่แน่นอนเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง อีกทั้งการจัดทำโครงการต่างๆ มักไม่มีการศึกษาอย่างถ่องแท้หรือขาดการทำประชาพิจารณ์อย่างจริงจังจึงมักเกิดปัญหาภายหลังเช่น ขาดการทำวิจัยเรื่องการจัดนิคมอุตสาหกรรม ขาดพระราชบัญญัติรองรับการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจชายแดน และทั้ง ๆ ที่การค้าชายแดนและการขนส่งระหว่างประเทศอาศัยทางน้ำเป็นหลัก แต่ไม่ปรากฏว่ามีการพัฒนาบุคลากรด้านนี้โดยตรง กล่าวได้ว่ายังขาดการศึกษาเรื่องระบบ Logistic ที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นที่ประชุมเห็นว่า

ควรมีการศึกษาเรื่อง Logistic ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ ซึ่งในส่วนนี้ผู้ศึกษาเห็นด้วยว่า Logistic เป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องดำเนินการเพื่อให้การจัดการทางการค้าและท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพ

การท่องเที่ยวของอำเภอเชียงแสน ที่ประชุมเห็นว่า มีปัญหาหลายประการ เช่น ขาดความเป็นระเบียบ มีปัญหาขยะ ปัญหาสาธารณูปโภค เช่น ห้องน้ำสาธารณะ ที่จอดรถ ที่ขายสินค้า ความไม่น่าดูของโบราณสถานซึ่งขาดการดูแล ตลอดจนความไม่สะดวกของผู้มาเยือนด้านการคมนาคม โรงแรม ห้องพัก การสาธารณสุข (โรงพยาบาล) ร้านอาหาร/ภัตตาคาร ซึ่งกลุ่มเห็นว่ามีการประชุมในประเด็นเหล่านี้หลายครั้งแต่ปัญหายังคงอยู่เพราะตัดสินใจไม่ได้ว่าผู้ใดจะลงมือทำ (ขาดเจ้าภาพ: ญาติ) การจัดการการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต้องลงทุนพัฒนามาก ในกรณีของเชียงแสนซึ่งมีโบราณสถานและจุดที่น่าเยือนหลายแห่งแต่ขาดการพัฒนาให้เป็นที่ดึงดูดใจ หรือให้ความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เช่น จัดหาที่จอดรถให้เพียงพอ ตลอดจนมีการเสนอประเด็นต่าง ๆ ในด้านการท่องเที่ยว อาทิ มีผู้เสนอให้ทำลานจอดรถที่วัดเจติยหลวง ควรมีโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวริมน้ำโขง ควรพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา ควรแก้ไขกฎระเบียบเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจีน เช่น การใช้บัตรผ่านแดนแทนพาสปอร์ต (ผู้ศึกษาไม่เห็นด้วยกับกรณีนี้ การมีพาสปอร์ตเป็นสิ่งที่คิดแล้ว อนึ่งเชียงแสนไม่ควรมุ่งหวังดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ด้อยคุณภาพ ด้วยการลดหย่อนกฎเกณฑ์ต่างๆ มากเกินไป แต่เชียงแสนควรดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพสูง เช่น นักท่องเที่ยวชาวยุโรป และชาวญี่ปุ่นที่มักเป็นนักศึกษาท่องเที่ยวที่มีคุณภาพเพื่อทำให้การท่องเที่ยวของเชียงแสนเป็นกิจกรรมที่มีมาตรฐานสูงมากขึ้น: ญาติ) การเตรียมความพร้อมรับนักท่องเที่ยวจีน เช่น การเรียนภาษาและวัฒนธรรมจีน การจัดทำซุ้มประตูเมืองและป้ายในเขตเทศบาลเชียงแสนและปรับปรุงภูมิทัศน์ และจุดบริการข้อมูลการท่องเที่ยว หรือศูนย์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ซึ่งล้วนเป็นข้อคิดที่ดีแต่ต้องอาศัยความร่วมมือของคนในท้องถิ่นทั้งประชาชนและผู้บริหาร

ปัญหาของภาคการท่องเที่ยว แม้โดยภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์เชียงแสน จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และภาคกิจกรรมนี้ น่าจะเป็นแหล่งสร้างมูลค่าเพิ่มได้มาก แต่แท้จริงกลับปรากฏว่าคนเชียงแสนได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวน้อย รายได้ส่วนใหญ่ตกอยู่กับนักธุรกิจต่างถิ่น คาดคะเนกันว่าถ้ามีการเปิดเสรีทางการค้าและการท่องเที่ยวจะมีบริษัทท่องเที่ยวข้ามชาติมาเปิดสาขาแข่งกับบริษัทท้องถิ่น ยกเว้นเรื่องมัคคุเทศก์ที่กฎหมายบังคับให้เป็นคนไทยเท่านั้น แต่จะมีชาวเชียงแสนทำหน้าที่ดังกล่าวได้เพียงไรยังเป็นปัญหาอยู่ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการส่งเสริม หรือฝึกอบรมให้เยาวชนหรือผู้สูงอายุ ตลอดจนชาวเชียงแสนที่สนใจในการเป็นมัคคุเทศก์เพราะคนพื้นที่น่าจะมีความเข้าใจภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของตนได้ดีกว่าผู้อื่น แม้จะปรากฏว่านักท่องเที่ยวที่มาเยือนเชียงแสนเป็นคนไทยมากกว่าคนต่างชาติ แต่มูลค่าการใช้จ่าย

ใกล้เคียงกัน เพราะนักท่องเที่ยวไทยมักไม่พักค้างคืน นักท่องเที่ยวชาวไทยมักให้ความเห็นว่าค่าที่พักในเชียงใหม่ราคาแพง ดังนั้นถ้าไม่จำเป็นจะไม่พักค้างคืน แต่สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ผู้เขียนสัมภาษณ์มักไม่มีข้อตำหนิด้านราคาที่พักของอำเภอเชียงใหม่

ผู้นำการสนทนาต้องการทราบความเห็นของผู้ร่วมสนทนาในประเด็นของข้อได้เปรียบและเสียเปรียบของชุมชนเชียงใหม่ อาจกล่าวได้ว่าผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่มองเห็นและเข้าใจถึงข้อเด่นและข้อด้อยของอำเภอเชียงใหม่ แต่ปัญหาคือการขาดความร่วมมือ ขาดการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน คนส่วนใหญ่มักมองภาพแต่เพียงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการทำงานที่โดยตรงของตนเท่านั้น โดยไม่ให้ความสนใจกับความสัมพันธ์ในส่วนอื่นๆ และบางครั้งผู้ที่มิได้อยู่ในเขตเวียงมักจะมีความรู้สึกว่าเชียงใหม่ก็คือเขตตำบลเวียงเท่านั้น สรุปข้อเสนอของที่ประชุมในประเด็นจุดอ่อนและจุดแข็งของชุมชนดังนี้ คือ

จุดแข็ง

ในประเด็นจุดแข็งหรือข้อได้เปรียบของเชียงใหม่นั้น ที่ประชุมให้ความเห็นว่าเชียงใหม่มีจุดแข็งอยู่หลายประการ อาทิ ดินอุดมสมบูรณ์ แม้สภาพพื้นที่จะมีภูเขาอยู่มากพอสมควรก็ตาม

- 1) สภาพภูมิศาสตร์ ที่ตั้งเป็นแหล่งชมน้ำโลก
- 2) เป็นเมืองสงบ ปลอดภัย น่าอยู่
- 3) ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ ประเทศเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาชนลาว และยังสามารถเดินทางไปยังประเทศจีนทางน้ำได้สะดวก (ก่อนจีนสร้างเขื่อน)
- 4) ทรัพยากรเหมาะกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
- 5) เป็นเมืองประวัติศาสตร์ มีโบราณสถาน มีวัดถึง 76 วัด ในเขตตำบลเวียง
- 6) มีท่าเรือน้ำลึก ที่ดี

จุดอ่อน

1) ระยะทางที่ไกลจากศูนย์กลางเศรษฐกิจของประเทศ และของจังหวัดเชียงราย ทำให้มีต้นทุนค่าเดินทางสูง

2) รัฐบาลรับจำ และมักปรากฏว่าโครงการพัฒนา ต่าง ๆ ที่รัฐบาลจะจัดทำมักขาดการทำประชาพิจารณ์

3) ประชาชนขาดการรับรู้ ขาดการตื่นตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

4) ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาอำเภอเชียงใหม่

5) หน่วยงานราชการทั้งของอำเภอเชียงใหม่ และบริเวณใกล้เคียงไม่มีความพร้อมในเรื่องเขตเสรีทางการค้า FTA ผู้นำเข้าสินค้ามักถูกจับผิดในการนำสินค้าเข้ามาทางเชียงใหม่ คืออาจเกรงว่ามีสินค้าผิดกฎหมายปะปนด้วย

6) ฝ่ายประชาชนขาดความรู้ในเรื่องการค้าเสรีและการทำ FTA ที่เกิดขึ้น

7) คนพื้นเมืองเชียงใหม่ไม่ค่อยทำอาชีพค้าขายส่วนใหญ่มักเป็นเกษตรกร หรือเป็นเพียงแรงงานรับจ้าง

อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มผู้ร่วมในการสนทนาสามารถวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนของตนได้อย่างลึกซึ้งและเป็นประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการขาดความมีส่วนร่วมของประชากรในกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนา ปัญหาของเชียงใหม่ จึงมิได้อยู่ที่ความไม่เข้าใจประเด็นปัญหา แต่อยู่ที่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คือทำอย่างไรจึงจะร่วมมือกันให้มากขึ้นและควรพยายามให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาให้มากที่สุดมิใช่ต่างคนต่างทำ

ผลการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว (ชาวไทย)

การท่องเที่ยว นับเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของเชียงใหม่ ที่มีส่วนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของชุมชนเชียงใหม่ ด้านรายได้ การจ้างงาน ตลอดจนการสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน การศึกษาถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เพื่อทราบแนวโน้มและความคิดเห็นของผู้เข้ามาเยือนเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขจึงมีความสำคัญมาก ในการศึกษาพฤติกรรมโดยการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนเชียงใหม่นั้นผู้วิจัยให้ความสำคัญในประเด็นข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว พฤติกรรมการเดินทาง แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอเชียงใหม่ และพฤติกรรมการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ซึ่งผลของการศึกษาคือ

ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวตัวอย่างที่ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมด จำนวน 100 ราย เป็นเพศชาย 55 ราย (55%) และเพศหญิง 45 ราย (45%) โดยมีการกระจุกตัวของกลุ่มอายุ ระหว่าง 20 ถึง 30 ปี ร้อยละ 42 อายุระหว่าง 31 ถึง 40 ปี ร้อยละ 29 และร้อยละ 19 มีอายุระหว่าง 41 ถึง 50 ปี กลุ่มที่มีอายุมากกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 10 กล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวมีผู้น้อยคือ อายุ 20-30 ปี เป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง (42%) สำหรับระดับการศึกษานั้นของนักท่องเที่ยวนั้น ร้อยละ 45 มีการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 22 มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และร้อยละ 13 มี

การศึกษาาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ซึ่งเป็นสัดส่วนที่เท่ากับร้อยละของผู้จบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรีคือ ร้อยละ 13

นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างรับราชการหรือเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจร้อยละ 29 เป็นพนักงานหรือลูกจ้างบริษัทเอกชนร้อยละ 24 และประกอบธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 23 นอกจากนั้นเป็นเกษตรกรร้อยละ 5 เป็นนักเรียนและนักศึกษาร้อยละ 8 เป็นผู้เกษียณอายุ หรือไม่ทำงานร้อยละ 5 และทำงานอื่น ๆ อีกร้อยละ 6 โดยในครัวเรือนจะมีผู้มีรายได้ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร้อยละ 33 และมีผู้มีรายได้ 3 คนขึ้นไปร้อยละ 23 และ 4 คนขึ้นไปร้อยละ 19 ทั้งนี้นักท่องเที่ยวที่สัมภาษณ์ส่วนใหญ่คือ ร้อยละ 50 เป็นผู้สมรสแล้วมีภรรยา โสดร้อยละ 48 นอกจากนั้นเป็นหม้ายหรือหย่า

ในประเด็นของระดับรายได้ที่ปรากฏในตาราง 5.14 พบว่า นักท่องเที่ยวถึง ร้อยละ 34 มีรายได้เกินกว่าเดือนละ 20,000 บาท มีเพียงร้อยละ 3 ที่มีรายได้ต่ำกว่า 2,500 บาท ต่อเดือน ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียน

ตารางที่ 5.14 ระดับรายได้ของนักท่องเที่ยว (100 ตัวอย่าง)

ระดับรายได้	ร้อยละ
น้อยกว่า 2,500 บาท	3.00
2,501 - 5,000 บาท	10.00
5,001 - 7,500 บาท	7.00
7,501 - 10,000 บาท	18.00
10,001 - 15,000 บาท	17.00
15,001 - 20,000 บาท	11.00
มากกว่า 20,000 บาท	34.00
รวม	100.00

ที่มา : จากการคำนวณ

พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยว

ในการเดินทางนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 64 ใช้รถยนต์ส่วนตัว ส่วนรถบริษัททัวร์ถูกใช้เป็นอันดับรอง คือ ร้อยละ 17 และรถโดยสารสาธารณะใช้ร้อยละ 7 นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ร้อยละ 83 ไม่ใช้วิธีการซื้อ Package Tour มีเพียงร้อยละ 17 ที่เดินทางมาโดยการซื้อ Package Tour ซึ่งจะเห็นได้ว่าการที่นักท่องเที่ยวใช้ Package น้อยน่าจะเป็นสิ่งที่ดีสำหรับเชียงใหม่ เนื่องจาก

นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ใช้ Package มักจะไม่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่ท้องถิ่น เพราะค่าใช้จ่ายต่างๆ ของนักท่องเที่ยวรวมอยู่ใน Package แล้ว ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะอยู่กับบริษัทนำเที่ยวเอกชน

ตารางที่ 5.15 การท่องเที่ยวด้วย Package Tour ของนักท่องเที่ยว

เดินทางมาท่องเที่ยวโดย Package-Tour	ร้อยละ
ไม่ใช่	83.00
ใช่	17.00
รวม (100 คน)	100.00

ที่มา : จากการคำนวณ

เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้น จำเป็นต้องรู้ถึงพฤติกรรมและความคิดของนักท่องเที่ยวในการพักผ่อน การใช้จ่ายเพื่อจะได้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ที่ควรแก้ไขปรับปรุง ตลอดจนการประมาณความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ กลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวเชียงแสนส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 73 เดินทางมาเที่ยวเชียงแสนเป็นครั้งแรก และร้อยละ 27 เดินทางมาเที่ยวเชียงแสนมากกว่า 1 ครั้ง อย่างไรก็ตามมีนักท่องเที่ยวเพียงร้อยละ 31 เท่านั้นที่พักค้างคืนในอำเภอเชียงแสน ส่วนนักท่องเที่ยวร้อยละ 69 จะพักค้างคืนในตัวจังหวัดเชียงราย ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีปัญหาหรือข้อบกพร่องบางประการที่เกิดขึ้น ทำให้เชียงแสนไม่มีความน่าดึงดูดใจในการพักค้างคืน อาจเป็นเพราะขาดความสะดวกสบาย ขาดกิจกรรมที่ดึงดูดใจให้ผู้มาเยือนต้องอยู่ในระยะเวลายาวนานเป็นต้น (ในบางจังหวัดจะมีการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยือนและพักค้างคืนด้วยวิธีต่างๆ กัน เช่น การจัดงานแสงสีเสียงทำให้นักท่องเที่ยวต้องรออนั่งกลางคืนและผลที่ตามมาคือการพักค้างคืน) ผลจากการสัมภาษณ์ (ตารางที่ 5.17) โดยเฉลี่ยนักท่องเที่ยว ร้อยละ 55 จะมีโอกาสอยู่ในอำเภอเชียงแสนประมาณ 1-3 ชั่วโมง ร้อยละ 18 อยู่ในเชียงแสน 1 วัน กล่าวได้ว่าการเยี่ยมชมมีระยะเวลาสั้นมาก จนอาจกล่าวได้ว่า การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวไม่น่าจะก่อให้เกิดรายได้แก่เชียงแสนมากนัก

ตารางที่ 5.16 จำนวนครั้งที่เดินทางมาท่องเที่ยวอำเภอเชียงแสนในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาของนักท่องเที่ยว

จำนวนครั้งที่เดินทางมาอำเภอเชียงแสนในช่วง 1 ปี.(รวมครั้งนี้ด้วย)	ร้อยละ
1	73.00
2	8.00
3	10.00
4	1.00
5	3.00
6	2.00
10	1.00
12	1.00
24	1.00
รวม	100.00

ที่มา : จากการคำนวณ

ตารางที่ 5.17 ระยะเวลาที่พำนักในอำเภอเชียงแสนของนักท่องเที่ยว

ระยะเวลาที่พำนักในอำเภอเชียงแสน ครั้งนี้	ร้อยละ
30 นาที	1.00
1 ชั่วโมง	18.00
2 ชั่วโมง	20.00
3 ชั่วโมง	17.00
4 ชั่วโมง	2.00
5 ชั่วโมง	5.00
6 ชั่วโมง	5.00
8 ชั่วโมง	1.00
1 วัน	18.00
2 วัน	6.00
3 วัน	5.00
4 วัน	1.00
30 วัน	1.00
รวม	100.00

ที่มา : จากการคำนวณ

นักท่องเที่ยวที่มีการพักค้างคืนนั้น ร้อยละ 32 จะพักที่โรงแรม ร้อยละ 17.00 พักบ้านเพื่อนหรือญาติ และร้อยละ 16.00 พักรีสอร์ท โดยในการเดินทางนั้นพบว่านักท่องเที่ยว ร้อยละ 52.00 มีเพื่อนร่วมทางด้วยระหว่าง 1 ถึง 5 คน นักท่องเที่ยว ร้อยละ 20.00 มีเพื่อนร่วมเดินทาง ระหว่าง 6 ถึง 10 คน และ ร้อยละ 16.00 มีเพื่อนร่วมเดินทางระหว่าง 11 ถึง 15 คน ซึ่งการที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีเพื่อนร่วมทางมาหลายคนย่อมแสดงว่า ถ้าหากเชียงใหม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้พักค้างคืนหรือพักในเชียงใหม่ในระยะเวลาที่นานขึ้น เชียงแสนจะได้รับรายได้ที่มากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 5.18 ที่พักของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง

ที่พัก	ร้อยละ
โรงแรม	32.00
รีสอร์ท	16.00
เกทเฮาส์	3.00
บ้านเพื่อน-ญาติ	17.00
อื่นๆ	32.00
รวม	100.00

ที่มา : จากการคำนวณ

ตารางที่ 5.19 จำนวนเพื่อนร่วมเดินทางของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนเพื่อนร่วมเดินทาง	ร้อยละ
1 - 5 คน	52.00
6 - 10 คน	20.00
11 - 15 คน	16.00
16 - 20 คน	1.00
มากกว่า 20 คน	11.00
รวม	100.00

ที่มา : จากการคำนวณ

ปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวมาเยือนอำเภอเชียงแสน

การศึกษานี้ให้ความสำคัญของคุณค่าของการเดินทางเข้ามาเยือนเชียงแสนของกลุ่มตัวอย่างค่อนข้างมาก เพราะความเข้าใจถึงปัจจัยหรือแรงจูงใจของการเข้ามาเยือนเชียงแสนของนักท่องเที่ยว จะทำให้ผู้บริหารสามารถสร้างนโยบายหรือมาตรการเพื่อดึงดูดใจให้มีผู้มาเยือนเพิ่มขึ้น จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้มาเยือนเชียงแสนโดยมีจุดประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวโดยตรงร้อยละ 83 เดินทางเข้ามาเพื่อประชุมสัมมนา ร้อยละ 4 นอกนั้นมีจุดประสงค์เพื่อเยี่ยมญาติมิตร ฯลฯ และสิ่งจูงใจที่สำคัญ สำหรับนักท่องเที่ยวร้อยละ 66 คือสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ศิลปะและวัฒนธรรม ร้อยละ 20 มาเยี่ยมเพื่อนหรือญาติ และสื่อโฆษณามีบทบาทเป็นแรงจูงใจ ร้อยละ 6

กล่าวได้ว่า สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวเป็นสิ่งจูงใจสำคัญที่สุดในสายตาของนักท่องเที่ยว ดังนั้นจุดแข็งของเชียงแสนด้านนี้ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้มีความน่าดึงดูดใจมากยิ่งขึ้น รวมถึงการทำการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลในทางที่ดีของเชียงแสนให้มากขึ้น

ตารางที่ 5.20 วัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสนครั้งนี้ของนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางมาเชียงแสนครั้งนี้	ร้อยละ
เพื่อการท่องเที่ยว (พักผ่อน)	83.00
ประชุม / สัมมนา / อบรม	4.00
เยี่ยมญาติพี่น้อง มิตรสหาย	7.00
ราชการ	2.00
ติดต่อธุรกิจ	3.00
อื่นๆ (ระบุ)	1.00
รวม	100.00

ที่มา : จากการคำนวณ

ตารางที่ 5.21 แรงจูงใจที่ทำให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน

สิ่งจูงใจอันดับ1ที่ทำให้เดินทางท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน	แรงจูงใจ
สื่อโฆษณาต่างๆ	6
สุขภาพ	1
เพื่อน /ญาติ	20
ศิลปะ / วัฒนธรรม	12
สถานที่ และแหล่งท่องเที่ยว	54
อื่นๆ (ระบุ)	7
ไม่ระบุ	-
รวม(คน)	100

ที่มา : จากการสัมภาษณ์

พฤติกรรมค่าใช้จ่าย

การจะกล่าวว่าการท่องเที่ยวมีส่วนสำคัญในการเพิ่มพูนมูลค่าทางเศรษฐกิจของเชียงแสนได้มากน้อยเพียงไรนั้น นอกจากระยะเวลาของการเข้ามาพักหรือเยี่ยมชมเยือนแล้ว สิ่งสำคัญที่ต้องนำมาวิเคราะห์ คือมูลค่าการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์พบว่า ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างอยู่ที่ 7,152.95 บาท ประกอบด้วยค่าอาหารและเครื่องดื่ม 1,263.50 บาท เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ 162.06 บาท ค่าที่พัก 1,275.00 บาท ค่าของที่ระลึก 1,105.80 บาท ค่าพาหนะเดินทาง (เช่น ค่าเช่า/เหมารถ ค่าน้ำมันรถ ค่ารถโดยสาร) เป็นเงิน 2,923.29 บาท และเบ็ดเตล็ด 423.30 บาท (ตาราง 5.22) อย่างไรก็ตามค่าใช้จ่ายดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายโดยรวมของการท่องเที่ยวในครั้งนี้มีค่าใช้จ่ายที่เกิดในอำเภอเชียงแสนทั้งหมด ดังนั้นหากชุมชนเชียงแสนสามารถดึงให้ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวดังกล่าวให้ตกที่ชุมชนได้ จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้มาก แต่การจะดึงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้จ่ายที่เชียงแสนให้มากขึ้นได้นั้น เชียงแสนจะต้องเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น ตลอดจนการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลาย และมีความน่าสนใจเพื่อดึงดูดใจให้ผู้ที่มาเยือนมากขึ้น แต่ทั้งนี้ต้องไม่เป็นการทำลายระบบนิเวศน์ ตลอดจนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ตารางที่ 5.22 การใช้จ่ายเฉลี่ยในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่าง

ประเภทของการใช้จ่าย	เฉลี่ย(บาท)
อาหารและเครื่องดื่ม	1,263.50
เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์	162.06
ค่าที่พัก	1,275.00
ของที่ระลึก	1,105.80
ค่าพาหนะเดินทาง (เช่น ค่าเช่า-เหมาลำรถ ค่าน้ำมันรถ ค่ารถโดยสาร เป็นต้น)	2,923.29
เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ	423.30
รวม	7,152.95

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวในประเด็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน และของ ประเทศ

แม้การท่องเที่ยวจะเป็นภาคเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้กับชุมชนได้มากหากมีการจัดการที่ดี หรือมีแรงดึงดูดใจอย่างเพียงพอ แต่การมุ่งหวังเฉพาะผลลัพธ์ด้านตัวเงินได้เพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบด้านอื่นๆ จะทำให้การท่องเที่ยวเช่นนี้ไม่มีความยั่งยืน ดังนั้นนอกจากประชาชนชาวอำเภอเชียงแสนจะต้องเข้าใจความหมายของความมั่นคงทางเศรษฐกิจแล้ว นักท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นบุคคลภายนอกชุมชน ที่มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอำเภอเชียงแสนนั้น ควรมีความเข้าใจและช่วยทำให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นด้วย เพราะนักท่องเที่ยวอาจมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความมั่นคงหรือไม่มั่นคงต่อชุมชนได้ จากการสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามเพื่อประเมินความเข้าใจเรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจของนักท่องเที่ยวตัวอย่างจำนวน 100 คน พบว่า (ตารางที่ 5.23) นักท่องเที่ยวร้อยละ 48 ท่องเที่ยวบริเวณชายแดน โดยมีเพื่อจุดประสงค์ในการซื้อสินค้าราคาถูกด้วยเสมอ แต่ร้อยละ 47 ปฏิเสธ จึงเห็นว่าอย่างน้อยกลุ่มตัวอย่างถึง ร้อยละ 47 ท่องเที่ยวชายแดนโดยมิได้มุ่งหวังเพื่อซื้อสินค้าราคาถูก ทั้งนี้มีตัวอย่างร้อยละ 69 มิได้ซื้อของที่ระลึกที่ทำจากต่างประเทศบ่อยครั้งนัก แม้จะมีกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 55 เห็นว่าสินค้าจากต่างประเทศบริเวณชายแดนมีราคาต่ำกว่าการซื้อจากบริเวณอื่น ๆ ก็ตาม ร้อยละ 98 ของกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการเข้ามาของนักท่องเที่ยวต่างชาติมีผลให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีกลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 81 ไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่า การเข้ามาท่องเที่ยวของชาวต่างชาติจะมีผลในด้านการแย่งทรัพยากรการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งความเห็นในกรณีดังกล่าวนี้อาจชี้ให้เห็นถึง

การขาดความเข้าใจในประเด็นของการแบ่งสรรทรัพยากรด้านสาธารณสุขไปก ด้านธรรมชาติ
 สถานที่พัก ฯลฯ ตลอดจนขีดจำกัดของทรัพยากรที่ท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นมีอยู่ เพราะมักปรากฏว่า
 ในหลายแห่ง เมื่อมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นมักมีการนำที่ดินเพื่อการเกษตรมาใช้ในการ
 สร้างที่พัก สนามกอล์ฟ หรือมีการใช้น้ำ ไฟ โดยกิจกรรมท่องเที่ยวมากขึ้น ในบางแห่งอาจมีการแย่ง
 น้ำจากภาคการเกษตรเพื่อใช้ในสนามกอล์ฟ นักท่องเที่ยวถึงร้อยละ 69 เห็นว่าการซื้อสินค้านำเข้า
 จากต่างประเทศมีผลให้ไทยเสียเงินตราให้แก่ต่างประเทศ แต่ก็มีร้อยละ 28 ตอบว่าไม่ใช่ ซึ่งแสดง
 ความไม่เข้าใจผลกระทบของการซื้อสินค้าจากต่างประเทศต่อเศรษฐกิจ ตลอดจนอาจไม่เข้าใจ
 ประเด็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศและท้องถิ่นของคนกลุ่มหลัง ในเรื่องของการ
 ท่องเที่ยวกับสิ่งแวดล้อมนั้นปรากฏว่า ร้อยละ 25 เห็นว่าการท่องเที่ยวขึ้น ไม่ต้องสนใจกับเรื่องการทำ
 ลายสิ่งแวดล้อมขอให้มีความสุขสนานก็พอ ซึ่งอาจเป็นเพราะไม่เข้าใจคำถาม แต่มีจำนวนถึง
 ร้อยละ 75 ที่เห็นว่าความคิดดังกล่าวไม่ถูกต้อง เป็นสิ่งน่ายินดีที่คนส่วนใหญ่มีความเข้าใจถึง
 ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม แม้จะเป็นเพียงระดับความคิดพื้นฐาน ในประเด็นของการทำ
 บำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งถามว่าควรให้รัฐบาลเท่านั้นเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลทรัพยากรใช้
 หรือไม่ นักท่องเที่ยวร้อยละ 90 เห็นว่าความคิดดังกล่าวไม่ถูกต้อง และนักท่องเที่ยวเห็นว่าควร
 คำนึงถึงเรื่องสิ่งแวดล้อมในการท่องเที่ยวด้วยถึงร้อยละ 72 เห็นได้ว่านักท่องเที่ยวมีความเข้าใจเรื่อง
 การรักษาสีสิ่งแวดล้อมพอควร นอกจากนั้นนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ร้อยละ 52 เห็นว่า การท่องเที่ยว
 อย่างเสรีอาจทำให้มีสิ่งผิดกฎหมายหรือผู้ก่อการร้ายเข้ามาในประเทศได้สะดวกขึ้น และ
 นักท่องเที่ยวถึงร้อยละ 95 เห็นด้วยว่าการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความคง
 อยู่ของทรัพยากร การรักษารัฐธรรมนูญและวัฒนธรรม ฯลฯ

โดยรวมกล่าวได้ว่านักท่องเที่ยวมีความเข้าใจเรื่องความมั่นคงทางด้านการท่องเที่ยวดี
 พอสมควร ดังนั้นถ้ามีการกระตุ้นเตือนหรือสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกว่ามีส่วน
 ร่วมและเป็นเจ้าของชุมชนและทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงแสน จะก่อให้เกิดความ
 ร่วมมือกันรักษาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการปฏิบัติตามกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็น
 ส่วนหนึ่งของการพัฒนาอย่างยั่งยืนมั่นคงก็น่าจะเป็นแนวทางที่น่าจะได้ผลดีพอควร

ตารางที่ 5.23 พฤติกรรมและความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

พฤติกรรมและความคิดเห็น	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ
ท่านท่องเที่ยวบริเวณชายแดน เพื่อซื้อสินค้าราคาถูกในตลาดชายแดนเสมอใช่หรือไม่	48	47	5
ท่านมักจะซื้อของที่ระลึกที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ใช่หรือไม่	27	69	4
สินค้านำเข้าจากต่างประเทศบริเวณชายแดนมีราคาถูกกว่าบริเวณอื่น(ที่ไม่ใช่ชายแดน) ใช่หรือไม่	55	29	16
ราคาสินค้าและบริการในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสูงกว่าในพื้นที่อื่นที่ไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยว ใช่หรือไม่	56	30	14
การเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จะทำให้ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวมีรายได้มากขึ้น ใช่หรือไม่	98	2	-
การเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ทำให้ท่านได้ชม สัมผัสหรือใช้บริการแหล่งท่องเที่ยวน้อยลง ใช่หรือไม่	16	81	3
การซื้อสินค้านำเข้าจากต่างประเทศหรือการเดินทางท่องเที่ยวในต่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยเสียเงินให้แก่ต่างประเทศ ใช่หรือไม่	69	28	3
ท่านไม่ได้สนใจว่าจะมีการทำลายสิ่งแวดล้อมหรือไม่ ขอเพียงแต่ให้มีความสนุกสนานในการท่องเที่ยวเท่านั้น	25	75	-
ท่านเห็นว่าการบำรุง ดูแล รักษา ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเป็นหน้าที่ของภาครัฐฝ่ายเดียว ใช่หรือไม่	10	90	-
การท่องเที่ยวแต่ละครั้งของท่านจะคำนึงถึงการทำลายสิ่งแวดล้อมเสมอ ใช่หรือไม่	72	27	1
การท่องเที่ยวอย่างเสรีจะทำให้มีสิ่งผิดกฎหมายหรือโจรสลัด ผู้ก่อการร้าย เข้าประเทศได้ง่ายขึ้นใช่หรือไม่	52	41	7
การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการคงอยู่ของทรัพยากรการรักษาธรรมชาติ วัฒนธรรมเอกลักษณ์	95	2	3

ที่มา : จากการคำนวณ

มีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการท่องเที่ยวของเชียงใหม่จากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ถูกสัมภาษณ์ในหลายประเด็น โดยประเด็นสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าควรมีการปรับปรุงค่อนข้างมากคือด้านการประชาสัมพันธ์ โดยเสนอว่าควรมีแผ่นพับ ป้ายบอกทางที่เพียงพอและชัดเจน มีศูนย์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ที่จะช่วยแนะนำแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนการส่งเสริมกิจกรรมที่

เกี่ยวกับการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวซึ่งมีทั้งไทยและต่างชาติค่อนข้างเห็นว่าเป็นจุดอ่อนที่สำคัญของเชียงใหม่ ด้านการคมนาคม ความสะอาด และสุขอนามัยเป็นสิ่งที่ควรปรับปรุงให้ได้มาตรฐาน กล่าวได้ว่าการคมนาคมระหว่างอำเภอเชียงใหม่กับภายนอกไม่สะดวกเท่าที่ควร เช่นเดียวกับการคมนาคมภายในอำเภอเชียงใหม่พบว่ายังไม่สะดวกและขาดมาตรฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งขาดความแน่นอนของเวลาเดินทางภายในอำเภอ ตลอดจนขาดการเชื่อมโยงที่ดีระหว่างสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวยังเห็นว่าควรมีการจัดระเบียบของร้านค้าให้ดีกว่าที่เป็นอยู่นอกจากนั้นประเด็นของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นอีกประเด็นที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญ เนื่องจากเห็นว่าการเข้าออกของคนต่างด้าวเป็นไปได้โดยง่าย ทำให้เกิดความหวาดกลัวเรื่องความปลอดภัย อนึ่งนักท่องเที่ยวชาวไทยบางคนเห็นว่าราคาที่พักของเชียงใหม่ค่อนข้างสูง

ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

ส่วนความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ (26 คน) สรุปได้ว่า ประเด็นของราคาสินค้าหรือที่พักตลอดจนค่าบริการต่าง ๆ ของเชียงใหม่มีปัญหาสำคัญ แต่ปัญหาที่สำคัญกว่าคือสภาพของที่พัก เช่น เกสเฮ้าส์หรือรีสอร์ท หลายแห่งยังขาดการปรับปรุงทั้งในด้านความสะอาด ความปลอดภัยและความสะอาด นอกจากนั้นปัญหาอีกประการที่นักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งเข้ามาพักในเชียงใหม่ประสบคือ ขาดแหล่งข้อมูลของร้านอาหารหรือภัตตาคารที่มีความเป็นสากลทางด้านอาหาร เนื่องจากนักท่องเที่ยวมาพักระยะสั้น การปรับรสนิยมให้เข้ากับอาหารพื้นบ้านหรืออาหารไทย (รสจัด) จะทำได้ยาก และไม่มีเวลาสืบค้นสถานที่ ดังนั้นการให้ข้อมูลด้านแหล่งที่ตั้งหรือบริเวณที่เป็นร้านอาหารหรือภัตตาคารล่วงหน้าใน Website หรือแผ่นพับตลอดจนการประชาสัมพันธ์ ในสถานที่สำคัญๆ อาทิ ศูนย์กลางการคมนาคม เช่นสนามบินและสถานีรถขนส่ง น่าจะเป็นสิ่งที่ช่วยได้มาก ในประเด็นของอาหารนี้แม้แต่นักท่องเที่ยวชาวไทย และทีมนักวิจัยก็มีความเห็นเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าห่างออกไปจากตัวอำเภอหรือตำบลเวียง อาหารจะเป็นปัญหามากขึ้นสำหรับผู้มาเยือนที่มีได้มากับบริษัทนำเที่ยวหรือเจ้าของถิ่น จะหาอาหารยากและอาหารมิได้มีขายตลอดวัน ปัญหาอีกประการคือการคมนาคมอาจยังไม่สะดวกนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมต่อจุดต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวและท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างไรก็ตามปัญหาที่นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาเห็นว่าเป็นจุดอ่อนที่สำคัญมากของเชียงใหม่ คือ ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดีและขาดป้ายบอกทางอย่างชัดเจน และสิ่งที่ผู้ศึกษาพบก็คือ แม้เชียงใหม่จะมีภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ ตำนาน โบราณสถานและโบราณวัตถุที่น่าสนใจแต่ทว่าขาดการบรรยายเป็นภาษาอื่นอย่างเพียงพอ ทำให้รสชาติของการท่องเที่ยวค่อยๆ ลดลงไป

การให้ความสำคัญต่อทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่มีความสำคัญมาก เช่นเดียวกันกับการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ทั้งข้อมูลของท้องถิ่นตลอดจนแนวทางที่จะส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การอนุรักษ์โบราณสถาน และ โบราณวัตถุ ตลอดจนการรักษาสิ่งแวดล้อม และพยายามให้คนในท้องถิ่นเป็นหูเป็นตาเรื่องความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว ฯลฯ

ศักยภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน

จากการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิด้วยการสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามจากประชาชนและนักท่องเที่ยว การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม โดยมีผู้บริหาร นักการเมืองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน พ่อค้าข้าราชการ และประชาชน ฯลฯ เป็นกลุ่มตัวอย่างร่วมกับข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากบทที่ 3 เช่นสภาพภูมิศาสตร์สภาพเศรษฐกิจ ฯลฯ ร่วมกับการประเมินโดยนักวิจัยชาวต่างชาติ(ภาคผนวก ก.)เพื่อวิเคราะห์หาศักยภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสนโดยใช้การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด (Strengths Weaknesses Opportunities และ Threats : SWOT) สรุปได้ว่า

1. สภาพเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน

โดยสรุปภาคเศรษฐกิจที่สำคัญๆ ของอำเภอเชียงแสนในปัจจุบัน ประกอบไปด้วยภาคการผลิต และภาคบริการ โดยแยกเป็นกิจกรรมที่สำคัญได้ดังนี้

ภาคเกษตรกรรม อำเภอเชียงแสนมีพื้นที่ทั้งหมด 554 ตารางกิโลเมตรซึ่งกล่าวได้ว่ากว้างขวางพอสมควร มีขนาดเล็กกว่าประเทศสิงคโปร์ (699.3 ตารางกิโลเมตร) ไม่มาก แต่มีพื้นที่ภูเขาสูง หนองน้ำเกือบครึ่งหนึ่งแม้จะเป็นเขตพื้นที่ดินค้ำน้ำชุ่ม การทำการเกษตรกรรมอาศัยพื้นที่ระหว่างภูเขา อาชีพเกษตรกรรมได้แก่ การทำนา การทำไร่ข้าวโพด ไร่ยาสูบ สวนผลไม้ สวนผัก สวนดอกไม้ ทำการประมงในแม่น้ำโขง และแม่น้ำคำ ปัจจุบันการทำสวนยางพาราเริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐบาล ที่สนับสนุนให้เพิ่มการปลูกยางพารา อย่างไรก็ตามแม้การเกษตรจะเป็นอาชีพสำคัญของประชากรในพื้นที่ แต่ผลผลิตทางการเกษตรยังไม่สามารถเป็นแหล่งรายได้หลักให้แก่ประชาชนได้ เพราะผลผลิตที่ได้มีจำนวนน้อย การผลิตอยู่ในระดับยังชีพ การทำไร่ยาสูบไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล โดยรัฐบาลมีนโยบายลดพื้นที่ปลูกใบยาสูบ ทำให้มีพื้นที่ปลูกยาสูบลดลง ปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรคือการขาดตลาดกลางซื้อขายผลผลิตทางการเกษตรกรรม ซึ่งสภาพดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการคำนวณด้วย LQ ที่แสดงว่าเชียงแสนมิได้มีความชำนาญทางเกษตรกรรม

การท่องเที่ยว เนื่องจากเชียงแสนมีภูมิประเทศที่โดดเด่นคือ การเป็นอำเภอชายแดนที่ติดต่อกับสองประเทศคือ เมียนมาร์ และลาว โดยมีแม่น้ำรวก และแม่น้ำโขงเป็นตัวเชื่อมแดน ซึ่งเกิดเป็นเสมือนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ เรียกว่าสามเหลี่ยมทองคำ นอกจากนั้นอำเภอเชียงแสนยังมี

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีโบราณสถานและโบราณวัตถุจำนวนมาก แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองของเมืองเชียงแสนในอดีต ทรัพยากรวัตถุทางประวัติศาสตร์เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวของอำเภอเชียงแสน โดยทฤษฎีและแนวคิดของเศรษฐศาสตร์การท่องเที่ยวที่ได้กล่าวมาข้างต้น คือการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความเชื่อมโยงกับกิจกรรมอื่นและสามารถสร้างกิจกรรมใหม่ๆ ได้ ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะมีผลเชื่อมโยงให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยว เช่นทำธุรกิจที่พักประเภทรีสอร์ต เกสเฮาส์ โรงแรม และโฮมสเตย์ เช่น ที่บ้านสบรวกจะพบว่าที่พักนักท่องเที่ยวจำนวนมากและบ้างก็พักแรมจึงทำให้อีกทั้งมีโรงแรมขนาดใหญ่เกิดขึ้น เช่น ดิ อิมพีเรียล โกลเด้น ไทรแองเกิ้ล รีสอร์ท โรงแรมอนันตารีสอร์ท เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบริการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น ร้านอาหาร บริการนวด บริการเรือท่องเที่ยวตามลำน้ำโขง ทำให้เกิดการจ้างงานเพิ่ม อย่างไรก็ตามปรากฏว่าโรงแรม ร้านอาหาร หลายแห่งเข้าไปตั้งอยู่ในเขตป่าสงวน ซึ่งอาจมีปัญหากลางหลังต่างๆ ที่ลงทุนไปแล้ว จากเอกสารและการสำรวจของนักวิจัยพบว่าประชาชนในอำเภอเชียงแสนประสบปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิการครอบครองที่ดินอยู่ไม่น้อย (สัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าของร้านของสินค้าที่ระลึก วันที่ 24 ธันวาคม 2548 และจากข้อมูลของศูนย์ต่อสู้ความยากจน อำเภอเชียงแสน)

การพาณิชย์ ภาคพาณิชย์นับว่าสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในอำเภอเชียงแสนอย่างมาก นับแต่มีเปิดการค้ากับประเทศจีน รวมทั้งการที่ร้านค้าจำนวนมากไม่น้อยมีการค้าขายแดนคือขายสินค้าให้แก่ประเทศลาว ประเทศเมียนมาร์ เช่นในวันอาทิตย์จะมีตลาดนัดที่ตลาดเวียงเชียงแสน ซึ่งจะมีประชาชนชาวลาวจำนวนมากเข้ามาซื้อสินค้า เพื่อบริโภคเองและเพื่อการค้า ทำให้มีเม็ดเงินสะพัดในวันดังกล่าวมากกว่า 50,000 บาท (สัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าของร้านของสินค้าที่ระลึก วันที่ 24 ธันวาคม 2548) นอกจากนี้การเปิดการค้าระหว่างประเทศทำให้มีนักลงทุนเข้ามาทำการค้าระหว่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักลงทุนประเทศจีน ซึ่งมีมูลค่าการเข้ามาลงทุนกว่า 2,000 ล้านบาท (ข้อมูลจากอดีตประธานหอการค้าจังหวัดเชียงรายจากการถ่ายทอดเทคโนโลยีวันที่ 17 มิถุนายน 2549) ทำให้มีการจ้างแรงงานในการขนถ่ายสินค้าลงเรือ นับเป็นการสร้างงานให้ชุมชน

อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบการ (เจ้าของร้านสตรีในตลาดสด ตำบลเวียง เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2550) พบว่า ขณะนี้สถานการณ์ทางการค้าซบเซาลงไปมาก ยอดขายลดลงประมาณครึ่ง และถ้าเป็นผู้ขายรายเล็ก ๆ รายได้จะลดลงไปมาก ซึ่งเป็นแนวโน้มเดียวกับที่บรรดาผู้ประกอบการธุรกิจเล็ก ๆ เล่าให้นักวิจัยฟัง สถานการณ์ที่เลวร้ายลงนี้ ผู้ประกอบการบางคน (ร้านค้าริมโขง) เห็นว่าเป็นเพราะฤดูกาลคือเป็นฤดูฝน ผู้คนจึงน้อยลง แต่สำหรับผู้ประกอบการที่เป็นร้านค้าขนาดใหญ่มองว่าเป็นแนวโน้มที่แท้จริงเนื่องจากจำนวนลูกค้าน้อยลง อาจเป็นเพราะความซบเซาทางเศรษฐกิจ แต่ที่สำคัญคือลูกค้าชาวลาว ซึ่งถือว่าเป็นลูกค้าสำคัญที่เคยเข้ามาซื้อ

สินค้าจากตลาดตำบลเวียงเป็นจำนวนมากๆ แต่บัดนี้ก็กลับเดินทางเข้าไปซื้อสินค้าจากร้านขายส่งขนาดใหญ่ คือแมคโคร ในตัวจังหวัดเชียงรายเสียแล้ว และห้างเทสโกกำลังตั้งขึ้นในอำเภอแม่จันซึ่งเป็นท้องที่ตั้งอยู่ไม่ไกลจากอำเภอเชียงแสนเท่าใดนัก

แม้การมีอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำให้เกิดธุรกิจร้านขายของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยว สองบริเวณข้างทางทั้งในบริเวณหน้าที่ทำการอำเภอเชียงแสน และบริเวณสามเหลี่ยมทองคำมีรายได้จากการขายสินค้ามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูของการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตาม พบว่าสินค้าที่ระลึกมิใช่สินค้าที่ผลิตในอำเภอเชียงแสน แต่มักมีแหล่งกำเนิดจากที่อื่น เช่น มาจากจังหวัดเชียงใหม่ อำเภออื่นๆ ในจังหวัดเชียงราย กรุงเทพฯ ประเทศจีนและเมียนมาร์ ซึ่งประเด็นนี้ควรเป็นประเด็นที่ชาวเชียงแสนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารต้องหาทางแก้ไขด้วยการเพิ่มพูนผลผลิตและกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นให้มากขึ้น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่จะเห็นว่าภาคพาณิชย์เป็นแหล่งสร้างรายได้ให้ประชาชนอำเภอเชียงแสน แต่ก็สร้างปัญหาด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์ อาทิ การตั้งร้านค้ายังขาดระเบียบ เป็นการทำลายทัศนียภาพของแหล่งท่องเที่ยว รถบรรทุกขนาดใหญ่ขนสินค้าเข้ามายังอำเภอเชียงแสนเพื่อการส่งออก เข้ามาขนถ่ายสินค้าตลอดเวลาทำให้ถนนเสียหายเร็วกว่าที่ควรจะเป็น นอกจากนั้นยังเป็นการทำลายโบราณสถาน เนื่องจากรถบรรทุกวิ่งใกล้โบราณสถานมากเกินไป ควันเสียและแรงสะเทือนจากรถยนต์ทำให้โบราณสถานทรุดโทรมเร็วขึ้น อย่างไรก็ตามแม้ปัญหาสำคัญที่พบจากการศึกษา ประการหนึ่งของเชียงแสนคือการคมนาคมที่ขาดประสิทธิภาพ แต่หากจะแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยการสร้างหรือขยายถนนเพื่อให้รถขนาดใหญ่วิ่งใกล้โบราณสถานมากจะกลายเป็นปัจจัยที่ลดจุดแข็งทางการท่องเที่ยวของเชียงแสนลงในอนาคตได้เช่นกัน ดังนั้นถ้าจะสร้างถนนเพื่อให้การคมนาคมขนส่งขนาดใหญ่สะดวกขึ้นก็ควรทำถนนเลี้ยวออกไปนอกเมือง หนึ่งการค้าและการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดขยะมากขึ้นซึ่งทำให้เป็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขเพราะสิ่งปฏิกูลที่ขจัดไม่หมดนอกจากจะเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคแล้วยังทำลายสภาพแวดล้อมและความงดงามของท้องถิ่นด้วย

2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของอำเภอเชียงแสน

อำเภอเชียงแสนเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษกว่าอำเภออื่นในประเทศไทยคือ มีชายแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านถึงสองประเทศและนอกจากนั้นยังมีการติดต่อกับประเทศจีนค่อนข้างมากด้วย ทำให้อำเภอเชียงแสนอาจมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงของเพื่อนบ้าน หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดในเชียงแสนก็อาจกระทบต่อเพื่อนบ้านได้เช่นกัน ดังนั้นการกระทำใดๆ จึงต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์

ระหว่างประเทศด้วย กล่าวได้ว่าปัจจัยที่จะส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของอำเภอเชียงแสน ประกอบด้วย

2.1 ปัจจัยภายในประเทศ ได้แก่

1) สภาพเศรษฐกิจของประเทศไทย กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยจะมีผลกระทบต่ออำเภอเชียงแสนด้วย (อาทิ การเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมันหรือภาวะเงินเฟ้อ ย่อมทำให้ราคาน้ำมันและราคาสินค้าอื่นของอำเภอเชียงแสนเพิ่มสูงขึ้นด้วย เป็นต้น

2) นโยบายการพัฒนาประเทศไทย การพัฒนาที่ผ่านมาของอำเภอเชียงแสนมีแนวโน้มตามนโยบายการพัฒนาจากส่วนกลางมิใช่จากการมีส่วนร่วมคิดของคนในพื้นที่ นอกจากนั้นการเปลี่ยนผู้บริหารบ่อยครั้ง ทำให้แนวทางการพัฒนาอำเภอเชียงแสนขาดช่วง และทำให้ขาดประสิทธิภาพในการดำเนินการ อนึ่งการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านและกับประเทศจีน โดยที่ประชาชนในอำเภอเชียงแสนยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านการค้าระดับประเทศอย่างลึกซึ้งและไม่มีความพร้อมทางด้านเงินทุน ภาษาต่างประเทศ ตลอดจนความรู้ความเข้าใจในประเทศคู่ค้า เช่น จีน เป็นต้น ทำให้ผลประโยชน์มักตกอยู่กับนายทุนทั้งนอกและในอำเภอเชียงแสนเพียงน้อยราย ขณะที่คนส่วนใหญ่ของอำเภอเชียงแสนกลับได้ประโยชน์น้อยหรือไม่ได้รับเลย

3) วัฒนธรรมของชุมชน การที่ประชาชนในอำเภอเชียงแสนสามารถผลิตอาหารบริโภคได้เอง มีรายได้จากการค้าเล็กน้อยหรือกล่าวได้ว่าพออยู่ได้ด้วยตนเอง ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ขาดการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาอำเภอเชียงแสน และต่อการเมืองท้องถิ่น (สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้านตำบลเวียง วันที่ 25 ธันวาคม 2548) ซึ่งจะเห็นได้ว่าการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้ขาดพลังขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่น ขาดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทักษะ ตลอดจนการที่คนเชียงแสนหรือคนไทยโดยทั่วไปค่อนข้างใจดี มีความเอื้อเพื่อให้การรุกรานทางเศรษฐกิจจากประเทศอื่นทำได้ง่าย เช่นการเข้ามาตั้งรกรากหรือประกอบอาชีพของชาวจีน โดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายในเขตเชียงแสนมีมากขึ้นเรื่อย ๆ

2.2 ปัจจัยภายนอกประเทศ ได้แก่

1) ปัญหาการเมืองการปกครองภายในของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กรณีของประเทศไทยเมียนมาร์ ซึ่งยังขาดความสงบประชาชนยังมีความยากจน การเมืองยังมีปัญหา ทำให้มีประชาชนหรือแรงงานพม่าอพยพเข้าประเทศไทยมาก นอกจากนั้นความห่อหุ้มของการปราบปรามยาเสพติดหรือสิ่งผิดกฎหมายอื่นๆ ของฝ่ายไทย ตลอดจนเขตแดนที่ทอดยาวไปตามลำน้ำโขงทำให้ยากแก่การดูแล ส่งผลให้มียาเสพติดหรือสิ่งผิดกฎหมายอื่นๆ ผ่านเข้ามาในประเทศ

ไทยทางเชียงใหม่ ซึ่งมีผลกระทบต่อเชียงใหม่ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ในประเด็นด้านแรงงาน นั้นจะเห็นได้ว่า แรงงานที่อพยพเข้ามาจะมีส่วนในการแข่งขันของคนที่เชียงใหม่ ในขณะที่ชุมชนมีปัญหาการว่างงานอยู่แล้วและการว่างงาน อาจเป็นผลกระทบมาจากสถานการณ์นี้ด้วย ขณะเดียวกัน ยาเสพติดที่ทะลักเข้ามาในเชียงใหม่จะส่งผลให้พลเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนในเชียงใหม่ใช้ยาเสพติดได้ง่ายขึ้น สิ่งที่มีกตติตามความยากจนและยาเสพติดมา คือ การเพิ่มอาชญากรรม และลดความสุขสงบและความน่าอยู่ของท้องถิ่น ซึ่งทำให้เสียภาพลักษณ์ของเชียงใหม่อันเป็นผลกระทบทางลบต่อการท่องเที่ยว

2) ปัญหาข้อกฏระเบียบของประเทศเพื่อนบ้าน ที่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการค้าระหว่างประเทศ เช่น กฎหมายของประเทศจีนที่ในแต่ละมณฑลมีกฏระเบียบที่แตกต่างกัน ทำให้เป็นอุปสรรคแก่นักลงทุนไทย (ข้อมูลจากอดีตประธานหอการค้าจังหวัดเชียงราย ในที่ประชุมการระดมสมองปีที่หนึ่ง วันที่ 17 มิถุนายน 2549) ส่วนประเทศสาธารณรัฐประชาชนลาวนั้น กฎหมายขึ้นอยู่กับเจ้าแขวง ซึ่งย่อมเป็นอุปสรรคต่อนักลงทุนไทยเช่นกัน ดังนั้นการกำหนดหรือการเปลี่ยนแปลงกฏเกณฑ์ของประเทศเพื่อนบ้านจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจไทย ซึ่งส่วนหนึ่งจะเป็นชาวเชียงใหม่ ในขณะที่เดียวกันกลับปรากฏว่ากฏเกณฑ์ของไทยต่อเพื่อนบ้านมีความอะลุ่มอล่วยมาก ทั้งที่เพื่อนบ้านมิได้ปฏิบัติต่อคนไทยอย่างเท่าเทียมกัน เช่น คนลาวข้ามมาประเทศไทยอย่างเสรี แต่คนไทยต้องเสียค่าธรรมเนียมแผ่นดินลาว เป็นต้น หรือสินค้าจากประเทศจีนเข้ามาประเทศไทยได้ค่อนข้างเสรี แต่สินค้าไทยเมื่ออยู่ในข้อตกลง FTA ก็มิได้เข้าสู่ทุกเมืองของจีนได้อย่างเสรี เพราะแต่ละเมืองมีกฏเกณฑ์ที่ต่างกัน ปัญหาและอุปสรรคนี้เป็นสิ่งที่รัฐบาลไทยตลอดจนผู้บริหารเชียงใหม่และชุมชนควรตระหนักและหาทางแก้ไข

3) สิ่งแวดล้อมที่เป็นผลมาจากภายนอกประเทศ เช่น นโยบายการพัฒนาประเทศเพื่อนบ้าน นโยบายการพัฒนาหรือการเปิดประเทศของจีนทำให้เร่งการพัฒนาอุตสาหกรรมจึงมีความต้องการพลังงานมาก ดังนั้นจึงมีการสร้างเขื่อนใหญ่หลายแห่งซึ่งส่งผลกระทบต่อระดับน้ำในแม่น้ำโขงกระทบต่อระบบนิเวศ เช่น จำนวนสัตว์น้ำที่ลดลงมีผลต่อการประมงและการเดินเรือ เป็นต้น

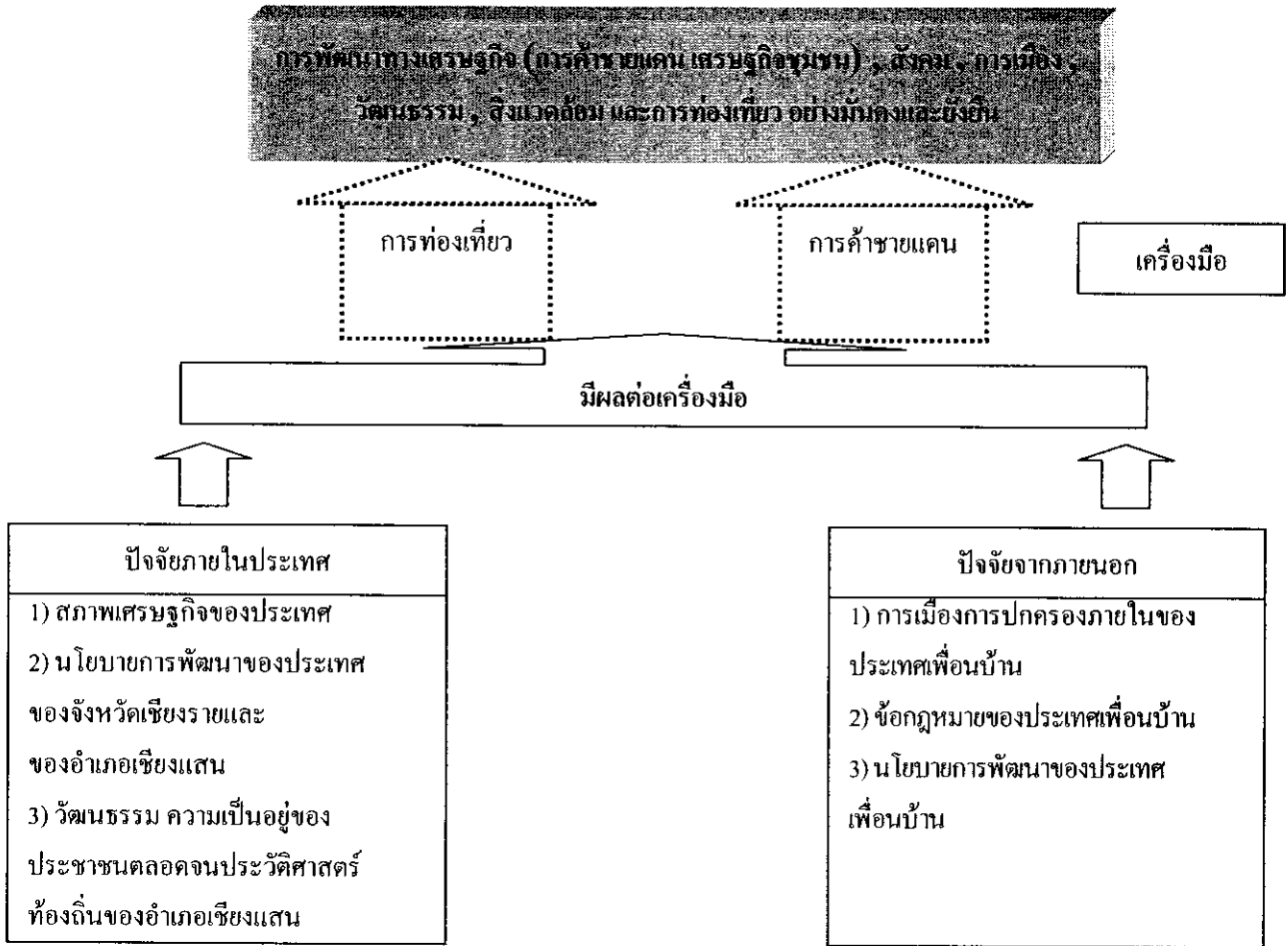
3. ความเชื่อมโยงของปัจจัยที่ก่อให้เกิดในการเปลี่ยนแปลงของอำเภอเชียงใหม่

กล่าวได้ว่าโดยภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ และชนชาตินั้นอำเภอเชียงใหม่มีศักยภาพทั้งด้านการท่องเที่ยว และการค้าชายแดน ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งสองน่าจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เกิดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางลบทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในสังคมหรือชุมชนได้หากมีการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม กล่าวได้ว่าปัจจัยที่

ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในอำเภอเชียงแสนประกอบไปด้วยปัจจัยภายในและภายนอกประเทศ โดยสรุปคือ

ปัจจัยภายในประเทศ	1) สภาพเศรษฐกิจของประเทศ 2). นโยบายการพัฒนาประเทศไทยและนโยบายพัฒนาอำเภอเชียงแสน 3). วัฒนธรรมของประชาชนอำเภอเชียงแสน
ปัจจัยภายนอกประเทศ	1). การเมืองการปกครองภายในของประเทศเพื่อนบ้าน 2). ข้อกฎหมายของประเทศเพื่อนบ้าน 3). นโยบายการพัฒนาของประเทศเพื่อนบ้าน

การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อภาคเศรษฐกิจต่างๆ ของไทย เช่น การประกอบอาชีพ (การค้า การท่องเที่ยว) ตลอดจนส่งผลกระทบต่อสังคมและความเป็นอยู่ของชุมชนเชียงแสน ซึ่งรวมถึงวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่นด้วย โดยภาพรวมคือผลกระทบต่อ การพัฒนาของท้องถิ่น การพัฒนาของท้องถิ่นจะเป็นไปอย่างยั่งยืนหรือไม่ ย่อมแล้วแต่ ความสามารถในการบริหารจัดการผลกระทบจากปัจจัยเหล่านั้น ในการศึกษาี้ให้การค้าชายแดน และการท่องเที่ยวเป็นกลไกนำไปสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น ดังนั้นจึงต้องจัดการให้ การดำเนินการค้าและการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพด้วยความเชื่อมโยงปัจจัยต่างๆ กับ การพัฒนาเศรษฐกิจของเชียงแสนอาจแสดงได้ดังนี้

ภาพที่ 2 ความเชื่อมโยงของปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาอำเภอเชียงแสน

จากแผนภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยที่สำคัญส่วนหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาของอำเภอเชียงแสน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ น่าจะเกิดขึ้น ได้จากการที่ท้องถิ่นมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและการค้าชายแดน เนื่องจากกิจกรรมทั้งสองจะสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้อย่างมหาศาล แต่อย่างไรก็ตาม การจะสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากน้อยและยั่งยืนเพียงไรก็ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการจัดการของท้องถิ่น ด้วยความตระหนักในประเด็นดังกล่าวจึงทำให้รัฐบาลและจังหวัดเชียงราย กำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อเครื่องมือทั้งสอง อาทิ การกำหนดให้อำเภอเชียงแสนเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ การจัดงานวันลอยกระทงนานาชาติซึ่งประกอบด้วยประเทศไทย เมียนมาร์ ลาว และจีน การสร้างพระเจ้าน้ำร้อนบิรมังสามเหลี่ยมทองคำ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้มาสักการะ และนับเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนมากขึ้น เป็นต้น

ขณะที่สภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยรวมส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวและมูลค่าของการค้าได้ กล่าวคือยามใดที่สภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศไทยมีความเติบโต อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของอำเภอเชียงแสนจะมีความคึกคักอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้น อีกทั้งยังจะทำให้การค้าชายแดนมีการขยายตัวด้วย จากการซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวฝั่งไทยและฝั่งเพื่อนบ้าน อาจกล่าวได้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองของไทยในปี 2549 อาจส่งผลกระทบต่อการค้าและการท่องเที่ยวของไทยและต่อเชียงแสน

ส่วนตัวแปรด้านวัฒนธรรม ที่รวมถึงสังคม และประเพณีของอำเภอเชียงแสน นั้นล้วนมีอิทธิพลที่สำคัญต่อการพัฒนาของท้องถิ่น เพราะวัฒนธรรมแสดงถึงลักษณะนิสัยวิถีชีวิตและสังคมของคนในชุมชนหากคนในชุมชน หากคนในชุมชนมีลักษณะการรวมกลุ่มและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นและจะส่งผลให้กระบวนการพัฒนาเคลื่อนที่ได้เร็วขึ้น หากประชาชนขาดการมีส่วนร่วมต่อการกำหนดนโยบายการพัฒนาอำเภอเชียงแสนก็ย่อมจะทำให้ประชาชนขาดความตระหนักถึงอนาคตของอำเภอเชียงแสน อีกทั้งการวางนโยบายโดยขาดการมีส่วนร่วมจะทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่ เพราะทิศทางพัฒนาที่กำหนดโดยบุคคลอื่นย่อมไม่อาจเข้าใจความต้องการของชุมชนได้เป็นอย่างดี

ส่วนปัจจัยภายนอกประเทศ ทั้งผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น สถานการณ์เศรษฐกิจการเมือง ภาวะเป็ียบของประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศคู่ค้า หรือการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่าง ๆ ของโลก ล้วนมีผลกระทบต่อประเทศไทยและส่วนต่างๆ ของประเทศรวมทั้งเชียงแสน เช่น การเมืองการปกครองภายในของประเทศเพื่อนบ้าน และระเบียบกฎหมายของประเทศเพื่อนบ้าน ตลอดจนนโยบายการพัฒนาของประเทศเพื่อนบ้าน อาจมีผลกระทบต่อเชียงแสนโดยตรงหรือโดยทางอ้อมได้ อาทิ เช่น หากประเทศเพื่อนบ้านมีปัญหาการเมืองภายใน โดยเฉพาะบริเวณตามแนวชายแดน ย่อมทำให้มีการอพยพเข้ามาของคนต่างด้าวในประเทศไทย (สร้างต้นทุนทางสังคมของประเทศไทย) ซึ่งจะทำให้ต่อการท่องเที่ยวและการค้าชายแดนของไทยหรือของเชียงแสนชะงักงันเพราะขาดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในทางตรงกันข้ามหากเพื่อนบ้านมีนโยบายส่งเสริมให้มีการเปิดประเทศทั้งทางการท่องเที่ยวและการค้ามากขึ้นซึ่งเป็นเสมือนโอกาสให้ไทยทำธุรกิจทั้งสองอย่างได้มากขึ้น แต่ขณะเดียวกันอาจเป็นการเพิ่มคู่แข่งทางการท่องเที่ยวของไทยด้วย ดังนั้นการร่วมมือและแบ่งประโยชน์กันอย่างยุติธรรมทางเศรษฐกิจอาจเป็นทางออกที่ดีกว่าการแข่งขันกัน และน่าจะทำให้อำเภอเชียงแสนมีโอกาสในการขยายการท่องเที่ยวและการค้าชายแดนได้มากขึ้น

จะเห็นได้ว่าการผันแปรของปัจจัยทั้งภายนอกและภายในประเทศไทย สามารถส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวและการค้าชายแดนของอำเภอเชียงแสน ซึ่งท้ายที่สุดย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาอำเภอเชียงแสนด้วย

4. ปัญหาของอำเภอเชียงแสน

กล่าวได้ว่าปัญหาของการพัฒนาทั้งภาพรวมและปัญหาเฉพาะเรื่องของอำเภอเชียงแสนมีอยู่มาก ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะเป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวและการค้าชายแดนอยู่ไม่น้อย อาทิ เช่น

- 1). ปัญหาการขาดการบริหารจัดการที่ดีและการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร (นายอำเภอ) บ่อยครั้ง ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาอำเภอเชียงแสน
- 2). ขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ
- 3). ขาดตลาดกลางในการจำหน่ายสินค้าเกษตร และราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ
- 4). ปัญหาด้านการคมนาคม ขนส่ง เช่น ถนนแคบ ชำรุด ขาดที่จอดรถ เส้นทางคมนาคม หรือถนนบางแหล่งใกล้กับโบราณสถานอาจทำลายโบราณสถานได้ และไม่มีระบบขนส่งนำนักท่องเที่ยวไปท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ และไม่มีตารางเวลาเดินรถภายในอำเภอที่แน่นอน รถสาธารณะมีจำนวนน้อย และปัญหาการจราจรแออัดในช่วงเทศกาลมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในทางลบ
- 5). ขาดการวางผังเมืองที่ดี ขาดความพยายามในการจัดระเบียบของร้านค้า ร้านค้าตามริมฝั่งแม่น้ำโขง
- 6). ปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการท่องเที่ยวและการค้า ขยะที่มีจำนวนมากขึ้น
- 7). ขาดการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ และมีการชะลอตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน
- 8). ขาดการผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณภาพและหลากหลายทำให้อำเภอเชียงแสนได้ประโยชน์น้อยจากการค้าระหว่างประเทศ
- 9). การเข้ามาของสิ่งผิดกฎหมายแรงงานต่างด้าว เช่น ชาวพม่า ลาว เกาหลีเหนือ จีน ตลอดจน การนำเข้าสิ่งผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด สินค้าหนีภาษี เป็นต้น

จากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิตลอดจนองค์ความรู้จากการศึกษาซึ่งรวมถึงความเห็นเกี่ยวกับข้อได้เปรียบเสียเปรียบ ปัญหา อุปสรรค และ โอกาส (SWOT) เชียงแสนจากความเห็นของ

บุคคลทุกระดับในอำเภอเชียงแสนจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มนี้ ทำให้คณะนักวิจัยสามารถประเมินภาพรวม SWOT ของเชียงแสนได้ดังต่อไปนี้

5. การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ที่สำคัญของ อำเภอเชียงแสน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า SWOT ของเชียงแสนคือ

จุดแข็ง (Strengths)

- 1) สภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งที่ใกล้ชิดกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ ประเทศเมียนมาร์ และ สาธารณรัฐประชาชนลาว ซึ่งเชื่อมต่อเข้าไปยังประเทศจีนได้ และยังสามารถเดินทางไปยังประเทศจีนทางแม่น้ำโขง อีกทั้งยังมีพื้นที่บางส่วนมีลักษณะชุ่มน้ำเหมาะแก่การเพาะปลูก
- 2) ยังไม่มีการเข้ามาของความเจริญทางวัตถุมากนักทำให้ยังคงเป็นชุมชนที่มีความสงบ
- 4) มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน มีโบราณสถานที่ยังคงสมบูรณ์อยู่จำนวนมาก เช่น มีวัดในตำบลเวียงกว่า 76 วัด มีสถานที่และตำนานที่น่าสนใจ มีวัฒนธรรมที่หลากหลาย
- 5) คนท้องถิ่นมีอัธยาศัยดี มีความเป็นมิตร
- 6) มีท่าเรือน้ำลึก ที่สามารถจอดเรือขนาดใหญ่ได้
- 7) มีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวในการซื้อสินค้าของที่ระลึก (แต่สิ่งเหล่านี้ไม่เป็นที่รู้จักมากนัก หากมีการทำนุบำรุงและปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยรอบสถานที่เหล่านี้ให้สะอาดงดงามน่าดู ตลอดจนมีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์อย่างพอเพียงก็น่าจะมีเป็นแรงดึงดูดใจให้มิผู้เข้ามาเยือนมากขึ้น) กล่าวได้ว่ามีทุนทางสังคมค่อนข้างพร้อม

จุดอ่อน (Weaknesses)

- 1) ระยะทางที่ไกลจากศูนย์กลางเศรษฐกิจของประเทศ และของจังหวัดเชียงราย ทำให้มีต้นทุนค่าเดินทางสูง ตลอดจนขาดเครือข่ายเชื่อมโยงของการคมนาคมไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ
- 2) ขาดการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยว และการค้าขายเด่นอย่างพอเพียง
- 3) ประชาชนขาดความเข้าใจถึงข้อดีและข้อเสียของเรื่องการค้าเสรีระหว่างประเทศ ขาดการพัฒนาประเภทและคุณภาพของสินค้าเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงขาดความ

หลากหลายของสินค้า ตลอดจนการสร้างกิจกรรมทางการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายยังมีไม่เพียงพอ

4) หน่วยงานทางราชการของอำเภอเชียงแสน และหน่วยงาน/องค์กรเอกชนและชุมชนขาดความพร้อมด้านการค้า การท่องเที่ยว และการเปิดการค้าเสรี

5) ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาอำเภอเชียงแสน เช่น การดูแลรักษาโบราณสถาน การรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรม

6) ขาดการจัดระเบียบทางสังคม ขาดระเบียบเมือง ขาดความมีระเบียบเรียบร้อยในการตั้งร้านค้า ตลอดจนการขาดผังเมืองที่ดี รวมทั้งการยินยอมให้มีการสร้างอาคารใกล้กับบริเวณโบราณสถาน เป็นการทำลายภูมิทัศน์ กล่าวได้ว่าจุดอ่อนที่สำคัญของเชียงแสนคือการขาดระบบการบริหารจัดการและขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ

7) ชุมชนขาดการสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น เอกลักษณ์ของล้านนา เช่น กาแลมา ใช้ในสิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นใหม่ค่อนข้างน้อยหรือ กล่าวได้ว่าไม่เห็นความสำคัญของการสร้างเอกลักษณ์

8) ขาดการปลูกพืชพันธุ์ไม้ตามถนนสายต่างๆ

โอกาส (Opportunities)

1) ถูกกำหนดให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ

2) สามารถเป็นประตูการค้า เนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศ และสามารถเดินทางไปยังประเทศจีนตามลำน้ำโขงได้ จึงเป็น โอกาสที่ชาวเชียงแสนจะทำกิจกรรมด้านการลงทุน การค้า การคมนาคมขนส่งได้

3) เป็นประตูการท่องเที่ยวยังประเทศเพื่อนบ้าน และสู่ประเทศจีนตอนใต้ได้ จึงสามารถสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะอนาคตการสร้างถนนเชื่อมระหว่างประเทศไทยลาว เวียดนาม เขมร พม่า และจีน จะเปิดอย่างแน่นอนดังนั้นการเริ่มสร้างความสัมพันธ์และวางแผนธุรกิจการท่องเที่ยวที่มีความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายจะให้ประโยชน์แก่ชุมชนในกาลหน้า

อุปสรรค (Threats)

แม้การมีอาณาเขตติดต่อกันระหว่างเชียงแสนกับประเทศเพื่อนบ้าน อาจจะมีผลดีในการเชื่อมเครือข่ายในการค้าและการท่องเที่ยว แต่หากพิจารณาอีกด้านจะพบว่าการที่ไทย เมียนมาร์และลาว มีดินแดนใกล้ชิด มีวัฒนธรรมที่ใกล้เคียง อาจทำให้ประเทศเพื่อนบ้านทั้งสองเป็นคู่แข่งทางการท่องเที่ยวของไทย ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคมนาคมในประเทศลาวที่สะดวกขึ้นและติดต่อไปได้

ถึงประเทศจีน และเวียดนาม ดังนั้นหากการสร้างเครือข่ายความร่วมมือไม่ประสบผลสำเร็จ ย่อมแสดงว่าไทยและ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนเชียงแสนก็จะไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวได้มากนัก แต่กลับมีคู่แข่งเพิ่มขึ้น

ส่วนด้านการค้าชายแดนนั้นหากไม่มีหนทางที่จะป้องกันการเดินทางเข้าไปซื้อสินค้าในตัวจังหวัดเชียงรายหรืออำเภออื่นของลูก้าชาวลาวหรือขาดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายเป็นที่ดึงดูดใจมากขึ้น มูลค่าเพิ่มทางการค้าของเชียงแสนจะลดลง ดังนั้นเชียงแสนอาจต้องปรับกระบวนการบริหารจัดการบางประการ เพื่อแก้ไขปัญหานี้ นอกจากนั้นการเปิดเสรีกับประเทศจีนนั้นจะต้องหาวิธีการที่ทำให้เชียงแสนได้ประโยชน์ในฐานะเป็นประตูการค้าด้วย มิใช่ปล่อยให้ทุนจากที่อื่นหรือสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดจากที่อื่นตัดดวงผลประโยชน์ไปโดยคนในท้องถิ่น หรือชุมชนแทบไม่ได้ประโยชน์ใด ๆ ทั้งด้านการจ้างงานหรือการค้าชาย

ส่วนปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดจากกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ ของคู่ค้านั้น น่าจะเป็นบทบาทการเจรจาต่อรอง โดยผู้บริหารของประเทศและผู้บริหารระดับสูงของท้องถิ่นตลอดจนภาคประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากนั้นในอนาคต ผู้บริหารเชียงแสนควรตระหนักถึงความไม่แน่นอนทั้งระดับน้ำและความสม่ำเสมอของแม่น้ำโขงด้วยเพราะการสร้างเขื่อนของจีน ดังนั้นจึงไม่ควรฝากความหวังทั้งด้านการค้าระหว่างประเทศ การค้าชายแดน และการท่องเที่ยวกับลำน้ำโขงมากนัก

จากการศึกษาในระยะสองปีและทำการวิเคราะห์ SWOT ของเชียงแสนร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนอื่นๆ ดังกล่าวมาแล้ว ทีมวิจัยจึงสร้างยุทธศาสตร์ทางการค้าและการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ของเชียงแสนซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่ใช้ระยะเวลา 12 ปี (พ.ศ.2551-2622) ไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ของอำเภอเชียงแสน

วิสัยทัศน์

เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในระดับสากล

โดยคงไว้ซึ่งไว้ปรัชญาแห่งความพอเพียง

ยุทธศาสตร์เชียงแสน

ยุทธศาสตร์ที่ 1

มุ่งพัฒนาเพื่อเป็นเมืองมรดกโลกหรือเมืองที่มีลักษณะใกล้เคียงโดย

1. มุ่งพัฒนาปฏิสังขรณ์แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถานต่างๆ เพื่อก้าวสู่การเป็นเมืองมรดกโลก
2. ขยายแหล่งท่องเที่ยวใหม่ให้มีความหลากหลาย เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจ แหล่งประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม และมีความสนุกสนาน ในกิจกรรมท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน
3. เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวพักค้างคืน ใช้เวลาในการท่องเที่ยวเมืองเชียงแสนมากขึ้น โดยมุ่งเน้นให้เป็นศูนย์กลางเมืองท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมล้านนา อันทรงคุณค่า
4. สร้างเสริมศักยภาพของประชาชนให้สามารถอนุรักษ์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ยั่งยืนต่อไป

ทั้งนี้ต้องหาวิธีการทำให้ชุมชนมีความเข้าใจเรื่องการเป็นเมืองมรดกโลกและผลที่จะเกิดขึ้นงานวิจัยต่างบ่งชี้ถึงประโยชน์ของการเป็นเมืองมรดกโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจและการรักษาคุณค่าของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม แต่การที่จะเดินตามยุทธศาสตร์ที่ผู้วิจัยวางไว้นั้น รัฐบาลและชุมชนควรตัดสินใจร่วมกันด้วยความบริสุทธิ์ใจทั้งสองฝ่าย โดยไม่มีกลุ่มผลประโยชน์ที่มีอำนาจมากกว่าเป็นผู้ชักชวน ทั้งนี้การให้ความรู้แก่ประชาชนและชุมชนต้องให้การศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบไปพร้อมกัน

ยุทธศาสตร์ที่ 2

มุ่งพัฒนาวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น อนุรักษ์สืบทอดองค์ความรู้เดิมที่สืบทอดมาให้คงอยู่ เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเชียงแสน และเป็นที่ยินชอบของนักท่องเที่ยว โดยจะมุ่งพัฒนาประชากรแต่ละกลุ่มของเชียงแสนอย่างต่อเนื่อง โดยมีแนวทาง ดังนี้

- ก. การจัดการพัฒนาต่อยอดใช้ประโยชน์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อรักษาองค์ความรู้เดิมที่สืบทอดกันมาให้คงอยู่ตลอดไป โดย
1. จัดการองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา โดยการสืบค้นความรู้ ภูมิปัญญาและจัดทำศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นรวบรวม ปราชญ์ชาวบ้าน มาช่วยจัดทำฐานข้อมูลประจำท้องถิ่นเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และสืบทอดจากผู้อาวุโส ทั้งนี้ต้องจัดการจัดหาสถานที่จะเป็นแหล่งในการเรียนรู้ที่ถาวรด้วย
 2. นำเทคโนโลยีสารสนเทศระบบสื่อสารที่ทันสมัยเช่นคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เข้ามาในชุมชนเพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ แพร่หลายและพัฒนาองค์ความรู้ได้รวดเร็วและกว้างขวางขึ้น
 3. ให้ชุมชนรู้จักการเรียนรู้เชิงลึกเช่นการทำวิจัยท้องถิ่นของตนเอง เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น
 4. จัดทำโครงการสืบสานศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของเชียงแสนให้เป็นจุดขายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั่วโลก นอกเหนือจากจุดเด่นด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัฒนธรรมอันโดดเด่น
- ข. การปรับองค์ความรู้และ ระบบความคิดเพื่อเพิ่มศักยภาพของคนในท้องถิ่นให้มีทัศนคติรักหวงแหนและภูมิใจในวัฒนธรรมอันมีคุณค่าของตน โดย
1. การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อย่างจริงจัง โดยจัดหาแหล่งทุนรวมทั้งทรัพยากรบุคคลต้นแบบ
 2. สร้างความเข้าใจในด้านความหลากหลายแห่งชาติพันธุ์ ที่มีอยู่ในเชียงแสนดั้งเดิมโดยให้เข้าใจว่าความหลากหลายที่มีอยู่เดิมมิใช่อุปสรรคแต่คนเหล่านี้สามารถมีวิถีชีวิต ประเพณี ความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรม แม้แตกต่างกันบ้างแต่อยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นหนึ่งเดียว
 3. จัดโครงการศูนย์การเรียนรู้ของท้องถิ่น จัดแสดงประวัติความเป็นมา รวบรวมข้อมูลต่างๆ ให้เป็นหมวดหมู่
 4. สร้างจิตสำนึกให้แก่คนในชุมชนในการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ยินดีและเป็นมิตรต่อผู้ที่จะมาเยือน

ยุทธศาสตร์ที่ 3

มุ่งพัฒนาสิ่งแวดล้อมด้วยการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงามเป็นที่ประทับใจแก่นักท่องเที่ยว และควบคุมมลภาวะของเชียงใหม่ให้มีอากาศที่สะอาด เป็นเมืองสะอาดและเมืองธรรมชาติเขียวขจี (Clean City & Green City) ด้วยการบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิประเทศและภูมิทัศน์อันสวยงามของเชียงใหม่ โดยมุ่งเน้นที่จะสร้างศักยภาพ ความโดดเด่นทางลักษณะทางกายภาพ ของภูมิประเทศและภูมิทัศน์อันสวยงาม

ก. มุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอันหลากหลายอย่างเหมาะสม โดย

1. เน้นความร่วมมือของภาครัฐ เอกชน ชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ปลุกจิตสำนึกสร้างความรับผิดชอบร่วมกันทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน และชุมชนในท้องถิ่น
3. มุ่งส่งเสริมปรับปรุงการจัดการทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์กับการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้ชุมชนตระหนักถึงการใช้อย่างยั่งยืนในอนาคตด้วย
4. มุ่งให้ประชาชนท้องถิ่นสร้างพลังเป็นภูมิคุ้มกันป้องกันและการเฝ้าระวังการสูญเสียหรือพังทลายของทรัพยากรธรรมชาติและการเกิดมลภาวะต่างๆ

ข. การลดปัญหาการชะล้างพังทลายของดินตามชายฝั่งริมน้ำและการดูแลรักษาคุณภาพของน้ำโดย

1. ปรับกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยทุกภาคส่วนในชุมชนต้องร่วมมือกัน
2. สร้างกระบวนการประสานงานและการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น โดยการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้น
3. เพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย ในการกำกับควบคุมดูแลและตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ เสริมสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันกับชุมชนให้มากขึ้น
4. ออกกฎหมายควบคุมกระบวนการค้าเสรีที่จะเกิดขึ้นกับเขตเศรษฐกิจพิเศษเช่น การห้ามการผ่านเข้ามาของเรือขนส่งสินค้าขนาดใหญ่เกิน

บริเวณสามเหลี่ยมทองคำ โดยจะให้มีการนำเรือขนาดเล็กไปทำการขนถ่ายสินค้าแทน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติ อีกทั้งยังเป็นการสร้างงานให้คนในท้องถิ่นด้วย

ยุทธศาสตร์ที่ 4

มุ่งพัฒนาการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ ยกระดับสู่มาตรฐานสากล โดยใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอย่างคุ้มค่า เช่น การใช้ท่าเรือแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ รวมทั้งการพัฒนา ระบบ Logistics ทั้งนี้โดยเป็นศูนย์กลางการขนถ่ายกระจายสินค้า โดยมุ่งให้เชียงใหม่กระจายผลประโยชน์ทางการค้าให้ชาวเชียงใหม่อย่างยุติธรรม

ก. พัฒนาปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนและสอดคล้องกับหลักความเพียงพอโดย

1. มุ่งเน้นการพัฒนาโดยยึดหลักการพึ่งพาและความร่วมมือมากกว่าการแข่งขันเพื่อสร้าง สัมพันธ์ ภาพที่ดีต่อประเทศคู่ค้าเพื่อนบ้านตามชายแดนและเขตเศรษฐกิจพิเศษ
2. มุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาครัฐ ภาคเอกชนและสถานประกอบการภาคธุรกิจบริการต่างๆ มีบทบาทร่วมกันที่จะพัฒนาศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลก
3. มุ่งเน้นสร้างเสริมให้เพิ่มขีดความสามารถ เพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการบนพื้นฐานของการพัฒนาและบริหารองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้การผลิตสินค้าและบริการของอำเภอเชียงแสนก้าวไปสู่การผลิตที่ใช้ฐานความรู้และนวัตกรรม ที่มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล
4. องค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคธุรกิจบริการดำเนินนโยบายด้านการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เรื่องระบบการจัดเก็บภาษี นำเข้า-ออก ของด่านศุลกากรอย่างยุติธรรมและเสมอภาคเท่าเทียมกันและให้ความร่วมมือกันในการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางชีวภาพ
5. ประชาชน ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการเปิดการค้าเสรีชายแดนอย่างแท้จริง โดยสามารถชี้วัดได้จากรายได้ค่าแรงมูลค่าจากการขายสินค้าและบริการ จำนวนนักท่องเที่ยว ที่เพิ่มขึ้นอย่าง

เป็นรูปธรรมทั้งนี้โดยจัดการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน
ในประเด็นการค้าเสรีและเขตเศรษฐกิจพิเศษ

6. การเปิดเสรีทางการค้าต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสถานะแวดล้อมของ
ชุมชน โดยชุมชนมีสิทธิที่จะ เรียกร้องและป้องกันผลประโยชน์ของ
ท้องถิ่นได้ตามความเหมาะสมและความเป็นจริง

ข. พัฒนาปรับรากฐานของกิจการสาธารณูปโภค สร้างเครือข่ายเชื่อมโยงการ
ติดต่อ ทั้งเส้นทางคมนาคมขนส่งให้มีความหลากหลายและพอเพียง โดย
เชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ ตลอดจนจัดระบบการเงินการธนาคารที่มี
ประสิทธิภาพ อำนวยความสะดวกและเอื้อประโยชน์ต่อการค้าชายแดนและ
การท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ โดยมีแผนการปฏิบัติดังนี้

1. มุ่งเน้นการพัฒนาภาคบริการให้มีฐานที่กว้างขึ้นเพื่อให้เกิดความ
เชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายให้มากขึ้น โดยจัดระบบ Logistic ที่มีคุณภาพ
นำความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาใช้ที่เหมาะสม เช่น การสร้างท่าเรือ
น้ำลึก การขยายถนนให้รองรับกับความหนาแน่นของยานพาหนะที่ขนส่ง
สินค้าและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในท้องถิ่น ซึ่งมีจำนวนมากขึ้นทุกทีโดยไม่
ทำลายสถานะแวดล้อมตลอดจน โบราณสถาน โบราณวัตถุ
2. การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและปัจจัย
คุกคามจากภายนอก โดยเฉพาะการเปิดเสรีการค้าและการเคลื่อนย้ายของ
เงินทุนจัดสร้างกลไกการบริหารความเสี่ยงที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอ
3. อนุรักษ์และพัฒนาโดยยึดหลักความสมดุลระหว่างปริมาณและการใช้
เพื่อการค้าและการท่องเที่ยว
4. ส่งเสริมการแข่งขันการค้าและการลงทุนที่เป็นธรรมและการกระจาย
รายได้สู่ท้องถิ่นจากการพัฒนาปรับปรุงที่เกิดจากการส่งเสริมเขต
เศรษฐกิจพิเศษมีเชิงแสงเป็นจุดเน้นการพัฒนา
5. ส่งเสริมช่องทางติดต่อทางธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยวให้
หลากหลาย มุ่งการประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชนท้องถิ่น ตาม
แหล่งการค้าและการท่องเที่ยว เช่น สนามบิน ท่ารถโดยสาร เว็บบไซต์
อินเทอร์เน็ต e-marketing ให้มากขึ้น
6. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับให้สามารถรองรับกับการขยายตัวและ
ความเป็นสากลด้านการค้าและการท่องเที่ยว

- ยุทธศาสตร์ที่ 5** มุ่งพัฒนาให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมนาที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง อาทิ นาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพ เป็นต้น โดยมีแนวทางคือ
1. ใช้วัตถุดิบจากในประเทศ และวัตถุดิบจากกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งออก เช่น ผลิตภัณฑ์อาหารสู่ครัวโลก ผลิตภัณฑ์เวชสำอางค์ ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพจากสมุนไพรธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์สิ่งทอ และผลิตภัณฑ์ที่เป็นวัสดุประกอบการผลิตชิ้นส่วนต่างๆ ของเครื่องบิน อุปกรณ์กีฬา ชุมผจญเพลิง
 2. การพัฒนาให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมดังกล่าวควรมุ่งสนับสนุนนักลงทุนจากวิสาหกิจที่มีความเชี่ยวชาญในเทคโนโลยีขั้นสูง ทั่วโลกเข้ามาตั้งโรงงานแทนที่การจะมุ่งจูงใจนักลงทุนจากประเทศจีนเพียงกลุ่ม
 3. พัฒนารัพยากรมนุษย์โดยให้ความสำคัญทางด้านวิทยาศาสตร์ให้มากขึ้น เพื่อรองรับกับการทำอุตสาหกรรมดังกล่าว

สรุปยุทธศาสตร์ภาพรวมโครงการที่ 1

- ยุทธศาสตร์ที่ 1** มุ่งพัฒนาเมืองเชียงแสนเป็นเมืองมรดกโลก เพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งภูมิภาค
- ยุทธศาสตร์ที่ 2** มุ่งพัฒนาวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเชียงแสน
- ยุทธศาสตร์ที่ 3** มุ่งพัฒนาสิ่งแวดล้อม และปรับปรุงภูมิทัศน์ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ให้ประทับใจนักท่องเที่ยว
- ยุทธศาสตร์ที่ 4** มุ่งพัฒนาระบบการค้าชายแดนให้ทันสมัย สอดคล้องกระแสโลกาภิวัตน์
- ยุทธศาสตร์ที่ 5** มุ่งพัฒนาเป็นเมืองอุตสาหกรรมนาโนและไบโอเทคโนโลยี และเทคโนโลยีขั้นสูงอื่น ๆ เพื่อนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ อาหาร สุขภาพ ความงาม และแฟชั่น

ความสำเร็จของยุทธศาสตร์ทั้ง 5 นั้นขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารและทัศนคติ ตลอดจนความรู้ความสามารถของประชากรในชุมชนด้วย และเป้าหมายที่สำคัญของยุทธศาสตร์คือ “เพื่อพัฒนาเมืองเชียงแสนสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืน”

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การประเมินศักยภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยผ่านการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว” ให้เกิดการพัฒนาย่างมั่นคงและยั่งยืนด้านเศรษฐกิจแก่อำเภอเชียงแสน ซึ่งกลไกสำคัญในการทำให้บรรลุเป้าหมายคือ กิจกรรมด้านการท่องเที่ยวและการค้าชายแดนการค้าระหว่างประเทศ ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาประเด็นต่างๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน ทั้งนี้โดยพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจชุมชนกับการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว การสำรวจผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวและการค้าชายแดน และท้ายที่สุดคือการสร้างยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่น

ในการศึกษาซึ่งมีลักษณะเป็นการวิจัยประยุกต์นั้น ได้นำข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ มาเป็นหลักในการวิเคราะห์ SWOT ของอำเภอเชียงแสน แล้วนำองค์ความรู้ทั้งหมดมาสังเคราะห์เป็นยุทธศาสตร์ 5 ประการ ซึ่งได้กล่าวมาแล้ว

จากการศึกษาสามารถสรุปผลได้ตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย ดังนี้

1. ในประเด็นของศักยภาพทางเศรษฐกิจของเชียงแสนนั้น จากการใช้ LQ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบศักยภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสนกับจังหวัดเชียงราย พบว่าศักยภาพที่เด่นที่สุดของเชียงแสนคือ กลุ่มบริการ เช่น โรงแรมและภัตตาคาร และการค้าส่งค้าปลีกตามลำดับแทนที่จะเป็นการเกษตร แม้ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่จะเป็นเกษตรกรก็ตาม แต่โดยเปรียบเทียบตามสัดส่วนของมูลค่าแล้ว ปรากฏว่า อาชีพทางด้านการเกษตรของเชียงแสนมีความโดดเด่นน้อยกว่ากลุ่มบริการ อาจเป็นเพราะการมีท่าเรือขนาดใหญ่ การมีโรงแรมเป็นที่พักและมีคาสิโนอยู่ฝั่งตรงข้าม อย่างไรก็ตามเมื่อเทียบกับผลผลิตหรือศักยภาพกับจังหวัดแล้ว ศักยภาพทางการเกษตรของเชียงแสนยังสูงกว่าศักยภาพของจังหวัดในบางปี

กล่าวได้ว่าเชียงแสนมีจุดแข็งหลายประเด็นที่น่าสนใจคือ มีอาณาเขตที่ติดต่อกับลาวและพม่าโดยมีแม่น้ำโขงเป็นเขตแดน นอกจากนั้นยังสามารถติดต่อกับประเทศจีน ได้โดยตรงทางเรือจากทางแม่น้ำโขง เชียงแสนมีพื้นที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ มีรากฐานทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน อีกทั้งมีโบราณสถาน และโบราณวัตถุที่ยังคงหลงเหลืออยู่เป็นจำนวนมาก ล้วนแสดงถึงความรุ่งเรืองในอดีต ประกอบกับการที่ประชาชนในท้องถิ่นมีนิสัยใจคอเอื้อกเย็น อ่อนโยน การมีชนเผ่าหลากหลายกระจายในท้องที่ ตลอดจนภูมิปัญญาและประเพณีต่างๆ ที่น่าสนใจของท้องถิ่นน่าจะเป็นแรงดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ดี กล่าวได้ว่าทุนสังคมของเชียงแสนมีค่อนข้างพร้อมมูล หากมีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ทุนที่มีนั้นก็พร้อมจะเพิ่มพูนมูลค่าทาง

เศรษฐกิจได้อย่างไม่ยากนัก ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงเป็นภาคเศรษฐกิจที่เชียงใหม่จะมีศักยภาพสูง แต่ทั้งนี้ต้องได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง นอกจากการท่องเที่ยวแล้วด้านการค้าระหว่างประเทศหรือการค้าชายแดน กล่าวได้ว่ามีจุดแข็งเช่นเดียวกันเนื่องจากมีเส้นทางที่เชื่อมโยงกับหลายประเทศ อีกทั้งการมีท่าเรือขนาดใหญ่ที่สามารถเป็นช่องทางขนถ่ายสินค้าได้ดีแต่ข้อได้เปรียบเหล่านี้ต้องมีการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ปัจจุบันการค้าของเชียงใหม่มีปัญหาคือสินค้าส่วนใหญ่ที่ส่งออกนั้นมิได้ในท้องถิ่น ดังนั้นหากชุมชนสามารถพัฒนาสินค้าของตนเองเพื่อการส่งออกโดยให้มีความหลากหลายมากขึ้น และศึกษาความต้องการของตลาดมากขึ้นก็อาจช่วยให้การค้าชายระหว่างประเทศสร้างมูลค่าเพิ่มให้เชียงใหม่ได้อย่างมีนัยสำคัญแทนการถูกใช้เป็นเพียงทางผ่านของสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดมาจากที่อื่นเท่านั้น

กล่าวได้ว่าในปัจจุบันเมืองเชียงใหม่ยังมีจุดอ่อนที่อาจทำให้การท่องเที่ยวไม่อาจเป็นเครื่องมือสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืนและมั่นคงให้กับท้องถิ่นมีหลายประการคือ การทะเลาะไม่ฟื้นฟูวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าของคน ประชาชนในท้องถิ่นมีระดับการศึกษาค่อนข้างต่ำและการคมนาคมไม่สะดวก การเชื่อมต่อของการคมนาคมขนส่งยังไม่เพียงพอ ไม่สะดวกและมีค่าใช้จ่ายสูง ตารางเวลาของการเดินทางในตัวอำเภอไม่แน่นอน ทำให้ขาดแรงดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว

จุดอ่อนสำคัญอีกประการของเชียงใหม่คือการขาดสาธารณูปโภค เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำสาธารณะ และขาดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจหรือขาดแรงดึงดูดใจที่สามารถสร้างรายได้โดยชุมชนหรือโดยมนุษย์ การประชาสัมพันธ์และการให้ข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอเป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง โดยจะเห็นได้จากการที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจำนวนมากมาเยี่ยมชมบริเวณสามเหลี่ยมทองคำโดยมิได้ทราบว่าตนเข้ามาในอำเภอเชียงใหม่แล้ว นักท่องเที่ยวมักไม่ทราบถึงประวัติศาสตร์ หรือทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เชียงใหม่มีอยู่ ปัญหาอีกประการที่ผู้เข้ามาเยือนสะท้อนออกมาคือ เรื่องอาหารซึ่งขาดความหลากหลายและความเป็นสากลและหาแหล่งขากินับว่าประเด็นสำคัญที่จะทำให้ระยะเวลาการเยือนหรือการพำนักในเชียงใหม่มีระยะเวลาสั้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติหรือแม้แต่นักท่องเที่ยวชาวไทยไม่อาจปรับรสนิยมการบริโภคได้ในระยะเวลาเพียงสั้นๆ

นอกจากนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งนับว่าเป็นความสำคัญอย่างยิ่งยวด ยังคงค่อนข้างน้อย ในประเด็นของความเข้าใจพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวนั้นแม้ผู้ที่ได้เข้าร่วมโครงการอบรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว อาทิเช่นการทำที่พักแบบโฮมสเตย์ยังขาดความเข้าใจและการปรับตัวของผู้ให้บริการยังไม่ดีพอ เช่นเมื่อถามว่าในฤดูหนาวจะมีน้ำอุ่นให้ผู้เข้าพัก อาบน้ำหรือไม่มีคำตอบว่า “ไม่มีเพราะผู้เข้าพักต้องปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตของชาวบ้าน (คืออาบน้ำเย็น) ผู้ทำโฮมสเตย์ไม่ต้องทำอะไรเพียงแต่จัดที่พักให้” อาจเป็นไปได้ว่าการให้ความรู้ด้านการให้บริการแบบโฮม

เสดย์ไม่เพียงพอ แท้จริงแล้วแม้การทำที่พักแบบโฮมเสดย์ คือ การที่นักท่องเที่ยวเข้ามาอยู่และใช้ชีวิตแบบวิถีชาวบ้าน แต่เมื่อผู้จัดทำต้องการดึงนักท่องเที่ยวให้อยู่กับตนนานๆ ความจำเป็นของการปรับตัวบางอย่างของเจ้าของบ้านก็ต้องมีบ้างเช่นการทำห้องสุขาให้เหมาะกับผู้พักชาวตะวันตก การมีน้ำอุ่นในฤดูหนาว เป็นต้น ซึ่งก็มิได้ทำให้วิถีชีวิตเสียไปแต่อย่างใด

อนึ่งแม้ความได้เปรียบของภูมิศาสตร์ซึ่งทำให้การติดต่อค้าขายและการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านจะมีความสะดวกแต่ในอีกด้านกลับปรากฏว่ากลายเป็นจุดอ่อนของการลักลอบเข้าประเทศของชาวต่างด้าวและสินค้าผิดกฎหมายได้โดยง่าย นอกจากนั้นความไม่แน่นอนของแม่น้ำโขงขณะนี้ เช่นมีระดับน้ำที่ไม่แน่นอนเหมือนดังก่อน เนื่องจากการสร้างเขื่อนกั้นน้ำในประเทศจีนส่งผลให้ระดับและกระแสน้ำมิได้เป็นไปตามธรรมชาติดั้งเดิม ส่งผลต่อการเดินเรือและระบบนิเวศน์ของประเทศต่างๆที่ใช้น้ำโขงร่วมกัน (และในระยะยาวอาจเกิดข้อพิพาทเรื่องดินแดนได้) จุดอ่อนประเด็นนี้ส่งผลเสียต่อการค้าและการท่องเที่ยวของเชียงแสนทั้งระยะสั้นและระยะยาว

อนึ่งการที่ภูมิประเทศของเชียงแสนประกอบด้วยภูเขาจำนวนมากไม่น้อยทำให้การคมนาคมในพื้นที่บางส่วนไม่สะดวกในบางฤดูกาล นอกจากปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลให้ศักยภาพทางการค้าขายและการท่องเที่ยวของเชียงแสนอ่อนด้อยลงไปแล้ว ยังพบว่าแม้มูลค่าการส่งออกของสินค้าที่ทำเรือเชียงแสนจะมีจำนวนมาก แต่สินค้าส่วนใหญ่มีแหล่งกำเนิดจากที่อื่น ดังนั้นเชียงแสนจึงถูกใช้เพียงเป็นทางผ่าน โดยต้นทุนของสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานคือ ถนน ท่าเรือ การขจัดขยะหรือมลพิษที่เกิดจากการค้าตกอยู่ในความรับผิดชอบของเชียงแสน แต่มูลค่าเพิ่ม (value Added) ส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นกลับตกกับผู้อื่นนอกชุมชน จุดอ่อนต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นนอกจากเป็นปัญหาธรรมชาติและ การขาดการมีส่วนร่วมแล้ว ยังพบว่าการเปลี่ยนผู้บริหาร (เช่นนายอำเภอ) บ่อยๆ เป็นเหตุให้นโยบายต่างๆ ขาดความต่อเนื่องซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาท้องถิ่น แม้การค้าและการท่องเที่ยวจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และจะช่วยให้การพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปอย่างมั่นคงและยั่งยืนได้ แต่ถ้าขาดความต่อเนื่องในการบริหารและการดำเนินนโยบายแล้วและเครื่องมือดังกล่าวจะลดประสิทธิภาพลงไปอย่างน่าเสียดาย

ด้านการค้าต่างประเทศและการค้าชายแดนนั้นกล่าวโดยสรุปได้ว่าเชียงแสนน่าจะมีโอกาสอยู่มากในการเปิดการค้าขายกับประเทศจีน และประเทศเพื่อนบ้านอื่น (ตลอดจนคนในอำเภอใกล้เคียง) แต่ต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายและมีการศึกษาด้านการตลาดอย่างจริงจัง ทั้งนี้ควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ พร้อมทั้งทำการพัฒนาภูมิปัญญาที่มีอยู่ให้มีคุณภาพเหมาะสมแก่การค้าขายแดนกับประเทศเพื่อนบ้านและการค้าขายกับนักท่องเที่ยว (เช่นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางด้านเกษตร การทอผ้า อุตสาหกรรมการทำอาหารหรือเครื่องคิมพื้นบ้านบางอย่าง) โดยไม่จำเป็นต้องทำอุตสาหกรรมโรงงานขนาดใหญ่ เพราะแท้จริงวิสาหกิจขนาดย่อมน่าจะเหมาะสมกับสภาวะ

ของเชียงใหม่ในขณะนี้มากกว่า (คือใช้เทคโนโลยีน้อย ไม่ต้องการทักษะด้านการผลิตหรือบุคลากรที่มีการศึกษาสูงมากและไม่ต้องกู้ยืมเงินทุนจำนวนมากๆ)

การมีภูมิประเทศเชื่อมต่อกับประเทศอื่นๆ ได้นำจะเป็น โอกาสที่ดีของเชียงใหม่ ในการสร้างความร่วมมือหรือจัดเครือข่ายการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยมีการแบ่งปันผลประโยชน์กันอย่าง ยุติธรรมการสร้างเครือข่ายมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการแข่งขันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นทุกที โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่าภัยที่จะคุกคามเชียงใหม่รวมทั้งประเทศไทยใน ด้านการท่องเที่ยวเป็นผลจากการที่ประเทศเพื่อนบ้านเปิดประเทศมากขึ้นทุกที ทั้งเมียนมาร์ ลาว เขมร เวียดนาม และประเทศจีน นอกจากนั้นทางด้านได้ของประเทศไทยทั้งมาเลเซีย และสิงคโปร์ ต่างทำการโฆษณาประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวของสิงคโปร์ พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวอย่างหลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยว หนึ่งการเปิดประเทศและมีเส้นทางการคมนาคมที่สะดวกขึ้น เช่น การทำถนนจากเวียดนามเข้าสู่ลาว อาจส่งผลให้เชียงใหม่ถูกแบ่งส่วนของผลประโยชน์จากการค้าและการท่องเที่ยว เนื่องจาก นักท่องเที่ยวอาจเข้าไปที่เวียดนามแล้วลงมาประเทศลาวได้แทนการมาเที่ยวเมืองไทยแล้วเข้าไปลาว ดังก่อน

การลักลอบเข้ามาของแรงงานต่างด้าวและสิ่งผิดกฎหมายต่างๆ เช่นยาเสพติดถือเป็นภัย คุกคามของประเทศที่มักปะปนเข้ามากับการท่องเที่ยวและการค้าขาย ผิดกฎหมายแรงงานนอกจาก จะแย่งงานคนไทยหรือคนท้องถิ่นแล้ว อาจมีผลการเพิ่มของอาชญากรรมในท้องถิ่นทำให้เชียงใหม่ ซึ่งเป็นเมืองสงบอาจมีสภาพเปลี่ยนไป ดังนั้นแม้การค้าและการท่องเที่ยวเสริมมีความสำคัญต่อการ เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่การดูแลความมั่นคงของท้องถิ่นก็สำคัญมากเช่นกัน นอกจากการลักลอบ เข้ามาของสิ่งผิดกฎหมายดังกล่าวแล้ว จากการสำรวจโดยการสังเกตและการสนทนากับกลุ่มผู้นำ และกลุ่มชาวบ้านของเชียงใหม่พบว่า โบราณสถานและโบราณวัตถุซึ่งเชียงใหม่มีอยู่นั้นยังขาดการ ดูแลบูรณะ อีกทั้งวัฒนธรรมพื้นเมืองและภูมิปัญญาท้องถิ่นก็มิได้มีการฟื้นฟู สิ่งเหล่านี้หากไม่ได้รับการรักษาและพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและมีหลักการที่ดีแล้วจะทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอัน ล้ำค่าเสื่อมโทรมลง การขาดการบูรณะทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจริงจังและถูกวิธีนับเป็นภัยคุกคามต่อ การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวและการค้าของเชียงใหม่ให้มีความมั่นคงและยั่งยืน คณะนักวิจัยยัง พบว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวของเชียงใหม่ขาดความน่าสนใจ ขาดความพอเพียงและไม่หลากหลาย นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าหากเชียงใหม่มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มากกว่านี้ระยะเวลาพักแรมของตนจะมีเวลานานขึ้น ซึ่งหมายความว่าโอกาสการสร้างมูลค่าเพิ่มทาง เศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวจะมีมากขึ้น การทำอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวควรมีความเข้าใจว่า นักท่องเที่ยวมีความหลากหลาย มีรสนิยมต่างกัน ซึ่งเชียงใหม่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถเสนอ

ให้กับนักท่องเที่ยวอย่างพอเพียง เช่นการเดินป่า การชมธรรมชาติ เช่นชมนก การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม หากเชียงใหม่ไม่รับซึ่งความได้เปรียบจากทรัพยากรธรรมชาติที่ตนมีและรอให้ตลาดของท้องถิ่นอื่นหรือประเทศเพื่อนบ้านแบ่งส่วนลูก้าไปก่อนแล้ว การช่วงชิงลูก้ากลับมามีต้องลงทุนมากขึ้น ดังนั้นนอกจากจะคำนึงถึงนักท่องเที่ยวเป็นลูก้าแล้ว อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในเชียงใหม่ยังต้องคำนึงถึงคู่แข่งที่อยู่โดยรอบด้วย

ภัยคุกคามอีกประการที่การท่องเที่ยวและการค้าชายแดนตลอดจนการค้าต่างประเทศของเชียงใหม่ต้องประสบคือปัจจัยภายนอกการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ของประเทศจีน ซึ่งนอกจากจะส่งผลกระทบต่อเชิงนิเวศน์และเศรษฐกิจโดยตรงคือปริมาณสัตว์น้ำลดลงแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อระดับน้ำในแม่น้ำโขง ทำให้ระดับของน้ำไม่เป็นที่ตามฤดูกาล ยากแก่การคาดคะเน นอกจากนี้ผลกระทบต่อ การเดินเรือ ทำให้เกิดความไม่แน่นอนของการค้าและการท่องเที่ยว เช่นหากอุตสาหกรรมหรือผู้ทำธุรกิจท่องเที่ยวรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเพื่อล่องแม่น้ำโขง แต่ไม่สามารถล่องเรือได้ตามที่ตกลง เนื่องจากการควบคุมระดับน้ำโดยประเทศจีนทำให้การท่องเที่ยวเสียหาย จึงอาจเป็นไปได้ว่า การท่องเที่ยวของเชียงใหม่ไม่ควรอาศัยการท่องเที่ยวที่ต้องพึ่งพาหรือตกอยู่ในความควบคุมของผู้อื่น และชุมชนน่าจะหาวิถีวิธีเปลี่ยนจุดอ่อนและภัยคุกคามนี้ให้เป็นจุดแข็งด้วยการใช้แม่น้ำโขงเป็นจุดหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ (สิ่งแวดล้อม) และประวัติศาสตร์ ภัยคุกคามจากภายนอกที่เชียงใหม่ประสบอีกด้านหนึ่งคือการมีคู่แข่ง จากลาว เวียดนาม และจีน ซึ่งประเทศเหล่านี้ล้วนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ไม่ด้อยไปกว่าเชียงใหม่ หากเชียงใหม่ไม่มีการปรับตัว น่าจะทำให้ นักท่องเที่ยวลดจำนวนลงไปทุกที

โดยรวมจะเห็นได้ว่าโดยสภาพของทรัพยากรทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม นั้นทำให้ เชียงใหม่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและการค้าชายแดนมากพอควร แต่ยังคงการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและขาดทรัพยากรมนุษย์ที่มีความชำนาญ ขาดการฟื้นฟูบูรณะโบราณสถานอย่างถูกต้องตามหลักวิชา ปัญหาที่ร้ายแรงคือขาดการประสานงานหรือการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งขณะนี้ผู้นำท้องถิ่นหลายคนพยายามสร้างความร่วมมือและฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมของเชียงใหม่ขึ้นมาใหม่อย่างไรก็ดี ถ้าพึ่งชาวบ้านนั้นแม้จะตั้งใจจริงแต่ก็ไม่มีกำลังเพียงพอ ดังนั้นหน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นตลอดจนเอกชน จะต้องมีบทบาทสนับสนุนการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนให้ความรู้หรือหลักวิชาในส่วนที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และพัฒนาการค้าซึ่งรวมถึงองค์ประกอบต่างๆ ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินงานในกิจกรรมทั้งสอง เช่น การพัฒนาคน การรักษาและบูรณะโบราณสถาน โบราณวัตถุ พัฒนาผลิตภัณฑ์การเกษตร และพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นบ้านขนาดย่อม การให้ความรู้เรื่องเทคโนโลยี การตลาด และการจัดการเงินทุน เป็นต้น

2. ความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจชุมชนกับการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว

ด้านการค้าชายแดนนั้นอาจกล่าวได้ว่าเศรษฐกิจชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการค้าชายแดนเท่าที่ควร มีเพียงการค้าชายเล็กน้อยกับเพื่อนบ้าน คือชาวลาวจะเข้ามาอำเภอเชียงแสน ซึ่งอาจมีพืชผลที่ปลูกในเชียงแสนบ้าง แต่การส่งออกที่มีมูลค่ามาก เช่นลำไย อาหารแช่แข็ง ยางพารา ส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์จากถิ่นอื่นเช่น เชียงใหม่ ลำพูน เป็นต้น และทั้ง ๆ ที่เชียงแสนมีภูมิประเทศที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านถึงสองประเทศ คือ เมียนมาร์ และลาว และยังติดต่อกับจีนได้สะดวก แต่ผลิตผลของเชียงแสนยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการหรือกล่าวได้ว่าผลิตภัณฑ์ยังขาดความน่าสนใจและชุมชนยังขาดความรู้ทางการตลาด กลยุทธ์ทางการตลาดยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ บางครั้งประเทศเพื่อนบ้านมีความต้องการสินค้า แต่ชุมชนไม่สามารถสนองตอบได้ เพราะขาดการศึกษาตลาด ส่วนด้านการนำเข้าของสินค้านั้นเนื่องจากมีท่าเรือน้ำลึกจึงทำให้มีสินค้าผ่านด่านมาก อย่างไรก็ตามมักมีการลักลอบนำสินค้าผิดกฎหมายเข้ามาในท้องที่ได้ง่าย เนื่องจากเป็นชายแดนที่มีเขตติดต่อกับเพื่อนบ้านเป็นเส้นทางที่ยาวไกล นอกจากสินค้าผิดกฎหมายแล้วยังมีการลักลอบเข้าประเทศของแรงงานต่างด้าว ตลอดจนการหลบหนีเข้ามาของชาวเกาหลีเหนือเป็นจำนวนมากด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงไม่เห็นด้วยกับความเห็นของชุมชนบางกลุ่มที่จะให้มีการผ่อนคลายการเข้ามาของนักท่องเที่ยวชาวจีน หรือบางประเทศ นอกจากด้านการค้าชายแล้วจะเห็นได้ว่าเชียงแสนน่าจะมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง โดยพิจารณาจากสภาพทางภูมิศาสตร์มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านถึงสองประเทศ และยังสามารถเดินทางไปประเทศจีนทางเรือได้อีกด้วย เชียงแสนเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีทั้งทิวทัศน์ที่งดงาม มีโบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญมากมาย มีตำนานที่น่าสนใจ ชุมชนน่าจะใช้ศักยภาพที่มีในการสร้างมูลค่าจากกิจกรรมการท่องเที่ยวและการค้าชายแดนโดยสร้างเครือข่ายกับประเทศเพื่อนบ้าน

จากการประเมินของนักวิชาการและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเห็นว่าชาวเชียงแสนมีจิตใจดีมีความเป็นมิตร แต่ปัญหาของการท่องเที่ยวของเชียงแสนคือ ความไม่พร้อมการคมนาคมและข่าวสารการประชาสัมพันธ์และสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่ง และในความเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติยังเห็นว่าแม้เชียงแสนจะมีโอกาสพัฒนาการท่องเที่ยวแต่ขณะนี้ประเทศพม่าและลาวต่างเปิดประเทศและต่างมีภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีตลอดจนประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจไม่แพ้ท้องถิ่นทางภาคเหนือของประเทศไทยรวมทั้งอำเภอเชียงแสน ประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้จะกลายเป็นคู่แข่งที่สำคัญของอำเภอเชียงแสน จากการสำรวจและสังเกตการณ์ของนักวิจัยส่วนกลางและนักวิจัยท้องถิ่น พบว่าชาวเชียงแสนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการค้าระหว่างประเทศหรือการค้าชายแดนตลอดจนกิจกรรมทางการท่องเที่ยวน้อย และความเชื่อมโยงของกิจกรรมทั้งสองกับชุมชนยังไม่มากเท่าที่ควรจะเห็นได้ว่าการผลิต หรือกิจกรรมเช่นงานประเพณีต่างๆ ยังมีแนวปฏิบัติเดิมๆ

คือ กิจกรรมส่วนใหญ่ยังไม่มีการพัฒนา ไม่มีการพัฒนาประชาสัมพันธ์ กล่าวได้ว่า มิได้ทำเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว รวมทั้งขาดการบูรณาการโบราณสถานและโบราณวัตถุให้อยู่ในสภาพสะอาดน่าชม ไม่มีการสร้างบรรยากาศต่างๆ เช่น การแสดง แสงสี เสียง ดังที่อื่นๆ หรือในด้านการผลิตทั้ง ด้านเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมนั้นยังเป็นรูปแบบเดิม มิได้มีการพัฒนาให้เข้ากับความต้องการของตลาดเท่าที่ควร จริงอยู่แม้การรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนด้านวิถีชีวิตรวมทั้งการผลิตเป็นเรื่องสำคัญ แต่การพัฒนาสิ่งเหล่านี้โดยไม่ทิ้งความเป็นเอกลักษณ์ก็ทำได้ เช่น แม้การทอผ้าจะเป็นรูปลักษณ์เดิมแต่การพัฒนาคุณภาพการย้อม หรือเส้นด้าย ก็ทำได้เป็นต้น การขาดความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะเป็นช่องทางเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจนั้นอาจเป็นเพราะชุมชนยังขาดความเข้าใจหรือขาดความต้องการที่จะสร้างรายได้ ซึ่งในประการหลังนั้นจากการจัดการสนทนากลุ่มเป้าหมายในระดับผู้นำชุมชนหลายครั้งจะเห็นว่าชุมชนมีความต้องการพัฒนาและเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน แต่ปัญหาคือยังขาดความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ในการทำธุรกิจทั้งด้านการค้ากับต่างประเทศและทั้งการท่องเที่ยว แต่จากการพบปะสนทนาและการสัมภาษณ์เชิงลึกตลอดจนการอบรมกลุ่มผู้นำและชาวบ้านจำนวนหนึ่งในระยะหลัง พบว่าความเข้าใจในความสำคัญของการรวมกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรม การผลิตสินค้าการเข้าถึงตลาด ตลอดจนความจำเป็นในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ การตั้งราคาที่เหมาะสมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ท้องถิ่นนั้นมีมากขึ้น และกลุ่มอาชีพบางกลุ่มพยายามสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว โดยมีการรวมกลุ่ม เช่นกลุ่มโฮมสเตย์สามเหลี่ยมทองคำ มีผู้นำชุมชนทั้งฝ่ายราชการและฝ่ายประชาชนเป็นจำนวนไม่น้อยที่ต้องการเห็นเชียงใหม่มีความมั่นคงและมั่นคงทางเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กับการคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันงดงามของท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าประชาชนและผู้นำเหล่านี้ได้ริเริ่มที่จะนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวและคิดการผลิตสิ่งของที่ระลึกและสินค้าในงานประเพณี เช่น โคมไฟต่าง ๆ (สัมภาษณ์คุณสุเทพ ลือสีทอง วันที่ 10 เดือนกรกฎาคม 2550) เริ่มมีแนวคิดในการจะฟื้นฟูประเพณีเก่าแก่ขึ้นมาใหม่ (ในหลายท้องที่ของเชียงใหม่มีคนแก่และเด็กอยู่มากซึ่งน่าจะสามรถจะเป็นผู้สร้างมูลค่าเพิ่มทางการค้าและการท่องเที่ยวได้เช่น การผลิตงานศิลป์ เป็นครั้งคราว ตลอดจนฝึกการเป็นมัคคุเทศก์ผู้เฒ่าและเยาวชนในฐานะเป็นผู้ชำนาญท้องถิ่นและประวัติศาสตร์หรือตำนาน) ดังนั้นหากชุมชนมีความเข้าใจถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจซึ่งหมายถึงการเพิ่มพูนมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อก่อให้เกิดความอยู่ดีกินดี หรือมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีขึ้นมีความเพียงพอในสิ่งจำเป็นแก่ชีวิตและน่าจะทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่พร้อมจะร่วมมือและมีส่วนร่วมในกลไกสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ คือการค้าขายแดนและการท่องเที่ยว ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวย่อมทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชน ตลอดจนก่อให้เกิดความพร้อมเพรียงในการสร้างเครือข่ายกับเพื่อนบ้าน

3. ในการสำรวจผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวและการค้าชายแดนนั้น โดยหลักการแล้วกิจกรรมดังกล่าวจะก่อให้เกิดการเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ท้องถิ่น เนื่องจากจะมีการผลิตเพื่อการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านตลอดจนผลิตหรือการทำธุรกิจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามก็ตีกลับปรากฏว่าการค้าชายแดนท้องถิ่นกลับซบเซาลง รายได้ของประชาชนบางส่วนลดลง เช่นร้านอาหารตามริมฝั่งแม่น้ำโขง รวมทั้งร้านที่ขายสินค้านำเข้าจากประเทศจีน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากระบบขนถ่ายสินค้าที่เปลี่ยนไป คือสินค้าจากประเทศจีนมาขึ้นที่เชียงแสนแล้วเลยไปกรุงเทพฯ โดยมีได้มีการกระจายโดยคนในท้องถิ่น ประกอบกับบางช่วงฤดูกาล เช่นฤดูฝนอาจทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเชียงแสนลดลง ทำให้ความต้องการสินค้าน้อยลง หรือในช่วงฤดู ฤดูหนาวซึ่งเป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้นการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวจะมีปริมาณมากขึ้น นอกจากนี้การตกลงตามระบบการค้าเสรีไทย-จีนมีผลกระทบต่อการผลิตและการค้าชายแดนของคนในท้องถิ่น เช่น การหลั่งไหลเข้ามาของกระเทียมจากประเทศจีน ส่งผลให้ผู้ผลิต เช่น ไร่กระเทียมของเชียงแสน ประสบความพ่ายแพ้แก่กระเทียมจากประเทศจีนซึ่งมีราคาถูกกว่า หรือการประมงของเชียงแสนที่มีแนวโน้มลดลงเพราะการสร้างเขื่อนของจีน เป็นต้น อย่างไรก็ตามก็ตีผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ผ่านมานั้นคือมูลค่าที่เกิดในเชียงแสนโดยรวมจะเพิ่มมากขึ้นแต่อาจยังไม่กระจายเพียงพอ คือ มีการกระจุกตัวเพียงบริเวณสามเหลี่ยมทองคำและผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวมักเป็นกลุ่มน้อยผู้ที่เข้ามาเยือนใช้เวลาอยู่ในท้องถิ่นเป็นระยะเวลาสั้น เนื่องจากความคิ่งคู้ใจไม่พอเพียง ผลกระทบของการส่งเสริมการค้าและการท่องเที่ยวที่ผ่านมาคือการปะปนเข้ามาของสิ่งผิดกฎหมายและหลบเข้าเมืองของคนต่างด้าวที่มากขึ้น สิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มเลวลง เช่น การเพิ่มของขยะมากขึ้นเห็นจากขยะที่เกิดจากร้านอาหารตามริมแม่น้ำโขงในเขตอำเภอเวียง และเกิดจากการทิ้งขยะของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะขาดภาชนะรองรับขยะอย่างเพียงพอ และการขาดจิตสำนึกของนักท่องเที่ยวและชุมชน อาจกล่าวได้ว่าลักษณะการค้าและการท่องเที่ยวดังกล่าวมิได้สร้างความเติบโตอย่างยั่งยืน และไม่ก่อให้เกิดความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมด้วย การทำอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวต้องมีองค์ความรู้ มีความเข้าใจ ธรรมชาติการท่องเที่ยว ตลอดจนถึงต้องสร้างจิตสำนึกความรักหวงแหนและทะนุบำรุงทุนสังคมที่มีอยู่ในท้องถิ่น รวมทั้งการปลูกฝังเยาวชนให้มีจิตสำนึกดังกล่าว ตลอดจนถึงการเข้าใจถึงผลดีและผลเสียของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการค้าชายแดนด้วย เพราะเยาวชนคืออนาคตของเชียงแสน

ผลกระทบของการค้าและการท่องเที่ยวต่อกลุ่มชาวบ้านนั้น กล่าวได้ว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางท้องที่ซึ่งห่างไกลจากตัวอำเภอ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างครัวเรือนเดิมในปีที่สองพบว่ารายได้ไม่เพิ่มพูนมากนักแต่สิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงคือ

ค่าใช้จ่ายสูงขึ้น อาจเป็นเพราะราคาน้ำมันที่มีแนวโน้มสูงขึ้นโดยตลอด ส่งผลกระทบถึงราคาสินค้าอื่นๆ ด้วย อาจมีไข่เป็นเพราะการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาแย่งใช้ทรัพยากรเพียงอย่างเดียว

4. จากการศึกษาพบว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของเชียงใหม่ด้วยการใช้กลไกการท่องเที่ยวและการค้าชายแดนนั้นมีช่องทางหรือมีโอกาสที่จะทำได้แน่นอน แต่ต้องอาศัยระยะเวลา เนื่องจากการฟื้นฟูบูรณะสิ่งต่างๆ ที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุต้องอาศัยการทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง การปรับรูปแบบการผลิตเพื่อการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว นั้น มีความน่าจะเป็นไปได้แต่ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่ายทั้งสำนักงานท่องเที่ยว ผู้นำชุมชน อบต. เกษตรกรจังหวัด อำเภอ อุตสาหกรรมจังหวัด/อำเภอ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน พัฒนาชุมชนตลอดจน NGOS ในระยะสั้นนั้นควรทำประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง จริงจังและต่อเนื่อง ต้องสร้างบุคลากรทางการค้า (ผู้ประกอบการ SME) และการท่องเที่ยว (เช่น ยุวมัคคุเทศก์ มัคคุเทศก์ผู้เฒ่า) และต้องอาศัยชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาช่วยรับผิดชอบดูแลด้านความสะอาดเรียบร้อยของโบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยอาจจัดประกวดศักยภาพในการดูแลสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆเป็นโซนไป

จากการศึกษาประเด็นศักยภาพทางเศรษฐกิจด้วยการประเมินจุดอ่อนและจุดแข็งตลอดจนโอกาสและภัยคุกคามหรือปัญหาและอุปสรรคเพื่อนำมาสังเคราะห์และหายุทธศาสตร์ที่จะทำให้การท่องเที่ยวและการค้าชายแดนของอำเภอเชียงแสนสามารถเป็นเครื่องมือในการสร้างความเติบโตอย่างมั่นคงและยั่งยืนทางเศรษฐกิจได้โดยการประมวลร่วมกับผลการศึกษาของโครงการอื่น พบว่ายุทธศาสตร์ เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน โดยผ่านการท่องเที่ยวและการค้าชายแดนควรพิจารณา SWOT ทั้งของตนเองและเพื่อนบ้าน รวมทั้งการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก ตลอดจนทำความเข้าใจเกี่ยวกับอุปสงค์และอุปทานของสินค้าและบริการที่อาจเข้ามากระทบกับชุมชน อาจกล่าวได้ว่าผู้บริหารและชุมชนเชียงแสนจะต้องรู้เขารู้เราจึงจะสามารถใช้การค้าชายแดน (การค้าระหว่างประเทศ) และการท่องเที่ยวเป็นกลไกในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้มีความมั่นคงยั่งยืน อย่างไรก็ตามปัจจัยสำคัญที่สุดทำให้กลไกต่างๆ ดำเนินไปได้ด้วยดี คือมนุษย์ ดังนั้นเชียงแสนจึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ในท้องถิ่นทุกระดับให้ได้มาตรฐาน

โดยสรุป ยุทธศาสตร์ในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจเชียงแสน คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 มุ่งพัฒนาเมืองเชียงแสนเป็นเมืองมรดกโลก เพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวแห่งภูมิภาค

ยุทธศาสตร์ที่ 2 มุ่งพัฒนาวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเชียงแสน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 มุ่งพัฒนาสิ่งแวดล้อม และปรับปรุงภูมิทัศน์ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ให้
ประทับใจนักท่องเที่ยว

ยุทธศาสตร์ที่ 4 มุ่งพัฒนาระบบการค้าชายแดนให้ทันสมัย สอดคล้องกระแสโลกาภิวัตน์

ยุทธศาสตร์ที่ 5 มุ่งพัฒนาเป็นเมืองอุตสาหกรรมนาโนและไบโอเทคโนโลยี และเทคโนโลยีขั้นสูง
อื่นๆ เพื่อนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ อาหาร สุขภาพ และความงาม

อย่างไรก็ตามข้อควรพิจารณาในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ เพื่อให้เมืองเชียงแสนให้
เจริญก้าวหน้า ทันสมัยและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 2 แนวทางคือ

แนวทางที่หนึ่ง การพัฒนาอำเภอเชียงแสน ด้วยระบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น มี
นายอำเภอเป็นผู้บริหารจัดการพัฒนาให้เกิดความสงบสุขร่มเย็น ตามนโยบายของรัฐบาล และ
นโยบายจังหวัด กลุ่มจังหวัด ซึ่งประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย

แนวทางที่สอง พิจารณาว่า ศักยภาพของเมืองเชียงแสนมีมากกว่าอำเภอชายแดนทั่วไป มี
ทุนทางสังคมสูงกว่าเมืองพหุชาในอดีตกาล สามารถพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าเป็นสากลได้ไม่น้อย
กว่าเมืองท่องเที่ยวอื่นๆ เพราะได้รับการยอมรับให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษและประตูการค้าชายแดน
ของประเทศ ตลอดจนศักยภาพในด้านการเป็นเมืองท่องเที่ยวในระดับสากล ดังนั้น กระบวนการ
วางแผนยุทธศาสตร์ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายดังกล่าวได้ จะต้องใช้ความสามารถทางการบริหารจัดการ
จากส่วนกลางและผู้เชี่ยวชาญมาดำเนินการเป็นหลัก โดยผู้บริหารส่วนท้องถิ่นและประชาชนใน
ท้องถิ่นมีส่วนร่วม และเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันด้วย เพื่อรับภาระการบริหารงานเมืองนี้ในอนาคต

อนึ่งการกระจายผลประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนาให้แก่ ชาวท้องถิ่น พ่อค้าท้องถิ่น
พ่อค้าจีน และพ่อค้าต่างๆ นั้น ควรพิจารณาว่า ในการพัฒนาต้องเป็นไปเพื่อเพิ่มรายได้ของ
ประชาชนในท้องถิ่นให้มากขึ้นตามสมควรเป็นลำดับแรก ชาวชุมชนควรได้รับประโยชน์จากการ
ผลิตสินค้าของที่ระลึกท้องถิ่นจำหน่ายนักท่องเที่ยว ได้รับประโยชน์จากการจ้างแรงงาน ได้รับ
ประโยชน์จากการขายผลิตผลการเกษตร เนื่องจากมีการตั้งโรงงานแปรรูปผลิตผลเกษตรขึ้น เป็นต้น
ส่วนผลประโยชน์ที่จะตกอยู่กับพ่อค้าท้องถิ่น พ่อค้าต่างถิ่น นั้นควรพิจารณาในลำดับรองลงมา และ
ที่สำคัญคือการค้าของพ่อค้าต่างชาติควรอยู่ในกรอบความเท่าเทียมกัน ในทางปฏิบัติตามสัญญาที่ทำ
ไว้เช่นการทำ FTA

กล่าวโดยรวมแล้วการพัฒนาเมืองเชียงแสนเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นการใช้
หลักการบริหารจัดการด้วยการกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ที่ถูกต้อง มีเป้าหมายชัดเจน ทีมงานที่มี
ศักยภาพ มีอำนาจในการตัดสินใจได้รวดเร็ว ก็จะสามารถพัฒนาเมืองเชียงแสนให้บรรลุตาม
ข้อเสนอดังกล่าวข้างต้น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กระทรวงพาณิชย์, กรมการค้าต่างประเทศ. (2547). ภาวะการค้าระหว่างประเทศไทยกับสปป.ลาว
คืนเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2547, จาก
http://www.boei.go.th/thai/clmv/2008_Lao/InterTrade_4_print.htm.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเชียงราย. (ม.ป.ป.). ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเชียงราย.
คืนเมื่อ 26 สิงหาคม 2550, จาก <http://www.chiangrai.net/cpoc/2007/Articles/arView.aspx?ID=31&BlogID=24>
- เกศรา วงศ์คม. (2550)..ศูนย์ต่อสู้อาการยากจน, สัมภาษณ์เมื่อ 10 เมษายน 2550
- เกษรา หลิมพานิช. (2539). การค้าของไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2544). แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน:ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทสังคม. สำนักงาน
มูลนิธิวิถีทรรศน์, กรุงเทพฯ.
- ญาดา ประภาพันธ์ และคณะ. (2549). รายงานวิจัยเรื่องผลกระทบเชิงเศรษฐกิจของการส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณเหนือเขื่อนภูมิพล. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ณัฐวุฒิ ปงเมฆ. (2547). ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจท้องถิ่นของไทย กรณีศึกษา
เปรียบเทียบจังหวัดเชียงรายกับจังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิภาวรรณ วิชัย. (2006). โครงการวิจัยการศึกษาภาพรวมธุรกิจหลังการเปิดการค้าเสรีไทย – จีน.
เสนอที่งานประชุมสัมมนา. “ทิศทางการพัฒนา เมืองเชียงแสน ภายใต้เมืองแห่งการค้า-
ชายแดนและเมืองประวัติศาสตร์”. ประเทศไทย
- _____. (2006). การศึกษาภาพรวมธุรกิจท้องถิ่นของอำเภอเชียงแสน กรณีศึกษาพื้นที่เขต
เทศบาลเวียงเชียงแสน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. คืนเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2549,
จาก http://www.vijai.org/research/project_content.asp?projID=PDG48N0005
- นันทวุฒิ อักษรแก้ว. (2546). การผลิตและความสามารถในการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมของไทย.
วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประชาไท. (2549). “คนเชียงแสนอ้อม กระทบหนักหลังเปิด FTA ไทย-จีน”. คืนเมื่อวันที่ 29
มกราคม 2549, จาก <http://www.prachatai.com>.

พจนานุกรมไทย. (2549). ค้นเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2549, จาก

<http://www.lexitron.nectec.or.th/home.php>

พรเพ็ญ สานต์สุทธิกุล. (2542). ผลทางด้านเศรษฐกิจของการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในประเทศไทย กรณีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศไทยปี พ.ศ. 2539. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (คณะเศรษฐศาสตร์), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภราดร คงทอง. (2546). การค้าต่างประเทศกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย.

วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ศูนย์ช่วยสืบค้นข้อมูล (ISC). (ม.ป.ป.). การค้าและการลงทุนของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ค้นเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2547, จาก

<http://isc.ru.ac.th/data/ps0002643>.

ศิริพร ยาประสิทธิ์ (เขียน), มิติ ยาประสิทธิ์ [บรรณาธิการ]. (2549). ผู้เฒ่าเล่าขาน ด่านานเมือง เชียงแสน.

กลุ่มรักษ์เชียงใหม่: เชียงราย.

รสสุคนธ์ ฉ่ำมณี. (2550). เจ้าของร้านของชำผู้อยู่ในพื้นที่อำเภอเชียงแสน, สัมภาษณ์เมื่อ 9 สิงหาคม 2550.

วุฒิเทพ อินทปัญญา และจำลอง อติกุล. (2528). “รายงานวิจัยเรื่องผลทางด้านเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย”. ศูนย์บริการวิชาการสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ.

ศรีสุรางค์ สุนทรกุล. (2536). ผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น กรณี จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ศรัณยา กิจสำนอง. (2531). ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ต. กองวิชาการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

สมเกียรติ โอสอสภา. (ม.ป.ป.). ยุทธศาสตร์หกเหลี่ยมเศรษฐกิจ.

สมภพ มานะรังสรรค์. (2528). เศรษฐกิจชนบทไทย: วิธีการผลิตการตลาดของภาคเกษตรกรรมไทย ปัจจุบัน. สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549. กรุงเทพฯ.

..... (2550). รายงานบัญชีรายได้จังหวัดเชียงรายปี 2546-2549. ค้นเมื่อ 15 , กรกฎาคม 2550, จาก <http://nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=96>.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). **ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานของครัวเรือน (จปฐ.)** ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2549, จาก [http:// www.nesdb.go.th](http://www.nesdb.go.th)
 สำนักงานสภาพความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.).(2549). **ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ.** ค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2549, จาก <http://www.nsc.go.th/index.php?>
 อำเภอเชียงแสน. (2549). **เอกสารประกอบขยายสรุปอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย.**
 สำนักงานอำเภอ:จังหวัดเชียงราย.

ภาษาอังกฤษ

- American Heritage (R) Talking Dictionary.** (2006). Retrived June 15, 2006. from, <http://www.google.co.th/search?hlm>
- Bull, Adrian. (1995). **The Economics of Travel and Tourism**, (2nd ed.). Longman Australia.
- Eadington, W., and M. Reman. (1991). **Economics and Tourism.** *Annals of Tourism Research* 18,1:41-56.
- Florida State University. (2005). **Economic Base Theory.** Retrived: January 5,2005, form: Department of Urban and Regional Planning, Method **III**:Forecasting garnet.acns.pdfsou.edu/tehapin/urp_526/topics/econbase.html
- Kaosa-ard , M. and others. (1998). **Tourism Development in Thailand.** Thailand Development Research Institute Foundation.
- Krongkaew, M. and Zin, M. (2003). **Income Distribution and Sustainable Economic development in East Asia: A comparative analysis.** Retrived: April 4, 2004, from, [http://www.networkideas.org/feathm/Oct2006/PDF/ Medhi Krongkaew Ragayah_Haji.pdf](http://www.networkideas.org/feathm/Oct2006/PDF/Medhi_Krongkaew_Ragayah_Haji.pdf)
- Ounvijit, C. (2004). **Contesting Tourism: Development of Alternative Tourism in a Hill-tribe Community in Chiang Rai, Thailand.** Unpublished dissertation University of Queensland, Australia.
- Praparpun, Y. (1990). **Rural-Urban Income Gap and Trade strategies: The Case of Thailand.** Dissertation, The University of Notre Dame.
- Rattanasuwangchai, N. (1998). **Rural Tourism – The Impact on Rural Communities II.** Thailand Kasetsart University BKK , Retrived: July 10, 2001, from <http://www.agnet.org/library/Article/Eb458b.html>

Serageldin, I. (1993). **Making Development Sustainable**. *Finance and Development*.

(December), 6 – 10.

Stolper, Wolfgang F. and Samuelson, Paul A. (1941). “**Protection and Real Wages**”, *Review of Economic Studies*.

Sukin, K. (2006). **Thai-Chinese Border Trade**. Retrived: April 9, 2006, from,

<http://www.ftawatch.org/cgi-bin/content/newse/show.pl?0391>.

Thea Sinclair, M., and Stabler, M. (1997). **The Economics of Tourism**. London England.

Wikipedia. (2005). **Economic base analysis**. Retrived: July 10, 2005, from: <http://free>

[encychopedia/en.wikipedia.org/wiki/economic_base_Analysis_21k](http://freeencychopedia/en.wikipedia.org/wiki/economic_base_Analysis_21k).

แบบสัมภาษณ์ (ประชาชน)

โครงการ “การประเมินศักยภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยผ่านการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว”

แบบสอบถามนี้เป็นความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จัดทำเพื่อประกอบการศึกษาและเป็นแนวทางในการพัฒนาอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย โดยผ่านการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว ข้อมูลของท่านจะเก็บเป็นความลับ คณะวิจัยขอขอบคุณในความร่วมมือมา ณ ที่นี้ด้วย

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ตรวจแบบสัมภาษณ์

สถานที่

สถานที่

วันที่/...../ 2550

วันที่/...../ 2550

เวลาเริ่มต้นการสัมภาษณ์ น. เวลาสิ้นสุด น.

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ (นาย / นาง / นางสาว).....

2. บ้านของท่านตั้งอยู่เลขที่ หมู่ โท.

3. เพศ ชาย หญิง

4. ระดับการศึกษาของท่าน (จบการศึกษา)

ไม่ได้ศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อื่นๆ (ระบุ)

ปวช., ปวส. ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

5. สมาชิกในครัวเรือนของท่าน(รวมผู้ให้สัมภาษณ์)

	เพศ (คน)		รวม
	หญิง	ชาย	
กำลังศึกษาอยู่			
ทำงานที่เชียงแสน			
ทำงานที่ต่างท้องถิ่น			
ไม่ได้ศึกษาและทำงาน			
รวม			

6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของท่าน

น้อยกว่า 2,500 บาท

2,501 – 5,000 บาท

5,001 - 7,500 บาท

7,501 – 10,000 บาท

10,001 - 15,000 บาท

15,001 – 20,000 บาท

มากกว่า 20,000 บาท

7. ท่านได้ดำรงตำแหน่งในการบริหารหมู่บ้าน/ตำบลของท่านหรือไม่

มี ตำแหน่ง

ไม่มี

ตอนที่ 2 ข้อมูลทางเศรษฐกิจ

1. อาชีพและรายได้ของครัวเรือนท่านคือ (ตอบได้มากกว่าหนึ่ง เรียงลำดับความสำคัญ)

รายการ		รายรับเฉลี่ยต่อปี (บาท)
1	เกษตรกรรม ได้แก่	
2	ธุรกิจส่วนตัว (ค้าขาย บริษัทนำเที่ยว) ได้แก่	
3	รับจ้างทั่วไป (รายวัน)	
4	รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ (รวมลูกจ้าง)	
5	พนักงาน ลูกจ้าง บริษัทเอกชน	
6	อื่นๆ (ระบุ)	

ถ้าตอบข้อ 3 - 6 ไม่ต้องทำข้อ 2

2. ท่านมีการจ้างคนงานหรือไม่ (ถ้าตอบไม่มีการจ้างงานให้ข้ามไปข้อ 3)

ไม่มีการจ้างงาน

รายละเอียดการจ้างงาน			เพศ (คน)		ประเภทการจ้าง		ค่าจ้างราย เดือน (บาท)	ค่าจ้าง รายวัน (บาท)
			หญิง	ชาย	ลูกจ้าง ประจำ	ลูกจ้าง ชั่วคราว		
☐ มี	1	แรงงานที่เป็นคนท้องถิ่น (อำเภอ เชียงแสน)						
	2	แรงงานที่มาจากท้องถิ่นอื่น (คน ไทย)						
	3	แรงงานต่างด้าว						
		รวม						

3. ท่านมีที่ดินในการครอบครองหรือไม่ ลักษณะใด

ไม่มีที่ดิน

ลักษณะการถือครอง			จำนวนที่ดิน (ไร่ / งาน)			รวม
			โฉนด	น.ส. 3 ก	ไม่มีเอกสารแสดงสิทธิ์	
☐ มี	1	ที่พักอาศัย				
	2	ที่ทำเกษตรกรรม				
	3	ให้เช่า				
	4	อื่นๆ (ระบุ)				

4. รายจ่ายประจำของครัวเรือนท่านในแต่ละเดือนประกอบด้วย (ตัวเฉลี่ย)

ประเภท		จำนวนเงิน (บาท)	ช่องลงรายละเอียด
1	อาหารและเครื่องดื่ม		
2	เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์		
3	ยาสูบ		
4	เครื่องนุ่งห่มและรองเท้า		
5	ที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ในบ้าน		
6	ค่ารักษาพยาบาลและค่ายา		
7	ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล		
8	ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยานพาหนะและค่าบริการสื่อสาร		
9	การบันเทิง สันทนาการ งานสังคมและการอ่าน		
10	การศึกษา		
11	เบ็ดเตล็ด		

5. ท่านมีการกู้ยืมเงิน หรือขอยืมเงินหรือไม่ ลักษณะใด

รายละเอียดการกู้ยืมเงิน					จำนวนเงินกู้ทั้งหมด (บาท)
มี	1	เงินกู้ในระบบ	1	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	
			2	ธนาคารพาณิชย์อื่นๆ	
			3	บริษัทการเงิน เช่น บริษัทเงินกู้	
			4	กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	
			5	อื่นๆ (ระบุ)	
2	เงินกู้นอกระบบ	1	บุคคลที่ปล่อยเงินกู้ นายทุนเงินกู้		
		2	ญาติ พี่ น้อง		
		3	กลุ่ม ชมรม		
		4	อื่นๆ (ระบุ)		
รวม					

ไม่มี (ข้ามไปข้อ 8)

6. จากข้อ 5 ถ้ามีการกู้ยืมเงินนอกระบบ เหตุผลที่ต้องกู้ยืมเงินนอกระบบ (ตอบได้มากกว่าหนึ่งโดยเรียงลำดับ)

- ความยุ่งยากของการกู้ยืมเงินในระบบ ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ในระบบได้
 ความจำเป็นเร่งด่วน รีบใช้เงิน อื่นๆ (ระบุ)

7. ท่านกู้ยืมเงิน ไปประกอบกิจกรรมใด (ตอบที่สำคัญ 3 ลำดับแรก)

- กู้เพื่อประกอบอาชีพเดิม กู้เพื่อประกอบอาชีพใหม่
 กู้เพื่อการศึกษา กู้เพื่อเดินทางไปต่างประเทศ
 กู้เพื่อการบริโภค อุปโภค กู้เพื่อรักษาพยาบาล

8. ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ คือ การเลี้ยงชีพหรือมีรายได้เพียงพอแก่ความจำเป็นพื้นฐานของตนเองและครอบครัว โดยไม่มีหนี้สิน

 ใช่

 ไม่ใช่

 ไม่ทราบ

ตอนที่ 3 การค้าขายแดน และการท่องเที่ยว

1. ท่านได้มีการติดต่อซื้อขายสินค้ากับต่างประเทศ(เช่น ลาว พม่า จีน เวียดนาม) หรือไม่

 ไม่มี

 มี คือ ประเทศ.....

2. ท่านมีส่วนร่วม(อุตสาหกรรม)การท่องเที่ยวหรือไม่

 ไม่มี (ข้ามไปข้อ 4)

 มี คือทำอะไร

3. จากข้อ 2 ท่านมีรายได้จากการท่องเที่ยวหรือไม่

 ไม่มี

 มี เฉลี่ยประมาณเดือนละ บาท

4. ตอบคำถามข้อต่อไปนี่

คำถาม	คำตอบ		
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ
1. อำเภอเชียงแสนถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษใช่หรือไม่			
2. เขตเศรษฐกิจพิเศษคือเขตที่กำหนดเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจเท่านั้นใช่หรือไม่			
3. การเปิดเสรีการค้าและการท่องเที่ยว หมายความว่ารัฐบาลไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับใช่หรือไม่			
4. การเปิดการค้าขายแดน และการท่องเที่ยวอย่างเสรีของประเทศไทยจะทำให้มีสิ่งผิดกฎหมาย หรือโจรผู้ร้าย ผู้ก่อการร้ายเข้าประเทศได้ง่ายขึ้นใช่หรือไม่			
5. การค้าขายแดนทำให้ท่านซื้อสินค้านำเข้าจากต่างประเทศถูก และง่ายกว่าใช่หรือไม่			
6. การค้าขายแดน และการท่องเที่ยวที่อำเภอเชียงแสนกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้ท่านมีรายเพิ่มขึ้นใช่หรือไม่			
7. การค้าขายแดน และการท่องเที่ยวที่อำเภอเชียงแสนกับกับประเทศเพื่อนบ้านทำให้ท่านมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นใช่หรือไม่			
8. การซื้อสินค้านำเข้าจากต่างประเทศจะทำให้ประเทศไทยเสียเงินให้ต่างประเทศ ใช่หรือไม่			
9. การเปิดเสรีการค้าและการท่องเที่ยว ทำให้มีแรงงานต่างด้าวเข้าประเทศได้ง่ายขึ้นใช่หรือไม่			
10. การมีแรงงานต่างด้าวในประเทศจะทำให้ ผู้ประกอบการ ไม่จ้างแรงงานในพื้นที่ใช่หรือไม่			
11. การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต้องไม่มีการทำลายสภาพแวดล้อมเช่น การทิ้งขยะ การขีดเขียน การตัดต้นไม้ ใช่หรือไม่			
12. ท่านเห็นว่าการที่อำเภอเชียงแสนจะเจริญ ต้องมีการทำลายสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถาน ใช่หรือไม่			

5. ท่านคิดว่าอะไรเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาท่องเที่ยวในชุมชนของท่าน (ตอบที่สำคัญ 3 ลำดับแรก)

แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณสถาน โบราณวัตถุ
แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น สามเหลี่ยมทองคำและชายแดน ทิวทัศน์แม่น้ำโขง
ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม เช่น หอผืน ศูนย์ผลิตและจำหน่ายสินค้าชุมชน
วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ของคนในชุมชน
อริยาศัย และความมีไมตรีต่อนักท่องเที่ยว
อื่นๆ (ระบุ)

6. ที่ผ่านมามีท่านเห็นว่าการค้าชายแดนและการท่องเที่ยวทำให้อำเภอเชียงแสนมีการพัฒนาในประเด็นต่อไปนี้อย่างไร (ตอบได้มากกว่าหนึ่ง)

ด้าน	เหตุผล
ด้านการคมนาคม	
ด้านสาธารณูปโภค สาธารณสุขพื้นฐาน	
ด้านสุขภาพอนามัย	
ด้านสังคม	
ประเพณี วัฒนธรรม	
ด้านการศึกษา	
ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	
ด้านเศรษฐกิจ	
ด้านการท่องเที่ยว	
อื่น (ระบุ)	

7. ท่านคิดว่าปัจจุบันการค้าชายแดนของอำเภอเชียงแสนประสบปัญหาหรือไม่ ประสบปัญหา ได้แก่ (ตอบได้มากกว่าหนึ่ง)

ด้าน	เหตุผล
ด้านการคมนาคม	
ด้านการประชาสัมพันธ์	
ระเบียบพิธีการศุลกากร	
เจ้าหน้าที่รัฐ	
ด้านความปลอดภัย	
อื่น (ระบุ)	

ไม่ประสบปัญหา

8. ท่านคิดว่าทางอำเภอเชียงแสนควรปรับปรุง พัฒนาในเรื่องใดบ้างเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว (ตอบได้มากกว่าหนึ่ง)

ด้าน	เหตุผล
ด้านการคมนาคม	
ด้านการประชาสัมพันธ์	
ด้านสินค้า	
การจัดระเบียบร้านค้า	
แหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่	
ความสะอาด ชยะ และสุขอนามัย	
ด้านความปลอดภัย เช่น ตำรวจท่องเที่ยว	
อื่น (ระบุ)	

9. ท่านคิดว่าการเข้ามาของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จะส่งผลดี ผลเสีย ต่อชุมชนและครอบครัวของท่านอย่างไร (ตอบได้ทั้ง 2 ข้อ)

- ผลดี เพราะ
- ผลเสีย เพราะ

ตอนที่ 4 สภาพปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม

1. การประกอบอาชีพของท่านประสบปัญหาหรือไม่ ไม่มีปัญหา

มีปัญหา ได้แก่ (ตอบที่สำคัญ 3 ลำดับแรก)

<input type="text"/>	เงินทุน	<input type="text"/>	ตลาดจำหน่ายสินค้า	<input type="text"/>	แรงงาน
<input type="text"/>	ที่ดิน	<input type="text"/>	ภัยธรรมชาติ	<input type="text"/>	การคมนาคม
<input type="text"/>	ราคาผลผลิต	<input type="text"/>	การช่วยเหลือจากภาครัฐ	<input type="text"/>	อื่นๆ (ระบุ)

2. ท่านคิดว่าในหมู่บ้านของท่านมีปัญหาสำคัญใดบ้างที่ควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน (เช่น ยาเสพติด คนออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน ปัญหาเรื่องแรงงานต่างด้าว การหลบหนีเข้าประเทศของคนต่างชาติ) (ตอบที่สำคัญ 3 ลำดับแรก)

<input type="text"/>	การคมนาคม	<input type="text"/>	การศึกษา	<input type="text"/>	ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
<input type="text"/>	การสื่อสาร	<input type="text"/>	สิ่งแวดล้อม	<input type="text"/>	ไม่มีงานทำ
<input type="text"/>	สาธารณสุข	<input type="text"/>	ระบบสาธารณสุขโลก	<input type="text"/>	อื่นๆ (ระบุ)

3. ท่านคิดว่าชุมชนของท่านมีศักยภาพในด้านใดบ้างที่โดดเด่น (ด้าน เช่น เศรษฐกิจ ทำเลที่ตั้ง วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ สิ่งแวดล้อม)

1.
2.
3.

ตอนที่ 5 ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

1. รายได้ของท่านในช่วงสามปีที่ผ่านมา มีลักษณะอย่างไร เพิ่มขึ้น ลดลง อื่นๆ (ระบุ)

.....

2. รายจ่ายของท่านในช่วงสามปีที่ผ่านมา มีลักษณะอย่างไร เพิ่มขึ้น ลดลง อื่นๆ (ระบุ)

.....

3. ฐานะครอบครัวของท่านจะมั่นคงต้องมีรายรับมากกว่า 1 ทางใช่หรือไม่ ใช่ ไม่ใช่ อื่นๆ (ระบุ)

.....

4. รายรับรวมของครอบครัวท่านต้องมากกว่ารายจ่ายจึงจะทำให้ฐานะครอบครัวมีความมั่นคงใช่หรือไม่

ใช่ ไม่ใช่ ไม่ทราบ

5. ท่านคิดว่าการเปิดเสรีการค้าชายแดน การท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของท่านหรือไม่ อย่างไร

ไม่ส่งผลกระทบ
 ส่งผลกระทบ ดังนี้

ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต	สภาพ		เหตุผล
	ดีขึ้น	แย่ลง	
ด้านเศรษฐกิจครัวเรือน			
ด้านความปลอดภัย			
ด้านสุขภาพ			
ด้านคมนาคม			
ด้านการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์			
ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว			
ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน			
ด้านการศึกษา			
ด้านการรับรู้ข่าวสาร			
ด้านความเท่าเทียมในสังคม			

6. ท่านเห็นว่าโดยภาพรวมด้านเศรษฐกิจของเชียงใหม่ ในปีนี้ 2550 กับปีที่แล้ว 2549 ปีใดดีกว่ากัน

ปี..... โดยสังเกต/ดูจาก.....

7. ตามความเข้าใจของท่านนั้น “เมืองมรดกโลก” คือ.....

8. ท่านคิดว่าอำเภอเชียงแสนควรเป็นเมืองมรดกโลกหรือไม่ เพราะเหตุใด

ควร เพราะ.....

ไม่ควร เพราะ.....

9. ท่านคิดว่าอำเภอเชียงแสนควรเป็นเมืองนิคมอุตสาหกรรมหรือไม่ เพราะเหตุใด

ควร เพราะ.....

ไม่ควร เพราะ.....

10. ท่านคิดว่าอำเภอเชียงแสนควรมีการพัฒนาอย่างไรบ้าง / ประเด็นใดบ้าง ที่จะทำให้อำเภอเชียงแสนมีการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านเศรษฐกิจ

1.

2.

3.

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ (นักท่องเที่ยว)

โครงการ “การประเมินศักยภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
โดยผ่านการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว”

แบบสอบถามนี้เป็นความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยรามคำแหง จัดทำเพื่อประกอบการศึกษาและเป็นแนวทางการพัฒนา

อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ข้อมูลของท่านจะเก็บเป็นความลับ คณะวิจัยขอขอบคุณในความร่วมมือมา ณ โอกาสนี้

ชื่อผู้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ตรวจแบบสัมภาษณ์

สถานที่

สถานที่

วันที่ / / 2548

วันที่ / / 2548

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. ที่อยู่ปัจจุบันที่ โทร

2. เพศ ชาย หญิง

3. อายุระหว่าง

น้อยกว่า 20 ปี 20 - 30 ปี 31 - 40 ปี

41 - 50 ปี 51 - 60 ปี 60 ปีขึ้นไป

4. อาชีพหลักของท่าน (ที่ทำประจำ ไม่พิจารณาด้านรายได้)

รัฐบาล / พนักงานรัฐวิสาหกิจ ธุรกิจส่วนตัว เช่นค้าขาย

พนักงาน / ลูกจ้างบริษัทเอกชน เกษตรกรรม

นักเรียน นักศึกษา เกษียณอายุ / ไม่ทำงาน

อื่น (ระบุ)

5. ระดับการศึกษาของท่าน

จบประถมศึกษา จบมัธยมศึกษา

จบปวช., ปวส จบปริญญาตรี

สูงกว่าปริญญาตรี อื่น ๆ (ระบุ

.....)

6. สถานภาพการสมรสของท่าน

โสด สมรสแล้ว หย่า

หม้าย

7. สมาชิกในครัวเรือนท่านมีทั้งหมด คน

มีรายได้แล้ว คน

ไม่มีรายได้ คน

8. รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของท่าน

- น้อยกว่า 2,500 บาท 2,501 – 5,000 บาท 5,001 - 7,500 บาท
 7,501 – 10,000 บาท 10,001 - 15,000 บาท 15,001 – 20,000 บาท
 มากกว่า 20,000 บาท

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทาง

1. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ข้อ	คำถาม	จำนวน	หน่วย
1	จำนวนครั้งที่ท่านเดินทางมาอำเภอเชียงแสนในช่วง 1 ปี.(รวมครั้งนี้ด้วย)		ครั้ง
2	ระยะเวลาที่ท่านพำนักในอำเภอเชียงแสน ครั้งนี้		วัน / ชม.
3	ระยะเวลาที่ท่านพำนักในจังหวัดเชียงราย ครั้งนี้		วัน / ชม.
4	เพื่อนร่วมเดินทางของท่านครั้งนี้		คน

2. ท่านเดินทางมาท่องเที่ยวด้วย Package-Tour หรือไม่ (ถ้าตอบข้อ ใช่ ไม่ต้องทำข้อ 7)

- ไม่ใช่ ใช่ ค่า Package-Tour เท่ากับบาท

3. การเดินทางครั้งนี้ท่านพักที่ใด

- โรงแรม ชื่อ รีสอร์ท ชื่อ แกรสเฮาส์ ชื่อ

- ทาวน์เฮาส์ ชื่อ บ้านเพื่อน-ญาติ อื่นๆ

4. วัตถุประสงค์หลักของท่านในการเดินทางมาเชียงแสนครั้งนี้

- เพื่อการท่องเที่ยว (พักผ่อน) ประชุม / สัมมนา / อบรม
 เยี่ยมญาติที่ น้อง มิตรสหาย ราชการ
 ติดต่อธุรกิจ ซื้อสินค้า
 อื่นๆ (ระบุ)

5. แรงจูงใจที่ทำให้ท่านเดินทางท่องเที่ยวในอำเภอเชียงแสน (ตอบ 3 ลำดับแรก โดยเรียงลำดับความสำคัญ)

____	สื่อโฆษณาต่างๆ	____	สุขภาพ
____	เพื่อน / ญาติ	____	ศิลปะ / วัฒนธรรม
____	สถานที่ และแหล่งท่องเที่ยว	____	อื่นๆ (ระบุ)

6. พาหนะที่ท่านใช้ในการเดินทางครั้งนี้

- รถยนต์ส่วนตัว บริษัท/ องค์กร / ราชการ
 รถโดยสารสาธารณะ รถบริษัททัวร์
 อื่นๆ (ระบุ)

7. รายละเอียดค่าใช้จ่ายในการเดินทางครั้งนี้เฉพาะตัวท่านเอง (ตลอดการเดินทาง)

ประเภท		จำนวนเงิน (บาท)	เปอร์เซ็นต์
1	อาหารและเครื่องดื่ม		
2	เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์		
3	ค่าที่พัก		
4	ของที่ระลึก		
5	ค่าพาหนะเดินทาง (เช่น ค่าเช่า-เหมาลำรถ ค่าน้ำมันรถ ค่ารถโดยสาร เป็น)		
6	เบ็ดเตล็ด		
7	รวมทั้งหมด		

8. จงตอบคำถามต่อไปนี้

คำถาม	คำตอบ		
	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ
1 ท่านท่องเที่ยวบริเวณชายแดน เพื่อซื้อสินค้าราคาถูกในตลาดชายแดนเสมอ ใช่หรือไม่			
2 ท่านมักจะซื้อของที่ระลึกที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ ใช่หรือไม่			
3 สินค้านำเข้าจากต่างประเทศบริเวณชายแดนมีราคาถูกกว่าบริเวณอื่น (ที่ไม่ใช่ชายแดน) ใช่หรือไม่			
4 ราคาสินค้าและบริการในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสูงกว่าในพื้นที่อื่นที่ไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยว ใช่หรือไม่			
5 การเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติ จะทำให้ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวมีรายได้มากขึ้น ใช่หรือไม่			
6 การเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทำให้ท่านได้ชม สัมผัส หรือใช้บริการแหล่งเที่ยวน้อยลง ใช่หรือไม่			
7 การซื้อสินค้านำเข้าจากต่างประเทศหรือการเดินทางท่องเที่ยวในต่างประเทศ ทำให้ประเทศไทยเสียเงินให้แก่ต่างประเทศ ใช่หรือไม่			
8 ท่านมีความสุขสนุกสนานในการท่องเที่ยวโดยไม่ได้สนใจเรื่องการทำลายสิ่งแวดล้อม ใช่หรือไม่			
9 ท่านเห็นว่าการบำรุง ดูแล รักษา ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวเป็นหน้าที่ของภาครัฐฝ่ายเดียว ใช่หรือไม่			
10 การท่องเที่ยวแต่ละครั้งของท่านจะคำนึงถึงการทำลายสิ่งแวดล้อมเสมอ ใช่หรือไม่			
11 การท่องเที่ยวอย่างเสรีจะทำให้มีสิ่งผิดกฎหมายหรือโจรผู้ร้าย ผู้ก่อการร้าย เข้าประเทศได้ง่ายขึ้น ใช่หรือไม่			
12 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนคือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการคงอยู่ของทรัพยากรการรักษาธรรมชาติ วัฒนธรรมเอกลักษณ์			

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

9. ท่านคิดว่าที่สถานที่พักของท่าน ในการท่องเที่ยวครั้งนี้ ควรได้รับการปรับปรุงหรือไม่

ไม่ต้องปรับปรุง ต้องมีการปรับปรุง

ในเรื่องใด (ตอบ 3 ลำดับแรก โดยเรียงลำดับความสำคัญ)

☐	ความสะอาด และสุขอนามัย	☐	สาธารณูปโภค (ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์)
☐	การประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับ ป้ายบอกทาง	☐	ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
☐	ห้องพัก	☐	การบริการ
☐	อื่นๆ (ระบุ)		

10. ท่านคิดว่าอำเภอเชียงแสนควรพัฒนา ปรับปรุงในเรื่องใดบ้าง (ตอบ 3 ลำดับแรก โดยเรียงลำดับความสำคัญ)

☐	การคมนาคม	☐	แหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมท่องเที่ยวใหม่
☐	การประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับ ป้ายบอกทาง ศูนย์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว	☐	ความสะอาด และสุขอนามัย
☐	ขยะ การจัดระเบียบร้านค้า	☐	สาธารณูปโภค ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์
☐	ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	☐	อื่นๆ (ระบุ)

Tourism Questionnaire

number

This questionnaire is for sampling visitor information for education research on tourism in the Chiang Saen area (or around the Golden Triangle) by Ramkhamheang University. The purpose is to seek ways to improve the tourism services offered in this area.

Your information will be kept confidential.

1. Tourist destination site: _____ Date: _____

2. Visitor(s) Adults ___ Male ___ Female ___ Age
 Group

 Children ___ Male ___ Female ___ Age

 ___ Male ___ Female ___ Age

 ___ Male ___ Female ___ Age

3. Home location: Country _____

 Province /state _____

 City _____

4. Traveled today from: _____

5. Approximate distance traveled (single journey): _____ miles / Km

or Approximate time traveled: _____ Hours

6. Method of transport: ___ Car ___ Train ___ Bus/Coach

 ___ Boat/Ferry ___ Air ___ Taxi

 ___ Other (please specify)

7. Length of stay: ___ Day(s) ___ Hr(s) ___ Over Night

8. Accommodation: ___ Home ___ Hotel ___ Guest
 House/B&B

 ___ Home Stay ___ Camping/tent ___ Family/Friends

 ___ Other(please specify)

9. Cost per day/night: ____ Baht Too expensive.....Not expensive

10. Reason for visit: (Please mark all that apply)

____ History ____ Culture ____ Shopping

____ Recreation ____ Tour ____ Education

____ Just passing through

11. Are you found admission cost at sites you have visited to be expensive:..... Yes / No

12. Did you purchase an inclusive travel/entrance ticket? Yes / No

13. Please rate the area's facilities/environment on the following scale by circling your opinion:

1 Excellent, 2 Very Good, 3 Good, 4 Poor, 5 Very poor

Food	1	2	3	4	5
Shopping	1	2	3	4	5
Information about local sites to visit	1	2	3	4	5
Communication with local people	1	2	3	4	5
Transportation	1	2	3	4	5
Ease of getting advance information about the area	1	2	3	4	5
Ease of access to accommodations and sites	1	2	3	4	5
Cleanliness	1	2	3	4	5
Attitude of hotel/site staffs to visitors	1	2	3	4	5
Site seeing/scenery	1	2	3	4	5
Cultural activities	1	2	3	4	5
Local products	1	2	3	4	5
Friendliness (local people)	1	2	3	4	5
Value for Money	1	2	3	4	5

14. How did you hear about the area/sites you have visited?

☐ Tourist leaflet	☐ in hotel/accommodation
☐ Tourist information centre	☐ Internet
☐ Tour Agent in Thailand	☐ Tour agent in your country
☐ From a friend	☐ Advertising on TV, etc.

16. Would you come again Yes / No

17. Recommend to a friend Yes / No

18. Suggestions for improvement:

Thank you very much for your cooperation and assistance.

ภาคผนวก ง.

**Brief report on evaluation trip for the research project of-----Project to the
Chiang Khong / Chiang Daen Area in December 2006**

By Dr. Richard Lynch

GENERAL ITINERARY:

Day 1 – Fly from Bangkok to Chiang Rai.

Drive from Chiang Rai Airport to Chiang Khong

Boat across Mekong River to Laos

Day 2 – Tour area in Laos in samlor (800 baht)

Day 3 – Return across river to Chiang Khong.

Drive to Chiang Saen

Visit temples and Hall of Opium

Check into hotel

Day 4 - Visit more temples, Museum, Golden Triangle area, and home stay site

Day 5 – Drive to Mae Sai and catch bus to Chiang Mai

SUMMARY

Strong Aspects for Expansion of Tourism in the Area

The strongest and most memorable aspects of our short tour of the area were:

- The openness, friendliness, and helpfulness of the Thai people in the area
- The Hall of Opium building, grounds, and exhibits
- The Golden Triangle area on the Mekong River with the many shops and displays

Weak Aspects for Expansion of Tourism in the Area

The weakest aspects of the area in terms of expansion of tourism which merit attention and improvement were:

- The lack of cheap, efficient, easily available transportation from Chiang Saen town to the various sites of interest around and outside the town itself.
- The lack of signs/directions in Thai and English.
- The lack of signs in Thai and English providing cultural/historical information at several sites.
- The lack of easily available information for tourists.
- The lack of shopping areas for locally made handicrafts and artifacts except at the Golden Triangle site.
- The lack of clean, tidy, attractive surroundings at many temple sites.
- The lack of cheap, easily available food that conforms to the global ISO food safety standards.

Opportunities

As neighboring countries, Thailand, Myanmar and Laos should cooperate in developing the tourism potential of this shared region so rich in culture, history, and tradition. In doing so, they will share the benefits from both heritage tourism and eco-tourism because all three countries have the strong social capital that will ensure success for a properly and appropriately planned, developed and managed expansion of tourism in the region.

Threats

Both Laos and Myanmar could become strong competitors of Thailand in the tourism arena because both countries also possess interesting and similar cultural and historic sites as those in Chiang Saen. Without regional cooperation, competition for tourism would be deleterious for all parties.

Recommendations

- Information about Chiang Saen should be available on public transportation such as airlines, buses and trains that travel to Chiang Rai.
- Cheap, efficient, easily available transportation from Chiang Saen town to the various sites of interest around and outside the town itself should be provided.
- Signs/directions in Thai and English should be provided throughout the area.
- Signs in Thai and English providing cultural/historical information at historical and cultural sites should be provided.
- Easily available information for tourists should be provided at a variety of venues (sites, shops, tourist information kiosks).

- Shopping areas for locally made handicrafts and artifacts should be established at various localities throughout the area.
- The grounds at historical and cultural sites should be kept clean, tidy and attractive.
- Cheap, easily available food that conforms to the global ISO food safety standards should be provided throughout the area.

Detailed Description of Tour

Chiang Khong, Laos: (25-27 Dec/49)

The drive from Chiang Rai Airport to Chiang Khong was very pleasant and scenic. At Chiang Khong, the process of proceeding through Thai Immigration for departure to Laos was quick and efficient. The boat across the Mekong River was fast and safe. On the Laotian side, the process for getting a visa for Laos was relatively fast although 2,000 baht (for a Canadian passport) was rather expensive. The town on the Lao side (Boo-Kaew) was small but friendly and the accommodations in the guest house were very good – clean and relatively cheap. A 6-hour tour of the area around the town in a samlor cost 800 baht, which is quite expensive. We discovered later that the price should not have been more than 300-400 baht for the tour.

Besides the 800 baht that the driver received from us, we also paid for his lunch at an open air lakeside restaurant. Despite being overcharged (which was a result of our being unfamiliar with local prices) the tour was excellent with stops at hill tribe villages where paper is made, and alcohol is distilled. The tour also included a gem mine and the hill tribe primary school that Princess Maha Chackri Sririnthorn gave a donation to establish.

Chiang Saen:(27-30 Dec./49)

The drive from Chiang Khong to Chiang Saen was also very beautiful. The road along the Thai side of the Mekong river is scenic and interesting. At some points, the river is very narrow such that a person may be able to walk across from the Thai side to the Lao side in the dry season when the river is very low. That is why Thailand and Laos are like relatives. This is true not only for Thailand and Laos but also for Myanmar, which also shares the Mekong in this area. The Casino in Myanmar can be easily seen from the Thai side of the river. The location of the three countries around the Mekong in a triangular shape gave rise to the name of the Golden Triangle for this region.

Chiang Saen is a town perfectly situated to take advantage of the Golden Triangle area of Thailand. Transportation, however, both to the town and also around the area is not easily available or efficient. Although we were fortunate to have a friend drive us around the area, it was clear that without a private vehicle, travel would have been difficult. We walked to a night market from our hotel because there was no public transportation and then walked back to the hotel. In general, cheap, efficient, safe public transportation is not particularly available in the Chiang Saen area. It's provision would provide a decided boost to tourism in the area.

Although there appeared to be numerous cheap guest houses near the Golden Triangle area, in the town itself, there were few hotels for middle-level travelers. The nicer hotels are too expensive for those travelers who are not backpackers but who nevertheless are traveling on a budget. In the research program, the home stay venue that we visited was very basic – with very few amenities – and appeared generally unappealing as a place to stay. It is unlikely that travelers will be attracted to stay in such a place. Especially non Thai-speaking visitors since there was no provision for English, either spoken or on signs. Also, the fee of 400 baht per person is too expensive for the value given.

The relative lack of easy availability of cheap but good and nutritious food was also a problem in Chiang Saen. There needs to be a wider variety of food made available, in terms of type, pricing, and availability throughout the day. International sanitary standards along the lines of the global ISO food safety standards must also be applied and adhered to if international tourism is to be promoted and expanded. At the Golden Triangle display area on the River, we were overcharged for food in a small restaurant. While perhaps easily duped initially, tourists soon learn and become wary of such over charging practices. This can lead to negative feelings and a refusal to recommend the area to friends in their home countries.

There are a number of sites around Chiang Saen of interest to visitors. We visited several temples, the Chiang Saen Museum, the Hall of Opium, and the Golden Triangle site on the Mekong River. The Chiang Saen Museum has several interesting exhibits that will appeal to tourists interested in the history and the art of the region. However, the museum shop was closed at noon (while the museum itself remained open) and someone had to be found to open it for us so that we could purchase some items there. The shop should remain open at all times there are visitors in the museum. The Hall of Opium is a marvelous, beautifully constructed and laid-out venue utilizing multi-media presentations (in various languages) to tell the story of opium use and abuse over the past 3,000 years. This was one of the highlights of our tour of the area and should be promoted as a first class tourist site. Since the Hall of opium is several kilometers outside Chiang Saen, cheap, easily available transportation options from the town to the Hall and back must be provided. As for the temples, of which there are many very interesting sites, more signs in English (and perhaps European languages, Chinese and Japanese as well) & Thai providing historical and cultural information about the sites would be very useful. The grounds could be much cleaner and tidier as well which would make the sites far more attractive to visit than they are at present. The point made above concerning the availability of cheap and efficient transportation also applies here since many of the temples are outside Chiang Saen town.

As for shopping, apart from the Golden Triangle area on the river, there are not many emporiums where travelers can conveniently and comfortably browse and purchase local handicrafts and other items.

As well, there were few cultural/traditional activities or displays such as rice growing practices or other traditional activities according to the season. For example, in Laos we observed hill tribe women making paper and also alcohol in the

traditional way. Similar displays indigenous to the Chiang Saen region would be of great interest to tourists as would shows featuring local music and arts.

The people in Chiang Saen, as with people elsewhere in Thailand, were generally very friendly and helpful. However, it is not easy to locate tourist information centers where travelers can easily obtain the information about the area that they need in order to most productively enjoy their stay there. As well, more signs in English pointing the directions to the various sites and attractions would be very helpful.

ภาคผนวก จ.

ประมวลภาพโครงการการประเมินศักยภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน
เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยผ่านการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว

ชาวชุมชนเชียงแสนร่วมกันสังเคราะห์
จุดอ่อนจุดแข็งของอำเภอเชียงแสน

ดร.ญาดา ประภาพันธ์ ฟังการรายงาน
จากนักเรียนโรงเรียนบ้านศรีทองงาม
เกี่ยวกับการฝึกอาชีพ

นักเรียนโรงเรียนบ้านศรีทองงาม
อธิบายการเลี้ยงหมูหลุม

แม่บ้านชาวอำเภอเชียงแสนสาธิตการสาว
ไหม

ประมวลภาพโครงการการประเมินศักยภาพทางเศรษฐกิจของอำเภอเชียงแสน
เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยผ่านการค้าชายแดนและการท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวล่องทางเรือเพื่อมาท่องเที่ยว
ที่สามเหลี่ยมทองคำ

คนงานกำลังขนถ่ายสินค้าที่ทำเทียบเรือ
เชียงแสน

วัดสำคัญประจำอำเภอเชียงแสน

ทิวทัศน์ส่วนหนึ่งบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ – นามสกุล

นางสาวยาดา ประภาพันท์

(Miss. Yada Praparpun)

ตำแหน่งปัจจุบัน

- รองศาสตราจารย์ระดับ 9

- หัวหน้าภาคประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ

หน่วยงานที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้สะดวก

ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก บางกะปิ
กรุงเทพฯ 10240 โทร. 0-2310-8000 ต่อ 4555 โทรสาร 0-2310-8511

ประวัติการศึกษา

- 1990 เศรษฐศาสตร์ดุซงกีบัณฑิต มหาวิทยาลัย Notre Dame, Indiana, U.S.A. (ปริญญา
นิพนธ์ : Rural – Urban Income Gap and Trade Strategies : The case of Thailand).
- 1981/82 เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย Alberta, Canada.
- 1980 Dip. In State Enterprises and Economic Development, Institute of Social Studies,
กรุงเฮก, ประเทศเนเธอร์แลนด์ (ทุนรัฐบาลเนเธอร์แลนด์)
- 1976 เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ (วิทยานิพนธ์ :
ระบบเจ้าภาษีนายอากรสมัยกรุงเทพฯ ยุคต้น)
- 1971 เศรษฐศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
กรุงเทพฯ. (ทุนเรียนดี กระทรวงศึกษาธิการ)

สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- สาขาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ
- สาขาแรงงานและพัฒนาศาสตร์พยากรณ์มนุษย์

1. เอกสารวิชาการ งานวิจัยและบทความ

- 2003 รายงานสตรีด้อยทักษะ : “การพัฒนามนุษย์โดยผ่านกระบวนการฝึกฝน
อบรมและการศึกษา กรณีประเทศไทย” วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Diversity, **Multiculturalism and Social Justice**, S. N. Asumah & I.
Johnston Anumonwo (eds.), Binghamton University, State University of
New York, at Binghamton, Published.
- 2002 “เบื้องหลังผลการสำรวจ : กรณีของกรุงเทพฯ และสุพรรณบุรี” ในผลกระทบ
ด้านสังคมและวัฒนธรรม จาก วิกฤตเศรษฐกิจในเอเชีย, Lee, Y.(ed), Sogang
University, Seoul, โดยทุนสนับสนุนของ UNESCO ประเทศเกาหลีใต้.
- 1998 Small and Medium Enterprises in Thailand : The Effects of Trade
Liberalization., SMEs on Women Workers. In **Trade Liberalization :
Challenges and Opportunities for Women in Southeast Asia**, V. Wee
(ed). Published by UNIFEM and Engender.

2. งานวิจัย

- 2002 รายงานสตรีด้อยทักษะ: การพัฒนามนุษย์โดยผ่านกระบวนการฝึกฝนอบรม
และการศึกษา กรณีประเทศไทย. แหล่งทุนมหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- 1999 **The Situation of Women Subcontracted Workers in the Garment
Industry in Bangkok, Thailand.** The Asia Foundation. (ผู้วิจัยร่วม)
(แหล่งทุนมูลนิธิ Asia Foundation)
- 2005 ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บริเวณเหนือ
เขื่อนภูมิพล ในชุดโครงการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบเหนือเขื่อน
ภูมิพล เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. เสนอสำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ (แหล่งทุนงบประมาณแผ่นดินมหาวิทยาลัยรามคำแหง)
- 2005 ผลกระทบของค่าใช้จ่ายจากการท่องเที่ยวต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ
จังหวัดตาก. รายงานวิจัยเสนอมหาวิทยาลัยรามคำแหง
(แหล่งทุนมหาวิทยาลัยรามคำแหง)
- 2007 การพัฒนาระบบการตรวจแรงงานของประเทศไทย. รายงานวิจัยเสนอ
กระทรวงแรงงานฯ (แหล่งทุนกระทรวงแรงงานฯ)

